

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

Budavári Árpád:

*A közösségitől az absztrakt rendészetig:
húszéves a belga rendészeti reform*

Németh Gyula – Sallai János:

*Magyarország Rendőrsége a rendszerváltozás
időszakában*

Steiner Gábor:

*A bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz
és a titkos információgyűjtés eredményének
felhasználása*

**XXI. évf. (2021)
4. szám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Dr. habil. Christián László (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	Lippai Zsolt (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Németh Zsolt (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottság:	
A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. Kovács Gábor (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. Katona Géza
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. Blaskó Béla (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. Barabás Andrea Tünde (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. habil. Boda József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Faldowski, Marek PhD (Szczytnói Rendőr Akadémia, Lengyelország) Dr. Felkai László (Belügyminisztérium) Dr. Fialka György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. Finszter Géza (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Prof. Dr. Haller József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy Prof. Dr. Kerezsi Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. Madai Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. Mezey Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. Ruzsonyi Péter (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Prof. Dr. Sallai János (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Sotlar, Andrej PhD (Maribori Egyetem, Szlovénia)
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074
	XXI. évfolyam, 2021/4. szám
Kiadó:	Nemzeti Közzolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu
A kiadásért felel:	Deli Gergely rektor
Olvasószerkesztők:	Bujdosó Hajnalka, Gergely Zsuzsánna, Resofszi Ágnes
Nyomdai kivitelezés:	Pátria Nyomda Zrt.
	ISSN 1586-2895 (nyomtatott) ISSN 1787-050X (elektronikus)
	Megjelenik évente 4 alkalommal.

MAGYAR RENDÉSZET

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László Christián (University of Public Service, Hungary)

Editors: Zsolt Lippai (University of Public Service, Hungary)
Zsolt Németh (University of Public Service, Hungary)

Chairman of the Editorial Board: Gábor Kovács (University of Public Service, Hungary)

Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza Katona

Founding Chairman of the Editorial Board:

Béla Blaskó (University of Public Service, Hungary)
Andrea Tünde Barabás (University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József Boda (University of Public Service, Hungary)
Marek Faldowski (Police Academy in Szczytno, Poland)
László Felkai (Ministry of Interior, Hungary)
György Fialka (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza Finszter (Hungarian Academy of Sciences, University of Public Service, Hungary)
József Haller (University of Public Service, Hungary)
Frigyes Janza (Hungarian Police, retired)
Klára Kerecsi (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor Madai (University of Debrecen, Hungary)
Barna Mezey (Eötvös Loránd University, Hungary)
Péter Ruzsonyi (University of Public Service, Hungary)
János Sallai (University of Public Service, Hungary)
Andrej Sotlar (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszett@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXI. 2021/4.

Publisher: University of Public Service | Ludovika University Publishing House
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

Responsible for publishing: Gergely Deli Rector
Proofreaders: Hajnalka Bujdosó, Zsuzsánna Gergely, Ágnes Resofszki
Print and bind: Pátria Printing House Co.

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Tartalom	5
Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Janza Frigyes ny. rendőr vezérőrnagy 2021. november 19-én, az NKE RTK Kari napon elmondott ünnepi beszéde	15
Bócz Endre (1937–2021) életpályája	21
TÓTH Mihály: Egy tudós ügyész és tanár halálára	23

Interjú

LIPPAI Zsolt – KARDOS Pál: Bűnmegelőzés és hazafiság. Interjú Túrós András ny. r. altábornaggyal, az Országos Polgárőr Szövetség elnökével	29
NÉMETH Zsolt: A BRFK 140 éve és a társadalmi felelősségvállalás. Interjú Terdik Tamás r. vezérőrnaggyal, Budapest rendőrfőkapitányával	37

Rendészettudomány

BUDAVÁRI Árpád: Két évtized sikerstratégiája: a belga rendészeti reform előzményei és megvalósulása	51
DOBÓ Judit – GYARAKI Réka: A mesterséges intelligencia egyes felhasználási lehetőségei a rendvédelmi területeken	67
Barbara HARMATI: Categorisation and Relevance of Policing Models in the Literature	83

Rendészettörténet

NÉMETH Gyula – SALLAI János: Magyarország Rendőrsége a rendszerváltozás időszakában.	101
VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség vasútrendészeti feladatai 1940 előtt	117

Kriminalisztika

PETRÉTEI Dávid: A bűnfelderítés előzményei.	133
--	-----

Rendészeti gyakorlat

JUHÁSZ Anikó – MAJOR Róbert: A közúti ellenőrzés pszichikai hatása és a szabályszegő magatartások háttere	155
STEINER Gábor: A bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz és a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása	171

Kund REGÉNYI: About Some Service Guns of the Hungarian Police – From a Different Point View	189
TÓTH Veronika Zsófia: Drónok és más eszközök közötti interakciók, valamint a képi adattovábbítás fejlesztésére vonatkozó kompetenciák	197

Kriminológia

DORNFELD László: A kriptovaluták és az e-bizalom kapcsolata	211
SIVADÓ Máté: Az emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon.	229
MÁTÉS Gábor: Gondolatok az intézkedéstaktika-oktatás fejlesztési lehetőségeiről a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán	243

Recenzió

MEZEI József: A magyar elhárítás fejlődése – <i>Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről</i> – Recenzió	255
SÁRIK Eszter: Mindannyian vétkeztek, és híjával vannak Isten dicsőségének – <i>Tihanyi Miklós: Bűn – Hit – Szabadulás című könyvéről</i>	259
LIPPAI Zsolt – KARDOS Pál: 1991–2021 Polgárőr Almanach – Könyvismertetés	265
NÉMETH Zsolt: BRFK 140 – Könyvismertetés	269

Szerzőink

- Budavári Árpád r. ezredes rendőrségi főtanácsos, Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Gárdonyi Rendőrkapitányság kapitányságvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Dobó Judit r. tisztjelölt, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, bűnüldözési szakirány, hallgató, Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, demonstrátor
- Dr. Dornfeld László, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Kiberbiztonsági Kutatóintézet, kutató
- Dr. Gyarakai Réka r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnüldözési, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Harmati Barbara, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, Belügyminisztérium, oktatási főszemléelő
- Juhász Anikó, pszichológus, gyógypedagógus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Kardos Pál szaktanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék. Zuglói Önkormányzati Rendészet, igazgató. Budapesti Polgárőr Szövetség, elnök, Országos Polgárőr Szövetség általános és oktatási elnökhelyettes
- Lippai Zsolt r. alezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Dr. Major Róbert PhD, r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék, tanszékvezető
- Mátés Gábor, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Mezei József nb. alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Dr. Németh Gyula r. főhadnagy, Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Képzésigazgatási Szervek Tanintézet és Módszertani Főosztály Módszertani, Tudományszervezési és Innovációs Osztály, csoportvezető
- Dr. Németh Zsolt ny. r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék, egyetemi docens

Petrétei Dávid r. őrnagy, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nyomozáselméleti Tanszék, egyetemi tanársegéd

Dr. Regényi Kund PhD, nb. ezredes egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék

Prof. Dr. Sallai János r. ezredes tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és - történeti Tanszék

Dr. Sárík Eszter Katalin PhD, tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet, Bűnözés kutatási és Elemzési Tudományos Osztály

Dr. Sivadó Máté r. őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék

Dr. Steiner Gábor bíró, Fővárosi Törvényszék

Prof. Dr. Tóth Mihály egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete

Tóth Veronika Zsófia, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kertészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató

Vedó Attila r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék

Lektoraink

- Prof. Dr. Blaskó Béla ny. r. vezérőrnagy, professor emeritus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tanszék
- Dr. Boda József habil. egyetemi docens, (nyá) nb. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Tanácsadó Testület tagja
- Dr. Bolyky Orsolya PhD, tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet, Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály, osztályvezető-helyettes
- Dr. Christián László habil. r. dandártábornok, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, oktatási rektorhelyettes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
- Dr. Dulin Jenő közlekedésszociológus, kandidátus
- Prof. Dr. Farkas Ákos egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék
- Prof. Dr. habil. Fenyvesi Csaba egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- Dr. Freyer Tamás PhD, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Testnevelési és Küzdősportok Tanszék
- Dr. Gyarakai Réka r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnüldözési, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Dr. Kiss Tibor r. őrnagy egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék
- Dr. Mészáros Gábor PhD, r. alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék
- Dr. Nagy Judit PhD, r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék
- Dr. Németh Gyula r. főhadnagy, Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Képzésigazgatási Szervek Tanintézeti és Módszertani Főosztály Módszertani, Tudományszervezési és Innovációs Osztály, csoportvezető
- Dr. Németh József PhD, r. ezredes, címzetes egyetemi docens, Rendőrség Tudományos Tanácsa, elnök
- Dr. Tihanyi Miklós PhD, r. őrnagy, egyetemi docens Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék
- Dr. Terdik Tamás r. vezérőrnagy, Budapesti Rendőr-főkapitányság, rendőrfőkapitány
- Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, Országos Polgárőr Szövetség, elnök

Szerkesztői köszöntő

A *Magyar Rendészet* a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar szakmai folyóirata. A periodika elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókuszja a rendészettudomány, valamint a bünyügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Dr. habil. Christián László r. dandártábornok tanszékvezető egyetemi docens főszerkesztő munkáját a szerkesztőség titkára Dr. Németh Zsolt PhD. ny. r. ezredes egyetemi docens, korábbi főszerkesztő, valamint Lippai Zsolt r. alezredes mesteroktató támogatják.

Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amelyben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének, és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

Lapszámaink előállítása – kéziratok befogadása, lektorok felkérése, korrektúrák kezelése – 2018 óta az Open Journal System (OJS) online elektronikus folyóiratkezelő rendszerében valósul meg, ahol a szerzők, lektorok és a szerkesztők valamennyi munkafázisa visszamenőlegesen is nyomon követhető. A 2020-as évben kiadványunk borítója megváltozott, színesebb és informatívabb lett, illeszkedve az Egyetem megújult arculatához. Továbbá valamennyi szerzőnk és lektorunk részére egy-egy nyomtatásban is megjelenő tiszteletpéldánnyal tudunk kedveskedni.

Online terjesztési listánk kibővítésével, lapszámaink elektronikus elérhetőségéről, a publikálási lehetőségéről, folyamatosan, már a lapszámaink megjelenésekor értesítjük a rendészeti szervek országos és területi vezetőit. Online lapszámainkra történő figyelemfelhívással közel 70 ezer egyenruhás, a rendészetben érintett kollégánkat tudjuk – vezetőik közreműködésével – megszólítani, amivel azt szeretnénk elérni, hogy a rendészeti praxis számára is hasznosuljanak szerzőink értékes gondolatai.

Jelen lapszámunk margójára

A modern, hazai rendészeti felsőoktatás kezdetének, a Rendőrtiszti Főiskola megalapításának 50., a Nemzeti Közszolgálati Egyetem létrejöttének tizedik évfordulója előtt tisztelegve 2021. november 19-én ünnepi állománygyűlést tartottunk a Rendészettudományi Karon. Ünnepi beszédében dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, címzetes egyetemi tanár, az NKE díszpolgára, a BM oktatási főszemlélője, a Belügyminisztérium és a rendvédelmi szervek vezetése nevében köszöntötte jubiláló intézményünk valamennyi munkatársát és hallgatóját.

81 éves korában elhunyt dr. Bócz Endre nyugalmazott fővárosi főügyész, a Rendőrtiszti Főiskola egykori tanszékvezetője, aki tanárként, ügyészként tanította a rendőröket a szakma legapróbb fortélyaira is, hogy azoknak soha ne legyen jogi problémájuk az eljárások során. Nagy tudású, korrekt emberként a véleményét azonnal, nyíltan, szemtől szemben elmondta, soha nem kertelt, de soha nem volt „rendőrelles” sem, és senkivel sem érezte a rangban, tudásban, tapasztalatban meglévő esetleges különbséget. Pályatársa, Tóth Mihály jogászprofesszor személyes emlékezésével búcsúzunk tőle.

Két további jelentős évfordulóval is foglalkozunk, ugyanis idén 30 éves az Országos Polgárőr Szövetség és 140 éves Budapesti Rendőr-főkapitányság. Mindkét szervezet emlékkötetet adott ki, ezeket ismertetjük, ugyanakkor interjút is készítettünk azok első számú vezetőjével, dr. Túrós András ny. r. altábornagy OPSZ-elnökkel, illetve dr. Terdik Tamás r. vezérőrnaggyal, Budapest rendőrfőkapitányával.

Rendészettudománnyal három közleményünk foglalkozik. Budavári Árpád bemutatja, hogy az immár két évtizedes, sikeres belga rendészeti reform előzményei és megvalósulása tanulságos, hiszen a társadalmat megrázó, súlyos bűncselekmények kudarcos kezelése miatt legitimációs válságba sodródó rendőrség csak néhány év alatt nyerte vissza a közösség bizalmát.

Dobó Judit és Gyarakai Réka szerint pedig a mesterséges intelligencia felhasználása a rendvédelemben, vagyis a közbiztonság területén ugyancsak hasznos lehet, annak jövőbeli alkalmazása viszont komoly kihívás elé állítja a szolgálatokat.

Az 1970-es évektől kezdve több tanulmány is foglalkozik a rendészeti modellekkel, azonban nem találni egységes csoportosítást arról, hogy ezek miként kapcsolódnak egymáshoz. Harmati Barbara kulcsszavas elemzése erős kapcsolatot talált a modellek között, abban a problémaorientált rendészet, a közösségi rendészet, a bizonyítékalapú rendészet és a hot spot rendészet modelljeinek hierarchiáját és kapcsolódási pontjait elemzi.

Magyarország Rendőrsége a rendszerváltozás időszakában nagy változásokat élt meg. Németh Gyula és Sallai János rámutatnak arra, hogy hazánk gazdaságának strukturális megreformálása mellett a végrehajtói hatalom átalakítása ugyanolyan fontos volt, és ennek középpontjában a rendőrség állt.

Vedó Attila tanulmányában bizonyítja, hogy a Magyar Királyi Csendőrség vasútrendészeti feladatai a vasúti közlekedés megjelenésével és elterjedésével váltak

fontossá. Szinte egy időben jelentek meg az infrastruktúrát, az utasokat vagy a szállított árut veszélyeztető közbiztonsági fenyegető hatások, miközben a vidék közbiztonságáért a csendőrség volt általánosan felelős.

A bűnfelderítés előzményeivel foglalkozó tanulmányban a modern, mai értelemben vett kriminalisztika kialakulását ismerhetjük meg. A bűn üldözése, megtorlása egyidős az emberi társadalmakkal, mégsem beszélhetünk kriminalisztikáról a 19. század végéig. Petrétai Dávid szerint ennek oka, hogy akkorra ért össze a büntetőeljárás és a természettudományok fejlődése, a rendészeti szervek kialakulása és a bűnözés átalakulása.

A rendészeti gyakorlattal foglalkozó rovatunk is rendkívül változatos. A közúti ellenőrzés pszichikai hatása és a szabályszegő magatartások háttere mindennapjaink problémája, jelenti ki Juhász Anikó és Major Róbert. A szabályokhoz, jogszabályokhoz való viszonyulást jelentős mértékben befolyásolják olyan személyiséget meghatározó jellemzők, mint például a büntetésre adott reakciók, a büntetés emberre gyakorolt rövid és hosszú távú hatása.

A bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz és a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása ugyancsak napi probléma. Steiner Gábor rámutat, a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök eredményességéhez ugyanis nem elegendő önmagában azok végrehajtása, a lényeges információk beszerzése, hanem szükséges az is, hogy az alkalmazásukra az eljárási törvényben meghatározott feltételeknek megfelelően kerüljön sor, hogy a tárgyalóteremben is megállják a helyüket.

Regényi Kund írása a magyar rendőrség 2020-ban megkezdett szolgálati maroklőfegyvereinek régóta esedékes cseréjét elemzi. A cikk áttekinti a rendőrség korábbi, főbb szolgálati fegyvereit, bemutatva azok előnyös és hátrányos tulajdonságait.

Tóth Veronika elemzésében a drónok és más eszközök közötti interakciók, valamint a képi adattovábbítás fejlesztése komoly kihívás. A pilóta nélküli repülőszervezetek (drónok) lehetővé teszik az adatgyűjtést olyan területeken és időben, amelyek továbbra is elérhetetlenek a hagyományos távérzékelő platformok számára. A technikai fejlődésnek köszönhetően alkalmazási körük egyre tágul, és az egyes eszközök specifikálódnak.

A kriminológia tárgykörében megismerhetjük a kriptovaluták kapcsán a közbeszédben és a tudományos életben kialakult élénk diskurzust. Egyesek a jövő úttörő technológiáját látják benne, míg mások jóval szkeptikusabbak alkalmazásának lehetőségét illetően, különös tekintettel a kriptovaluták és a bűnözés lehetséges kapcsolatára, írja le Dornfeld László.

Sivadó Máté tanulmánya szerint a bűnügyi statisztikában rögzített emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon zavarba ejtő jelenség. Az 1998-as csúcs óta az összbünyözési mutató kevesebb, mint a harmadára zuhant, amelyen belül még kiugróbb az emberölések számának csökkenése, ugyanis az ötödére esett vissza. Sokan gyanakodva szemlélik a statisztikai mutatókat.

Mátés Gábor tanulmánya a rendészeti képzés tárgykörében rendőri intézkedés-taktika oktatásának fejlesztési lehetőségeihez törekszik hasznos és könnyen alkalmazható módszereket, ötleteket adni.

A könyvismertetések sorában Mezei József tollából a magyar elhárítás fejlődéséről olvashatunk a *Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről* című műről, amelyben egyetemünk Nemzetbiztonsági Intézetének munkatársai által folytatott tudományos kutatómunka egyik újabb eredményéről van szó.

A *Vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban* című munkáról előző számunkban Beer Miklós püspök tollából már közöltünk egy recenziót, most Sárík Esztertől, annak kriminológiai szempontú elemzése következik. Az elemzett monográfia segít megértenünk azt, hogy mi az, amiben az egyházak többletet, pluszt tudnak nyújtani, és mi az, amiben a keresztény emberkép eltér a szekularizált modernizmus humán felfogásától, ami által a misszió „hozzáadott értéket” képviselhet a börtön falai között.

Az *1991–2021 Polgárőr Almanach*ról, az Országos Polgárőr Szövetség kiadványáról, valamint a *140 éves a BRFK*, a Budapesti Rendőr-főkapitányság által kiadott tisztelgő emlékkötetről készített recenzió pedig a lapunk elején közölt két vezetői interjúhoz kapcsolódik.

Ezúttal is tartalmas lapszámunkhoz jó olvasást kívánunk!

Budapest, 2021. december 8.

Tisztelettel:

Dr. habil. Christián László r. dandártábornok
oktatási rektorhelyettes
főszerkesztő

Janza Frigyes ny. rendőr vezérőrnagy 2021. november 19-én, az NKE RTK Kari napon elmondott ünnepi beszéde

---

Tisztelt ünneplő közösség!
Tisztelt főkapitány és főigazgató urak!
Rektorhelyettes és dékán urak!
Nagyra becsült tisztetek és rangok!
Kedves tisztjelöltek és hallgatók!

Mindenekelőtt szeretném átadni Dr. Pintér Sándor miniszterelnök-helyettes, belügyminiszter úr, Dr. Felkai László közigazgatási államtitkár úr, a Belügyi Tudományos Tanács elnöke és Papp Károly államtitkár úr üdvözlését. Az üdvözléshez tartozó jövőhöz szóló üzenetüket Pintér és Felkai urak levélben írták le, amely levelek a délután elhelyezendő időkapuszulában kapnak helyet.

Kari Napon vagyunk, amelynek különös apropót ad a rendészeti felsőoktatás 50. évfordulója. Tisztképzés tanfolyamrendszerben 1922-ben volt első alkalommal, de a tisztképzés a felsőoktatás részévé a Rendőrtiszti Főiskola 1971-es megalapításával vált. Mindenesetre jövőre újabb megemlékezést tarthatunk a tisztképzés megindulásának 100. évfordulója alkalmából.

Mivel én is jubilálok, hiszen 50 évvel ezelőtt léptem be a Belügyminisztérium kötelekébe, hitelesen tudok véleményt formálni a rendészeti felsőoktatás elmúlt 50 évről, úgy is, mint szemtanú, úgy is, mint felügyelő és irányító, de úgy is, mint aki társadalmi munkában kevertem a betont az egykori főiskola kollégiumi építkezésénél.

És ne feledkezzünk meg egy másik fontos évfordulóról sem: 2011 márciusában született meg az NKE alapításáról szóló törvény, és az azt követő év január elején kezdte meg működését a Rendészettudományi Kar is. Azóta tíz év telt el, de a munka már megkezdődött 2010 júniusában. A feladat az volt, hogy jöjjön létre egy, a közszolgálatra felkészítő olyan egységes egyetem, amelyik gyorsan fel tud zárkózni a legjobb hazai egyetemek sorába.

Első lépésként az új egyetem szervezeti és gazdálkodási viszonyait kellett harmóniába hozni a korábbi főiskolai, kari és egyetemi jogállású résztvevők közötti egyensúly megteremtésével. Ezt a fenntartói testület irányításával az ideiglenes szenátus gyorsan és jó színvonalon, egy év alatt megoldotta, így 2011 őszén megszülethetett a Nemzeti Közszolgálati Egyetemről szóló törvény, és ezzel minden akadály elhárult a 2012. év januári kezdése előtt.

A szervezés második lépcsőjében össze kellett hangolni a karok által oktatott stúdiókat, a tantárgyak belső tartalmait. Ki kellett iktatni a párhuzamos tananyagokat, és ki kellett szelektálni a redundáns oktatási elemeket. Így vághattunk bele az akkreditációs folyamatokba. Meg kellett erősíteni az oktatás humán feltételeit, növelni kellett a tudományos minősítéssel rendelkező oktatók számát. Ezt is sikerrel végrehajtottuk, példaként említve, hogy karunkon az alapításkori 34 fő fokozattal szemben jelenleg 85 fő rendelkezik tudományos minősítéssel.

Az NKE létrehozásának harmadik ütemében el lehetett foglalnunk a jelenlegi campusunkat, és szilárd szervezeti bázison kezdhettük meg a lendületes minőségi fejlesztést. Ez a folyamat zajlik még napjainkban is, de már láthatók az eredmények is. A legfrissebb – tegnapi – egyetemi rangsorban az NKE a 10. helyet foglalja el a hazai egyetemek között. Tekintettel az NKE – más egyetemekhez képest szűk oktatási portfóliójára, sokkal előrébb a rangsorban nemigen nyomulhatunk, de mindent meg kell tennünk azért, hogy az NKE és ezen belül a kar a legvonzóbb, legnépszerűbb karok és szakok közé sorolódjon. Jó mérce az első helyes jelentkezések száma, illetve az abszolút jelentkezési szám. Ma még karunk szakjai és szakirányai között nagyok a népszerűségi különbségek. Ennek ellenére beszédes az az adat, amely szerint van olyan szakirányunk, amelynél a felvettek átlagpontszáma 436 pont. Mindezt úgy és annak ellenére értük el, hogy az általános bemeneti követelményeken túl előírtuk az emelt szintű érettségit és a hozott középfokú nyelvvizsgát.

Kedves hallgatók, legyenek büszkéek arra, hogy a Rendészettudományi Karon folytathatják tanulmányaikat!

Ugyanakkor még adószai vagyunk önöknek, mert az ösztöndíj és a szociális támogatások terén jelentős elmaradásaink vannak. Ezt felismerte a belügyi kormányzat, és a Parlament előtt fekszik a szolgálati törvényünk módosítására irányuló javaslat, amely radikálisan rendezni fogja mind az ösztöndíjak mértékét, mind a jogviszonyukat és a rendfokozatukat. Reményeink szerint hamarosan megszületik a törvény, és a jövő évi képzéseinkre jelentkezők már e vonzó feltételek ismeretében adhatják be jelentkezésüket karunkra.

A tavaly kitört Covid-pandémia nem kedvezett nekünk sem. Bár oktatásunk elég jól átállt az online oktatásra, le kellett mondanunk a szakképzésünk és nevelő munkánk számos eleméről. Mivel a Kar Rendvédelmi Tagozata egyúttal rendvédelmi tartálék is, sor került fiataljaink bevetésére is. Dicséretes, ahogy ezt a feladatot megoldották.

A bajok közepette is folyik képzési palettánk színesítése, beindulhat a tűzvédelmi-mimérnök-képzés, megindulhatnak a településbiztonsági menedzser és az iparbiztonsági összekötő, valamint a szervezett bűnözés elleni szakirányú továbbképzési szakjaink. A járvány ellenére a kar sikeresen abszolválta a Testnevelési Egyetemmel közös képzéseit is. Még mindig csak kóstolgatjuk a tehetséges tiszthelyettesek részére indított nappali képzésünk jobbítására irányuló megoldásainkat. A kar képzési feladatává vált az állami felsőfokú végzettséggel rendelkezők átképzése.

E feladatok együttesen azt eredményezték, hogy a Rendészettudományi Kar vált gazdájává és ezáltal felelősévé a tisztté válás mindhárom irányának. Ez az oszthatatlan felelősség a minőség javítására készteszen valamennyiönket.

Az utánpótlási nehézségeink – ismert demográfiai okok miatt – a középfokú szakképzési rendszer felé irányítják tekintetünket. Ki kell alakítanunk olyan legális és jól ellenőrizhető csatornákat, amelyekeken keresztül a középfokú oktatási rendszer eredményeit elismerhetjük a felvételi pontszámokban is.

A hazai egyetemi felvételi rendszer még csak most ismerkedik az önkéntes tartalékos szolgálatot teljesítő magas hozott pontszámával. Még mi sem tudjuk, hogy ez milyen hatást vált ki a mi esetünkben. Az új rendelkezés, kontraszelektív hatásai ellenére, talán több eredménnyel jár, mint kárral, hiszen összetársadalmi szinten kívánatos, hogy fiataljaink fegyelmezettebben, nagyobb fokú közösségi elhivatottsággal érkezzenek az egyetemekre, különösen a Nemzeti Közszerológati Egyetemre.

Még hosszasan tudnám sorolni az előttünk álló feladatokat. Az eddigieket is csak azért említettem, hogy jelezzem annak a dicséretes útnak a jelentőségét, amelyet a kar az elmúlt tíz évben bejárt. A bejárt fejlődési ív ismeretében kijelenthető, hogy önök méltó utódai az 50 évvel ezelőtti alapítóknak, és a képzés 30 évvel ezelőtti megújítóinak. Külön köszönetet mondunk azoknak a főigazgatóknak, akik a legtöbbet tették a rendőrtiszti képzésért, néhai Györök Ferencnek és Kratochwill Ferencnek, aztán Dános Valérnak, Blaskó Bélának, Sárkány Istvánnak, Ruzsonyi Péternek és Boda Józsefnek. Természetesen ugyanilyen köszönet jár a kari vezetés minden tagjának, a tanároknak, az oktatóknak, a szakoktatóknak és a mindenkor hűségesen szolgáló adminisztratív állományoknak.

És persze, köszönet illeti egykori hallgatóinkat is, akik közül többen már a kar vezetői közé vagy valamelyik rendvédelmi szerv vezetői közé tartoznak. Világhírű honfitársunk, Barabási Albert László kimutatta, hogy a világ vezető egyetemei, nem csak és leginkább nem kiváló tanáraiknak köszönhetik vezető pozíciójukat, hanem elsősorban a tehetséges és a világot megváltani akaró hallgatóiknak. Legyenek önök is ilyen megváltók, de ha tanácsolhatom, csak a szerológati törvény és a szerológati szabályzatok által kijelölt keretek között, de azért attól se riadjanak vissza, hogy esetenként feszegessék ezeket a kereteket.

Rendvédelmi szerveink nem politizálnak. Jól van ez így. De fel kell tennünk a kérdést: lehet-e sikeres egy rendőrtiszt, egy rendőri vezető, ha területi illetőségén belül nem ismeri a körülötte lévő társadalmi, párt- és egyesületi viszonyokat, az etnikai, a kisebbségi, a földrajzi, a gazdasági, a kulturális, a közlekedési viszonyokat. Ha nem ismeri a területén lévő önkormányzati rendeleteket, a főkapitányi és kapitányi utasításokat. Ezeket a fontos ismereteket az egyetem nem képes személyre és területre szabottan oktatni. Mi csak az általánost, az országost tudjuk oktatni, a területi és a helyi ismereteket a befogadó rendvédelmi szervnek kell biztosítania. Ezért fontos jövőbeli feladat végzett tisztjeink mentorálása, próbaidő alatti beilleszkedési és képzési rendszerének megszervezése és kialakítása.

Kedves hallgatóink!

Csak mi, az idősebb generáció tagjai érezzük igazán az iszonyúan felpörgő világ, napról napra újat hozó jelenségeit. Bejártuk az utunkat a mártogatós tolltól és tintától az 5G-ig, a csöves rádiótól a tranzisztoros rádióig, a VHS-kazettán, a DVD-n, a CD-n, a pendrive-on át a letölthető appokig és a QR-kódig, megfűszerezve mindezt a mesterséges intelligenciával. Kezdtém 1971-ben a félmechanikus peremlyukkárttyával, diavetítővel és falitáblákkal, folytattam írásvetítővel, ma pedig simán guglizunk, kriptovalutával fizetünk és a kiberbűnözés ellen hadakozunk. Gyermekként dicséretes volt, ha összegereblyéztük az avart és elégettük – ma ezért büntetünk. De van, ami azóta is változatlan. A maiak ugyanúgy szeretnek, ahogy mi szerettünk, lélekben ugyanúgy gyászolnak, ahogy mi gyászoltunk, ugyanúgy tisztességesen akarják a közösséget szolgálni, ahogy mi akartuk. Kimondtam a szót, tisztesség, amely megjelenik az önök választott hivatásában a tiszt szóban is. Erről, és nem a világ bajairól szeretnék szólni.

A kar jelmondata: Sub lege libertas! Ezek a szavak felépítik az önök jellemét, a nemzet belső biztonságának jövőbeni letéteményeseivé formálják önöket. Idézem McArthur tábornoknak a West Point-i akadémián elmondott beszédét. A tábornok a következőket ajánlotta a leendő tisztek figyelmébe:

„Jelmondatuk: Kötelesség–Becsület–Haza, elég erőssé teszi Önöket, hogy tudják mikor gyengék, és elég bátorra teszi Önöket, hogy szembe tudjanak nézni önmagukkal, amikor félnek. Azt tanítják, hogy büszkék legyenek és hajthatatlanok, amikor nemes csatában legyőzték Önöket. És amikor Önök győznek, akkor szerények legyenek és nagylelkűek, hogy szavakat ne helyettesítsék cselekvéssel. Hogy ne a kényelem ösvényét keressék, hanem nézzenek szembe a nehézségekkel és a kihívásokkal, hogy tanuljanak meg egyenesen állni a viharban, de érezzenek együtt az elbukottakkal, hogy előbb önmaguk urai legyenek, mielőtt másokéi lennének, hogy szívük tiszta legyen. Céljaik pedig nemesek, hogy tanuljanak meg nevetni, de soha ne feledjék el, hogyan kell sírni, hogy komolyak legyenek, de ne vegyék magukat túl komolyan, hogy szerények legyenek, mert csak így lehet szem előtt tartani az igazi nagyságot, hogy nyitott elmével fogadják az igazi bölcsességet, és az igazi erő szelídségét. Ezek a szavak adják meg az akarat erejét, a képzelet minőségét, az érzelmek sokaságát, a bátorság uralmát a félnétség felett, a kaland iránti éhséget a kényelem szeretete felett.”

Igen: Sub lege libertas! Ezek a szavak az igazság érzésével, a jövőbe vetett ki nem hunyó reménnyel, az élet iránti szeretettel töltik el a szívüket. Ezek a szavak megtanítják önöknek, hogy tisztek legyenek és úriemberek.

56 évvel ezelőtt, gólyaként én is egy valamilyen évfordulón hallgattam az előadó professzort, aki az elődök nagyszerű helytállásáról beszélt. Ma már sajnálom, hogy nem hallgattam elég figyelmesen, mert saját, sokszor felesleges harcaim

tapasztalataként lassan tanultam meg, hogy bizony, a tudományban, az életbölcseletben, a haza szolgálatában valamennyien az elődeink vállán állunk. Mert sokszorosan igaz a mondás: ha valami újat akarsz, először alaposan tanulmányozd a régit. Így épül a világ, így születnek az új gondolatok, az új módszerek, az új megoldások.

Legyenek önök is alkotó részesei a megújulásnak. Mi vezetőket, parancsnokokat akarunk képezni, és nem betanított végrehajtókat. De ne csak mi akarjunk, akarjanak önök is. Akarjanak sokat tanulni tőlünk, akarjanak fegyelmezettek lenni, akarjanak művelődni, akarják a hazát szolgálni, akarjanak tisztak lenni! Tartsák szem előtt a Frangepán család jelmondatát: Frangit sed non flectitur – Török, de nem hajlik.

Tisztelt Ünnepi Állománygyűlés!

A Belügyminisztérium és a rendvédelmi szervek vezetése nevében ismételten köszöntöm a jubiláló Rendészettudományi Kar valamennyi munkatársát és valamennyi hallgatóját. Kívánok mindenkinek további szakmai sikereket, magánéleti elégedettséget és gyarapodást és mindezek teljesítéséhez jó egészséget. És amikor kifejezzük közös tiszteletünket, hálás szívvel emlékezünk azokra a tanárainkra, munkatársainkra, egykori hallgatóinkra, akik már nem lehetnek közöttünk.

Kérem, felállással tisztelegjünk emléük előtt!

Köszönöm.

Kívánom azoknak a hallgatóinknak, akik közül, remélem, még sokan és jó erőben lesznek jelen a 100 éves évfordulón, hogy ugyanolyan elégedetten méltassák az ő 50 éves emlékeiket, amilyen jó szívvel emlékezünk most mi az elődjainkről, a mi 50 évünkről.

Budapest, NKE RTK, 2021. november 19.

Dr. Janza Frigyes ny. rendőr vezérőrnagy
c. egyetemi tanár
az NKE Díszpolgára
BM Oktatási Főszemlélő

Bócz Endre (1937-2021)

1937. június 20-án született Budapesten, jómódú, protestáns szellemiségű és konzervatív világlátású családban. Édesapja sikeres ügyvéd volt, őt követve, az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán *summa cum laude* minősítéssel diplomázott.

1961–1963 között a Fővárosi Főügyészségen fogalmazóként dolgozott, majd 1963–2000 között már ügyészként. 1976-ban lett az állam- és jogtudományok *kandidátusa*. 1979–1989 között fővárosi főügyész helyettes, 1990–2001 között pedig Budapest főügyésze volt. A Rendőrtiszti Főiskolára 1997-ben került, főiskolai tanárként 2002-ig a Kriminálisztikai Tanszék vezetője volt. Nyugdíjba vonulásáig a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán a Bűnügyi Tudományok Intézetének igazgatójaként dolgozott.

40 évig volt ügyész, munkásságára mindig a sémákat elutasító személyisége, a világra nyitott humanizmusa volt a jellemző, ez a habitusa tanárként még inkább kiteljesedett. Tudósként nemcsak az ügyészek, hanem a büntetőtudományok művelői közül is kiemelkedik. Nincs a bűnügyi tudományoknak olyan ága, az eljárási tanoktól a kriminálisztikáig, amelyek között ne találkozhatnánk tanulmányaival.

Tanárként olyan ügyész volt, aki úgy tanította a rendőröket, hogy azoknak ne legyen jogi problémájuk az eljárások során. Nagy tudású, korrekt ember volt, véleményét azonnal nyíltan szemtől szemben elmondta, soha nem kertelt. Fontos, hogy soha nem volt „rendőrelleses”. Soha nem érezte senkivel, hogy mekkora a köztük lévő különbség rangban, tudásban, tapasztalatban.

Tudására a törvényhozás előkészítésében is igényt tartottak: már az 1978. évi IV. törvény kidolgozói munkacsoportjában szerepe volt, a hivatalos személy elleni és a közélet tisztasága, valamint az igazságszolgáltatás rendje elleni deliktumok

szabályozásában. Sikeres rendezvényeket szervezett, többek között a halálbüntetés létjogosultsága vagy a büntetőeljárás jog kívánatos reformja tárgyában. A népjóléti miniszter felkérése nyomán tagja volt az igazságügyi orvosszakértői szakmai kollegiumnak. Számtalan hazai és nemzetközi konferencián tartott előadást, kiváló angol és orosz nyelvtudásának köszönhetően.

Példaértékű szakmai életútja részeként a Magyar Tudományos Akadémia közgyűlési képviselője lehetett, dolgozott az MTA Állam és Jogtudományi Bizottságában, de a Magyar Rendészettudományi Társaság elnökségének, továbbá a Magyar Kriminológiai Társaság igazgatótanácsának is tagja volt. Nemzetközi viszonylatban is működött: az Európa Tanács különféle bizottságaiba kapott meghívást, foglalkozott bűnüldözési problémákkal, a büntetéskiszabás, a tanúvédelem és az ügyész büntetőeljárás szerepének kérdéseivel. Ezenkívül részt vett a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság magyar tagozatának, a magyar ENSZ Társaság Emberi Jogi Tanácsának munkájában, alelnöke volt az Ügyészek Nemzetközi Egyesületének.

Több mint 200 tudományos publikációja mellett a *Négy évtized az ügyészségen – Pályám emlékezete* című életrajzi könyvén kívül legfontosabb könyvei: *A személyi társadalomveszélyesség a büntetőjogban* (1983), *Kriminalisztika I–II.* (2004), *Büntetőeljárás jogunk kalandjai* (2006) és a *Kriminalisztika a tárgyalóteremben* (2008).

Kezdetől fogva állandó szerzője a *Magyar Rendészet*nek:¹

- Transnational Organised Crime – Some Theoretical and Practical Questions (2000), 5–6. 3–9.
- A bűnügyi rendészet és büntetőeljárás. 6. (2006), 4. 19–23.
- A szervezett bűnözésről és a bűnszervezet fogalmáról. 8. (2008), 4. 5–23.
- Kodifikáció és büntető igazságszolgáltatási törvények Magyarországon. 12. (2012), 2. 7–12.
- Doktori cím és tudományos fokozat. 13. (2013), 1. 83–89.
- A romákról és a „cigánybűnözés”-ről mint szakkifejezésről. 15. (2015), 1. 73–93.
- Reflexió a Jó állam – jó rendészet speciális jelentésre. 18. (2018), 2. 195–197.

Legfontosabb kitüntetései: a Munka Érdemrend ezüst fokozata, a Szalay László Emlékérem (1990), a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1997), a Vámbéry Rusztem-emlékérem (1998), a Viski László-díj (2002) és a Deák Ferenc-díj (2019).

2007 júniusában a pedagógusnapon a büntetőjog szakterületén és a rendészeti felsőoktatásban végzett kiemelkedő munkája, valamint példaértékű életpályája elismeréseként a Magyar Köztársaság Igazságügyi és Rendészeti Minisztere a Köz Szolgálatáért Érdemjel arany fokozatát adományozta számára.

¹ Bócz Endre bibliográfiáját összeállította: Hevesi Daniella Edda, könyvtáros, NKE Központi Könyvtára.

Egy tudós ügyész és tanár halálára²

TÓTH Mihály³

Bócz Endre távozásával nemcsak egy rendkívüli személyiség, hanem tágabb értelemben olyan szellemi univerzum, életszemlélet, gondolkodásmód növekvő hiányát is fájlatjuk, amely napjainkban mind kevésbé van jelen a szakmai és tudományos közéletben, a mindennapjainkban.

Az alábbi, november 8-án, a temetésén elhangzott szavaim személyes hangvétele okán gondolkodtam azon, helye lehet-e ezek közlésének egy szakmai folyóiratban. Végül főszerkesztő úr ismételt kérésére igent mondtam, mert az elhunyt e lap íróihoz és olvasóihoz való kötődése mellett talán e sorok is hozzájárulhatnak emléke megőrzéséhez.

Egy hálás tanítványa: Tóth Mihály

Kedves Bandi!

Elsősorban neked mondok most búcsút, s csak remélem, hogy nem csak a saját nevében.

Hozzád beszélek, amit ugyanis 20-30 éve még kizártnak tartottam, az az évtizedek gyors lepergésével legalábbis nem tűnik már számomra teljesen lehetetlennek: talán valahogy, valahol, valamilyen formában most is eljutnak hozzád a szavaink.

Keresetlen szavak ezek. Tanításoddal dacolva nem lesz rövid beszédemnek át-gondolt szerkezete, strukturált felépítése, lehet, hogy az ilyen alkalmakkor elvárt tartalma sem.

Azt és úgy vetettem papírra, s próbálom most elmondani, ami Gitta aggodalommal várt, s magamban halogatni próbált szeptemberi szomorú telefonhívása után eszembe jutott: néhány emlékképet, impressziót, elszakadva a most már amúgy is jelentőségét veszített időrendtől. Így is, úgy is hiányos lesz, csonka marad, és méltatlan az emlékedhez.

Nézd el ezt is nekem.

Amikor a múlt század elején egy híres építészről az általa tervezett katedrálisban a méltatója elbúcsúzott, azt mondta: ha emléket keressetek, nézzetek körül. Ott álltak az életművet megtestesítő monumentális pillérek, kupolák, falak mindenki szeme láttára.

Te nem kőből, hanem szavakból és betűkből emeltél egyedülálló építményeket, ám ezek is szellemi katedrálissá álltak össze, s most már mindörökre velünk maradnak. Ha emlékedet keressük, nekünk is csak körül kell néznünk.

² Elhangzott Dr. Bócz Endre ny. fővárosi főügyész gyászszertartásán, 2021. november 8-án a Fiumei úti sírkertben.

³ Prof. Dr. Tóth Mihály egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete. E-mail: toth.mihaly@kre.hu

Szeretteid, barátaid, munkatársaid, tanítványaid, tisztelőid mind nagyon sokat tanultak tőled, a tudós főügyésztől, a humánus büntetőjogásztól, a tudományos közélet meghatározó reprezentánsától, a mindig meggyőzően érvelő tanártól, az izgalmas és őszinte közírótól, a hivatali helyzetét másokkal soha nem éreztető magánembertől.

Egyszer évtizedekig űzött kedvelt időtöltésed kapcsán azt mondtad „ha lóra szállunk, a terepen mindannyian egy pillanat alatt egyenlővé válunk, s ha nagyritkán valamelyikünk lovaglás közben hibát ejt, azt ugyanúgy froclizzák a többiek, mindegy, hogy törzsőrmester, őrnagy vagy főügyész. Jó lenne – tetterd hozzá – ha ebből a hivatali munkában is néha okulnának”. S lám, most lóhátról itt tisztelegnek neked azok utódai is, akikkel annak idején a Mosonyi utcában együtt szálltál nyeregbe a sokat emlegetett Marosán-féle kézműves csizmák egyikében.

A mindennapok hivatali munkája számodra sohasem vált rutinná. Számptalan szakmai és közéleti kérdésről markáns és sokszor egyéni véleményed volt.

A veled folytatott viták, beszélgetések többünket sokszor talán kicsit feszélyeztek is, mert nem volt mindig könnyű azonos hullámhosszra kerülni veled. Olykor szinte frusztrált, hogy eredeti, nem ritkán váratlan felvetéseidhez nem tudtunk rögtön méltó partnerként csatlakozni. Általában csak csodálkozásunknak tudtunk hangot adni („érdekes, hogy ez nekünk nem jutott eszünkbe”), bátortalan helyesléseket, ritkábban óvatos fenntartásokat tudtunk megfogalmazni.

Utáltad a „meg nem gondolt gondolat” silány, olcsó megoldást hozó félkész termékeit, mert jól tudtad, hogy a közhelyeknek, a frázisoknak, a valódi problémák elkenésének, megkerülésének legfeljebb csak magasztos ünnepi beszédekben lehet funkciója, ám akkor, amikor emberi sorsokról, meghatározó társadalmi kérdésekről kell felelősséggel állást foglalni, akkor nem érhetjük be velük.

Esetekben a dolgok megszokottól eltérő, olykor akár zavarba ejtő értelmezése, kezelése szinte mindennapos volt. Sok olyan véleményedet, megoldásodat tudnám felidézni, amely elbizonytalanította, néha idegesítette is a konvencionális, merev és sematikus jogi gondolkodás mindig többségben lévő híveit. Mítoszokat kezdte ki, tradicionális jogi dogmák alapjait támadtad, ha ezt a helyes, szerinted méltányos döntés megkívánta, indokolta.

Kérlelhetetlen logikával kimutattad például, hogy az államnak valójában nincs mind untalan emlegetett „büntetőjogi igénye”, hogy a „megsértett vagy veszélyeztetett sértett” fogalma használhatatlan tautológia, hogy helyes értelemben véve minden per „koncepción” alapul, s az ártatlanság vélelme önmagában csak jól hangzó szólam, ha nem a bizonyítási teher, az önvád tilalma és az *in dubio pro reo* elvén keresztül értelmezzük.

Ostoroztad a nyomozás során történő felesleges aktagyártást, a statisztikai büvészkedést, a titkok indokolatlan misztifikálását és büntetőjogi kategóriává történő előléptetését, a letartóztatási okok formális értelmezését, a leplezett eszközök túldimenzionálását.

Amikor tanulmányok sora jelent meg arról, hogy a büntetőeljárás valamennyi jogkérdése közül talán a bizonyítás szabályainak rendszere képezi a legfajsúlyosabb jogi problémakört, rámutattál, hogy ez súlyos tévedés: igaz, a bizonyítás maga valóban jogi feltételrendszer és keretek között zajlik, mégis alapvetően és meghatározó módon egy ténymegállapítási folyamat, amely a külvilágban történt események lefolyásának konstrukcióját jelenti. „A bizonyítás nem okiratok előállítására és szortírozására – írtad –, hanem ismeretek érvekké kovácsolása és az érvek súlyának szakszerű értékelése.”

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést a középkori „zsigeri bosszúvágó” tovább élésének minősítetted, nem azért, mert a társadalom érdeke nem indokolhat örökös fogságot is, hanem a 20-30 év utánra is csalhatatlan prognózis felállítására jogot formáló hatósági gőg és a populista igények kiszolgálása miatt.

Tanulmányok tucatjaiban és monográfiákban mutattad ki, a „sztálininak” nevezett ügyészség polgári gyökereit, kétes értékű „hungaricumnak” minősítetted az ügyész nélküli tárgyalást, önkritikusan hozzátéve, hogy ezt már jóval korábban kifogásolni kellett volna, ám – mint írtad – „aki egy működő szervezet gyakorlati gondoljaival birkózik, aligha végez könyvtári kutatásokat azért, hogy láthassa: gondjai súlyosabbak, mint hitte”. Szinte vég nélkül sorolni lehetne a hasonló kérdéseket, amelyek egész szemléletedre, felfogásodra, gondolkodásmódodra jellemzőek voltak. Az idő legtöbbször téged igazolt.

Azt az elvet követted, és mindenkit mindig arra ösztönöztél, hogy ne fogadjuk el a dolgokat feltétlenül úgy, ahogyan azok vannak, ahogyan azokat valakitől, valamikor készen kaptuk, sajnos mind gyakrabban olyanoktól, akik a megalkotásukra, létrehozásukra és alkalmazásuk erőltetésére érdemtelenek voltak, vagy ma is azok. Ne álljunk be a sorba, ne kössünk langyos kompromisszumokat, vegyük észre a felületességet, a butaságot, a hamis közhelyeket, a rossz megoldásokat, és találjunk helyettük jobbat, eredetibbet, hatékonyabbat. Merjünk gondolkozni, és merjük a gondolataink konzekvenciáit levonni, akkor is, ha a lebutított féligazságok nyomán született sablonos iratminták világa sokkal kényelmesebb életet kínál.

Te voltaképpen egész eddigi pályafutásod során, hivatali munkádban és – amennyire engedted megismerni – magánéletedben is azt a karinthyádát követted, hogy ha korszerűen gondolkozunk, és követjük a változásokat, akkor valójában „minden másképpen van”, de legalábbis nem egészen úgy, ahogyan eddig gondoltuk. S ezt az ars poeticát a legkevésbé sem valamiféle egyénieskedés, nem a konvenciók olykor divatos ostromozásának igénye alakította ki és éltette. A változó dolgok szinte állandó kritikáját nálad az örök és mindig igényes szellemi éberség, a racionalitás, a tények és a gondolkodás tisztelete szülte, és vértette fel az évtizedek során mind több bölcsességgel.

Megtanítottál mindenkit (aki engedte) arra, hogy mindez egyáltalán nem felelőtlen csapongást, a kötöttségektől való feltétlen mentességet jelent. Ellenkezőleg, kérlelhetetlen logikát igényel, s a saját magunk által tisztességesen kialakítani próbált jogi szabályrendszer kereteinek tiszteletben tartását követeli. Hogyan is

fogalmaz Karinthy, amikor a dolgok másként látása kapcsán a gondolataink korlátairól fogalmaz? „Szabályai vannak, amiket a korrekt és előkelő játékos betart, ragaszkodik hozzájuk, holott jól tudja, hogy e szabályokat ő maga állította fel, mégis úgy tekinti őket, mintha megmásíthatatlan törvények volnának [...]”⁴ Megtanultuk tőled a hatályos, általunk alkotott, normák tiszteletét, de egyben azt is, hogy ezek soha sincsenek kőbe vésve, megváltoztathatók, és ha indokolt, meg is kell változtatnunk azokat.

Györgyi Kálmánnal együtt nagyon sokat tettél 1990 után az ügyészi szervezet ki kezdett tekintélyének helyreállítása és erősítése érdekében. Voltak, akik pályakezdő korodban az „osztályidegen kispolgár”, a rendszerváltozás után pedig a „pártállami vezető” bélyegét próbálták rád sütni. A magyar történelem hullámaina meglovagolni próbálók világa már csak ilyen. A következetes, színvonalas és korrekt szakmai munka – ha nem könnyen is – elhallgattatta ezeket a hangokat. A terhes hétköznapok ellenére is szellemi élmény volt ebben a nehéz időszakban az általad irányított és szinte tudományos műhelyként is működő Fővárosi Főügyészségen dolgozni.

Az egyik rólad írt visszaemlékezésben azt olvastam, hogy „szigorú” voltál. Nem tudom, helyénvaló-e ez az önmagában amúgy is kevésbé értelmezhető jelző. Ma azt tekintik szigorú ügyésznek, aki jóformán csak a szabadságelvonást tekinti hatékony szankciónak, aki a jogalkotó reménye és intenciói ellenére csak évi száz körüli ügyben hajlandó a terhelttel egyezséget kötni, akinek esetében a beismerést honoráló „mértékes indítványok” nem különböznek a hagyományos indítványoktól, aki mindent mindig megfellebbez. Szigorú tanár pedig az, akinek a vizsgáin sokan megbuknak. Te mindig azt hirdetted, nem ez a szemlélet tesz valakit elismert ügyésszé vagy pedagógussá.

Nem az ilyesfajta hagyományos értelemben felfogott feltétlen szigor jellemezte vezetői, vádlói vagy oktatói tevékenységedet, bár ha kellett, nem engedtlél a súlyos büntetés igényéből sem, s a vizsgáidon sem mentek át arra érdemtelenek. Inkább a következetesség, a tolerancia, a mások megértésére törekvés vezetett. Mindig szem előtt tartottad édesapád tanácsát: „az emberekkel mindig, minden körülmények között tisztességesen kell bánni”. Akkor is, ha ezt a követelményt ők maguk megsértik. Meg kell próbálni megérteni tetteiket és azok indítékait. Nem elfogadni és nem igazolni kell cselekedeteiket, de törekedni kell megértésükre, mert ha ezt meg sem kíséreljük, helyesen megítélni sem tudjuk azokat.

Nem tudok róla, hogy valaha komolyan megbántottál volna valakit. Kritikus gyakran voltál azzal szemben, aki erre okot adott, de a bírálatot is hallatlan eleganciával, stílusérzékkel gyakoroltad. Egyik írásodban például egy állítással vitatkozva ezt írtad: „[E]nnek az érvelésnek a helytelenségét csak az nem látja, aki hibás logikai bűvészmutatvánnyal próbál hályogot varázsolni a saját szemére.” Egy az ügyészi munkára teljesen alkalmatlan fogalmazó minősítésének értékelő mondata nálad így

⁴ Karinthy Frigyes: Minden másképp van. In *Nevető Dekameron*. Budapest, Atheneum, 1923.

hangzott: „[A] folyamatos intelmek és jószándékú tanácsok ellenére előszeretettel alkalmaz a hatályos tételes joggal nehezen összeegyeztethető megoldásokat [...]”

Általában elmondható, hogy a kritikus szemléleted soha nem nélkülözte a nyilvánvaló jobbító szándékot és az optimizmust, a józan ész diadalába vetett hitet. Egy helyen például ezt írtad:

„[T]udom, hogy megjegyzéseim helyenként kissé epéesebbek, mint ami egy jogi tanulmányban megszokott, de szolgáljon melegségemre, hogy egy jó cél szolgálataiban született törvény [...] abszurdításai hideg zuhanyként értek. Attól a szellemi kapacitástól, ami tudomásom szerint e jogszabály előkészítésében szerepet kapott, többet vártam. Vajon remélhetjük e, hogy [a kodifikáció egyszer] nem csak átfogó, de átgondolt is lesz? Én – tapasztalataim ellenére – bízom.”

Bizalmad sajnos az utóbbi évtizedekben csökkent, de erről a legkevésbé se te tehetsz. Egyre jobban bántott a hatalmi arrogancia, a kontrollt veszített elit harácso-lása, pöffeszkedése, a felületesség, a tudatlanság térnyerése, s mind kevesebb kedvet éreztél ahhoz, hogy szellemi párbajba bocsátkozz fegyvertelen ellenfelekkel. Egykori élsportolóként tudtad, hogy ez nem is lenne sportszerű, nem ezt tanultad, nem ezt tanítottad. „Az élet számos területén – fogalmaztad meg pár hónappal ezelőtti utolsó írásodban – az értékelés rendszere, alapja és mércéje szerintem elfogadhatatlan irányban megváltozott. Ehhez igazodni már nem akarok, de szerencsére már nem is kényszerülök rá.”

Emlékszem, Korcsulán, ahol párszor nyáron együtt nyaraltunk, a kabócák ciri-pelésétől hangos kanyargós ösvényen naponta többször lementél a partra. Talán egy percig is álltál a tengert korlátok közé szorító betonszegélyen, nézve a lábaidnál át-tetsző, beljebb kékeszöldre váltó vizet, mielőtt beugrottál volna, hogy lassú hatá-rozott karcsapásokkal átszeld az egész öblöt. Tudtuk, hogy úgy egy órán belül vissza-térsz. Most végleg az ismeretlen túlparton maradtál...

Nekünk azonban, akik egy darabig még itt időzünk, nem szabad feladnunk a re-ményt, hiszen ezzel neked is tartozunk.

Hisszük, hogy megint eljőhet az az idő, amikor nem azok szava lesz mérvadó, „akik – ahogy írtad – a beosztás (és a vele járó hatalom) révén szereznek maguknak tekintélyt, hanem azoké, akik a hatalom mértéktartó gyakorlása révén szereznek tekintélyt egy beosztásnak”. Biztos vagyok benne, hogy életműved egésze az idézett, kicsit lemondó és szomorkás búcsúsoraid ellenére mégsem a feladást, hanem ezt a reményt is táplálhatja, erősítheti. A költővel szólva:

„S mégis bízom. Könnyezve intlek,
szép jövőnk, ne légy ily sivár!...
Bízom, hisz mint elődeinket,
karóba nem húznak ma már.

Majd a szabadság békessége
is eljön, finomúl a kín –
minket is elfelednek végre
lugasok csendes árnyain.”

József Attila: *Ős patkány terjeszt kórt...*

Bandi, igaz sorok ezek, némi korrekcióval. A visszaemlékezéseidben említett „történelmi idők” megélése során – bár szerinted minden idő a maga módján „történelmi” – nagyon sok jutott neked osztályrészül (szeretnénk hinni, hogy talán kevesebb rossz és több jó), *feledés* azonban biztosan nem vár rád. A búcsú is csak a pornak és a hamunak szól, mert ami belőled valódi érték, az most már mindannyiunk és az utánunk jövők számára is örökké megmarad. A szellemi katedrálisok állni fognak akkor is, amikor a kőből készültek már rég elporladtak.

Köszönjük, hogy a kortársaid lehettünk. Nyugodj békében!

Bűnmegelőzés és hazafiság

Interjú Túrós András ny. r. altábornaggal, az Országos Polgárőr Szövetség elnökével

LIPPAI Zsolt¹ - KARDOS Pál²

Hazánkban több mint 65 ezer polgárőr megközelítőleg 2000 egyesületben és 20 (megyei és fővárosi) szövetségbe tömörülve végzi szabadidejében önkéntesen vállalt bűnmegelőzési feladatait. Napjainkra a polgárőrség a közbiztonság egyik fő letéteményese, a rendőrség, a rendvédelmi és rendészeti szervek, továbbá a helyi önkormányzatok stratégiai partnere lett, jelentős és tevékeny részt vállalva a bűncselekmények megelőzéséből, az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének javításából.³

¹ Lippai Zsolt r. alezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, mesteroktató; Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató. Zsolt Lippai, Police Lieutenant Colonel, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement, Assistant Lecturer, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student. E-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

² Kardos Pál, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, szaktanár; Zuglói Önkormányzati Rendészet, igazgató; Budapesti Polgárőr Szövetség, elnök; Országos Polgárőr Szövetség, általános és oktatási elnökhelyettes. Pál Kardos, lecturer, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement. Director of the Local Governmental Law Enforcement in Zugló, Presidency of the Budapest Auxiliary Police Federation, Vice-presidency of the Nationwide Auxiliary Police Federation. E-mail: kardosp@uni-nke.hu

³ Christján László: Rendészeti szervek. In Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovat szerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András) 2018. 5.4. A polgárőrség.

Az Országos Polgárőr Szövetség 2021-ben ünnepelte alapításának 30. évfordulóját, amely alkalomból annak elnökét, dr. Túrós András ny. r. altábornagyot kérdeztük meg. Altábornagy úr a rendszerváltozás idején országos rendőrfőkapitány, belügyminiszter-helyettes, 1997-től pedig az Országos Polgárőr Szövetség elnöke, aki rendőri vezetőként élte át a polgárőrség megalakulását, majd a szövetség elnökeként mint a szakmapolitika egyik legismertebb képviselője irányítja a szervezetet.

Magyar Rendészet: Amennyiben jellemeznie kellene a polgárőrség fejlődését annak kialakulásától napjainkig, azt hogyan tenné meg, milyen sarokpontokat jelölne meg?

Túrós András: A polgárőrség létrejöttének hazánk rendszerváltozáshoz kapcsolódó közbiztonsági okai voltak és vannak jelenleg is. Országunkban az állampolgári fegyelem jelentősen fellazult, és a jogszabályi változások következtében lehetőség nyílt arra, hogy az állampolgárok egyesüljenek, hogy különböző csoportokba, egyesületekbe tömörüljenek. Ez óriási lélegzetvétel volt minden magyar ember számára a korábbi rendszerhez képest, ahol ilyen szempontból nyilvánvalóan tilalom volt. Ugyanakkor, ha az önkéntes rendőrséget veszem alapul, azt felülről hozták létre jogszabállyal és rendőrségi feladatként, tehát az önkéntes rendőri csoportok rendőri szervezéssel jöttek létre. Ezáltal gyökeresen megváltozott a helyzet, egy új bűnügyi, közbiztonsági állapot teremtődött meg országunkban, amely szorosan kapcsolódik a rendszerváltozáshoz, a nyitott határokhoz, továbbá ahhoz, hogy ebben az időszakban a rendészeti szervek jelentősen meggyengültek. Ezerszámra hagyták el a testületet a rendőrök és rendészeti munkatársak. Egyszerűen azt is mondhatnám, hogy kényszer szülte helyzetbe került az ország és a lakosság azon része, akik tenni akartak közös biztonságunk érdekében. Elsősorban ezt tekintem az alaphelyzet legfőbb gyakorlati vonásainak.

Visszatekintve úgy látom, hogy a polgárőrségnek három fő fejlődési szakasza volt. Az első az 1991–1996 közötti időszak, az útkeresés időszaka, amikor a lelkesedés vitte előre a tevékenységüket, gyakorlatilag sem önkormányzati, sem állami és különösebb rendészeti támogatást sem kaptak. Ekkor saját eszközeikkel, felszerelésükkel, önköltségen működtették magukat. Botladozás volt politikai szempontból is. A nyilvánvalóan fiatal demokrácia, az új kormány gyanakodással figyelte ezeket a szerveződéseket, mert még nem tudták hová tenni, mi is a céljuk, esetleg politikai vagy ne adj' Isten hatalmi céljaik vannak az egyesületekbe tömörülő embereknek.

1997–1998-ban új helyzet teremtődött, amikor belső konfliktusok következtében újabb kényszerű váltás tanúi lehettünk. A váltás során világossá kellett tenni, hogy a polgárőrség egy civil szerveződés, így nem rendelkezhet semmiféle hatósági jogkörrel vagy olyan eszközzel, amely – mint önkéntes szervezetet – ilyen szempontból kedvezően érintene. Véleményem szerint ez mentette meg a polgárőrséget, mert azokat a militáns törekvéseket, amelyek az első időszakban felszínre jöttek,

sikerült letörni. A polgárőrség második időszakának későbbi szakaszára kialakult a szalonképesebb civil bűnmegelőzés, amelyet már az állam is elfogadott, és a rendőrség is kezdett felkarolni. Felismerték a civil szerveződésben rejlő értékeket, és sikerült jó néhány, figyelmet érdemlő szakmai programmal is belépni a bűnmegelőzés területére. A rendőrség tulajdonképpen ebben a második szakaszban nyújtotta ki a kezét egyértelműen a polgárőrség felé. Bár az első időszakban is voltak már lépések, de azok még nem voltak eléggé hatékonyak és erősek.

Ugyanakkor a harmadik szakaszban, az utóbbi tíz évben már stratégiai partnerséget kaptunk a kormánytól. Ennek hatásaként számos országos hatáskörű szerv is stratégiai partnereként kezelte a polgárőrséget. Ekkor indult meg érdemben a polgárőrség szakmai, szervezeti és technikai fejlődése, amellyel egy minden tekintetben felemelkedő pályára léptünk.

M. R.: Milyennek látja a ma polgárőrségét?

T. A.: Magyarországnak ma már tulajdonképpen közmegebecsülésben és köztisztviselésben működő, lakossági, rendészeti, kormányzati, állami háttérrel rendelkező polgárőrsége van. Külön szeretném kiemelni a rendőrséget, illetőleg azt a hátteret, amely a polgárőrséget a rendészet nagy családjának szélén elhelyezte. A félprofi bűnmegelőző szervezetté vált polgárőrséget befogadták, amely nemcsak a társadalmi elfogadottságnak volt köszönhető, hanem annak az országosan szervezett képzésnek, oktatásnak is, amely magasabb szintre emelte a polgárőrök szakmai felkészültségét. Megvalósult az a célkitűzésünk, hogy felkészült, a szolgálatellátáshoz szükséges közbiztonsági, bűnmegelőzési alapismeretekkel rendelkező polgárőrök legyenek az egyesületek tagjai. Mindez elősegítette, hogy partneri kapcsolat alakuljon ki a társszervekkel, azt is mondhatnám, hogy a rendészeti szervek – különösen a rendőrség – maguk mellé emelték a polgárőrséget.

M. R.: Kimondhatjuk, hogy a biztonság közös küldetésének megteremtésében napjainkra már megkerülhetetlen a polgárőrség?

T. A.: Számos dicsérő szót hallunk rendőri vezetőktől, politikusoktól, polgármesterektől. Olyan megfogalmazások hangzanak el, hogy a polgárőrség nélkül Magyarország településein, hazánk régióiban nincs biztonság, nincs közbiztonság. Ezekben a pozitív véleményekben benne van, hogy civilekről, önkéntesekről van szó, ami egyszerre elismerés és motiváció, egyfajta biztatás, hogy szükség van rátok, ahogy eddig is tettétek a dolgokat, és azt szeretnénk, ha ez így folytatódna.

Pontosan tudjuk a polgárőrség helyét és a szerepét. A polgárőrségnek küldetése van, amely küldetés határait, ha átlépjük, azt átlépi a polgárőrség is. Sohasem szabad elfelejteni, hogy a polgárőrség tulajdonképpen a közrendvédelmi járőr és a körzeti megbízott járőrszolgálatnak lemásolása civil formában. A mi terepünk a közterület, a külterület, ahol elsősorban a jelenléttel előzzük meg a jogsértéseket, másrészt

a jelenlétünkkel befolyásoljuk a lakosság szubjektív biztonságérzetét. Véleményem szerint ez adja tevékenységünk 70-80%-át, de talán már át is léptük ezeket a határokat. A polgárőrség szakosodott, egyre több olyan területet is felvállalunk, amelyre a bűnmegelőzés és a közbiztonság védelme szempontjából szükség van. A balesetmegelőzés, a közlekedésbiztonság, a motoros tagozat, a határvédelem, az illegális migráció elleni fellépés, a lovas szolgálatellátás, a külterületi járőrszolgálat, az ifjúsággal, a fiatalokkal való foglalkozás, a honvédelmi, hazafias nevelés egyaránt színesítik a palettánkat. Mind-mind azt bizonyítják, hogy a polgárőrség a bűnmegelőzésben nagyon általánosan mozgó szervezet, nem ragadt le a régi, hagyományos megfogalmazásnál, hogy a polgárőrök a bűnmegelőzés utcai harcosai. Mint az egyértelműen megállapítható, most már sokkal többek vagyunk annál.

M. R.: Mi lehet a polgárőrségben rejlő legnagyobb erősség?

T. A.: A polgárőrség sok-sok kis közösségből épül fel. Az egyesületek 2000 körüli száma folyamatosan változik, országunkban szinte hetente alakulnak új egyesületek. Meggyőződésem szerint ez egy olyan, a településeken jelen lévő közösségi erő, egy olyan civil szerveződés, amely egyre inkább nélkülözhetetlen, amely hatással van a helyiekre, a lakosságra és más civil szervezetekre, még azt mondom, talán a politikai pártokra is. A polgárőrség mint amolyan mindennel foglalkozó szervezet működése és közösségi ereje az, amelyet nagyon büszkén tudok szemlélni és bemutatni, ahogyan annak nevelő hatását is. Van egy működő közösség, amelyben a sport, a kultúra és a karitatív tevékenység is kiemelt fontosságú. Ez az egyik oldala, a másik pedig az, ahogyan más emberek biztonságát vállalták fel. Ha nézem az átlagembert, akkor ő az, aki a szabadidejét feláldozza és ajándékba adja másoknak. Ez sokkal nagyobb ajándék, mint ha bármilyen pénzt, technikai eszközt vagy informatikai eszközt ajándékozna embertársainak. A szabadidő nyilvánvalóan a regenerálódást, a pihenést és a családot, a kikapcsolódást szolgálná, ennek jelentős részét áldozza fel a polgárőr. Véleményem szerint ez emeli fel a polgárőrséget, amellyel kapcsolatban azt szoktam mondani, hogy a polgárőrség a civil szervezetek királynője, pontosan azért, mert nem öncélú, hanem mások érdekében tevékenykedik.

M. R.: Ez az önfeláldozó tevékenység visszatükröződik-e valamilyen formában?

T. A.: Nagyon sok elismerő, köszönőlevél érkezik a polgárőrség vezetőihez. Tevékenységünk elismerése különösen felerősödött a Covid-19-világjárvány ideje alatt nyújtott polgárőri tevékenység kapcsán. A kórházigazgatóktól is tömegesen érkeztek elismerő levelek, de azt gondolom, hogy ezt támasztja alá Christián László kutatása is, amelyben a megkérdezettek 83%-a fontosnak, szükségesnek tartja a polgárőrséget, és egyetért azzal, hogy fejleszteni, támogatni kell a tevékenységét Magyarországon. Három évvel ezelőtt 300 polgármester véleményét kérdeztük meg a településén működő polgárőr-egyesületek tevékenységéről és hatékonyságáról.

A megkérdezett településvezetők közül 298-an felsőfokon nyilatkoztak, mindössze két önkormányzat utasította el a polgárőrség tevékenységét. A többség véleménye szerint erre a hatékony szervezetre szükség van, és itt még nem is beszéltem a polgárőrséget érintő pozitív lakossági visszajelzésekről, a nagyszámú rendőrségi és belügyi elismerésekről. Büszkén és egyértelműen kijelenthetem, hogy nagyon jó lakossági és társadalmi háttere van a polgárőrségnek.

M. R.: Van-e gyengesége a polgárőrségnek?

T. A.: Igen, sajnos nagyon sok van. Elsők között említeném a polgárőrség korfáját, annak összetételét, amelyben nagyon magas az átlagéletkor. Ennek nyilvánvaló szociológiai okai vannak, mert elsősorban a nyugdíjasok tudják vállalni azt, hogy folyamatos szolgálatot tudjanak ellátni, tehát magas az átlagéletkor. Láthatóan van egyfajta fáradtság, egyfajta fizikai probléma a polgárőrségen belül. Szemmel látható, hogy a 65 ezer polgárőr közül nagyjából 35 ezer fő 60 év feletti, és ha nem tudunk fiatalítani, akkor egészen biztos, hogy a polgárőrség létszáma 10-20 év múlva jelentősen csökkenni fog.

Másik gyengesége, hogy nagyon nehezen tudunk lépést tartani a modern társadalommal, a modern technikával, az informatikával, tehát ebből kifolyólag is gyökeres változtatás kellene. Először is meg kellene teremteni a polgárőr-tevékenység informatikai hátterét, másrészt fel kellene készíteni a polgárőröket arra – és itt elsősorban egyesületi vezetőkről beszélek –, hogy az informatika segíti a tevékenységünket, és nem egy olyan idegen eszköz, amelyre már ránézni is gondot okoz. Ha lépést akarunk tartani a fejlődéssel és a bűnmegelőzés változásaival, akkor a polgárőrséget is erre a pályára kell lassan, ütemesen állítani.

A harmadik gyengeséget abban látom, hogy a polgárőrség sikerei azok, amelyek néha – most így fogalmazok – kiverik a biztosítékot. A korábban említett társadalmi elfogadottság több esetben irigységet szül, vagyis vannak, akik nem nézik jó szemmel a polgárőrség sikereit.

Ugyanakkor az is igaz, hogy, mint minden szervezetben, így nálunk is vannak olyan személyek, akik összeférhetetlenek. Azt látom, hogy nem tömegesen, legfeljebb 1-4%-ról van szó, de bekerülnek olyan bomlasztó személyek is, akik polgárőrségellenes belső nézeteltéréseket gerjesztenek. Nekünk ezzel is foglalkoznunk kell, ami rendkívül nehéz, mert civil szervezetről van szó, és helyi közösségek döntenek arról, hogy kik a tagok és kik a vezetők. Tehát ebben kell öntisztulás, és ezzel újra és újra foglalkoznunk kell.

A toborzás kérdéskörét sem kerülhetem meg. Jelentősen megváltoztak a társadalmi viszonyok, sajnos az állampolgárok is sokkal közömbösebbek. Sokkal nehezebben vehetők rá az önkéntes tevékenységre, és ebből fakad a tagsággal kapcsolatos deficit, hogy egyre nehezebb a toborzás, mert az embereket nehéz rávenni az önkéntességre.

M. R.: Véleménye szerint merre tart a polgárórség Magyarországon?

T. A.: Úgy gondolom, hogy a polgárórség mostanára már gyökeret eresztett a magyar társadalomban, és van jövője. Most a legfontosabb cél az, hogy ezt az elfogadott és jó közbiztonságot szinten tartsák az országban, amelyhez a polgárórség is járuljon hozzá. Úgy látom, hogy a polgárórség olyan hazafias jövőt lát maga előtt, amelyben rendkívül fontos az ország szuverenitása, amelyben a polgárórség is letette már a névjegyét. Véleményem szerint a rendórség, a közbiztonság, a bűnmegelőzés mellett egyre inkább nagyobb szerepet kaphat a haza, a határ védelme, az illegális migráció elleni küzdelem. Közbiztonság, bűnmegelőzés, határvédelem, honvédelem és hazafias nevelés, én ezeket látom a közeljövő egyik irányának.

M. R.: Ha most meg kellene fogalmazni a következő három évtized feladatait, milyen célokat határozná meg?

T. A.: Az első, hogy a polgárőrök oktatását, képzését hozzá kell igazítani a társadalmi elvárásokhoz, a bűnözés és a bűnmegelőzés változásaihoz. Úgy tűnik, hogy a közeljövőben a bűnözésben is átrendeződés lesz látható, az úgynevezett „egyszerű bűncselekmények” visszaszorulóban vannak, új típusú bűncselekmények fognak megjelenni, amire fel kell készíteni a polgárőröket. Ezért van rendkívül nagy szükség arra, hogy minél több fiatal legyen a polgárórségen belül.

A második az, hogy a kormányzat által nyújtott technikai, anyagi és pénzügyi támogatást továbbra is biztosítani szükséges részünkre. Amennyiben ez a stratégiai partnerség csökken vagy megszűnik, az tulajdonképpen a „polgárórség halálát” is jelentheti. Működésünket az is jelentősen befolyásolja, hogy milyen viszonyban vagyunk az országot vezető politikai elittel, tehát ha megint olyan helyzet állna elő, hogy „jó, ha vagytok, eltűrjük, hogy dolgozzatok”, akkor a polgárórség léte veszélybe kerülhetne. Tulajdonképpen ezt a kormányzati támogatást kell szinten tartani, illetőleg a fejlődés érdekében emelni is kell, hogy a polgárórség a célkitűzéseit ténylegesen meg tudja valósítani. Ez nagyon fontos.

Harmadikként pedig sokszor azt mondjuk, hogy a polgárórség a haza védelmének és biztonságának az egyik legfontosabb civil pillére. Itt az önkéntesség szinten tartása okozhat igazán komoly nehézségeket a jövőben, mert látható, hogy a magyar társadalomban az önkéntesség visszaszorulóban van. Nagyon kell vigyázni minden egyes polgárőrünkre, arra, hogy az önkéntesség fennmaradjon, mert azt is mondhatnám, hogy klasszikus értelemben a polgárórség a mások iránt végzett munka, az önkéntesség utolsó mohikánja.

M. R.: Helyezzünk el egy képzeletbeli időkapszulát a polgárórség jövőnek szánt üzenetével, amelyet csak 30 év múlva bonthatnak fel. Mit helyezne el benne?

T. A.: Inkább kérdéseket tennék fel azoknak, akik 30 év múlva azt majd felbontják. Megőriztették a polgárőrséget? Együtt van ez a polgárőrség, ugyanolyan színvonalon, mint 2021-ben? Tevékenysége jelentősen hozzájárul 2051-ben az ország közbiztonságához? Én ezeket a kérdéseket tenném fel nekik, és kérném, hogy erre válaszoljanak.

M. R.: A vége felé pedig az obligát kérdés: van-e a kérdésekre adott válaszokon túli mondanivalója?

T. A.: A beszélgetést megköszönve még egy valami jutott eszembe: a számomra nagyon szimpatikus modern hazafiság kifejezés, amelyet kiegészítenék a honvédelemmel és hazafias neveléssel. Véleményem szerint ezek a polgárőrség legfőbb jellemzői.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Christián László: Rendészeti szervek. 5.4. A polgárőrség. In Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András) 2018. Online: <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek>

A BRFK 140 éve és a társadalmi felelősségvállalás

Interjú Terdik Tamás r. vezérőrnaggyal,
Budapest rendőrfőkapitányával

NÉMETH Zsolt¹

Magyar Rendészet: Kezdjük személyes vonatkozásokkal: az ön rendőri pályafutása egyenes vonalú és kivételesen sikeres. Minek köszönhető ez, a rendőri szervezet adta lehetőségeknek vagy inkább a saját képességeinek?

Terdik Tamás: Részben, nyilván mondhatnám, hogy is-is, tehát kellett hozzá kitartás, meg nagyfokú alázat. Nagyon fontos a munka iránti alázat, meg talán a munkának a szeretete. Én ezt imádom csinálni, mindig is mondtam, szerelmese voltam a bűnügyi munkának is, szerelmese vagyok a különböző beosztásaim adta feladatoknak is. De összességében azért azt ne felejtsük el, hogy a rendőrség nagyot változott az elmúlt 20 évben. Például a 2000-es évek végén volt egy nagy nyugdíjazási

---

¹ Németh Zsolt PhD ny. r. ezredes, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék, egyetemi docens.
Zsolt Németh PhD, ret. Police Colonel, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement Department of Criminology, Associate Professor. E-mail: kriminologus@gmail.com

hullám a rendőrségen, amikor nagyon sokan, komoly vezetői tapasztalattal rendelkezők távoztak. És akkor keletkezett ott egy nagy űr, és azt a nagy űrt elkezdték betölteni a fiatalabb kollégák. Szerintem nekünk, a mi generációnknak akkor nyílt tér, rendkívül fiatalon kerülhettünk magasabb beosztásokba. Ez óriási lökést jelentett számunkra, tehát a karrierünk gyorsasága nagy fokban függött ettől is.

M. R.: Mondhatjuk, hogy a rendőrségnek mint különleges munkaszervezetnek mindig is szüksége volt törekvő, szorgalmas emberekre, akik a különféle posztokon képesek helytállni. De az ön rendőri pályája vidéken, Csongrád megye egyik kisvárosában, Szentesen kezdődött. Ehhez képest a fővárosba kerülése mekkora kihívást jelentett?

T. T.: Dolgozni mindenhol kell, és nagyon sok feladat van vidéken is, Budapesten is, de nagyon röviden fogalmazva, itt a világvárosban azért sokkal nagyobb az igénybevétel, tekintve az esetek nagy számát meg a rendkívüli esetek gyakori előfordulását, és ez magasabb fokú rendelkezésre állást követel meg, mint mondjuk egy vidéki feladatellátás. Úgy szoktam fogalmazni, hogy itt mindig nagy a terhelés, alkalmanként pedig egyenesen extrém. Sokkal nagyobbak a számok, és a kiemelt események előfordulása sokkal sűrűbb, mint vidéken.

M. R.: És talán a rendőri intézkedések, köztük a nyomozás is bonyolultabbak itt, mint vidéken, ahol a tettesek azért jórészt az ottani a környezetben megtalálhatók.

T. T.: Vannak utazó bűnözők azért az egész országban, de igen, legalábbis én arról tudok beszámolni, hogy amikor még ott dolgoztam – 2008-ig – a Szentesi Rendőrkapitányságon, és történt egy sorozatbetörés, akkor értelemszerűen az esetek egy meghatározó hányadában helyi elkövetőkből, vagy legalábbis a környező városokból kerültek ki a tettesek, tehát jobban ismerhettük az elkövetői köröket, hogy merre kell a nyomozást irányítani.

M. R.: A nagyvárosban kevésbé adott a lehetőség az alapos és kiterjedt személyismeretre, hisz túl sok ember él a területen, vagyis egy-egy rendőrré sokkal több lakos jut, mint vidéken. Ez talán más nyomozásszervezést igényel?

T. T.: Azt gondolom, a metodika ugyanaz, tehát nyomozni ugyanúgy kell, de ami Budapesten más, hogy alkalmasnak kell lenni a rendkívül nagyszámú bűnügy nyomozása során az optimális prioritás meghatározására. Persze, minden ügy fontos, minden sértett fontos, de amikor egy előadó kezében van 30-40 akta, akkor tudni kell a feladatokat súlyozni, és előrehozni azokat, amelyek jóval nagyobb eséllyel hamarabb kecsegtetnek eredménnyel, és a többinél a szokásos, klasszikus, minden ügyre vonatkozó feladatrendszerrel kell megfuttatni. Tehát azt gondolom, hogy itt, amire képesnek kell lennie egy vezetőnek is, hogy jól menedzselje ezt a helyzetet.

Vagyis, hogy a rengeteg ügy mindegyikét tartsa fontosnak, de ezen belül azon ügyeket mindig helyezze előtérbe, amelyekben azért várhatók a klasszikus eredmények.

M. R.: Papp Károly altábornagy, korábbi országos főkapitány a rablások felderítésére fordított nagy figyelmet, elrendelte például, hogy a bűnügyi vezető minden rablási helyszínre menjen ki, és személyes jelenlétével adjon súlyt a felderítés fontosságának. A rablások száma országos szinten hamarosan a felénél is kevesebbre csökkent. Ilyenre kell gondolnunk?

T. T.: Igen, ilyenre például. Ha most ezt budapesti szinten nézzük: 2012-ben 1500 rablásunk volt, ma ez a szám 200 alá csökkent éves szinten, tehát hetedére, vagy nyolcadára, és ami még hangsúlyosabb, hogy itt, Budapesten 2012-ben 30%-on állt az eredményességi mutató, tehát minden harmadik-negyedik rablást tudtunk felderíteni. Ma már közelítünk a 90% felé, lehet, hogy meg is fogjuk haladni. Óriási a kontraszt, és mindössze 8-10 év telt el azóta.

M. R.: Főkapitány úr, most kriminológusi szemmel nézve kérdezem: mi történt? A rablók visszahőköltek, világossá vált, hogy a rendőrség milyen eredményes, és azért inkább nem rabolnak? Vagy mi lehet a magyarázat?

T. T.: Ez csak részben igaz: azt látjuk, hogy azokat a rablóinkat, akik üzletszerűen foglalkoztak ilyen „jövedelemszerzéssel”, azokat bizony sikerült rács mögé tenni, plusz a kriminalisztikai módszereink annyira finomodtak, és a lehetőségeink oly mértékben kiterjedtek, például az úgynevezett digitális nyomok vagy a DNS-nyomok felhasználásával, hogy bizony tényleg kijelenthető nagyképszerűség nélkül, hogy aki Budapesten vagy Magyarországon rablást követ el, az elévülési időig nem nyugodhat meg. Számos ügyben bizonyítottuk ezt az elmúlt időszakban is: 8-10-15 éves rablások elkövetőit tudtuk újra eljárás alá vonni, mert felmerült egy nyom, vagy egy olyan DNS-minta, amely alapján bizonyítani tudtuk a bűncselekményt. Így a sorozatkövetőket tényleg felelősségre tudtuk vonni. De tulajdonképpen nem is lehet egzakt magyarázatot adni arra, hogy miért csökkent ilyen látványosan a rablások száma. Talán az eredményességünk is elgondolkodtatja a rablókat, célszerű-e egy elképesztően magas büntetési tétellel fenyegetett cselekményt elkövetni, ha a lebukás kockázata magas, hogy érdemes-e pár százezer, vagy egy-két millió forintért mondjuk 8-10 évre rács mögé kerülni.

M. R.: De honnan tudható, hogy veszélyesen eredményes a rendőrség Budapesten?

T. T.: Azt gondolom, hogy a kommunikációnak óriási a szerepe. Itt Budapesten például minden olyan rablást, amelynél tettest produkáltunk, a kommunikációs szolgálatunk révén nyilvánosságra hoztuk, és miután a korábbi években vagy inkább

évtizedekben nagy bankrablásokra, gyógyszerári rablásokra, benzinkúti rablásokra, vagy újabban nemzeti dohányboltok sérelmére specializálódott bandák tekintetében rendre megtörténtek az elfogások és bizonyítások, és úgy tűnik, hogy nem termelődött újjá az a fajta galeri, akik ebben a „műfajban” óriási összegeket tudtak realizálni. Ebben persze szerepe van a biztonságtechnikai eszközök és védelmi rendszerek fejlődésének, vagyis szerencsés együttállás jött létre: egyre többet tesznek a védelemért, mondjuk a bankok jelesül, illetőleg egyre több elkövetőt tudtunk elfogni, hiszen, mint mondtam, míg 2012-ben minden harmadik rabló került kézre, ez 2020-ra már tízből kilenc rablónak az elfogását jelentette.

M. R.: Itt most szóba kell hoznunk a budapesti bűnügyi régiós struktúra kísérletét, amelyben, úgy tudjuk, önnek vezető szerepe volt.

T. T.: Ez a maga nemében rendkívül jó elképzelésnek indult, egyfajta újítást jelentett, Tóth Gábor akkori főkapitány ötlete volt, friss és új gondolkodásnak az eredménye. A kiindulás a tény, hogy a kerületek átjárhatók, a kerületeknek nincsenek határai a bűnözők számára, és a cél az volt, hogy a kerületek ne csak a saját elkövetőikkel és a saját kerületben elkövetett bűncselekményekkel foglalkozzanak. Láttuk, hogy a kiemelt bűncselekményekben, legyen az egy betörés például, az elkövetők ragaszkodtak egy-egy területhez, és ez a terület régiós jellegű. Erre próbált reagálni az akkori rendőri vezetés, hogy nézzük meg, mi van akkor, ha a kiemelt kategóriákra (rablás, betörés vagy a gépjárművonal, tehát gépkocsilopások, illetőleg még a gépkocsifeltörések is) regionálisan koncentrálnak. Ebben a négy kategóriában irdatlan mennyiségű bűncselekmény történt akkoriban. Nézzük meg, hogy mi lenne, ha több kerületet összevonnánk, és az így kialakított régió belül a kerületi kapitányságok egy-egy bűncselekményre szakosodnának a régió egész területére vonatkozó illetékességgel. Ennek következtében egységes fellépés lenne, egységes állománnyal, kvázi régiós vonaltartóként.

M. R.: Hogyan alakultak a régiós struktúrák?

T. T.: Budán volt két régió, Észak-Buda és Dél-Buda, Pesten először három, majd kiderült, hogy szükség van egy negyedikre is, így végül összesen hat régió működött a főváros egészében. Én voltam a dél-budai régiós vezető, az I., a XI. és a XXII. kerület tartozott hozzánk a megjelölt kiemelt bűncselekmények felderítése vonatkozásában. Minden régióban egy-egy kerületi kapitányság volt felelős a kiemelt bűncselekmények egyikének bűnügyi feladataiért az egész régióban. Tehát mindegyik kerület megkapta a maga kiemelt kategóriáját, például az I. kerület intézte a betöréses lopások ügyeit. A XI. kerületben, ahol az irodám volt, mi a gépkocsilopásokat nyomoztuk az egész régióban. Ez egyfajta vonalas elv volt, vagyis a XI. kerületi kapitányság nyomozói megkapták a három kerületre vonatkozó gépjárműlopásokat.

M. R.: Bevált az elképzelés? Milyen eredmények voltak?

T. T.: Abban a kezdeti formában természetesen működött, de azért azt tényként ki kell jelenteni, hogy ez akkor működött volna igazán, hogyha ezt utána tovább fejlesztik, és esetleg megpróbálják kiterjeszteni, hogy nemcsak a kiemelt, hanem más bűncselekmény-kategóriákban is működőképes legyen. Mindenesetre abban az időszakban valóban régiókban kezdtünk gondolkodni, és ez meghaladása volt a kerületi kereteknek. A részt vevő kollégák szerint is első lépcsőfoknak nem volt rossz ez az elképzelés, láttak benne lehetőséget.

M. R.: Nem jelentkezett annak a veszélye, hogy mivel személyzetileg az egyik kerülethez tartoztak a végrehajtó rendőrök, a saját kerületük területén történt bűnyekben mégiscsak „szorgalmasabbak” voltak?

T. T.: Ezt így kijelenteni nem lehet, de ne felejtsük, hogy a statisztikai gondolkodás a 2010 előtti időszakban borzalmasan lokális volt, vagyis nem alakult ki a régiós értékelés elsőbbsége. Nehéz volt áthidalni ezt a problémát, talán nem is volt hozzá elegendő idő meg türelem. Így aztán, úgy fogalmazhatok: az elképzelés jó volt, a gyakorlati végrehajtás kezdeti lépései pedig biztatók, de ahhoz, hogy ez a struktúra igazán eredményesen tudjon működni, további lépések szükségeltettek volna. A részt vevő nyomozók eleve rendelkeztek egyfajta speciális képzettséggel, olyanokat verbuváltunk ebbe a feladatkörbe, akik ezen a területen már rendelkeztek tapasztalattal, szakismerettel és akarták is ezt csinálni. És mellette a BRFK központi segítségével speciális képzéseket, utóképzéseket szerveztünk.

M. R.: Ön többször kijelentette, hogy a lakosságközeli rendőri munka az ideálja. Ennek mi a tartalma?

T. T.: A rendőrségnek, minden rendőrnek szeme előtt kell hogy lebegjen, hogy szolgált, és ez persze, ha nem teszünk érte, csak levegőbe kiáltott szó. Rendkívül fontosnak tartom a lakosság szubjektív biztonságérzetét, és ezért teszünk is. Kiemelkedően jók Budapesten a mutatók, az elmúlt tíz év bűnügyi statisztikáit végigelve határozottan kijelenthető, hogy még mindig csökkenő pályán van a bűncselekmények száma. A felderítés és a nyomozás eredményeit pedig emelkedő pályán láthatjuk. Azt gondolom, hogy Budapest tényleg méltán lehet büszke arra, hogy Európa egyik legbiztonságosabb fővárosa. Csak egy adalék: éppen most, a múlt héten voltam Bécsben egy konferencián, ahol több főkapitánytársammal három napon keresztül tanácskoztunk, és például amíg Bécsben tavaly 147 ezer bűncselekmény történt, addig nálunk 37 ezer, tehát ötször annyi bűncselekményt észleltek egy hasonló kaliberű városban, mint Budapest. Ott 147 ezer, itt 37 ezer. Nyilván lehet, hogy ott más kategóriák is vannak, meg teljesen összehasonlítani sem szabad a két várost, mégis beszédesnek tartom az összehasonlítást.

M. R.: Akkor jeles a bizonyítvány?

T. T.: Összességében azt hiszem, méltán lehetünk büszkéek az eredményeinkre, de itt jön, nagy betűvel, hogy ez önmagában mit sem ér, ha nem találkozik a lakosság szubjektív biztonságérzetével. Nagyon jó példák voltak az elmúlt pár hónapban arra, hogy mennyire változik az ingerküszöb a lakosság szubjektív biztonságérzetét borzoló esetek nyomán. Kijelenthető most Budapestről, hogy nincsenek bérgyilkosságok, nincsenek leszámolások, nincsenek bandaháborúk, nincsenek no go zónák. Ez óriási dolog. De mi kezdte most ki az emberek biztonságérzetét? Például a hajléktalan, erőszakosan kéregető galeriknek a jelenléte, mondjuk az Árkádnál, vagyis az Örs vezér terén, illetve a Nyugati aluljáróban, a Bikás park környezetében, vagy éppen a Kelenföldi pályaudvarnál, illetve az Astoriánál.

Akkor kérdezhetnénk, hogy hát, emberek, ez a legnagyobb probléma Budapesten? És miért kell ezzel a rendőrségnek foglalkoznia? Azért, mert szerintem a rendőrségnek foglalkoznia kell mindennel, ami a lakosság szubjektív biztonságérzetét kikezdi. És hogyha a lakosság szubjektív biztonságérzetét ez befolyásolja most Budapesten, ahogy az erőszakosan kéregetők az átutazókat is zavarják, mint például az Örs vezér terén, ahol azért sok tízezer ember fordul meg minden nap, sőt akár egy-kétszázezer ember is átutazóban, akkor nekünk ezzel dolgunk van. Tehát az objektív számok fontos fokmérői a munkánknak, de mellette szükséges, hogy felzárkóztassuk a lakosság szubjektív biztonságérzetét.

M. R.: Honnan tudható, hogy mi zavarja a közterületen az embereket?

T. T.: Legfőképpen azokból a lakossági panaszokból, amelyek különböző csatornákon eljutnak hozzánk. Ezek a csatornák lehetnek akár az afféle támadó módon a rendőrségre befutó panaszlevelek a polgároktól, vagy a különféle gondok jelzése az önkormányzatok vagy a BKK, illetve a BKV vonalaira a város neuralgikus pontjain közlekedő emberektől. S ezenkívül nekünk figyelniük kell a sajtóinformációkat is, mellette pedig a Facebookon és más internetes fórumokon megjelenő híreket, amelyek azt mutatják, hogy esetleg megbomlik egy adott területen a biztonsági helyzet.

M. R.: Mi történik a bejelentések, sajtóhírek nyomán?

T. T.: Az ilyen információkat értékelniük kell, nagyon fontos a gyorsaság, és szerintem egy szervezet erejét az mutatja meg, hogy az ilyen negatív folyamatokra milyen gyorsan tud reagálni. Ha valósnak bizonyulnak, az információkat összegezve elemezzük, és a kritikus területeken komolyabb rendőri erők jelennek meg. Egyébként két lehetőséggel kell számolnunk: ha hozzánk futnak be ezek a panaszok nagy számban, akkor ezt a sajtóban kommunikálnunk kell, mégpedig értékelve annak valóságtartalmát, és ugyanígy járunk el, ha társszerv a hír fogadója. Törekszünk

mindre reagálni, az esettől függően kerületi helyi vagy fővárosi szintű orgánumban. Arra azonban figyelniünk kell, hogy ha túl sokat védekezünk, akkor olybá tűnhet, hogy magyarázkodunk, de mi mindig szeretünk hiteles, erős, velős választ adni, például egy-egy közleményt kiadni.

M. R.: És a konkrét rendőri munka?

T. T.: Az Örs vezér téren, a Nyugati téren és még több csoportképző tömegközlekedési csomóponton például állandó rendőri erőt tartunk, a rendőr legfőképpen a jelenlétével erősíti a közbiztonságot. De persze ennél többről van szó. Sikerült felszámolnunk az erőszakos kéregetést, ez nagyon borzolta a kedélyeket, természetesen a szabálysértést vagy a bűncselekményt megvalósító elemekkel szemben a törvényes eszközöket alkalmaztuk. Ez azt eredményezte, hogy amióta itt vagyunk, most már több hónapja, állandó rendőri jelenléttel, az ilyen jogsértések miatti panaszok száma szinte nullára csökkent.

M. R.: Valóban alig tapasztalni ilyen zavaró magatartást a város közterületein. De ehhez elég volt a rendőrséget bevetni?

T. T.: Én ott húztam meg a határt magunknak, hogy az állandó rendőri jelenlét biztosított legyen, hogy a lakosság lássa, kint van rendőr, és lehet hozzáfordulni segítségért, de tudjuk, önmagában a hajléktalanság ügye nem kizárólag rendészeti kérdés, az önkormányzati rendészeti társszervekkel szorosan együttműködünk, így a szociális okok a városvezetés számára nyilvánvalók. Ez komplex kérdéskör, komplex problémahalmaz. Mi megpróbálunk megtenni mindent annak érdekében, hogy az állandó rendőri jelenlétén túl az intézkedéseink differenciáltak legyenek. Tehát valóban csak akkor alkalmazunk szankciókat, amikor feltétlenül szükséges. Például, mondjuk, a II. János Pál pápa téren ülnek a hajléktalanok a padon és egyébként nem életvitelszerűen ott laknak, tehát nem ott alszanak, akkor nem szankcionálunk, ugyanis önmagában a hajléktalan lét az nem jogsértés.

M. R.: És az eredményesség miben mutatkozik? Mérhető egyáltalán?

T. T.: Semmiféle statisztikai szemlélet, elvárás nincs, részemről soha erre irányuló beszámoltatás sincs. Hogy most a kollégáim a hajléktalanokat hányszor jelentették föl, vagy csak figyelmeztették, nem tartom számon. Nem ez a lényeg számomra, hanem az, hogy a közterületeken legyen rendőri jelenlét, amely erősíti a járőkelők, a lakosok biztonságérzetét. Ezért mondom azt, hogy az erőnket az mutatja meg, hogy a negatív folyamatokra hogyan tudunk reagálni.

M. R.: Érdekelne, hogy egy ilyen hatalmas szervezetenél, mint a budapesti rendőrség, hogyan alakul ki ez a munkastílus. Hogyan születnek a döntések?

T. T.: Nem tartom magam autokrata vezetőnek, hiszek a kollektív bölcsességben. Tehát ha van egy, mondjuk Budapest egészét érintő, vagy egyébként stratégiai jellegű döntési helyzet, akkor mindig kikérem a szűk körű menedzsmentem véleményét, ahol a legfelkészültebb kollégáim vannak, velük megvitatom, átrágnuk a problémát. Hirtelen döntésnek nem vagyok a híve, és ha kollégáim véleményét kikértem, akkor utána persze meghozom a döntést, amely az én hatáskörömbe tartozik, de ez nem azt jelenti, hogy a szándékaimat vagy gondolataimat ne lehetne hajlítani vagy befolyásolni. Nagyon hiszek a *brainstormingban*, és alkalmazom is. Nagyon sok problémára külön *teamet* állítok fel a legalkalmasabb, legfelkészültebb vezetőink köréből, és velük együtt vitatjuk, keressük a megoldást. Ugyanis nem hiszek a csalhatatlanságban meg a tévedhetetlenség érzésében. Természetesen sok döntésemnél nem szükséges ez a kollektivitás, ne feledjük a rendőrségnél egyszemélyi vezetői felelősség van. De nagyon sok olyan kérdéskör van, ahol már a helyzetértékeléshez kérek tapasztalati síkon megközelítést.

M. R.: A konkrét bűnmegelőzési tevékenység eredményei miképpen értékelhetők?

T. T.: Szerintem ez irgalmatlanul nehéz kérdés. Talán a legnehezebben mérhető rendőri munka, hiszen egyrészt időben a bűnmegelőzés egy-egy program, egy-egy feladatkör, mire az beír, hónapok, akár évek eltelhetnek, és ezért roppant nehéz mérni is a hatását, hogy annak milyen lecsapódásai vannak. De természetesen nem tehetjük fel a kezünket, sőt én bizonyos összevonással próbálkozom. A bűnmegelőzést, a baleset megelőzését és a kommunikációt összekapcsoltam, ugyanis ebben a triumvirátusban, szoros egymásra hangolódásban nagy tartalékot látok. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ennek a három területnek heti intervallumban együtt kell dolgoznia. Közös programokat kell kitalálni, és egymás munkáját segíteni, vagyis egyik sincs a másik nélkül. A BRFK-n ennek a három területnek a szervezeti egységei szoros kapcsolatban vannak. Nagyra értékelem az innovációt, és mindenben az újításokat keresem, követem, ami azt is jelenti, hogy fel kell hagyni sok olyan programmal, ami szerintem idejétmúlt. Ma már nem lehet írásos anyagból fölolvastva bűnmegelőzési előadásokat tartani. A vizualitás az alap, az a vibrálás, az információknak az a fajta proaktív módon való megjelenítése tud igazán hatni. Rengeteg új programot indítottunk el ennek jegyében, arra helyezve a hangsúlyt, hogy a társadalomnak az elképesztő nagy információéhségét vizualitással töltve élvezetessé és befogadhatóvá tegyük. Ha nem vagyunk élvezetesekek, ha nem vagyunk vonzók, akkor meggyőzők sem vagyunk, sőt inkább unalmasak, és így a legjobbnak képzelt program és a legképzettebb kollégáimnak a munkája sem fog semmit érni. Erre a munkára van egy elképesztően jó technikai csapatunk négy technikussal, kameramannal, komplett stúdióanyagok készülnek, hatásos vágásokkal. Ennek a kreatív csapatnak a vezetője Nothoff Ingrid, aki korábban híradós volt, és a *Kék fényben* meg más műsorokban dolgozott. Tehát a bűnmegelőzés és a kommunikáció területén az újításokban hiszünk, és ennek megfelelően tevékenykedünk.

M. R.: Az újítások sorában szóba hozhatjuk a Police café mozgalmat és az ehhez kapcsolódó *Szomszédom a rendőr* elnevezésű KMB-s programot? Az előbbi a főváros több kerületi kapitányságán, az utóbbi főleg Zuglóban igen eredményes. Kár, hogy a körzeti megbízottak viszonylag kevés időt tudnak erre fordítani.

T. T.: Igen, ezek kiváló kezdeményezések, és a körzeti megbízotti szolgálat nehézségeit is jól ismerem. Szerintem azzal a felfogással szakítani kell, amely szerint – és ez évtizedek óta begyökerezett vélemény – Budapesten a kmb-s nem képes a feladatai ellátására, mert sokan élnek a területén. Szerintem a lakossági kapcsolatokra mindenhol szüksége van a rendőrségnek, és Budapesten is, ha esetleg nem olyan mélységében, de ugyanígy ismernie kell a saját körzetét, ismernie kell azokat a személyeket, akiket meg tud keresni, ha szükség van rá. A körzeti megbízott munkájának fajsúlyosnak kell lennie, mert ráadásul a lakosoknak is fontos, hogy napi kapcsolatot tudjon találni a rendőrséggel. De igaz, hogy valóban rengeteg elvonó tényező van alkalmanként, vagyis sok a plusz feladat. Határozott véleményem, hogy a legjobb, a leghatékonyabb szervezeti egység a kmb-s szolgálatunk. A lakossággal való kapcsolattartás, a kétirányú információáramlás azzal valósulna meg, ha munkaidejének jelentős részét a polgárok között töltené el, valóságos információs bázisként létezne.

M. R.: A lakossági kapcsolatok általánosságá mellett mennyire számíthatnak a civil szervezetekkel való együttműködésre?

T. T.: Ennek kapcsán is fontos, mint minden más területen, hogy ne gondoljuk magunkat csálhatatlannak meg tévedhetetlennek. Nem szabad abba a szerepbe helyezkedni, egy rendőri vezetőknek végképp nem, de talán senkinek, hogy mi ismerjük a legjobban mindig, minden területen az információkat, és mi tudunk jó döntéseket hozni. Szükség van a civil szférára, hisz teljesen más csatornákon jön be hozzájuk az információ, és teljesen más elvek mentén működnek. Sőt, szerintem nekünk van igazán szükségünk arra, hogy olykor ne csak rendőri szemmel lássunk egy problémát, ezért mi ebben is nyitottunk, és több civil szervezettel is együttműködési megállapodást kötöttünk, most ebben az évben éppen a Patent meg a NANE Egyesülettel, a nőkkal szembeni és a családi erőszak vonatkozásában.

M. R.: Van az együttműködésre valamiféle protokoll vagy megszilárdult gyakorlat?

T. T.: Protokoll nincsen, mindig az adott téma dönti el, hogy milyen fokban működünk együtt, és mi a közös cél. Ez egy teljesen nyitott kapu, nem egy civil szervezettel már régebben együttműködünk, éppen a KEF-ek (Kábítószerügyi Egyeztető Fórum) kapcsán is tapasztaltuk, hogy mennyire érdemes a civilekkel közösen dolgozni.

M. R.: Működnek a KEF-ek Budapesten, mi a tapasztalat?

T. T.: Működnek, de még nem elég hatékonyan. Itt Budapesten minden egyes kerületnek van saját KEF szervezete, sőt a fővárosnak is van egy átfogó, ernyőszervezete. Ezt még a korábbi főpolgármesterrel közösen kezdtük szervezni két évvel ezelőtt, szerencsére most az új városvezetés is fontosnak tartja, és létre is jött. Egyetértés van abban, hogy helyet kell kapniuk a civileknek, szükségünk van arra, hogy hallassák a hangjukat. Én személyesen is részt veszek a BKEF munkájában, a kínálatcsökkentési munkacsoportot vezetem, és mellette még a megelőzési munkacsoportban elég komoly szerepe van a BRFK-nak.

M. R.: A Kábítószerügyi Egyeztető Fórumok létrehozásának 20. évfordulóján nagyszabású konferencia volt a napokban. Itt az hangzott el, hogy a KEF a rendőrség számára nagyon fontos intézmény, a rendőrnek ott kell lennie és koordinálni kell a közös munkát.

T. T.: Az, hogy koordinál, talán nem is nagyon erős kifejezés, és így elfogadható, hisz mégsem irányítás, mert az már valóban túlzott rendőri szerep volna. Inkább arról van szó, hogy aktuálisan ki szervezi az értekezletet meg az üléseket, az logisztika. De azt gondolom, hogy ebben egyenrangú, egymás mellé rendeltségben lévő szereplőknek kell összeülni, és mindenkinek elmondania a véleményét, amiből majd aztán ennek a demokratikus alapokon működő csoportnak kell eljutnia a szükséges döntésig, majd a közös, koordinált cselekvésig. Ebben mind a rendőrségnek, mind a civil szervezeteknek megvan a sajátos feladatuk.

M. R.: A rendőrnek mi a dolga konkrétan a KEF működésében?

T. T.: A rendőr számára adott a feladat, amely a vonatkozó szakmai szabályzatokban megfogalmazott speciális rendőri kötelességeket jelenti, nekünk ebből kell kihozni a legtöbbet, de a KEF működésében vezetői, irányítói szerepet nem szabad, főleg autokrata módon nem szabad felvállalni. És ebben van előrelépés. Mint mondtam, mi elsősorban a kínálatcsökkentési munkacsoportot visszük, és ebben vannak elképzeléseim. Például itt is bizonyos nyitottságot kell megvalósítanunk, ugyanis kell az információmegosztás nagyon is, mert én szeretném bemutatni azt, hogy a rendőrség, benne természetesen a BRFK, mekkorát változott az elmúlt években, mi szerint, és ez nem levegőbe kiáltott lózung, hogy minket klasszikusan a terjesztők érdekelnek és nem a fogyasztók. Mi, ha kimegyünk ellenőrizni, nem a fogyasztók ellen akarunk eljárásokat kezdeményezni, a terjesztőkre helyezük a hangsúlyt, és ezt bizonyítja, hogy megnöveltük a terjesztők elleni eljárások arányát. Több mint 200 terjesztőt ütünk ki egy évben, azért ez komoly tétel, és mellette 1,5 milliárd forint értékű drogot vonunk ki a piacról. Mi már messze föladtuk azt a stratégiát, hogy kimegyünk egy szórakozóhelyre és a fogyasztókat keressük, hogy aztán majd lesz abból valami.

M. R.: A drogdílerék, a terjesztők között lehet differenciálni?

T. T.: Mind az operatív eszközeinkkel, mind pedig a nyílt büntetőeljárás adta lehetőségeinkkel mi a terjesztőkre dolgozunk kőkeményen, azokra a deponáló helyekre, ahova külföldről érkeznek Magyarországra a szállítmányok, és vagy itthon terítik a drogot, vagy pedig külföldre viszik tovább. A külföldről beszállítókat már a határon megütjük, vagy Budapestre felérkezésük után, illetőleg azokat a terjesztőket vesszük célba, akik komoly mennyiségben, kilószám terjesztik szét az anyagot Budapesten. Azt a stratégiát követjük, hogy a nagyban utazó dílereket kell elsősorban leleplezni, mert ezzel a nagy mennyiségű anyagot tudunk kivonni a piacról.

M. R.: Mekkora erőket tud a BRFK a drogügyre beállítani?

T. T.: A kábítószer-bűnözés elleni osztályunk létszáma majdnem 30 fő, a Bűnügyi Főosztályunk szervezetében. A BRFK előző vezetője, az elődöm, Bucsek Gábor is már növelte a drogellenes nyomozók számát. Arra helyezte a hangsúlyt ő is, meg én is, én akkor bűnügyi igazgató voltam a BRFK-n, hogy a kábítószer-bűnüldözés célcsoportja a dílerék legyenek.

M. R.: Mégis, a bűnügyi statisztika ennek ellenkezőjéről tanúskodik.

T. T.: Ismétlem, nem a fogyasztók vannak célkeresztben. Hogy a fogyasztók elleni büntetőeljárások aránya mégis magas, az azért van, mert hogyha belefutsz, nem tudod azt mondani, hogy menjél tovább. Testi jele van annak, hogy fogyasztott szert, meg van is nála anyag, nem mehetünk el mellette, a törvényi szabályozás arra kötelez, hogy eljárás alá vonjuk.

M. R.: A rendőrség társadalmi funkciója a jogszabályokban megjelenő szakmai munka a közbiztonság érdekében. De várható-e valami plusz aktivitás, hisz a rendőri testület mintaadó és véleményformáló is egyúttal?

T. T.: Mindenhol elmondom: mi arra is törekszünk, hogy a mindennapi, jogszabályok adta feladatokon túl olyan területeken is megmutassuk magunkat, mint a társadalmi felelősségvállalás. Ebben az évben például 1500 kollégánk adott vért, és más módon is együttműködünk a Magyar Vöröskereszttel. Emellett tavaly több mint 6 tonna tartós élelmiszert gyűjtöttünk a rászorulóknak. Továbbá támogatunk menhelyeket, és minden évben elmegyünk gyermekkórházakba év végén, műsorral kedveskedünk, illetve ajándékokat viszünk. Aztán számos olyan programunk van, amely a munkánkon túlmutató, nem feltétlenül szervesen a munkánkhoz kapcsolódó, de mégis valamilyen építő jellegű szolgáltatás.

M. R.: Hogyan fogadják az ilyen kezdeményezést a rendőrök, hisz közismert, hogy túlterheltek?

T. T.: Ezeknek az akcióknak az útra bocsátása nagyon könnyű volt, noha ebben nincsen kötelezvény a kollégák részére. Teljesen önkéntes a jelentkezés, és óriási kedvvel, sőt szeretettel jönnek a rendőreink, amikor mondjuk év végén élelmiszert gyűjtünk a rászorulóknak számára. Ezzel a 6 tonnánkkal tavaly a Mikulásgyárban, ahova elvittük, a harmadikok lettünk országos szinten. Értelemszerűen tartós élelmiszer gyűjtésére vállalkozunk, és ilyenkor a kerületek összeszedik a saját élelmiszereiket, lemérik, és verseny van a kerületek és a központi szervek között, és év végén egy óriási oklevéllel tudom honorálni, hogy teljesen önkéntesen a saját zsebükből, a saját pénzükből hozzájárulva gyűjtenek, vagy éppen eljönnek vért adni. Olyanfajta összetartozást erősítő programok ezek, amelyek azt szolgálják a mindennapi munkánkon túl, hogy az emberi arcunkat meg tudjuk mutatni a társadalom felé, hogy a BRFK erre is képes, nemcsak rendőrök vagyunk, hanem bizony tudunk adni is, és önkéntesen szolgálatni.

M. R.: És ez, felteszem, a rendőr mint ember számára is különleges élmény, sőt közösségépítő szerepe is van.

T. T.: Igen, bennünket ez épít. Nekem is nagy élmény azt látni, hogy a kollégák milyen örömmel hozzák be a tartós élelmiszert, vagy jönnek vért adni. Nagyon felemelő, megható, amikor megyünk a kórházakat végiglátogatni, ahol a szegény gyerekek ott fekszenek valamilyen komoly vagy kevésbé komoly problémával, és ahonnan nem egy kollégám sírva jött ki. Elképesztő, hogy micsoda érzelmi töltetet tud adni, amikor teljesen önzetlenül segít a rendőr. Nyomatékosan szeretném mindképpen kiemelni, hogy a napi munkavégzésen túl, a szabadidő terhére történik mindez. Ez óriási dolog, dicsekszem is vele mindenhol, hogy talán ebben mások vagyunk, nem jobbak, hanem mások, mint bármelyik rendőri szerv az országban. Mondok egy másik példát: gyermekvédelmi intézeteket támogatunk: *Egy szelet szeretet* címmel csokoládét gyűjtöttünk össze. Ötezer tábla csokit vittünk el ezzel az akcióval a gyermekeknek.

M. R.: Egyenruhában mennek ilyenkor a rendőrök? Ez nyilván abból a szempontból is nagyszerű, hogy az érintett gyermekek milyen pozitív véleményt, érzéseket táplálnak a rendőrség iránt.

T. T.: Természetesen, ez is egyfajta cél lehet, hogy akkor látható, hogy a rendőr nemcsak azért van, hogy a közterületen igazoltasson, autót állítson meg és esetenként büntessen, hanem bizony ad is a rászorultaknak. Úgyhogy most idén is lesz több ilyen programunk, példáulúnt kint leszünk a Vajdahunyad váránál, a Jégcsarnok mellett, és ott is lesz egy ilyen szolgáltatásunk.

M. R.: A Police café program is ilyen célokat szolgál, ott a rendőr magát és a biztonságot szolgáló információkat adja a résztvevőknek.

T. T.: Ilyenkor kvázi nem is feltétlenül rendőrként funkcionálnak; behúzzák a polgárokat egy jóízű diskurzusba, miközben a résztvevők a biztonság tekintetében szakembertől, a rendőrtől kapnak hiteles információkat. De a rendőrnek is jó, hogy tud beszélgetni egyenrangú félként a civilekkel. Ez a mellérendeltség új platformja.

M. R.: Tavaly volt a magyar államrendőrség 100 éves évfordulója, idén pedig a budapesti rendőrség 140. éve. 1881 a magyar történelem egyik legragyogóbb pillanata volt, a kiegyezés után, az I. világháború előtt, tehát ahogy szokták jellemezni, boldog békeidő korszaka, 1920 pedig Trianon miatt a magyar történelem legtragikusabb éve. Főkapitány úr, az önök számára melyik évforduló tartalmaz több értéket?

T. T.: Nekünk a BRFK 140 éve, annak minden korszaka rendkívül tanulságos, és szerintem mindegyik korszakból van egy-egy olyan ötlet, információ, amit lehet hasznosítani. Ha választhatok, akkor tehát inkább a 140-ből merítünk, de ne felejtsük el, hogy 100 évvel ezelőtt Budapesti előnévvel született meg a Magyar Királyi Államrendőrség, és a BRFK 1881-ben lett egységes Budapesti Rendőr-főkapitányság, bár akkor még nem ezen a néven futott, de mégis akkor lett egységes, akkortól már nem budai meg pesti főkapitányságokról volt szó, úgyhogy mi erre a 140 évre méltán lehetünk büszkék.

M. R.: Hogyan ünnepelték meg a 140. évet?

T. T.: A 140 éves évfordulónk alkalmából ünnepi állománygyűlést tartottunk, amelynek Pintér Sándor belügyminiszter volt az elöljárója. 400 fő jelent meg, közöttük, sokan mások mellett, az összes ma is élő volt budapesti főkapitány. Ott volt tehát Pintér Sándor, aki Barna Sándor után lett főkapitány, aztán Bodrácza János, Berta Attila, Kökényesi Antal, Gergényi Péter, Tóth Gábor, Tóth Tamás és Bucsek Gábor. Mindegyikük ott ült az első sorban, mindenki kapott egy díszkötésű könyvet, amely a 140 évünket mutatja be.

M. R.: Kérem, jellemezze a *BRFK 140* című könyvüket!

T. T.: A kötet nem történelmi munka, kollégáink írásaiból állt össze. Az elmúlt 140 év mindegyik főkapitányáról van benne egy portré, egy rövid életút, és mellette főkapitányi korszakuk legsúlyosabb bűnügyének néhány oldalas elemzése. Az volt a cél, hogy könnyen emészthető áttekintés legyen a címbeli tárgyról az érdeklődő közönségnek, de egyúttal kellően informatív és hiteles legyen a magunk számára is. Törekedtünk a történelmi hűsége, a hiteles képre a Budapesti Rendőr-főkapitányság

140 évéről. Ami ebben az ünnepi kötetben van, azt gondoltuk fontosnak, ez a múltunk, ennek nyomán építkezünk a jövőre tekintve.

M. R.: Főkapitány úr, köszönjük az interjút, kívánunk a BRFK-nak és valamennyi munkatársának erőt, egészséget és további sikereket.

TERDIK TAMÁS SZAKMAI PÁLYÁJA

- 2018 rendőrfőkapitány, BRFK
- 2015 bűnügyi főkapitány-helyettes, BRFK
- 2012 kapitányságvezető, Budapest IV. kerület
- 2010 kapitányságvezető, Budapest XVI. kerület
- 2009 osztályvezető, Bűnügyi Koordinációs és Regionális Felderítő Osztály, Budapest XI. kerület
- 2008 bűnüldözési alosztályvezető, Budapest V. kerület
- 2004 vizsgálati alosztályvezető, Szentesi Rendőrkapitányság
- 2004 kiemelt fővizsgáló, Szentesi Rendőrkapitányság
- 2002 főnyomozó, Szentesi Rendőrkapitányság
- 2001 nyomozó, Szentesi Rendőrkapitányság

Iskolai végzettsége

- 2014 Rendészeti Mestervezetőképzés
- 2013 Vezetőképzés
- 2007 rendészeti szakvizsga
- 2005 jogász, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- 2001 bűnügyi szak, Rendőrtiszti Főiskola

Szakmai elismerések

- 2021 r. vezérőrnagy
- 2019 postabiztonsági érem
- 2020 r. dandártábornok
- 2018 rendőrségi tanácsos

Két évtized sikerstratégiája: a belga rendészeti reform előzményei és megvalósulása¹

BUDAVÁRI Árpád²

Bár a döntés már 1998-ban megszületett róla, idén 20 éve, 2001. január 1-jén indult útjára a belgiumi rendészeti reform. A társadalmat megrázó, súlyos bűncselekmények kudarcos kezelése miatt legitimációs válságba sodródó rendőrség néhány év alatt visszanyerte a közösség bizalmát. A közösségorientált rendészeti filozófián alapuló egységes nemzeti rendőrség nem csupán a rendészettudomány nemzetközi és hazai művelőinek általános elismerését vívta ki, hanem iránytűként szolgált az ezredforduló Európájának több rendőrségi átalakulása – így a holland, a skót, a svéd vagy az északír rendőrség reformja – számára. Tanulmányom első részében a belga rendészeti törvény, a témában született értékelések, a tudományos szakirodalom, valamint – különösen a jelenlegi helyzet bemutatása során – a belga rendőrség működéséről született újságcikkek feldolgozásával részletesen elemeztem a belga rendészeti reform előzményeit, a reform utáni belga rendőrség felépítését, valamint működése ellenőrzésének rendszerét. A második részben a változásoknak a rendészet pluralizálódását érintő vonatkozásait, valamint a belga rendőrség és a belga rendészeti rendszer értékelését ismertetem a reform első tíz évét követően és napjainkban. Az elemzés során fókuszba helyezem a rendészeti reformokat életre hívó okokat, az egységes nemzeti rendőrség demokratikus működésének biztosítását szolgáló intézkedéseket, a helyi és nemzeti biztonsági érdekek érvényesülését és az ezredforduló rendészeti reformjainak jelenlegi helyzetét. Mindezekből következtetéseket kívánok levonni arra, hogy az ezredforduló idején született rendőrségi reform miként működik a mai biztonsági problémák kezelése során.

Kulcsszavak: rendőrségi reform, plurális rendészet, centralizáció, belga rendőrség, közösségorientált rendészet, absztrakt rendészet

¹ A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív doktori program doktori hallgatói ösztöndíj programjának a Nemzeti kutatási, fejlesztési és innovációs alaphól finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² Budavári Árpád r. ezredes, a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Gárdonyi Rendőrkapitányság vezetője, rendőrségi főtanácsos; Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató. Árpád Budavári r. Colonel, Head of the Gárdonyi Police Headquarters of the Fejér County Police Headquarters, Chief Police Advisor, University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement, PhD student. E-mail: budavaria@fejer.police.hu

1. A reform előzményei

A belga önkormányzatiság és ezzel együtt az önkormányzati rendőrség történelme Belgium 1830-as függetlensége előtti időkre nyúlik vissza. Az önkormányzatokat a francia megszállók hozták létre 1795-ben, vagyis a települések hamarabb (1800-ban) függetlenné váltak, mint maga az állam. A 2776 helyi önkormányzat működésének észszerűsítésére csupán 1977-ben került sor, amikor 589 önkormányzatba vonták össze őket. A flamand régióknak 308, Brüsszel főváros régiójának 19, a vallon régióknak pedig 262 önkormányzata maradt. Minden önkormányzatnak volt rendőre. Az 1998-as reform előtt 255 vidéki kistelepülésen működött rendőrség, 935 rendőrt alkalmazva. Ez az önkormányzati rendőrség létszámának alig 5%-át tette ki, míg a városi rendőrségeken szolgáló rendőrök létszáma 17 810 volt. Az elaprózott településszerkezetben a polgármesterek által irányított és az önkormányzatok által finanszírozott önkormányzati rendőrségek folyamatos forráshiánnyal küzdöttek. Munkájukat elsősorban a közterület rendjének fenntartására koncentrálták, és bár törvényi felhatalmazással rendelkeztek a bűnügyi igazságszolgáltatási funkció ellátására is, a valóságban csupán 88 önkormányzati rendőrség alkalmazott bűnügyi egységet.³

Belgium nemzeti rendvédelmi testülete a csendőrség volt, amely létét az ország francia megszállásától eredezteti. A későbbi holland megszállás (1815–1830) idején a testület *Maréchaussée* néven működött tovább. Működésének jogi alapjait 1957-ben fektették le a csendőrségről szóló törvény megalkotásával. 1992-ben demilitarizálták; ez a változtatás a későbbi, teljes rendőrséget érintő reform előzményének tekinthető. A csendőrség alapvetően országos rendvédelmi szervezet volt, amely a közrend fenntartásáért felelt. Működésének öt szintje volt a nemzetitől a néhány önkormányzat területén működő egységekig. Az 1957-es csendőrségi törvényig nyomozó hatásköre nem volt. Az 1998-as reformot megelőzően a csendőrség belső átszervezésének eredményeképpen a korábbi öt szervezeti szint háromra csökkent, a szervezet piramisszerkezete alacsonyabbá vált, bürokratizmusa enyhült.⁴

A bűnügyi igazságszolgáltatási funkció sokáig háttérbe szorult a rendfenntartással szemben mind az önkormányzati rendőrségekben, mind pedig a csendőrségnél. Önálló bűnüldöző szervezet létrehozására 1919-ben került sor. Az igazságügyi rendőrség az ügyészségnek alárendelt országos szervezet volt, amely létszámában (körülbelül 1500 fő) messze elmaradt „nagytestvéreitől”, az önkormányzati rendőrségtől és a csendőrségtől. Szervezetében a központi irányító szervezeten kívül 27 területi szervezeti egység működött, amelyek illetékessége a bíróságokéhoz igazodott.

³ Elke Devroe – Paul Ponsaers: Reforming the Belgian Police System between Central and Local. In N. R. Fyfe – J. Terpstra – P. Tops (szerk.): *Centralizing Forces? Comparative Perspectives on Contemporary Police Reform in Northern and Western Europe*. The Hague, Boom Legal Publishers – Eleven, 2013. 78.

⁴ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 80.

A három szervezet egymástól teljesen függetlenül működött, nem volt köztük funkcionális vagy földrajzi munkamegosztás. Ez óhatatlanul rivalizálást okozott.⁵

Az önkormányzati rendőrség és a csendőrség viszonyában egyfajta spontán egyensúly alakult ki a 20. század második felében. Ott, ahol a tehetősebb önkormányzatok erősebb rendőrséget tudtak működtetni, a csendőrség kevesebb erővel volt jelen. Erőforrásait azokra a területekre súlypontosította, ahol arra az önkormányzati rendőrség szerényebb lehetőségei miatt inkább szükség volt. Emiatt a csendőrség Vallóniában sokkal markánsabban volt jelen, mint a tehetősebb flamand településeken. A spontán munkamegosztás más módon is megvalósult. Az önkormányzati rendészeti legfőbbje – átvéve az önkormányzati hivatalok működésének kultúráját – hivatalnokszerzettként működött. Este és hétvégén területét „átengedte” a csendőrségnek, amely a hatásköri átfedések miatt gyakorlatilag hivatali időn kívül átvette az önkormányzati rendőrség szerepét. A csendőrség előbb említett átszervezését követően a kevésbé hierarchikus szervezet nagyobb figyelmet tudott fordítani a helyi problémákra, ez azonban további rivalizálást eredményezett az önkormányzati rendészet és a csendőrség között.⁶

A rivalizáló kapcsolat a csendőrség és az igazságügyi rendőrség között is fennállt, különösen azt követően, hogy az 1957-es csendőrségi törvény nyomozó hatósági hatáskörrel is felruházta az addig leginkább a közterületek rendjét őrző szervezetet. A rivalizálást szemléletesen példázza a különböző rendőri szervezetek adatbázisainak helyzete. Mind a csendőrség, mind az igazságügyi rendőrség külön központi adatbázissal rendelkezett, és egymással versengve próbálták ezek használatára megnyerni az ország 589 önkormányzatát. A települések 25%-a a csendőrség, 25%-a pedig az igazságügyi rendőrség adatbázisához csatlakozott, a maradék 50% egyáltalán nem rögzítette adatait semmilyen központi adatbázisban. Emiatt gyakorlatilag mindkét szervezet rendkívül hiányos adatbázisokkal volt kénytelen operálni.⁷

Az 1990-es évek közepétől több törekvés is született a hatáskörükben, feladatrendszerükben sok esetben átfedést mutató, egymással rivalizáló szervezetek működésének összehangolására. 1994-ben a kormány koordinációs szervezetet hozott létre, amelynek feladata a szervezetek közötti együttműködés javítása volt. 1994-ben királyi rendelet született az úgynevezett „minimális biztonsági előírásokról”. Ez fektette le azokat a kritériumokat, amelyek alapján az egyes települések esetében meghatározhatóvá vált a rendőri erők minimális létszáma. Ugyanebben az évben *Átfogó önkormányzati rendészet* címmel rendészeti stratégiát bocsátottak ki, amely a településeken megvalósítandó rendészeti célokat határozta meg. Szintén királyi rendelet szabályozta, hogy az önkormányzatoknak önállóan vagy egymással együttműködve 24 órás rendőrséget kell településeiken működtetni, amihez az állam többletforrást biztosított. 1995-ben a kormány úgynevezett rendőrségközi zónák létrehozásával kísérelte meg a rendőri szervezetek közötti feladatmegosztás

⁵ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 79.

⁶ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 80.

⁷ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 80.

összehangolását. A zónák területi határán belül a három szervezet, önállóságát megőrizve, konzorciumként működött együtt. Az önkormányzati rendőrségek részvétele ebben önkéntes volt, belépésüket az állam többlétszámú támogatással ösztönözte. A zónák értékelése során a kormány már deklarálta, hogy az intézkedéssel a rendőri rendszer fokozatos átszervezését kívánta elősegíteni.⁸

A reformhoz vezető okok nem csupán a rendőrség szervezeteinek működési zavaraiiban keresendők. A belga önkormányzati igazgatásban a települések széles mérlegelési jogkörrel rendelkeztek a közbiztonság helyi problémáinak kezeléséhez, a szövetségi törvények adta keretek helyi viszonyokra adaptálásában nagy mozgásterük volt. A szövetségi alkotmány 1988-as módosítását követően a közigazgatás háromszintűvé – nemzeti, regionális, helyi – vált. A közbiztonságot érintően elsősorban a nemzeti és a helyi szintnek volt feladata, a szociálpolitika, az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügy, a kultúra, a lakhatás és a területrendezés hatáskörei elsősorban a regionális kormányokhoz lettek telepítve. Ez a feladatmegosztás idővel feszültséget teremtett a szövetségi és regionális kormányok között, hiszen a bűnözés társadalmi okait regionális szinten kezelték, míg a közbiztonságért a nemzeti kormányok és a polgármesterek feleltek.⁹

Az önkormányzat a nemzeti és a regionális szintű szabályozás csomópontjának tekinthető. A regionális hatóságok irányítják az életminőséggel kapcsolatos szociálpolitikai feladatok végrehajtását, a szövetségi hatóságok feladatai pedig a bűnüldözésre és a közrend fenntartására irányulnak, miközben az önkormányzatok mindkét szabályozási dimenzió helyi vonatkozásaiban érintettek. A feszültségek azonban nem csupán az igazgatás vertikális tagozódásában jelentkeztek. Flandriában a flamand kormánytól az önkormányzatoknak szánt külön finanszírozás jelentős volt, Vallóniában azonban a bűnmegelőzés költségeit főként szövetségi forrásokból fedezték, mivel a régiók ehhez nem tudtak hozzájárulni.¹⁰

A közbiztonságot érintően további bizonytalansági tényező volt, hogy az 1988-as államreform (*New Communal Act*, 1988) a bűnözés lehetséges okaival foglalkozó szakpolitikák költségvetéseit regionális szintre telepítette. A rendőrség felügyelete továbbra is nemzeti (szövetségi) szinten maradt, azonban a rendőri erők háromszintű szerveződése (szövetségi, regionális, helyi) túl széttagolt és diffúz volt a szövetségi szintű kezeléshez.¹¹ Az irányítás fentiekben felsorolt diszfunkciói miatt az önkormányzati rendőrségek és a szövetségi szinten szerveződő csendőrség egymással konkuráló szervezetekké váltak.¹² A belga rendőrség 1998-as reformját megelőzően már több fontos változást és modernizációs intézkedést bevezetett munkájának hatékonyabbá tétele és a megrendült bizalom helyreállítása végett. Minden

⁸ O. Anciaux – K. Muylle – Paul Ponsaers: Federaal rapport vijfhoeksoverleg – Jaar 1997 – De IPZ's in de schoot van het vijfhoeksoverleg. In *Algemene Politiesteundienst, Afdeling Politiebeleidsondersteuning*, Kluwer Editorial, 1998. 34.

⁹ Elke Devroe: Purple Vests. The Origins of Plural Policing in Belgium. *European Journal of Policing Studies*, 2. (2015), 3. 309.

¹⁰ Devroe (2015): i. m. 308.

¹¹ Devroe (2015): i. m. 308.

¹² Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 80.

változtatási törekvésnek szembesülnie kellett a széttagolt három különböző rendőri erőt magában foglaló struktúrával, amely egyszerre volt gátja az együttműködésnek, az információáramlásnak és a rendészet egységes jövőképpalkotásának.¹³

A felsorolt általános problémákon túl, a reformokat indukáló társadalmi elégedetlenség kiváltó okai között három, bűnözéssel összefüggő jelenséget lehet megemlíteni.¹⁴ Az első, az 1980-as évek bűnözési hulláma, amelynek során először az 1982 és 1985 között „Nivelles bandája” néven elhíresült bűnszervezet működése okozott komoly társadalmi feszültséget. A banda országszerte hajtott végre, nem egyszer halálos áldozatokat követelő fegyveres rablásokat szupermarketekben. Ugyanebben az időszakban több, terrorszervezetek által bankok ellen intézett támadás is jelentősen növelte a bűnözéstől való félelmet. A legnagyobb, nemzetközi visszhangot kiváltó esemény a Heysel-stadionban rendezett BEK-döntő során a futballhuligánok okozta pánikjelenségben meghalt 34 ember tragédiája volt.

A rendőrség fentebb már említett belső feszültségei a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelmet is jelentősen megnehezítették, ennek káros következményeivel a berlini fal 1989-es leomlása után szembesült a belga társadalom. Az országba jelentős számú különböző származású migráns települt, a bizonytalanság és a félelem érzését keltve. Brüsszel lett a migránsok zavargásainak központja. A veszélyesnek ítélt városokból a lakosság vidékre költözött. A társadalmi feszültségek a politikai szélsőségek irányába tolták el a közhangulatot, 1991 novemberében a Vlaams Blok nevű szélsőjobboldali párt nyerte a választásokat.

A harmadik nagy visszhangot kiváltó és a rendőrség működésének elégtelenségére rávilágító eseménysorozat az úgynevezett Marc Dutroux-ügy volt. A pedofil Dutroux az 1980-as években hat kislányt rabolt el, közülük négyet megölt. 1996-os letartóztatását az áldozatok melletti szolidaritási akciók kísérték. A „Fehér léggömb menet” alkalmával 300 ezer ember vonult ki Brüsszel utcáira, demonstrációjuk a rendőrség és az igazságszolgáltatás alkalmatlansága elleni kinyilatkoztatás is volt. Dutroux két év múlva egy átkísérés során megszökött, elfogása sem a rendőrségnek, hanem egy fegyvertelen erdőőrnek volt köszönhető. Az eset következtében a belga rendőrségbe vetett intézményi bizalom gyakorlatilag megszűnt. A reform nem tűrt további halasztást.

2. A rendőrség megreformálása: centralizáció (?), integrálás, konzultáció, autonómia

Még ebben az évben – tehát 1998-ban – a minden érintettet megszólító úgynevezett Octopus konzultáción egyhangúan fogadták el a kétszintű, integrált rendőrségi

¹³ Willy Bruggeman – Elke Devroe – Marlen Easton: *Evaluatie van 10 jaar politiehervorming: Terugkijken in het verleden en vooruitkijken in de toekomst*. Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2010. 21.

¹⁴ Devroe (2015): i. m. 308–309.

szervezetről, azaz a belga rendőrség átszervezéséről szóló törvényt (WGP-törvény),¹⁵ amely a három különálló rendőri szolgálatot egy egységes, két szinten (szövetségi és helyi) működő rendőri szervezetbe integrálta. A szövetségi szinten 2001. január 1-jétől, helyi szinten pedig egy évvel később hatályba lépő törvény új alapokra helyezte a rendőrség szervezetét, megalapozta a közösségorientált rendészeti stratégia egységes alkalmazását, átalakította a rendőrség együttműködési filozófiáját.¹⁶

A WGP-törvény legfontosabb céljai az alábbiak voltak:¹⁷

- a rendőrség szervezeti egységei és a rendőri működés helyi és szövetségi szintje közötti együttműködés javítása;
- a rendőrség és a közigazgatási, igazságügyi hatóságok közötti kapcsolat javítása;
- az információkezelés fejlesztése;
- a rendőri szolgáltatások színvonalának egységesítése;
- a közösségi rendészeti szemlélet kialakítása;
- a bűnügyi szolgálat hatékonyságának javítása;
- erős helyi rendőrsegek.

Az egységes belga nemzeti rendőrség két szervezési szintje helyi és szövetségi keretek között jött létre. A szervezeti szintek önállóak, kapcsolatuk funkcionális. A helyi rendőrség feladata, hogy helyi szinten biztosítsa az alapvető rendőri szolgáltatások ellátását. A törvény a minimális rendőri szolgáltatásokat az egész állam területén egységesen garantálja (WGP-törvény 3. cikk).

Az integrált nemzeti rendőrség létszáma a reformot követően 47 ezer fő lett, amelyből 39 ezer fő hivatásos rendőr.¹⁸ A helyi rendőrség 196 zónába szerveződött, amelyek közül 118 a flamand, 72 a vallon és 6 a brüsszeli közigazgatási régióban létesült. Közülük 50 zóna egyetlen önkormányzat területén működik. A zónákban szolgáló rendőrök száma rendkívül eltérő, a reformot követően a legkisebb 50, a legnagyobb 2800 rendőrt foglalkoztatott.¹⁹

A reform nemcsak a struktúrát, hanem a tartalmat is érintette. Ehhez kellő alapot nyújtott az a reform idejére nemzetközi kitekintésben is elfogadottá vált kritika, amely a 20. század döntő részében alkalmazott rendőrségi modelleket – a bűnözés elleni harc és a rendfenntartás modelljét – elégtelennek ítélte meg arra, hogy azt a 21. század rendőrsége is alkalmazza. A kritikákat Verhage és Ponsaers az alábbi négy pontban foglalta össze:²⁰

¹⁵ Wet tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus 7. December 1998.

¹⁶ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 12.

¹⁷ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 13.

¹⁸ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 12.

¹⁹ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 13.

²⁰ Antoinette Verhage – Paul Ponsaers: Impacts of Community Oriented Policing. In Gerben Bruinsma – David Weisburd (szerk.): *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice (ECCJ)*. New York, Springer, 2013. 2430–2435.

- „1. A rendőri kapacitás nagymértékű növelése nem hatékony stratégia a bűnözés és a rendezetlenségek kezelésére. A mennyiségi fejlesztés nem oldja meg a »hogyan csináljunk jó rendészetet« kérdés minőségi problémáit.
2. A lakosság a rendőrség »szeme és füle«, mely nélkül a rendőrség nem tudja megakadályozni a bűncselekményeket. A rendőrségnek külső orientációval kell rendelkeznie, és ki kell szolgálnia a polgárokat.
3. A hagyományos rendőri modellek klasszikus taktikája túl reaktív, mivel nem befolyásolja a bűnözés és a rendbontás lehetséges okait.
4. A rendőri stratégiákat ugyanolyan módon alkalmazzák a különböző problémákra (»ugyanaz a sablon mindenkinek megfelel«); több »személyre szabott válasza« van szükség.”

A WGP-törvény végrehajtásáról szóló 2001-es királyi rendelet egyértelműsítette és hat funkcióban nevezte meg az egységes, minimális rendőrségi szolgáltatásokat. Ezek a szomszédsági rendőrség, az ügyfélszolgálat, a reagáló szolgálat, az áldozatvédelem, a bűncselekményekkel kapcsolatban a helyi rendőrség által folytatott nyomozás, valamint a közrend fenntartása voltak. A hat funkció a 2008–2011-es Nemzeti Biztonsági Terv ajánlása alapján 2009-ben egészült ki a közlekedésrendészet helyi feladataival.²¹ A kormány 2003-ban fogadta el Belgium egységes rendészeti stratégiáját, amely a közösségorientált rendészeti stratégiára épült.

A finanszírozás a szövetségi rendőrséget érintően országosan, míg a helyi rendőrség vonatkozásában döntő részben helyi szinten valósul meg. Ezt vizsgálva Boels és munkatársai rámutattak, hogy amíg a helyi rendőrség működtetése 2005-ben a költségvetés 77,7%-át tette ki, addig ez az arány 2008-ra már csak 72,2% volt, a reform első tíz éve után megfigyelhető tehát a központi adminisztráció bizonyos fokú megerősödése.²²

A rendőri szervezetek helyi és szövetségi szinten is jelentős autonómiával rendelkeznek, az integrált közösségi rendfenntartást azonban egymással kooperálva kell biztosítaniuk. A rendőrségi igazgatás két szintje között nem keletkezett hierarchikus viszony, a szövetségi és helyi rendőrségi erők funkcionális kapcsolatban állnak. A törvény szerint alapvetően a helyi rendőrség biztosítja a helyi szintű közösségi rendfenntartást, azonban a szövetségi rendőrség feladatai között is szerepel a helyi rendőrség támogatása a helyben jelentkező rendőri feladatok ellátásában, és a helyi rendőrség néhány feladatát is meg kell valósítania a településeken.²³

A belga nemzeti rendészeti stratégia végrehajtásának időszakos feladatait a négyéves ciklusokra készülő Nemzeti Biztonsági Terv (*Nationaal Veiligheidsplan*) határozza meg, amely szövetségi és helyi szintre vonatkozóan is tartalmaz kötelező

²¹ Lásd: www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2001091731&table_name=wet

²² Dominique Boels – Paul Ponsaers – Antoinette Verhage: Capaciteit bij de Belgische politie: meer blauw op straat? In *Handboek Politiediensten*. Af. 99, 423, 2011. 1–40. 3.

²³ WGP-törvény 3. cikk.

elveket. Ezeket a szintén négyévente készülő helyi biztonsági tervekbe is be kell építeni.

2.1. Helyi rendőrségek

A helyi rendőrség operatív irányítását a rendőrkapitány végzi. A rendőrkapitány felel a helyi rendészeti stratégia és a biztonsági terv feladatainak végrehajtásáért. Minden, a helyi rendőrséget és annak feladatait érintő kérdésben tájékoztatja a polgármestert vagy a rendőrségi tanácsot. E feladatát érintően havonta kell tájékoztatnia a polgármestert vagy a rendőrségi tanácsot a rendőrség működéséről és a rendőrség működését érintő panaszokról is.²⁴

A helyi rendőrségek (a WGP szóhasználatában rendőrségi zónák vagy övezetek) irányításában az önkormányzatok a reformot követően is jelentős hatáskörökkel rendelkeznek. A 196 rendőrségi zóna közül azokat, amelyek illetékességi területén több település található, a települések polgármestereiből, valamint az önkormányzatok által delegált tagokból álló rendőrségi tanács irányítja. A WGP-törvény 47. cikkének értelmében az önkormányzat vagy a rendőrségi tanács a korábban már hivatkozott, királyi rendeletben meghatározott minimumszabályoknak megfelelően meghatározza a helyi rendőrségek személyi összetételét, költségvetésének elosztását, a rendőrség személyzeti politikáját. Amennyiben a helyi rendőrségek erőforrásai nem elégségesek, a polgármesterek és a rendőrségi tanácsok katasztrófa, tömeges zavargások vagy a közrendet súlyosan fenyegető helyzetben kérhetik a szövetségi rendőrség segítségét.²⁵ A közbiztonság helyi feladatainak képviselőjében a polgármester befolyást gyakorolhat a polgármesterek tanácsadó testületén keresztül is. A Polgármesterek Tanácsának (*Raad van Burgemeesters*) feladata a belügyminiszter által kidolgozott szabályozási aktusok véleményezése. A tanács tagjait és helyetteseiket a király nevezi ki hároméves, megújítható időtartamra. A tanácsok tagokat delegálnak a Szövetségi Rendőrségi Tanácsba.²⁶

A Helyi Rendőrség Állandó Bizottságának felállításáról (*Vaste Commissie van de Lokale Politie*) egy 2006. december 7-én hatályba lépő királyi rendelet (az állandó bizottságról szóló rendelet) döntött.²⁷ A bizottság tagja a helyi rendőrségek 18 rendőrkapitánya (kilenc flamand, hét vallon és két brüsszeli), a különböző megfigyelői vagy szakértői státusszal rendelkező tagok, a bel- és igazságügyi minisztériumok delegáltjai, valamint a Polgármesterek Tanácsának elnöke. A bizottság 18 rendőrkapitány tagját a rendőrkapitányok kollégiuma választja meg.²⁸ A kéthavonta ülésező bizottság a minisztériumok felkérésére vagy saját kezdeményezésére

²⁴ WGP-törvény 44. cikk.

²⁵ WGP-törvény 43. cikk.

²⁶ WGP-törvény 8. cikk.

²⁷ Lásd: www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg_2.pl?language=nl&nm=1998021488&la=N

²⁸ Állandó Bizottságról szóló rendelet 5. cikk.

foglal állást a helyi rendőrségeket érintő kérdésekben, amelyeket részletesen sem a WGP-törvény, sem az állandó bizottságról szóló rendelet nem nevesít. A bizottság munkájával a helyi rendőrségek egységes működését felügyeli és képviseli azokat a Szövetségi Biztonsági Tanácsban.

A helyi (a WGP-törvény szóhasználata szerint zóna- vagy övezeti) biztonsági terv tartalmazza a polgármesterek és az ügyész által meghatározott, a nemzeti és globális célokkal összhangban álló biztonsági prioritásokat, a rendőrség ezekhez illesztett felépítését, létszámát és költségvetését, valamint azt, hogy a helyi rendőrség miként járul hozzá a szövetségi rendőri feladatok ellátásához.²⁹

A rendőrség közigazgatási és igazságügyi feladatainak összehangolására minden rendőri körzetben Övezeti Biztonsági Tanács (*Zonale Veiligheidsraad*) működik, amelynek vezetője a polgármester (több települést magában foglaló zóna esetében a rendőrségi tanács vezetője), az ügyész, a rendőrkapitány és a szövetségi rendőrség koordinátora. Az övezeti tanács feladata a helyi biztonsági terv előkészítése is.³⁰

A WGP-törvény egységes végrehajtására kiadott 2001. szeptember 17-i királyi rendelet 3. cikke alapján a helyi rendőrségek funkciói az alábbiak szerint alakultak:³¹

- Az első a közösségi munka és a közösségek támogatása. Ezt a funkciót a közösségorientált rendfenntartás sarokkövének tekintik, ez teremti meg a kapcsolatot a rendőrség és az állampolgárok között. Ez a kapcsolat teszi lehetővé, hogy a rendőrök tudomást szerezzenek a lakosság problémáiról, és ahol lehet, megoldásokat kínáljanak. Ezenkívül a közösséggel való kapcsolat révén a rendőrök informálhatják a lakosságot és a helyi közösségeket, valamint végrehajthatják azokat a feladatokat, amelyek személyes kapcsolattartást igényelnek. A közösségben működő rendőrség fel tudja mérni a helyben jelentkező kisebb konfliktusokat, és segítséget tud nyújtani a felszámolásukban. Alapvetően öt feladat tartozik ehhez a funkcióhoz:
  - gyalogos vagy kerékpáros járőrözés;
  - látható jelenlét a közterületeken;
  - kapcsolattartás a polgárokkal és a közösségekkel;
  - a polgárok és közösségek tájékoztatása;
  - szolgáltatások a polgárok számára.
- A második alapvető rendőri feladat az elérhetőség a polgárok számára. A helyi rendőrségnek a nap 24 órájában elérhetőnek kell lennie telefonon vagy a rendőrség épületében diszpécierszolgáltatással. Fontos szempont az is, hogy a rendőrség könnyen megtalálható és elérhető legyen a városközpontok közelében.

²⁹ WGP-törvény 36. cikk.

³⁰ WGP-törvény 35. cikk.

³¹ Nicky Rogge – Marijn Verschiede: *A Composite Index of Citizen Satisfaction with Local Police Services*. Hogeschool-Universiteit Brussel Research Papers 2012/13 (2012. február) 4–6. – idézi Sallai János et al.: A jó állam – jó rendészet speciális jelentés kiindulási alapjai. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 2. 181–189.

- A harmadik rendőri funkció a beavatkozás, amely a rendőrök által a beavatkozások során nyújtott szolgáltatásokat foglalja magában. E funkció sikeres teljesítése érdekében a rendőri egységeknek gyorsan és szakszerűen kell reagálniuk minden, a helyszínen rendőri segítséget kérő hívásra. Szükségük van arra is, hogy időt és erőforrásokat fordítsanak a probléma megértésére és feldolgozására. Az etikai kódex tartalmazza azokat az irányelveket, amelyek a rendőrnek az intézkedések során tanúsított viselkedésével kapcsolatban irányadók. E kódex kimondja, hogy a rendőröknek különös figyelmet kell fordítani a törvény előtti egyenlőség elvére, az udvarias és tisztelettudó magatartásra is.
- A negyedik alapvető funkció az áldozatvédelem, amely magában foglalja a bűncselekmények vagy balesetek áldozatainak tájékoztatását, a segélyezésükkel kapcsolatos ügyintézését és gondozásukat is. A belga igazságszolgáltatás rendszerében az áldozatvédelmi támogatások ügyintézése a helyi rendőrség feladata. A súlyos esetekben az áldozatok a helyi rendőrség speciálisan felkészített szakemberére támaszkodhatnak.
- Az ötödik funkció a helyi hatáskörben lefolytatott nyomozásoké.
- A hatodik pedig az örökdő jelenlét megszervezése és végrehajtása a közbiztonság és közlekedésbiztonság védelmezésére.

Mindehhez a 2008–2011-es Nemzeti Biztonsági Terv egy hetedik funkciót, a közlekedérendészeti feladatokat is javasolta, ez jelenleg már része a rendőrség funkcióinak.

2.2. A szövetségi rendőrség

A szövetségi rendőrség élén a rendőrség főbiztosa áll. A főigazgató végzi a főigazgatóságok közötti koordinációt, biztosítja a műveletekhez szükséges támogatást. Felelős a szövetségi rendőrség mindennapi működéséért, garantálja a szövetségi rendőrség feladatainak integrált végrehajtását. A közigazgatási és igazságügyi rendészeti feladatok ellátását önálló feladat- és hatáskörrel irányítják a szakterületek főigazgatói, munkájuk operatív irányítását a főigazgató végzi, felügyeletét a funkcióknak megfelelően a közigazgatási főigazgatót érintően a belügyminiszter, az igazságügyi rendészeti főigazgatót érintően az igazságügy-miniszter látja el.³² A két szakmai főigazgató mellett a funkcionális feladatok irányítását a támogatási és irányítási főigazgató végzi. A főigazgatóságok irányítása alatt a szövetségi rendőrségi feladatokat a decentralizált koordinációs és támogatási igazgatóságok, a decentralizált igazságügyi igazgatóságok (mindegyikből 27 van), valamint a kommunikációs és információszolgálatok látják el.³³

³² WGP-törvény 97. cikk.

³³ WGP-törvény 93. cikk.

A rendőrség operatív működését irányító döntéshozó testület a Szövetségi Rendőrség Irányító Bizottsága (*Directiecomité*, a továbbiakban Irányító Bizottság). A bizottság elnöke a szövetségi rendőrség főbiztosa, tagjai a közigazgatási, az igazságügyi, valamint az erőforrás-gazdálkodási és információs főigazgató. Az Irányító Bizottság dönt az alkalmazandó rendőrségi stratégiáról, javaslatot készít a Nemzeti Biztonsági Tervről, az integrált biztonságról szóló keretmegállapodásról, a rendőrség személyzeti, logisztikai, pénzügyi és információs stratégiájáról. Döntéseit alapvetően konszenzussal hozza, ennek hiányában a főbiztos dönt. A főbiztos feladata a miniszterek tájékoztatása is a miniszteri hatáskörbe tartozó kérdésekben.³⁴

A szövetségi rendőrség legfőbb koordinációs és irányító testülete a Szövetségi Rendőrségi Tanács (*Federaale Politieraad*, a továbbiakban: Tanács). Elnökét a király négy évre nevezi ki a bel- és igazságügy-miniszterek javaslatára. A Tanács tagjai a szövetségi főügyész és további ügyészek, a régiók kormányzói, a bíróságok képviselője, a három közigazgatási régió egy-egy polgármestere, a rendőrség főbiztosa és a helyi rendőrségek állandó bizottsága vezetője.³⁵

A Tanács alapvető feladata, hogy a szövetségi és a helyi rendőrségek parancsnokának jelentései alapján elvégezze a rendőrség működésének és szervezetének átfogó értékelését, foglaljon állást a Nemzeti Biztonsági Terv tervezetéről, értékelje annak végrehajtását. A Tanács állásfoglalásának kikérése kötelező minden olyan jogszabály előkészítése során, amely a helyi vagy a szövetségi rendőrség számára új feladatot határoz meg.

A szövetségi rendőrség által elkészített négyéves Nemzeti Biztonsági Terv tartalmazza a szövetségi rendőrségnek a bel- és igazságügy-miniszterek által meghatározott kiemelt célkitűzéseit, azok elérésének módját, valamint az ehhez rendelt emberi és anyagi erőforrások megosztását. A 2000-ben elkészült első Nemzeti Biztonsági Tervet követően 2004-ig kellett várni arra, hogy a szövetségi parlament elfogadja az integrált biztonság keretszabályozását, amely összehangolja a Nemzeti Biztonsági Tervet, a bűnmegelőzést, a büntető- és a büntetési politikát.³⁶

A rendőrség belső működésének, valamint a helyi és szövetségi szintek együttműködésének összehangolásáért az Integrált Rendőrségi Koordinációs Bizottság (*Coördinatiecomité van de Geïntegreerde Politie opgericht*) felel. A bizottság a szövetségi rendőrség végrehajtó bizottságának tagjaiból és a Helyi Rendőrségek Állandó Bizottságának tisztségviselőiből áll. A bizottságot felváltva vezeti a szövetségi rendőrség főbiztosa és a Helyi Rendőrségek Állandó Bizottságának elnöke. A bizottság belső ügyrendjében meghatározottak szerint munkáját a felsoroltakon kívül más rendőrségi szakemberek is segíthetik. A Koordinációs Bizottság feladata, hogy a bel- és igazságügy-miniszterek kérésére vagy saját kezdeményezésre dolgozzon ki ajánlásokat az integrált rendőrség működési stratégiáját érintő fontosabb személyzeti,

³⁴ WGP-törvény 8. cikk.

³⁵ WGP-törvény 6. cikk.

³⁶ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 16.

logisztikai, költségvetési és informatikai kérdésekben. A hatáskörébe tartozó kérdésekben a bizottság egyeztet a Polgármesterek Tanácsaival is.³⁷

A szövetségi rendőrség és az igazságszolgáltatás hatóságai között is működik egy konzultációs fórum, ezt Justipol Konzultációs Platformnak (*overlegplatform Justipol*, rövidítve Justipol) nevezik. Tagjai a Főügyészek Testületének tagjai, a szövetségi ügyvédek delegáltja, az Ügyészi Tanács Elnöke, a szövetségi rendőrség végrehajtó bizottságának delegáltjai és a helyi rendőrségek delegáltjai. A Justipol feladata a rendőrség és az igazságszolgáltatás közötti együttműködés elősegítése. Munkája során ajánlásokat fogalmaz meg a bel- és igazságügy-miniszterek hatáskörébe tartozó, a bűnügyi igazságszolgáltatást érintő kérdésekben.³⁸

A törvény rendelkezik az integrált rendőrség információs és adatkezelési stratégiájáért felelős bizottság létrehozásáról is (*Comité Informatie en ICT*).³⁹

2.3. A rendőrség működésének irányítása és ellenőrzése⁴⁰

A rendőrség irányítását az igazságügy-miniszter és a belügyminiszter egymással szoros együttműködésben, együttesen gyakorolják. A két miniszter együttesen felelős a rendőri erők általános politikájáért és koordinációjáért.⁴¹ A rendőrséget közigazgatási hatósági feladatainak ellátásában a belügyminiszter, míg a bűnügyi igazságszolgáltatási feladatainak teljesítése körében az igazságügy-miniszter irányítja.⁴²

Az igazságügy-miniszter a Főügyészek Tanácsának (*Raad van Procureurs-generaal*) véleménye alapján iránymutatásokat ad ki a kriminálpolitikáról, és a belügyminiszterrel együtt koordinálja az általános rendészeti stratégia végrehajtását. Ez a kettős hatáskör arra is alkalmas, hogy az igazságügy-miniszter az integrált megközelítés elveit érvényesítve gondoskodjon arról, hogy az ügyészségre vonatkozó irányelvek beépüljenek a Nemzeti Biztonsági Tervbe. A 2008–2011-es Nemzeti Biztonsági Terv deklarálja, hogy az ügyészség és a rendőrség közötti együttműködést folyamatosan javítani kell, ennek érdekében a szövetségi és helyi szinten működő konzultációs testületeket is arra ösztönzi, hogy az azok munkájában részt vevő rendőrségi és ügyészségi delegáltak az addiginál szorosabban működjenek együtt.⁴³ Annak érdekében, hogy a Nemzeti Biztonsági Terv alapvető céljai beépüljenek a rendőrségi zónák biztonsági terveibe, a két miniszter körlevelet bocsátott ki, amelyben egységesítette a zónák biztonsági terveinek felépítését, szempontrendszerét.⁴⁴

³⁷ WGP-törvény 8. cikk.

³⁸ WGP-törvény 8. cikk.

³⁹ WGP-törvény 8. cikk.

⁴⁰ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 17.

⁴¹ WGP-törvény 4. cikk.

⁴² Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 19.

⁴³ Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat: *Nationaal Veiligheidsplan 2008–2011* (2008. február 13.).

⁴⁴ Lásd Omzendbrief PLP 44 van 21-08-2008: www.etaamb.be/nl/omzendbrief_n2008000722.html

A fentiekén kívül a belügyminiszter és a kormányzó a polgármester vagy az önkormányzatok törvényes működéséért felelős felügyeleti jogkörében eljárva utasíthatja az önkormányzatokat az egész országra kiterjedő fenyegetettséggel kapcsolatos feladatok elvégzésére akkor is, ha az esemény csak egyetlen településen lokalizálódik, vagy ha a közérdek megköveteli a beavatkozásukat.⁴⁵

A rendőri körzetek szervei által hozott döntések szövetségi felügyelete első fokon a kormányzó, másodfokon a belügyminiszter hatásköre.

A bűnügyi igazságszolgáltatás rendőrségi működésének ellenőrzésében kiemelt szerep jut az ügyészeknek. Az ügyész felelős a nyomozásért. Működési körzetében meghatározza azokat az ügyeket, amelyek nyomozását kiemelten kezelik. Az ügyészek a körzeti biztonsági tanácsok tagjai, és így részt vesznek a helyi rendőrség politikájának és stratégiájának meghatározásában, valamint az övezeti biztonsági tervek kidolgozásában. Közvetlen kapcsolatban állnak a körzetük szövetségi igazságügyi rendőrségének decentralizált egységével. Az igazságügyi nyomozási egyeztetések során biztosítják a koordinációt a helyi és a szövetségi rendőrség között az igazságügyi rendőrség feladatainak végrehajtása érdekében. Az igazságügyi hatóságok befolyást gyakorolhatnak a Szövetségi Rendőrségi Tanácsban és a Körzeti Biztonsági Tanácsban való jelenlétük révén is.⁴⁶

Az egységes, átlátható és elszámoltatható működés ellenőrzése számos módon biztosított. A rendőrség ellenőrzésére jogosult intézmények a következők:

- a klasszikus parlamenti és kormányzati ellenőrző szervek;
- a Szövetségi és a Helyi Rendőrség Főfelügyelősege (*Algemene Inspectie*, rövidítve: AIG);
- az úgynevezett P Bizottság (*Vast Comité van Toezicht op de Politiediensten*, azaz a Rendőrségi Szolgálatok Felügyeletének Állandó Bizottsága), amely a Parlament felügyelete alatt áll, és felügyeli az összes rendőri erőt, valamint az AIG-t;
- a rendőri információkezelés felügyeleti szerve (*Vlaamse Hoge Handhavingsraad Voor Ruimte en Milieu*, rövidítve: VHRM);
- a belső ellenőrzési szolgálatok;
- a szövetségi ügyészség felügyelete.

Az egységes nemzeti rendőrség irányításában és ellenőrzési rendszerében a fékek és ellensúlyok széles bázisa alapozta meg az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot. A leírtakból kitűnik, hogy annak érdekében, hogy a rendőrség irányításában és rendőrséget érintő döntésekben ne alakulhasson ki monopolhelyzet, valamint széles körben érvényesüljön a kollektív bölcsesség, a kormányzati szinten megvalósuló duális irányítás mellett számos tanácsadó és döntés-előkészítő konzultációs fórum működik.

⁴⁵ WGP-törvény 64. cikk.

⁴⁶ Lásd: <https://polis.osce.org/country-profiles/belgium>

3. A reform karrierjének rövid összefoglalása

Az új szervezet elfogadtatása nem volt zökkenőmentes. Komoly bírálatok érték az átalakítást amiatt, hogy annak hangsúlyai elsősorban a strukturális átalakításokra estek, a reform szervezeti kultúrára gyakorolt hatását nem vették figyelembe, emiatt annak a szervezeten belüli elfogadottsága sem volt egyértelmű. A korábbi területi és hierarchikus berendezkedésről az újra való átállás nem működött zökkenőmentesen, ennek leginkább az információáramlás látta kárát. Öt év alatt azonban sikerült, hogy a korábbi területi határok a rendőrség belső viszonyrendszereiben is elmosódjanak, az erők eloszlása a rendőrség létszámemelésének következtében egyenletesebb lett.⁴⁷

A szervezeti átalakításon túlmenően a belga kormánynak el kellett oszlatnia azokat a kételkedéseket is, amelyek a helyi biztonság kérdéseinek háttérbe szorulásától tartottak a nemzeti biztonsági kérdések prioritásba kezelésével. Az új rendszerben a rendészeti stratégia alapját a közösségi rendészet filozófiája jelentette, azonban ennek folyamatos működtetéséhez arra is szükség volt, hogy a belga kormány átértékelje az önkormányzatok és a magánrendészet szerepét a közbiztonság rendszerében, és a közbiztonság rendőrségen kívüli szereplőinek helyzetbe hozásával az úgynevezett MAS-törvény megalkotásával új lendületet adjon a rendészet pluralizálódásának. Mindezek után a reform első tíz évét követően a Szövetségi Rendőrségi Tanács (*Federaale Politieraad*) már egyértelműen amellet foglalt állást, hogy a rendőrség átalakítása beváltotta a hozzá fűzött reményeket.

Az évezred második évtizedében a belga politikai helyzet radikális változása, valamint a globális biztonsági problémák (migrációs folyamat erősödése, terrorizmus) markáns belgiumi megjelenése miatt a változó biztonsági környezetben a rendszer fenntartható működése okozta és okozza a mai napig a legnagyobb problémát. A szövetségi politika jobbra tolódását követően a közösségi rendészet elvei a háttérbe szorultak, és a represszív, ellenőrzésekre építő kontrollszemlélet vált uralkodóvá.⁴⁸ A rendészet regionális és helyi szintjein azonban jelentős számban maradtak a korábbi, kereszténydemokrata és szociáldemokrata vezetés képviselői és a rendészetben az általuk képviselt közösségi szemlélet. A helyi és regionális, valamint a szövetségi szinten alkalmazott rendészeti stratégia között éles törésvonal keletkezett.⁴⁹ A represszív rendőrségi stratégia alkalmazását támasztották alá a 2016-ban Brüsszel repülőterén és metrójában történt, 35 ember életét követelő terrortámadások is. A rendőrség szemléletváltása azonban a társadalom közösségeitől való eltávolodással járt. A kritikák középpontjába az etnikai kisebbségek hátrányos megkülönböztetése és a rendőri brutalitás térnyerése került, amihez számos, országos felháborodást kiváltó rendőri intézkedés szolgáltatott alapot. Mindez odáig vezetett,

⁴⁷ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 85.

⁴⁸ Elke Devroe – Paul Ponsaers: The Power Context of Police Reform in Belgium – The Brussels Case: A Shift in the Style of Policing after the Terrorist Attacks. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15. (2021), 1. 306.

⁴⁹ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 309–310.

hogy mára már senki sem beszél a 20 éve még európai példaként emlegetett rendőri reform sikeréről, sőt a BBC belga rendőrségről készült 2021. áprilisi beszámolójában új reformokat sürget.⁵⁰

A belga rendőrség 20 éve történt átalakításának értékelése számos tanulságot hordoz magában mind a rendőrség és a társadalom 21. századi kapcsolatának megértéséhez, mind pedig a rendőrségi reformok tapasztalatainak hazai hasznosításához. Ezek részletes elemzéséhez e tanulmány keretei nem elégségesek. Újabb tanulmányomban tervezem bemutatni a belga rendőrségi reform másik ágát, az önkormányzati és a magánrendészetek szerepét a helyi biztonsági problémák kezelésében. Rendkívül tanulságosnak tartom, ezért részletesen elemzem a reformot ért kritikákat, az új rendőrségi szervezet társadalmi elfogadásának folyamatát, majd pedig azokat az eseményeket és körülményeket, amelyek a társadalom és a rendőrség eltávolodásához vezettek az évezred második évtizedében. A tanulmány összegzésében számba veszem a belga rendőrségi reform két évtizedre szóló sikerének, majd jelenlegi válságos helyzetének okait. Végül pedig a rendészeti reformokra vonatkozó, általános érvényű tanulságokat ismertetem az olvasóval.

IRODALOMJEGYZÉK

- Anciaux, O. – K. Muylle – Paul Ponsaers: Federaal rapport vijfhoeksoverleg – Jaar 1997 – De IPZ's in de schoot van het vijfhoeksoverleg. In *Algemene Politieoetendinst, Afdeling Politiebeleidsontdersteuning*. Kluwer Editorial, 1998. 34.
- Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat: *Nationaal Veiligheidsplan 2008–2011* (2008. február 13.). Online: www.senate.be/www/?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=67109617
- Boels, Dominique – Paul Ponsaers – Antoinette Verhage: Capaciteit Bij De Belgische Politie: Meer Blauw Op Kantoor? *Handboek Politiediensten*. Vol. 96. Mechelen: Kluwer, 2011. 1–40.
- Beake, Nick: Belgian police 'are supposed to protect us'. *BBC* (2021. április 3.). Online: www.bbc.com/news/av/world-europe-56606747
- Bruggeman, Willy – Elke Devroe – Marlen Easton: *Evaluatie van 10 jaar politiehervorming: Terugkijken in het verleden en vooruitkijken in de toekomst*. Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2010. Online: <https://biblio.ugent.be/publication/1066454/file/6743746>
- Devroe, Elke: Purple Vests. The Origins of Plural Policing in Belgium. *European Journal of Policing Studies*, 2. (2015), 3. 304–325.
- Devroe, Elke – Paul Ponsaers: Reforming the Belgian Police System between Central and Local. In N. R. Fyfe – J. Terpstra – P. Tops (szerk.): *Centralizing Forces? Comparative Perspectives on Contemporary Police Reform in Northern and Western Europe*. The Hague, Boom Legal Publishers – Eleven, 2013. 77–98. Online: <https://doi.org/10.13140/2.1.3519.4889>
- Devroe, Elke – Paul Ponsaers: The Power Context of Police Reform in Belgium – The Brussels Case: A Shift in the Style of Policing after the Terrorist Attacks. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15. (2021), 1. 299–313. Online: <https://doi.org/10.1093/policing/pay038>
- Rogge, Nicky – Marijn Verschiede: *A Composite Index of Citizen Satisfaction with Local Police Services*. Hogeschool-Universiteit Brussel Research Papers 2012/13 (2012. február). Online: <https://doi.org/10.1108/13639511311329697>

⁵⁰ Nick Beake: Belgian police 'are supposed to protect us'. *BBC*, 2021. április 3.

Sallai János – Tihanyi Miklós – Vári Vince – Mátyás Szabolcs: A jó állam – jó rendészet speciális jelentés kiindulási alapjai. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 2. 181–189. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.2.13>

Verhage, Antoinette – Paul Ponsaers: Impacts of Community Oriented Policing. In Gerben Bruinsma – David Weisburd (szerk.): *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice (ECCJ)*. New York, Springer, 2013. 2430–2435. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2>

ABSTRACT

A Two Decades of Success Strategy: Background and Implementation of the Belgian Police Reform

Árpád BUDAVÁRI

Although the decision thereon was already made in 1998, the reform of law enforcement in Belgium began twenty years ago, on 1 January 2001. Police, drifting into a legitimacy crisis over the failure to deal with serious crimes that shake society, have regained the trust of the community in a matter of years. Based on a community-oriented policing philosophy, the unified national police force has not only earned the general recognition of international and domestic law enforcement practitioners, but also served as a compass for several police transformations in Europe, including Dutch, Scottish, Swedish and Northern Irish police reform. In the first part of my study, I analyse in detail the antecedents of the Belgian police reform, the structure and operation of the post-reform Belgian police and the system established for the control of its operation, by processing the Belgian law enforcement law, the evaluations on the subject, the scientific literature and, especially in the current situation, the newspaper articles. In the second part, I describe the implications of the changes for the pluralism of the police and the evaluation of the Belgian police and the Belgian police system after the first ten years of the reform and today. In my analysis, I focus on the reasons for policing reforms, the measures to ensure the democratic functioning of a unified national police force, the enforcement of local and national security interests, and the current state of law enforcement reforms carried out at the turn of the millennium. From all this, I try to draw conclusions about how the police reform of the turn of the millennium works in dealing with today's security problems.

Keywords: police reform, plural policing, centralisation, Belgian police, community-oriented policing, abstract policing

A mesterséges intelligencia egyes felhasználási lehetőségei a rendvédelmi területeken

DOBÓ Judit¹ - GYARAKI Réka²

Mindannyian hallottunk már a mesterséges intelligenciáról, de csak kevesekben realizálódik, mennyire átszövi és meghatározza korunk technológiai fejlődését. Azonban a népszerű gazdasági és tudományos érdekek mellett legalább olyan fontos, hogy a közbiztonság terén is hasznos szolgálatot tegyen. Jövőbeli hasznosítása ugyanakkor komoly kihívások elé állítja mind a rendvédelmi területet, mind pedig a jogalkotást. Az, hogy ezeket a kihívásokat miként lehet majd leküzdeni, az elkövetkező idők legfontosabb kérdése lesz.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, bűnüldözés, elemzés, arcfelismerés

1. Bevezetés

A mesterséges intelligencia (MI) a gépek emberhez hasonló képességeit jelenti, mint például az érvelés, a tanulás, a tervezés és a kreativitás lehetőségét.

Az MI lehetővé teszi a technika számára, hogy érzékelje környezetét, foglalkozzon azzal, amit észlel, problémákat oldjon meg, és konkrét cél elérése érdekében tervezze meg lépéseit. A számítógép nemcsak adatokat fogad (már előkészített vagy összegyűjtött adatokat érzékelőin, például kameráján keresztül), hanem fel is dolgozza azokat, és reagál rájuk.

Ezek a rendszerek képesek viselkedésük bizonyos fokú módosítására is, a korábbi lépéseik hatásainak elemzésével és önálló munkával.

A mesterséges intelligencia az emberi intelligencia szimulációjára utal olyan gépekben, amelyek úgy vannak beprogramozva, hogy úgy gondolkodjanak, mint az emberek, és utánozzák cselekedeteiket. A kifejezés alkalmazható minden olyan gépre is,

¹ Dobó Judit rendőr tisztjelölt, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, végzős tisztjelölt, bűnüldözési szakirányos hallgató; Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, demonstrátor.

Judit Dobó graduate police officer candidate, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Criminal Investigation, Economy Protection and Cybercrime Prevention, Demonstrator. E-mail: dobo.judith@gmail.com

² Dr. Gyaraki Réka r. őrnagy, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnüldözési, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, egyetemi tanársegéd; Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató.

Réka Gyaraki Police Major University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Criminal Investigation, Economy Protection and Cybercrime Prevention, Assistant Lecturer, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student. E-mail: Gyaraki.Reka@uni-nke.hu

amely olyan tulajdonságokkal rendelkezik, mint az emberi elme, például a tanulás és a problémamegoldás terén.

A tanulmányban bemutatjuk a mesterséges intelligencia már hazánkban is használt alkalmazási lehetőségét a bűnüldözésben és a bűnmegelőzésben. A bűncselekmények megelőzésére, szabálysértések visszaszorítására, az elkövetők személyének rögzítésére már számos városban, településen helyeztek el köztéri kamerákat. A nagyobb területekre kihelyezett térfelügyelő kamerák mellett üzletekben, zárt helyiségekben is láthatunk bűnözők visszaszorítására telepített áruvédelmi rendszereket.

A tanulmányban arra keresünk választ, hogy milyen törvényi vagy egyéb szabályozási előírásokkal lehet elérni, hogy az egyéntől, környezetből származó adatok megfélelők (vagy legalábbis minél kisebb hamis értéket tartalmazók) legyenek.

Kutatásunk egyrészt leíró jellegű, mivel a hazai mesterségesintelligencia-kutatásban nagyon kevés irányul a rendvédelmi alkalmazásokra, illetve jelenleg a hazai rendészettudomány területén még nincs arra vonatkozó kutatás, hogy a mesterséges intelligencia egyes területeit hogyan lehet alkalmazni a rendvédelemben.³ Ugyanakkor Dobó Judit a TDK-témájának választott területhez⁴ a rendőrség állományával egy kérdőíves kutatást végzett, amelynek célja a mesterséges intelligencia adta rendészeti lehetőségek, az egyes újítások és azok alkalmazásának mérése, valamint az állomány tájékozottságának vizsgálata volt.

A Szent-György Szakkollégium Kiber Kutatóműhelyben a hallgatókkal közös célkitűzésünk, hogy a mesterséges intelligencia különböző felhasználási területeit feltérképezzük, alkalmazásának lehetőségeit megismerjük és publikáljuk.

A kutatás azért különösen fontos, mivel az emberi elme és tapasztalás már nem elégséges a technológiai fejlődés, valamint az általa generált bűncselekmények és kihívások kezeléséhez.

A mesterséges intelligencia felhasználásának számos területe van, így az orvostudományon kívül alkalmazzák a matematika és statisztika területén, a kommunikáció- és nyelvtudományokban, a műszaki tudományokban, a számítástechnikában és pszichológiában, több más tudományterület mellett.

A tanulmány szempontjából az egyik kiemelt terület a biztonságtudományok területe, amelyen belül az MI rendvédelmi alkalmazhatóságáról írunk részletesebben. A biztonságtudományban, ahogy Kollár említi, a forenzikus területet, valamint a képfelismerés és -elemzés területét részletezzük.

³ A Nemzeti Községi Egység Rendészettudományi Karon a büntetés-végrehajtási alkalmazásával összefüggésben kezdődtek már kutatások.

⁴ *A mesterséges intelligencia alkalmazása a rendvédelemben* című dolgozat a 2021. április 23-án megrendezésre került XXXV. Országos Tudományos Diákköri Konferencián Had- és Rendészettudományi Szekcióban, Általános rendészeti tagozatban első helyezést ért el, valamint a Rendészeti Doktoranduszok Országos Egyesületének különdíját is megkapta.

2. A mesterséges intelligencia története

A Warren McCulloch és Walter Pitts által elértéket az MI kialakulása kezdetének tartják.⁵ Három forrásból merítettek: az alapszintű fiziológiai és az agyi neuronok működésére vonatkozó ismeretekből, az ítéletkalkulus Russell és Whitehead-féle formális elemzésből és Turing számításelméletéből.

A Turing-teszt arra az álláspontra helyezkedik, hogy abban az esetben, ha képesek lennének egy olyan megfelelően programozott számítógépet létrehozni, amely tetőzőleges témáról úgy tudna beszélgetni egy emberi félel, hogy az nem tudná megállapítani, hogy egy számítógéppel vagy egy másik élő emberrel folytat eszmecsere, akkor feltételeznünk kellene, hogy a gép intelligens. A Turing-teszt néven elhíresült kísérletben egy kérdezőbiztos feladata lenne a fenti következtetés megállapítása, úgy, hogy egy billentyűzet és monitor segítségével tartaná a kapcsolatot a másik szobában levő tesztalannyal, akinek kérdéseket kellene feltennie, majd ezek után kell kitalálnia, hogy számítógéppel vagy emberrel beszélt.⁶

A tényleges mesterséges intelligencia megszületésének dátuma 1956, amikor Allen Newell és Herbert Simon egy munkatalálkozó során bemutatták azt a találmányukat, amelyről Simon már úgy vélekedett, hogy egy nem numerikus gondolkodó program, amely majd a későbbiekben bebizonyította Whitehead matematikai tételeinek többségét. A mesterséges intelligencia tényleges iparaggá válására azonban 1980-ig kellett várni, amikortól is felgyorsult az MI fejlődése, fejlesztésének és használatának kiterjesztése. Olyannyira, hogy 1987-től már tudománnyá is vált.⁷

3. Kérdőíves kutatás a rendészeti állomány tagjaival⁸

A Magyar Rendőrség jelenleg még csekély mértékben használja a mesterséges intelligencia által kínált lehetőségeket. Egy, a rendvédelemben dolgozó állomány körében elvégzett kutatás alapján az látható, hogy a rendészeti dolgozók mesterséges intelligenciával összefüggő ismeretei a témával kapcsolatban akár felszínesnek is mondhatók, amit az elvégzett kérdőíves kutatás is bizonyít. A 315 válaszadó hivatásos állományú tag közel háromnegyede 26 és 50 év közötti életkorú személy, 18% annál idősebb, és csupán 8% annál fiatalabb személy. Érdekeség, hogy a megkérdezettek több mint kétharmada rendelkezik felsőoktatási képesítéssel.

A következőkben csak nagyon röviden ismertetjük a Dobó Judit által engedéllyel elvégzett felmérést.

⁵ Warren McCulloch – Walter Pitts: A Logical Calculus of the Ideas Immanent in Nervous Activity. *Bulletin of Mathematical Biophysics*, 5. (1943). 115–133.

⁶ Mesterséges intelligencia kisokos: <https://atozofai.withgoogle.com/intl/hu/turing-test/>

⁷ A mesterséges intelligencia története: http://project.mit.bme.hu/mi_almanach/books/aima/ch01s03

⁸ Dobó Judit: *A mesterséges intelligencia alkalmazása a rendvédelemben*. Tudományos Diákköri Konferencia dolgozat. Budapest, 2020. november. 4.

A kutatás első kérdése arra fókuszált, hogy a rendészeti dolgozók tisztában vannak-e azzal, mit jelent maga a mesterséges intelligencia. Többségben valamilyen, az MI-hez ténylegesen köthető tartalmi elemet írtak le, ám az hiányos vagy kevés volt. Sok olyan válaszadó – 10% – volt, akik egyáltalán nem tudták azt leírni, vagy nem hozzá köthető választ adtak.

A válaszadók az alábbi szavakat írták:

- gépi tanulás;
- önálló tanulásra képes program;
- önálló döntéshozatalra, minták felismerésére képes algoritmus;
- mesterségesen létrehozott program, amely önállóan reagál a külvilág változásaira;
- emberi tudással felvértezett gépek;
- számítógépes algoritmus.

Ugyanakkor elenyésző volt azok száma, akik ténylegesen meg tudták jelölni az MI „kötelező” tartalmi tényezőit. Persze mostanra tudjuk, hogy lehetetlen egységes fogalmat kialakítani magára a mesterséges intelligenciára, ettől függetlenül a kitöltők többsége az MI-hez köthető valamely alcsoportra, például a robotikára asszociált, amikor az MI-re kellett választ adnia.⁹

A második kérdés arra irányult, hogy a kitöltők korábban kaptak-e valamilyen tájékoztatást az MI-ről, annak rendészeti lehetőségeiről. Közel 90%-uk adott nemleges választ. Szintén kevesen tudtak válaszolni arra is, hogy milyen MI-vel kapcsolatos lehetőséget ismernek, amelyek a rendészeti munkát segíthetik. A megkérdezettek közel fele olyan programot írt, amelyet nem lehet mesterséges intelligenciához kötni (tipikus válasz volt az okostelefon vagy a Robotzsaru), de sokan egyáltalán nem tudtak válaszolni. Amikor viszont konkrét lehetőségekből kellett kiválasztani azokat a mesterséges intelligenciához köthető rendszereket, amelyeket a válaszadó korábbi munkája során használhatott, több mint 150 válaszadó jelölte, hogy használta már az arcképezonosító rendszert. Látható tehát, hogy a megkérdezettek ugyan nem tudják meghatározni magát az MI-t, és nem is igazán tudnak hozzá köthető rendszereket mondani, ám ez nem zárja ki azt, hogy egyébként ne tudnák alkalmazni az adott szoftvert – mint az arcképezonosító rendszert – legfeljebb nem tudják, hogy az MI-hez köthető.

Abban a kérdésben, hogy a mesterséges intelligencia támogatná-e a munkájukat, 70% válaszolt egyértelmű igennel, és csupán három személy jelölte az MI-t hátráltató tényezőként. Mindezek alapján elmondható, hogy az állomány részére történő rendészeti vonatkozású lehetőségek ismertetése, oktatása nem lenne eredménytelen. A rendészeti dolgozók érdeklődését támasztják alá azok a válaszok is, ahol a kérdés arra irányult, milyen minőségben támogatnának egy mesterséges intelligenciával, annak

⁹ Dobó Judit: *A mesterséges intelligencia alkalmazása a rendvédelemben*. NKE RTK Tudományos Diákköri Konferencia, 2020. november 4.

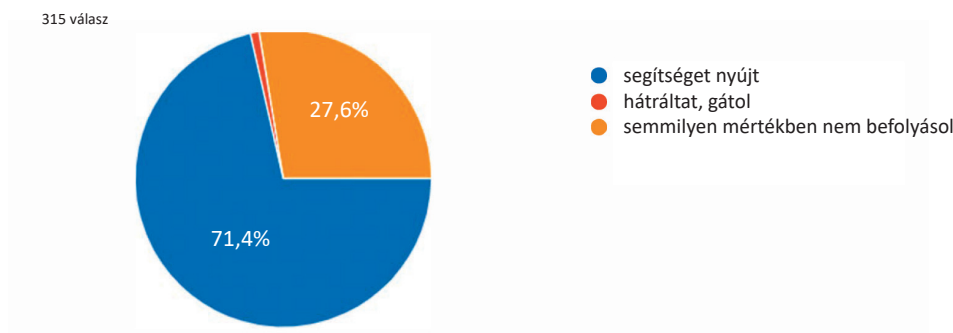

rendészeti lehetőségeivel kapcsolatos képzést. Érdekes, hogy válaszadók közel 70%-a szívesen részt venne ilyen programon, képzésen, fontosnak találja azokat.

Összességében a mesterséges intelligencia adta rendészeti lehetőségek és újítások mérésére, valamint az állomány tájékozottságának vizsgálatára irányuló kérdőív válaszai alapján azt mondhatjuk, hogy a hivatásos állomány tagjainak tudása a témában hiányos, de ezen túl a kitöltők nagy része láthatóan támogatna valamilyen, a mesterséges intelligenciával kapcsolatos képzést, tájékoztatást, érdeklődik a mesterséges intelligencia adta lehetőségek iránt, amit mindenképpen hasznos és érdemes lenne kihasználni, ha annak rendészeti célú felhasználási lehetőségeiről beszélünk.

Az alábbi két diagram annak bemutatása, hogy a rendvédelemben milyen fogadtatása lenne a mesterséges intelligenciának:

A mesterséges intelligencia adta lehetőségek milyen hatással bírnak önre munkája során?

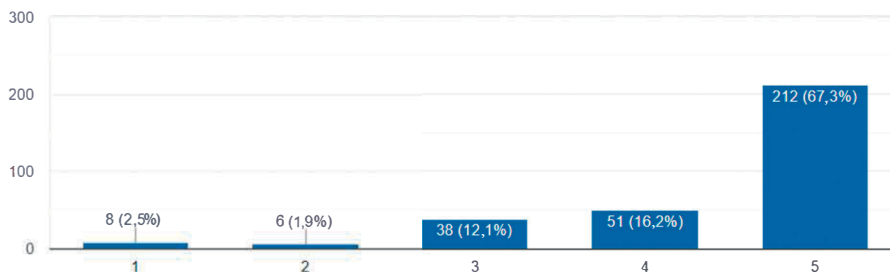

1. ábra: A mesterséges intelligenciához való hozzáállás vizsgálata

Forrás: Dobó Judit szerkesztése

Támogatna egy, a mesterséges intelligencia alapú programok kezelésének bemutatását szorgalmazó oktatást, képzést a hivatásos állomány részére?

315 válasz

2. ábra: A mesterséges intelligencia alapú rendszerek támogatottságának vizsgálata

Forrás: Dobó Judit szerkesztése

4. Az MI lehetőségei a rendvédelemben

Az alábbi felsorolásban azok a lehetőségek láthatók, amelyeket megfelelő adatbázishoz vagy rendszerhez történő hozzáférés esetén – értve ezalatt a megfelelő mennyiségű és minőségű adatokat – alkalmasak arra, hogy az MI felhasználását rendészeti területen akár a bűnüldözés, a felderítés vagy a bűnmegelőzés szempontjából érdemes vizsgálni.

A biztonságtudományhoz tartozó forenzikus területek:

- elkövetői csoportok megrajzolása;
- elkövetői profil megrajzolása;
- felderítés;
- kapcsolati hálók feltérképezése;
- kép-, hang- és szövegfelismerés;
- mintázatok felismerése;
- nyomkövetés, haladási útvonal predikciója.

A képfelismerés és -elemzés:

- arcfelismerés;
- arcfelismerés, beazonosítás, megkülönböztetés másoktól;
- bonyolultabb alakfelismerés;
- mozgásfelismerés;
- részletkutatás.¹⁰

De idesorolható még a kockázatelemzés, a szövegfelismerés és -elemzés, a kiberbiztonság vagy az általános biztonságtechnikai területek is.¹¹

4.1. Az arckép felismerése

Az arcfelismerés során általában két módszert alkalmaznak: egyrészt a mintaalapú (vagy fotometrikus) módszert, amelyben az arc vagy az arcrészek (például szem, száj) globális jellemzőit összehasonlítják a tárolt mintákkal, másrészt a geometriai alapú módszert, ahol az arc bizonyos részleteit (szem, orr, áll stb.) egymáshoz viszonyított helyzetük és méreteik alapján elemzik.¹²

¹⁰ Kollár Csaba: A mesterséges intelligencia kapcsolata a humán biztonsággal. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6. (2018), 1. 5–23.

¹¹ Kollár Csaba: A mesterséges intelligencia és a kapcsolódó technológiák bemutatása a biztonságtudomány fókuszában. In Rajnai Zoltán (szerk.): *Kiberbiztonság/Cybersecurity 2*. Budapest, Biztonságtudományi Doktori Iskola, 2019. 47–61.

¹² Németh Attila – Tóth Gergely: Arcfelismerő rendszerek alkalmazása. *Belügyi Szemle*, 67. (2019), 1. 129.

4.1.1. Az arckép-azonosító rendszer

A (arc)kép-azonosítási rendszer igazi segítséget jelenthet a rendvédelmi és a nemzetbiztonsági elemzőknek – akár a magánbiztonság szereplőit is szükséges lenne említeni, de az MI ezen szegmensét most nem vizsgáljuk –; például gyakran az arcképekre támaszkodva tudják meghatározni a személyek identitását és tartózkodási helyét. Az esetlegesen releváns képek és videók hatalmas mennyiségének pontos vizsgálata időigényes, nehéz feladat, tele hibalehetőségekkel. Ezek a hibák, tévedések adódhatnak az emberre jellemző gyengeségekből, így például a fáradtság, figyelmetlenség stb., amelyek a mesterséges intelligencia esetében korlátozhatók annak fejlesztésével, az adatok pontos bevitelével, a fáradtság és a figyelmetlenség pedig egy gép esetén egyenesen kizárt.

Az utóbbi években a különböző arc- és képfelismerő programok komoly fejlődésen estek át, ami széles körű elterjedést és alkalmazhatóságot eredményezett. Kísérleti jelleggel már számos helyen alkalmazzák azokat az arcfelismerő programokat, amelyek a felhasználók kényelmét szolgálják: használjuk őket a mobiltelefonunk feloldásához, az egyes fényképeken való megjelenés felismeréséhez, de mára már egyáltalán nem ritkák azok az arcfelismerést végző applikációk sem, amelyek a vevők banki adataival összekötve mesterségesintelligencia-rendszereknek köszönhetően lehetővé teszik, hogy sorbaállítás és fizetés nélkül távozzanak a pénztártól a vevők, hiszen az ellenértéket automatikusan levonják.¹³ Az ilyen kényelmi alapon működő arcfelismerést a rendészeti munkában is kiválóan, sőt egyre hatékonyabban alkalmazzák. Ettől függetlenül az úgynevezett állóképes arckép-azonosító rendszer mint azonosítást, ellenőrzést segítő rendszer igen kevés figyelmet kapott ahhoz képest, milyen gyorsan fejlődő területről beszélünk. Automatizált rendszerek létrehozására már az 1940-es években is volt törekvés, ám sikeres előrelépést csak 2013-ban tudtunk elérni, amikor az Országos Rendőr-főkapitányság arcképprofil-nyilvántartást hozott létre. Az állóképes arcfelismerő rendszer működése 2016. március 15-én kezdődött meg, amit az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény elfogadása előzött meg.

4.1.2. Az állóképes arckép-azonosító rendszer

Az arcfelismerő rendszerek az elmúlt években jelentős fejlődésen mentek keresztül a világon, a mesterséges intelligencia és a Deep Learning (mély tanulási) algoritmusok miatt.

¹³ Szalavetz Andrea: Mesterséges intelligencia és technológiavezérelt termelékenységemelkedés. *Külgazdaság*, 63. (2019), 7–8. 58.

Arcfelismerő rendszerek esetén két csoportról beszélhetünk. Egyrészt a képalapú, másrészt a videóalapú arcfelismerésről. Jelen tanulmány során a viselkedésalapú rendszerek mellett az állóképes arcfelismerésről lesz szó.

Az állóképes arckép-azonosító rendszert a bünyügyi, bűnmegelőzési, rendészeti célú felhasználás, a nemzetbiztonsági érdekből történő felhasználás, esetleg határrendészeti, menekültügyi és idegenrendészeti feladatok támogatásának tekintetében alkalmazzák. A program kialakításával az volt a cél, hogy olyan arcképeket nyilvántartó rendszert hozzanak létre, amely támogatja a jogosult szervek irányába történő személyazonosításra irányuló adatigénylést.¹⁴ Az állóképes arckép-azonosító rendszer működése a Belügyminisztérium feladatai közé tartozik, az arcfelismerési elemzés pedig előbb a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalának (KEKKH) feladata volt, majd 2017. január 1-jétől bekerült a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ (NSZKK) funkciói közé.¹⁵

A rendszer működésének alapját az adja, hogy egy keresőprogram összehasonlítja az elemzésre beküldött képet az adatbázisban tárolt képekkel a geometriai arcfelismerés módszerével. A vizsgálat során a feltöltött képből arcképprofil képeznek, majd úgynevezett manipulációs eljárás után a feltöltött képből képzett arcképprofil összehasonlítják a tárolt képekből készített arcképprofillal. Eredményként valószínűségi sorrendet és egy pontszámot kapunk: a rendszer pontozza a találatokat aszerint, hogy milyen szintű a hasonlóság a képek között.¹⁶ A beérkezett kérelmeket két elemző személy dolgozza fel egymástól függetlenül, amelynek során az algoritmus által hasonlónak vélt találatokat egyesével összehasonlítják az elemzésre beküldött képpel, majd a folyamat végét egy vezetői ellenőrzés zárja. Látható, hogy a rendszer azt az óriási adathalmazt fésüli át – igen rövid idő alatt –, amelyet humán erőforrással valószínűleg képtelenség lenne.

4.1.3. Adatigénylés

Az eljárás normál határideje nyolc munkanap, ugyanakkor egyes esetben van lehetőség soron kívüli adatigénylésre, amelynek 24 órán belül kell történnie. Soron kívüliségre ad okot kiskorú személy veszélyeztetettsége, a közbiztonságot vagy nemzetbiztonságot közvetlenül és súlyosan fenyegető helyzet, esetleg a kiemelt bűnüldözési érdek. Az adatigénylés történhet azonnali határidővel is, ez két órán belüli adatszolgáltatást jelent. Ez utóbbi esetébe tartoznak a különleges jogrendben alkalmazandó intézkedések, de a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése is.¹⁷ Az adatigénylés eredményességének növelésére az elemzéshez több különböző

¹⁴ Az arcképelemző rendszer működtetésének részletes szabályait a 78/2015. (XII. 23.) BM rendelet tartalmazza.

¹⁵ 350/2016. (XI. 18.) Korm. rendelet a Nemzeti Szakértői és Kutató Központokról 5. §.

¹⁶ Gergely Gárdonyi: Still Image Face Recognition in Hungary. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 3. 30.

¹⁷ 78/2015. (XII. 23.) BM rendelet az arcképelemző rendszer működtetésének részletes szabályairól 5. § (1) és (5) bekezdések adnak rá felhatalmazást.

nyilvántartást használ a rendszer. Ilyen a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás, a központi útiokmány-nyilvántartás, a közúti közlekedési nyilvántartás, a központi idegenrendészeti nyilvántartás, valamint a menekültügyi nyilvántartás.¹⁸ Ugyanakkor például a rabosítási felvételek vagy a diákigazolványok képei nem szerepelnek az adatbázisban, tehát ezek nem fognak eredményre vezetni a képek összevetésénél, holott nagy számban növelnék a találatok mennyiségét, ezáltal az azonosítás eredményességét. Amennyiben az azonosítás eredményre nem vezet, érdemes később ismételten beküldeni a képeket, hiszen azon túl, hogy a folyamatosan fejlődő technika mellett a szoftveres lehetőségek bővülnek, egyes okmányaink változhatnak, például új személyi igazolvány kiállításával új fotó kerül be a nyilvántartásba. Az idő előrehaladtával, vagy az új adatok bekerülésével tehát egy korábbi, sikertelen keresés is eredményre vezethet.

4.1.4. Az arcképelemzés kritériumai

Ahhoz, hogy pozitív eredményt kapjon az azonosításra beküldött kép, számos alapvető követelményeknek kell megfelelnie. Egyrészt fontos, hogy az azonosításra beküldött képen csak egy személy szerepelhet, ha ez nem megoldható, a kérelem benyújtása során egyértelműen meg kell jelölni, melyik az azonosítandó személy. Másrészt elengedhetetlen az azonosításra beküldött felvételek jó minősége. Ennek értelmében az azonosítandó személy két szeme között mért pupillatávolság minimum 50 pixel lehet, továbbá az arckép felbontása nem lehet kisebb, mint 0,3 megapixel, amelyen a személy arcának térfoglalása a felvétel kétharmada. Fontos továbbá, hogy a beküldött képek kizárólag „jpg” formátumúak lehetnek. Ezenkívül az azonosítandó felvételeken található személynek szemből kell a képen elhelyezkednie, tehát a fejdőlésszögének is jelentős szerepe van. Egyrészt az oldalirányú elfordulás nem haladhatja meg a 30 fokot, a függőleges billenés pedig tíz foknál nem lehet több. Komoly jelentősége van a megvilágítási tényezőknek, illetve a fény- és árnyékhatásoknak is. A túl sötét, életlen képek, vagy éppen a nagy villanófényvel készített és az arc részleteit túlzottan megvilágító képek nem lesznek alkalmas az azonosításra, ezért az arc megvilágítása jól, szórt fényvel kell történnjen. Természetesen hátráltatja az azonosítást, ha az arcot eltakarják valamilyen kiegészítővel, például maszkkal, sállal, kapucnival, vagy esetleg napszemüveget visel az illető személy, de hátráltatja az azonosítást a becsukott szem is.¹⁹ Amennyiben több képpel rendelkezünk az azonosítani kívánt személyről, a hibalehetőségek minimalizálása érdekében célszerű

¹⁸ 2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről 4. § (1) bek.

¹⁹ 11/2016. (IV. 29.) ORFK utasítás az arcképelemzési nyilvántartás és az arcképelemző rendszer igénybevételével kapcsolatos feladatokról 18. pont.

olyat választani és azonosításra küldeni, amelyiknél nem áll fent a leírt azonosítást hátráltató vagy teljesen kizáró tényezők egyike.²⁰

Ahogy Gárdonyi Gergely az arcképezéssel kapcsolatban is kiemeli, az Egyesült Államok több államában, valamint egyes városaiban moratóriumot kértek az amerikai kormánytól az arcfelismerésre alkalmas kamerák nyílt vagy zárt térben történő elhelyezésére, vagy egyenesen tiltják is az alkalmazásukat.²¹

4.2. A viselkedésalapú mesterséges intelligencia

Az állóképes arcfelismerés mellett – amely, ahogy láthatjuk, a bűncselekmények felderítését, a sértettek vagy elkövetők személyének beazonosítását szolgálja –, a viselkedésalapú mesterséges intelligencia megoldást jelenthetne a rendvédelmi szerveknek, hogy egyes bűncselekménytípusoknál, így a lopásnál, rablásnál, nemi erőszaknál, gépjárműfeltörésnél, betörésnél az elkövetők viselkedését zárt térben vagy közterületen észlelje és a megfelelő hatóságot értesítse. Mindamellett akár a kihallgatások, szembesítések vagy egyéb nyomozati cselekmények során az apróbb gesztusokat, testbeszédet felismerje, ezzel segítse a rendvédelem munkáját. Ennek egyik kétségtelen előnye lenne, hogy kisebb eséllyel lehetne a hatóságok éberségét kijátsszani, ugyanakkor a fölösleges riasztások sem lennének kizárva, hiszen az emberi szándékot kizárólag a betanított mozdulatokból ismerné fel, a mögötte lévő érzelmi, gondolati tettet, cselekedetet nem lesz képes felismerni (például ki ne akart volna már valakit azzal meglepni, hogy hátulról befogja a szemét vagy ijeszti meg viccből a jó ismerősét az utcasarkon?!). Ugyanakkor a riasztás során küldött felvételekből, mivel ezek általában csak pillanatok, a felesleges elfogások száma is csökkenthető.

A viselkedésalapú biometrikus adatok a következők:

- kézírás: íráskép, dinamika;
- beszédhang;
- gépelési ritmus;
- mozgás: járásmód, a test helyzetének változásai.²²

Persze jogosan merül fel a kérdés, hogy egy viszonylag néptelen környezetben, ahol az emberek mozgása szépen kivehető, mennyivel jelentene nehezebb feladatot egy jóval zsúfoltabb terület?

Myo Thida és kutatótársai két különböző modellezési technikát javasoltak az emberi tevékenység kimutatására és a tömegekben az egyes személyek nyomon követésére. A zsúfolt helyszíneken lévő, mozgó személyek sajátos mozgásmintáinak

²⁰ Az Egyesült Államokban a kínai és orosz arcfelismerő rendszerek alkalmazását a kritikus infrastrukturális rendszerekben és a nemzetbiztonságban 2019 óta tiltja a törvény. John Honovich: Ban of Dahua and Hikvision Is Now US Gov Law. *IPVM*, 2018. augusztus 13.

²¹ Gárdonyi (2020): i. m.

²² Földesi Krisztina: *A biometrikus azonosítási eljárások alkalmazhatósága a rendőri munkában*. Doktori értekezés. Budapest, Óbudai Egyetem, 2017. 70.

megismerése érdekében az úgynevezett makroszkopikus modellezési technikát alkalmazták. Ez az úgynevezett első típusú technika. A második típusú technika a mikroszkopikus modellezés, amely elsősorban a mozgó entitások úgynevezett videóútjának elemzésétől függ. Ez a modellezési technika azonban megragadja a tömegjelenetek normális mozgását, de nem érzékeli az egyes személyek cselekedeteinek részleteit.²³

A két módszer együttes alkalmazása viszont a kirívó viselkedés, mondjuk egy futballmeccs vagy tüntetés során, hatalmas segítséget jelentene a tömegverekedések megelőzésére, akár a meccsek közben, akár pedig azokat követően.

De nemcsak a tömegrendezvények vagy fizikai jelenlét által okozott veszélyekre lenne képes felhívni a figyelmet, hanem a felhasználók viselkedésére az online térben, vagy akár a kockázatos weboldalak kiszűrésére is.

4.3. A mesterséges intelligencia hazai jogszabályi háttere

A mesterséges intelligenciával összefüggésben a jogi szabályozás még kidolgozás alatt van. Ugyanakkor kétségtelen, hogy annak mielőbbi keretek közé szorítása sürgető probléma, hiszen nemcsak előnyre lehet szert tenni általa, hanem visszaélésekre is alkalmas lehet. A jogi szabályozás mellett természetesen etikai kérdésekkel is foglalkoznak mind az Európai Unió szervezetei, mind pedig a tagállamok jogalkotói, kutatói.

Az MI-felhasználás jogi szabályozottsága mellett, az azt érintő, adatvédelmi kérdésekkel kapcsolatban ki kell emelni a 2016-ban az Európai Unióban életbe lépett Általános Adatvédelmi Rendeletet (*General Data Protection*, vagy röviden GDPR). A GDPR fogalma szerint biometrikus adatnak minősül egy természetes személy testi, fiziológiai vagy viselkedési jellemzőire vonatkozó minden olyan sajátos technikai eljárásokkal nyert személyes adat, amely lehetővé teszi vagy megerősíti a természetes személy egyedi azonosítását, így például az arckép- vagy daktiloszkópiái adatot. Az arcot ábrázoló fényképek kezelését nem szükséges azonban szisztematikusan különleges adatkezelésnek tekinteni, mivel azokra csak azokban az esetekben vonatkozik a biometrikus adatok fogalom meghatározása, amikor a természetes személy egyedi azonosítását vagy hitelesítését lehetővé tévő speciális eszközzel kezelik őket. Ez alapján egy egyszerű, természetes személyt ábrázoló fénykép még nem minősül biometrikus adatkezelésnek, azonban ha a fényképeket egy arcfelismerő algoritmus kezeli, úgy az már biometrikus adatkezelésnek számít.²⁴ Ugyanakkor, ahogy azt az adatvédelmi rendeletben is kiemelik: a személyes adat különleges kategória, és az ebbe a körbe tartozó biometrikus adatoknak a kezelése tilos, tekintettel arra, hogy az alapvető jogok és szabadságok szempontjából a természetüknél fogva

²³ Myo Thida et al.: A Literature Review on Video Analytics of Crowded Scenes. In Pradeep K. Atrey – Mohan S. Kankanhalli – Andrea Cavallaro (szerk.): *Intelligent Multimedia Surveillance*. Springer, 2013. 17–36.

²⁴ Kovács Tibor – Miklós Gellért: A biometrikus adatok kezelésének jogi szabályozása. *Hadmérnök*, 14. (2019), 1. 8–16.

különösen érzékeny személyes adatok egyedi védelmet igényelnek, mivel az érintettek jogaira nézve a kezelésük körülményei jelentős kockázatot hordozhatnak.²⁵

Az arcképelemzési adatbázisról és az arcképelemző rendszerről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény új elemként jelent meg mind a magyar jogrendszerben, mind a közvéleményben. Ennek egyik alapja az arcképprofil-nyilvántartás. Alkalmazásának számos célja van, egyrészt bűncselekmények megelőzése, megakadályozása, felderítése és megszakítása, az elkövetők elfogása és felelősségre vonása, másrészt a büntetés-végrehajtási intézetbe való befogadás során az elítélt és a fogvatartott személyek azonosítása, esetleg egyes személyek azonosítása, eltűnt személyek felkutatása. További cél lehet a nemzetbiztonsági szolgálatok egyes feladatai és a titkos információgyűjtés folytatására, leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szervek tevékenységének támogatása, továbbá nemzetbiztonsági ellenőrzés, felderítési, nemzetbiztonsági védelmi és elhárítási, információszerzési, nemzetbiztonsági, iparbiztonsági, belső biztonsági és bűnmegelőzési ellenőrzési feladataik támogatása, az objektumok művelési védelme, esetleg rendőri intézkedéssel érintett személyek személyazonosságának megállapítása, ellenőrzése. Mindezekon kívül a törvény számos egyéb más célt részletez.²⁶

Feltételezhetjük, hogy egy olyan komplex rendszer, mint az állóképes arcképezonosító rendszer túl sok érzékeny adatot tárolhat, gyűjthet az érintett személyekről, amelyek adatvédelmi aggályokat eredményezhetnek. Tudni kell azonban, hogy az NSZKK mindössze három metaadatot²⁷ kezel a nyilvántartásokban levő személyek arcképeivel összefüggésben: ez a születési év, az illető neve, illetve a kép készítésének időpontja. E három adatra végezhető el csak a szűrés is. A jogszerűséget hivatott szolgálni az a tény, hogy a lehető legkevesebb személyes adatot tárolja a rendszer. Ugyanakkor biztosítani kell azok átláthatóságát, valamint az emberi beavatkozás lehetőségét. Utóbbinak megfelel a két, egymás tevékenységétől független elemző jelenléte, akik folytán nem beszélhetünk kizárólag algoritmikus alapon meghozott döntésekről, hiszen az elemzett képek felülvizsgálatra kerülnek. Fontos tudni, hogy az elemző nincs tisztában azzal, hogy kinek a képét és milyen célból kell elemeznie, továbbá jelenteniük kell minden olyan gyanús tényezőt, amely az elemzés befolyásolhatóságát eredményezheti. Az arcképelemző tevékenységet egy speciális, erre kialakított elemzőhelyiségben végzik, amely a végző szerv egyéb, jogszabály által előírt feladatainak ellátására szolgáló más objektumtól fizikailag el van különítve, továbbá saját beléptetőrendszerrel van felszerelve.²⁸ További biztosíték, hogy az adott képet automatikusan törli a rendszer az elemzés befejezése után.

²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679. számú Rendelete, a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet) Preambulum (2).

²⁶ 2015. évi CLXXXVIII. törvény 3. § (3) bek.

²⁷ A metaadat legegyszerűbb definíciója: adat az adatról. Pontosabban, a metaadat írja le az adatot, azaz olyan információkkal szolgál, mint típus, hosszúság, szöveges leírás és más jellemzők. A metaadat válaszol az adat felhasználóinak a ki, mit, mikor, hol, miért és hogyan kérdésekre.

²⁸ 78/2015. (XII. 23.) BM rendelet 1. §.

4.4. Jövőbeli hasznosítás

Magyarországon az állóképes arcképezonosító rendszer folyamatos fejlesztés alatt áll. Egyrészt szoftveres szempontból a rendszer üzemeltetője által, másrészt gyakori jelleggel fejlesztési javaslatokat tesznek a Belügyminisztérium illetékes osztályának, támogatva a rendszer működését. Az előzetes képfeldolgozási eljárások további kiterjesztése – amelyek jelenleg kísérleti szakaszban vannak – szintén jó lehetőségeket kínálnak, de ezenkívül a szakértők számos más, az elemzés könnyítését és hatékonyságát szolgáló módszerek kifejlesztésén dolgoznak.²⁹

Az MI által biztosított arcfelismerési technológia segít a csalásokban és személyazonosság-lopásokban érintett gyanúsítottak letartóztatásában is. Az egynél több személyazonossággal rendelkező személyek azonosításához elemezni kell a vezetői engedélyhez csatolt képet, és össze kell hasonlítani azokat az egyéb képekkel, amelyek már szerepelnek az adatbázisban. Ez olyan csalók és személyi tolvajok azonosításához vezetett, akik ellopott személyazonossággal vagy egynél több engedéllyel manipulálják az adminisztrációt. Ez szintén hasznos abban, hogy a rakoncátlan sofőröket távol tartsák az úttól, növelve a többi sofőr és jármű biztonságát. Amikor a vezetői engedélyt visszavonják, a sofőrnek nem szabad vezetnie. Olyan technológiával, mint a kamerák, a videók és a közösségi média, hatalmas mennyiségű adat alapján a mesterséges intelligencia észlelheti azokat a bűncselekményeket, amelyek egyébként észrevétlenek maradnának, és hozzájárulhat a nagyobb közbiztonság biztosításához az esetleges bűncselekmények kivizsgálásával, ezáltal növelve a közösség bizalmát a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás iránt.

A folyamatosan megjelenő innovatív technológiák és módszerek alkalmazása a rendészeti szerveknél is elengedhetetlen, de ugyanilyen fontos az arcképezonosító rendszerek – jelen esetben az állóképes arcképezonosító rendszer – működésének ismertetése, bemutatása, képzések biztosítása az állomány részére. A hazai képzéseken túl az Interpol és egyes munkacsoportok által folytatott, ezirányú oktatást biztosító képzések, nemzetközi kapcsolatok is meglehetősen előnyösek lehetnek, napjainkban pedig kifejezetten hasznosak, ahol a hagyományos bűncselekmények mellett egyre nagyobb számban fordulnak elő a számítástechnikával összefüggő, a kibertérben előforduló bűncselekmények is.

Az MI videó- és képalgoritmusok nemcsak bonyolult feladatokat képesek megtanulni, hanem ki tudják fejleszteni és meg tudják határozni azoknak a saját, független, komplex arcfelismerési jellemzőit és paramétereit. Ezeknek a feladatoknak a teljesítéséhez, azon túl, amit az ember figyelembe vehet, az algoritmusok képesek megfeleltetni az arcokat, azonosítani a fegyvereket és más tárgyakat, és felismerni olyan összetett eseményeket, mint például a balesetek és bűncselekmények, legyenek azok akár folyamatban lévők vagy befejezettek.

²⁹ Gárdonyi (2020): i. m. 31.

Álláspontunk szerint a technológia fejlődése nem megkerülhető folyamat, azzal együtt kell élni, vele együtt kell fejlődni. Ahogyan a kérdőíves kutatásból is leszűrhető, a rendvédelemben dolgozók nagyobb része nem ismeri a mesterséges intelligenciát, ugyanakkor el tudná képzelni annak felhasználását a munkája során.

A tanulmányban röviden felvillantottuk azokat a területeket, amelyeken az MI segítené, de nem helyettesítené a rendvédelmi szervek munkáját, mint a közterületi feladatokat ellátó rendőr munkájának segítése akár éjszaka vagy pedig nagyobb tömegrendezvények során. A bűnügyi feladatokban a digitális nyomrögzítésben, bizonyítékok rendszerezésében és értékelésében jelenthet segítséget, mindamelllett, hogy költségkímélőbb is, mint a szakértők díjának megfizetése.

IRODALOMJEGYZÉK

- Dobó Judit: *A mesterséges intelligencia alkalmazása a rendvédelemben*. NKE RTK Tudományos Diákköri Konferencia, 2020. november 4.
- Földesi Krisztina: *A biometrikus azonosítási eljárások alkalmazhatósága a rendőri munkában*. Doktori értekezés. Budapest, Óbudai Egyetem, 2017. Online: [https://bdi.uni-obuda.hu/sites/default/files/Doktori_\(PhD\)_ertekezes-Foldesi_Krisztina.pdf](https://bdi.uni-obuda.hu/sites/default/files/Doktori_(PhD)_ertekezes-Foldesi_Krisztina.pdf)
- Gárdonyi, Gergely: Still Image Face Recognition in Hungary. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 3. 22–33. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2020.3.2>
- Honovich, John: Ban of Dahua and Hikvision Is Now US Gov Law. *IPVM*, 2018. augusztus 13. Online: <https://ipvm.com/reports/ban-law>
- Kollár Csaba: A mesterséges intelligencia kapcsolata a humán biztonsággal. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6. (2018), 1. 5–23. Online: <https://doi.org/10.32561/nsz.2018.1.1>
- Kollár Csaba: A mesterséges intelligencia és a kapcsolódó technológiák bemutatása a biztonság-tudomány fókuszában. In Rajnai Zoltán (szerk.): *Kiberbiztonság/Cybersecurity 2*. Budapest, Biztonságtudományi Doktori Iskola, 2019. 47–61.
- Kovács Tibor – Miklós Gellért: A biometrikus adatok kezelésének jogi szabályozása. *Hadmérnök*, 14. (2019), 1. 8–16. Online: <https://doi.org/10.32567/hm.2019.1.1>
- McCulloch, Warren – Walter Pitts: A Logical Calculus of the Ideas Immanent in Nervous Activity. *Bulletin of Mathematical Biophysics*, 5. (1943). 115–133. Online: <https://doi.org/10.1007/BF02478259>
- Németh Attila – Tóth Gergely: Arcfelismerő rendszerek alkalmazása. *Belügyi Szemle*, 67. (2019), 1. 127–136. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.1.10>
- Szalavetz Andrea: Mesterséges intelligencia és technológiavezérelt termelékenységgemelkedés. *Külgazdaság*, 63. (2019), 7–8. 53–79. Online: <https://doi.org/10.47630/KULG.2019.63.7-8.53>
- Thida, Myo – Yoke L. Yong – Pau Climent-Perez – How-lung Eng – Paolo Remagnino: A Literature Review on Video Analytics of Crowded Scenes. In Pradeep K. Atrey – Mohan S. Kanakhalli – Andrea Cavallaro (szerk.): *Intelligent Multimedia Surveillance*. Springer, 2013. 17–36. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-642-41512-8_2
- Warren McCulloch, Walter Pitts: A Logical Calculus of the Ideas Immanent in Nervous Activity (Bulletin of Mathematical Biophysics, vol.5, 1943). Online: <https://doi.org/10.1007/BF02478259>

Jogforrások

2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről 350/2016. (XI. 18.) Korm. rendelet a Nemzeti Szakértői és Kutató Központokról 78/2015. (XII. 23.) BM rendelet az arcképelemző rendszer működtetésének részletes szabályairól 11/2016. (IV. 29.) ORFK utasítás az arcképelemzési nyilvántartás és az arcképelemző rendszer igénybevételével kapcsolatos feladatokról
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679. számú Rendelete, a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet)

ABSTRACT

Some Uses of Artificial Intelligence in Law Enforcement

Judit DOBÓ – Réka GYARAKI

We have all heard of artificial intelligence, but few realise how much it interweaves and determines the technological development of our time. However, in addition to popular economic and scientific interests, it is just as important for it to do useful service in the field of public safety. At the same time the future use of AI will pose serious challenges to both law enforcement and legislation. How can these challenges be dealt with will be a key issue for the times to come.

Keywords: *artificial intelligence, law enforcement, analysis, face recognition*

Categorisation and Relevance of Policing Models in the Literature¹

Barbara HARMATI²

This article presents a review of keywords available in the literature focusing on policing models, with the aim of evaluating how authors and KeyWords Plus classify these models. The literature shows that even though several policing models have been published since the 1970s, there is no common categorisation of the different approaches. This, however, would help unifying the area. A strong relationship between third-party policing, problem-oriented policing, community policing, evidence-based policing, and hot spot policing models was also identified, meaning that usually two or more of these approaches were used in conjunction. The analysis of the keywords showed that three main policing models exist today: community policing, predictive policing and evidence-based policing.

Keywords: *policing models, community policing, evidence-based policing, predictive policing*

Introduction

In the 1960s, both police and community were facing numerous issues. For example, within the police, the dominant model worldwide was the traditional policing model, which is based on random patrol, rapid response, intensive enforcement, arrest policies and investigations of criminal activities; all these led to the need of increasing the size of police agencies.³ As the crime rate began to rise in the 1960s, it showed that police methods within this framework were not effective in reducing criminal activities. This loss of effectiveness led to the loss of police legitimacy and citizens' trust.⁴ During this time, the officers' social status remained low, despite the efforts to professionalise policing.⁵

---

¹ The author would like to thank the Evidence-Based Policing Centre (New Zealand), especially Clara Cantal, PhD, Senior Research Insights Advisor for sharing her knowledge and expertise.

² Barbara Harmati, PhD student, University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement. E-mail: harmatib@gmail.com

³ David Weisburd and John E Eck, 'What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder, and Fear?', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 593, no 1 (2004), 40.

⁴ George L Kelling and Mark Harrison Moore, 'From Political to Reform to Community: The Evolving Strategy of Police', in *Community Policing: Rhetoric or Reality*, ed. by Jack R Greene and Stephen D Mastrofski (Westport: Praeger Publishers, 1988), 1–23.

⁵ Jack R Greene (ed.), *Encyclopedia of Police Science* (London: Routledge, 2012), 211–212; Jerome H Skolnick and David H Bayley, *The New Blue Line: Police Innovation in Six American Cities* (New York: Simon and Schuster, 1988).

Within the communities around the world, as social disorder and the crime rate increased, the fear of crime also increased drastically. The occurrence of social disorder and the lack of confidence in public policing led to the rise in the use of private security and the rise of the community crime control movement. The era of proactive policing arose from the previously mentioned social processes and the negative critique to traditional practices.⁶

Since the 1970s, numerous policing models have been published and changed the way of thinking about policing. However, the literature shows that the models published have not been categorised under a common framework, which makes it difficult to compare them. In order to evaluate how authors and KeyWords Plus classify the models presented in the policing literature, this article evaluates keywords on articles published between 1960 and 2018 based on the synonyms described by Bruinsma and Weisburd (2014) in the *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*.⁷

Method

The *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* contains the most current policing models and related synonyms. The policing model and these synonyms (see Table 1) were used to search for research articles published between January of 1960 and December of 2018 in the Web of Science database. This timeframe was chosen to make sure all the relevant articles were considered and to evaluate when policing models first appeared in the literature after the collapse of the traditional model in the 1960s.

In this review of literature, keywords generated by the authors and available in the articles, also keywords generated by KeyWords Plus were evaluated as the main aim of this study was to understand how authors perceive and categorise policing models presented in their articles. This measure (i.e. evaluation of keywords) can also be used as a proxy measure of what types of models have been published. Thus, research articles were collected based on policing models and related synonyms published by Bruinsma and Weisburd (2014)⁸ and analysed based on their keywords to understand how policing models have been acknowledged and related in the scientific literature.

The article's title, keywords, publication date and number of times the article was cited were recorded in an SPSS database for each research article found using the search terms. The title was the unique key used to distinguish articles. There were two types of keywords associated to research articles – the ones noted by the authors

---

⁶ Gerben Bruinsma and David Weisburd (eds), *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* (New York: Springer, 2014).

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

on the research article and the ones generated automatically by KeyWords Plus.⁹ As this tool also considers words or phrases on the reference list of the article, keywords generated by it also show how the article relates to articles cited in it. In this sense, keywords generated by KeyWords Plus capture the content of the article in greater depth and variety than the usual keywords produced by authors.¹⁰

In this article, keywords produced by authors were used to investigate how policing models are categorised by the authors and the keywords produced by KeyWords Plus were used to understand how each policing model relates to other models in the literature. The publication date was used to evaluate trends on policing models. The number of times the article was cited was not analysed in this paper.

Table 1 presents the frequency and percentage of articles found per search term. A larger frequency of articles related to community policing, problem-oriented policing, intelligence-led policing, predictive policing and evidence-based policing was found (see Table 1). Less than 1 per cent of the articles was found using the synonym reassurance policing. Further analyses are not presented for articles found using this search term given the small frequency of articles.

Table 1: Articles found in the literature per synonym published by Bruinsma and Weisburd (2014)

Policing model-terms	Number of records	Percentage
Community policing, community-oriented policing	801	61.57
Problem-oriented policing, problem-solving policing	112	8.61
Intelligence-led policing, information-led policing	93	7.15
Predictive policing	86	6.61
Evidence-based policing	66	5.07
“Broken windows” policing, order maintenance policing	65	5.00
Zero tolerance policing	26	2.00
Third-party policing	24	1.84
Hot-spot policing, place-based policing	19	1.46
Reassurance policing	9	0.69

Results and discussion

Results are presented in three different sections: 1. trends within policing models; 2. policing models according to keywords used by author; and 3. policing models according to keywords generated by KeyWords Plus.

⁹ Keywords from KeyWords Plus are based on the title of the research article and on words or phrases on the reference list (Clarivate.com, ‘KeyWords Plus Generation, Creation, and Changes’, 2019).

¹⁰ Eugene Garfield, ‘KeyWords Plus: ISI’s Breakthrough Retrieval Method. Part 1’, *Current Contents* 32 (1990), 3–7.

Trends within policing models

The first proactive policing models which appeared in the field after the collapse of the traditional model were community and problem-oriented policing. The basic rule of community policing is to build a bridge between community and police. It calls for a need to redefine the role of police and the decentralisation of police services along with the hierarchy. The most important outcome of the model is a greater reciprocity between community and police.¹¹ This outcome aims to eventually create a less bureaucratic, specialised and hierarchical police structure.

According to Goldstein (1990), problem-oriented policing aims to provide better methodologies for addressing crime and disorder problems. “Whereas community-oriented policing provided a broader vision of the police role in society, problem solving provided a set of ‘tools’ to work with in that broader context.”¹²

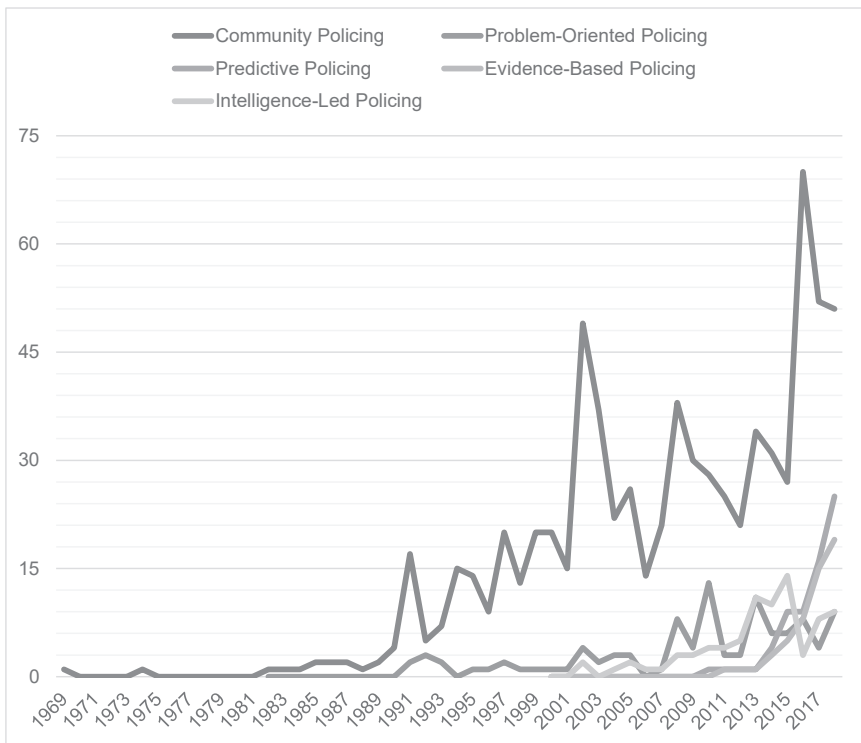

Figure 1: Policing models and the number of publications per year.

Source: KeyWord Plus

¹¹ Skolnick and Bayley, *The New Blue Line: Police Innovation in Six American Cities*.

¹² Greene, *Encyclopedia of Police Science*, 978–979.

These two policing models were not the only new models developed as a reaction to the failure of the traditional, reactive policing model. After the 9/11 terrorist attack, more strategic policing approaches appeared, eventually leading to the intelligence-led policing model. The hot spot policing model was created as a part of problem-oriented policing, with other techniques also designed to apply patrol resources and energy in a more focused way.¹³

Figure 1 shows the number of publications for each policing model per year. Community policing appeared in the United States around the 1970s in the wake of the dissatisfaction with the traditional policing model.¹⁴ The production of articles under this framework started to increase in 1981, fluctuated between 1990 and 2001, increased again in 2002 and decreased again until the biggest spike so far in 2016. Thus, community policing is still relevant in the field.

Problem-oriented policing was introduced to the field in 1990.¹⁵ The presence and the use of this model only increased after 2008. Before that, only a few articles had been published.

Other policing models like intelligence-led policing, evidence-based policing and predictive policing only appeared after 2000. The presence of intelligence-led policing increased after 2001,¹⁶ making it the second main policing model referred between 2011 and 2015, just after community policing (see Figure 1). Evidence-based policing was first mentioned in a conference in 1998 by Sherman,¹⁷ and predictive policing in 2008 by Bratton,¹⁸ but these models started to be referred to more frequently in the literature just after 2013. Figure 1 shows when specific types of policing models first appeared in the literature and when they started to be more frequently referred in the literature. The figure shows that an increase in the frequency in which models were referred tended to occur generally after more than 15 years after they were first referred in the literature.

After 2016, predictive policing became the second, and evidence-based policing the third main policing model published, just after community policing model (see Figure 1).

Policing models according to keywords used by author

This section presents results based on the keywords provided by authors on the research articles, providing insight about how authors define and categorise the models presented in their papers.

¹³ Ibid. 1020.

¹⁴ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 418.

¹⁵ Herman Goldstein, *Problem-Oriented Policing* (New York: McGraw-Hill Ryerson, 1990).

¹⁶ Greene, *Encyclopedia of Police Science*, 685.

¹⁷ Lawrence W Sherman, *Evidence-Based Policing* (Washington, D.C.: Police Foundation, 1998).

¹⁸ William Bratton, 'Transcript: Perspectives in Law Enforcement – The Concept of Predictive Policing: An Interview with Chief William Bratton'. Interview by Jim Burch and Kris Rose (Bureau of Justice Assistance, 2008).

Community policing

Bayley & Shearing (1996) described community policing as a new organising paradigm, a revolution in police work, or even a new orthodoxy.¹⁹ Brogden & Nijhar (2005) called it a buzzword that comes in all shapes and sizes.²⁰ Overall, the literature shows that it is very difficult to find or establish a common definition of community policing, as techniques come from a multitude of policing models and best practices are not concise. Community policing is rather a general organisational strategy of police work²¹. Trojanowicz & Bucqueroux (1990) defined community policing as a philosophy and organisational strategy, which focuses on the relationship between community members and police to work together in order to solve problems of crime, physical disorder, social disorder and neighbourhood decay.²² It requires a preventive approach with the promotion of citizens' involvement.²³

The keywords defined by authors show that community policing has a relationship with problem-oriented policing (10 per cent of the publications about community policing contain problem-oriented policing as keyword). These models seem to be different, however, keywords connected to the models do not always appear in conjunction.

Skogan and Harnett (1999) identified five central elements to community policing: 1. decentralisation of organisation; 2. two-way communication between the police and the public; 3. responsiveness to citizens' needs; 4. commitment to help community to solve their problems on their own; and 5. implementation of problem-oriented policing strategies.²⁴ Skogan and Frydl (2004) noted that community policing can have a great impact on reducing crime if it is supplemented with hot spot policing and problem-oriented policing.²⁵ Community policing can be effective in combination with problem-oriented policing, but it is a model in its own right. According to Tilley (2003) the relevance of problem-oriented policing is not limited to community policing. Within problem-oriented policing, the relationship between police and community is functional, with members of the community being "eyes and ears" of officers.²⁶

---

¹⁹ David H Bayley and Clifford Shearing, 'The Future of Policing', *Law and Society Review* 30, no 3 (1996), 585–606.

²⁰ Michael Brogden and Preeti Nijhar, *Community Policing: National and International Models and Approaches* (Cullompton: Willan Publishing, 2005).

²¹ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 417.

²² Robert C Trojanowicz and Bonnie Bucqueroux, *Community Policing: A Contemporary Perspective* (Cincinnati: Anderson Publishing Company, 1990).

²³ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 417.

²⁴ Wesley G Skogan and Susan M Hartnett, *Community Policing, Chicago Style* (Oxford: Oxford University Press, 1999).

²⁵ Wesley G Skogan and Kathleen Frydl, *Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence* (Washington, D.C.: The National Academies Press, 2004).

²⁶ Nick Tilley, 'Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led', in *Handbook of Policing*, ed. by Tim Newburn, 1st ed. (Cullompton: Willan Publishing, 2003), 373–403.

In the past decades, community policing became a dominant policing model. Consequently, new subtypes appeared – broken windows policing, zero-tolerance policing and third-party policing.

The broken windows policing, or order maintenance policing and zero-tolerance policing are based on Wilson and Kelling's (1982) broken windows theory. Broken windows policing focusses on solving minor offences and neighbourhood disturbances in order to address problems in the community.²⁷ This approach can also be viewed within the problem-oriented policing framework but is more related to community policing. In New York and Chicago during the 1990s, significant crime reduction was credited to the broken windows approach.²⁸

Broken windows policing is often mistakenly mixed with zero-tolerance policing. Within this model, police issue citations and arrest people who violate the law with little or zero consideration of the circumstances surrounding the event. It was implemented first in New York in 1994, following the broken windows theory principle that if any social or physical disorder is left unattended, it will eventually cause serious crime in the community.²⁹ Zero-tolerance policing can be viewed as a form of community policing, but merely as an aggressive version of it.

Keywords by authors show that the publications about community policing contain broken windows policing as keywords less than 5 per cent of the articles. The number of keywords by authors relating to community policing and zero-tolerance policing is smaller, less than 2 per cent. The author's keyword analysis did not confirm a strong relationship between community policing with broken windows policing and zero-tolerance policing. This finding might suggest that broken windows policing and zero-tolerance policing should not be considered within the framework of community policing.

Third-party policing, according to Buerger and Mazerolle (1998), involves formal, noncriminal controls imported from the regulatory wing of civil law.³⁰ In the model, the third-party is an intermediate class of non-offending persons who is thought to have some power over the offender's primary environment. In this context, a third-party could manipulate the environment in a way to frighten away or impose noncriminal penalties to people who behave in a deviant manner. Keywords by authors show that third-party policing do not relate to community policing.

²⁷ George L Kelling and James Q Wilson, 'Broken Windows', *Atlantic Monthly* 249, no 3 (1982), 29–38.

²⁸ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 3349–3350.

²⁹ Richard A Wright and J Mitchell Miller (eds), *Encyclopedia of Criminology* (New York: Routledge, 2005), 930.

³⁰ Michael E Buerger and Lorraine Green Mazerolle, 'Third-Party Policing: A Theoretical Analysis of an Emerging Trend', *Justice Quarterly* 15, no 2 (1998), 301–327.

Problem-oriented policing

According to Goldstein (1979, 1990), police needs to be more efficient and effective in reducing criminal activities. As a result, police officers need to collect information about events and design an appropriate response based on the nature of the underlying conditions which cause criminal problem(s) by detailing its conduct and analysing systematically incidents and underlying factors. Goldstein (1979) felt that police must go further than answering call after call and searching for solutions to recurring problems that generate the repeated calls. He called this strategy a “problem-oriented approach” and envisioned it as a department-wide activity.³¹

Problem-oriented policing contains a set of different tools, but the most known are the problem analysis triangle (PAT) and the scanning, analysis, response and assessment (SARA) model.³² Scanning refers to the identification of an issue and determining whether it is a problem, which involves the identification of problems that are worth to analyse. Analysis refers to the data collection to understand the scope, nature and causes of the problem. Response is the action based on the evidence obtained following analysis and may involve other agencies. Assessment refers to an evaluation of the results in order to re-examine the problem and change responses or maintain positive conditions.³³

Community policing can be effective in combination with problem-oriented policing, and also have a significant impact on reducing criminal activities.³⁴ As shown in the previous section, keywords by author showed that in 10 per cent of the publications community policing appeared in conjunction with problem-oriented policing.

Hot spot policing can be viewed as a subtype of problem-oriented policing, as it appears related to problem-oriented policing in almost 15 per cent of the publications. Hot spot is a specific geographic area that is smaller than the units that police departments typically use.³⁵ It can be viewed as a micro-place, but there are no firm rules about how much crime must be found in an area in order to classify it as hot spot. An area labelled as a hot spot has higher criminal activity than other places in the territory considered.³⁶ Both the location and stability of the frequency of crimes over time are considered in order to classify a specific area as a hotspot. As Spelman (1995) noted, if hot spots shifted each year, it would make no sense to focus on such areas, because they would become free of crime without any intervention. Hot spot

³¹ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 419; Goldstein, *Problem-Oriented Policing*.

³² Tilley, 'Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led', 382.

³³ William Spelman and John E Eck, *Problem-Oriented Policing* (Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 1987); Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 3990–3992.

³⁴ Skogan and Hartnett, *Community Policing, Chicago Style*; Skogan and Frydl, *Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence*; Tilley, 'Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led'.

³⁵ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 2352; David Weisburd, 'Place-Based Policing', in *Ideas in American Policing* (Washington, D.C.: Police Foundation, 2008), 1–16.

³⁶ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 2353.

policing includes a range of police responses which focus on areas where criminal activities are concentrated and vary according to crime, context and geographic area.³⁷

Intelligence-led policing

Similarly to community policing, intelligence-led policing has numerous definitions. The main objective of this policing approach is to use intelligence and information technology to support the work of the police. Keywords by author do not show any relevant connection between these models and other policing models. In this sense, it can be viewed as an independent model according to the keywords.

Wardlaw and Boughton (2006) defined intelligence-led policing as a fundamental part of the way law enforcement do business. On the other hand, the authors also mentioned that there is a lack of definition and fundamental concepts around it.³⁸ According to Carter (2004), intelligence-led policing is a philosophy of how intelligence fits into the operations of the police. It provides strategic integration of intelligence into the overall mission of the organisation.³⁹

The Bureau of Justice Assistance (2009) also describes that intelligence-led policing is a process for systematically collecting, organising, analysing and utilising intelligence to make better decisions.⁴⁰ Ratcliffe (2008, 89) an important researcher in the field, describes intelligence-led policing as “a business model and managerial philosophy where data analysis and crime intelligence are pivotal to an objective decision-making framework that facilitates crime and problem reduction, disruption and prevention through both strategic management and effective enforcement strategies that target prolific and serious offenders”.⁴¹

The model focusses on serious and repeat offenders, because targeting the offenders that commit the majority of crime will eventually help police reduce overall crime within their communities.⁴² Intelligence-led policing is a more centralised and objective method of resources allocation and priority triage than community policing.⁴³

³⁷ William Spelman, ‘Criminal Careers of Public Places’, in *Crime and Place*, ed. by John E Eck and David Weisburd, vol. 4 (Monsey: Criminal Justice Press, 1995), 115–144.

³⁸ Grant Wardlaw and Jennine Boughton, ‘Intelligence-Led Policing: The AFP Approach’, in *Fighting Crime Together: The Challenges of Policing and Security Networks*, ed. by Jenny Fleming and Jennifer Wood (Sydney: University of New South Wales Press, 2006), 134.

³⁹ David L Carter, *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies* (Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 2004), 4.

⁴⁰ BJA, *Navigating Your Agency’s Path to Intelligence-Led Policing* (Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 2009), 3–4.

⁴¹ Jerry H Ratcliffe, *Intelligence-Led Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008), 89.

⁴² *Ibid.*

⁴³ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 2576–2577.

Evidence-based policing

Sherman introduced evidence-based policing in 1998 and stated that “police practices should be based on scientific evidence about what works best”.⁴⁴ Evidence-based policing emphasises the use of research, evaluation, analysis and scientific processes in decision-making. In this context, research can include a wide range of initiatives, from evaluations of interventions to analyses of police behaviour, activities and internal management.⁴⁵

Sherman (1998) distinguished two dimensions within research under the evidence-based policing framework: 1. evaluation of police tactics and strategies in order to enable better decision-making; and 2. analysis of crime problems and internal issues in order to generate and implement knowledge. Law enforcement agencies should employ strategies which are proven in the field and/or in literature when trying to reduce criminal activities, fear and internal problems.⁴⁶

Lum et al. (2012) acknowledge evidence-based policing as a decision-making framework. The authors state that policies and practices should be supported by research evidence, and not blindly determined by it and that it is important to integrate research with practice. Eventually, this would lead to more objective judgements and greater transparency and legitimacy which could drastically improve the relationship between police and citizens.⁴⁷ Evidence-based policing aims to change traditional non-scientific techniques – based on hunches, best guesses, traditions, stereotypes, moral panics and political pressures – for techniques proven to work by research.⁴⁸ The disconnect between evidence and its use in practice can be illustrated with a quote by Weisburd (2008): “The best example of the disconnect between evidence and its use in practice is the general failure of police agencies to regularly adopt hot spots, or place-targeted patrol, despite the strong evidence of the efficacy of this approach for crime and disorder reduction and the clear criminological support for the spatial concentration of crime.”⁴⁹

To conduct research, agencies regularly need to access their and other agencies’ data, which in turn can eventually lead to better data recording, collection and analysis, in addition to a push to improve the information system behind it.⁵⁰

In the context of evidence-based policing, different policing models can be categorised according to the 3Ts – targeting, testing and tracking. Intelligence-led policing only targets the crime problem or internal issue (complying with the first T), while problem-oriented policing not only targets the crime problem or internal

---

⁴⁴ Sherman, *Evidence-Based Policing*.

⁴⁵ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 1426–1427.

⁴⁶ Cynthia Lum, ‘Translating Police Research into Practice’, *Police Foundation* 11 (2009), 1–16; Lawrence W Sherman and John E Eck, ‘Policing for Crime Prevention’, in *Evidence-Based Crime Prevention* (New York: Springer, 2003), 309–343.

⁴⁷ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 1428.

⁴⁸ *Ibid.* 1428; Lum, ‘Translating Police Research into Practice’.

⁴⁹ *Ibid.* 1428; Weisburd, ‘Place-Based Policing’.

⁵⁰ *Ibid.* 1428.

issue, it also tests different types of intervention (complying with the first two Ts). Evidence-based policing complies with the first two Ts and also tracks the implemented solutions, evaluating their effectiveness. According to this approach, evidence-based policing can be viewed as a main policing model, which, differently from other approaches, complies with all 3Ts.⁵¹

10 per cent of the publications about community policing contain problem-oriented policing as keyword.

Keywords by author showed that 10 per cent of the publications about evidence-based policing contain hot spot policing as keyword. This finding corroborates Sherman and Eck's (2002) conclusion that problem-oriented approaches like directed patrols to hot spots, proactive arrests of serious repeat offenders and drunk drivers, arrest of suspects of domestic violence can also be viewed as part of evidence-based policing.⁵²

Predictive policing

The term predictive policing first appeared in the literature and in the policing field in 2008. Predictive policing includes policing strategies which develop and use information and advanced analytics to inform forward-thinking crime prevention.⁵³ In this context, the model has the potential to change fundamentally the way in which the police deals with crime and victims by using predictive analytics to forecast where and when the next crime will likely occur.⁵⁴ Uchida (2009) defines predictive policing as a multi-disciplinary, law enforcement based strategy based on predictive analytics, criminological theories (especially environmental criminology), and tactical operations with the goal of reducing crime, increasing management efficiency, and ultimately making communities safer.⁵⁵ Criminological theories are important in predictive policing. These are used to determine the predictor variables when forecasting crime, to establish the unit of analysis, and to specify the algorithm.⁵⁶

Walt et al. (2013) distinguish four goals within methods used in predictive policing: 1. Methods for predicting crime aim to identify areas at increased risk, identifying places and times in which crimes will happen. 2. Methods for predicting offenders aim to identify individuals at risk of offending in the future. 3. Methods for predicting perpetrators' aim to create profiles that accurately match likely offenders

⁵¹ Sherman, *Evidence-Based Policing*.

⁵² Sherman and Eck, 'Policing for Crime Prevention'.

⁵³ Bratton, 'Transcript: Perspectives in Law Enforcement'.

⁵⁴ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 3871.

⁵⁵ Craig D Uchida, *A National Discussion on Predictive Policing: Defining Our Terms and Mapping Successful Implementation Strategies* (Los Angeles: National Institute of Justice, 2009).

⁵⁶ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 3873–3874.

with specific past crimes. 4. Methods for predicting victims of crime aim to identify individuals or groups who are likely to become victims of crime in the future.⁵⁷

Pearsall (2010) defines predictive policing as a general term for any crime fighting approach that includes a reliance on information technology, criminology theory, predictive analysis and the use of data.⁵⁸ Wilson et al. (2009) define it as a risk-based assessment, problem solving and crime prevention strategy, which minimises the uncertainties and maximises the expectations.⁵⁹

In addition, predictive policing is based on other policing models like problem-oriented and intelligence-led policing. Hot-spot policing directly includes techniques which contain different types of predictive components.⁶⁰ Keywords by author confirm this relationship by showing that approximately 10 per cent of the publications about predictive policing contain hot spot policing as a keyword, too.

The hierarchy of policing models according to keywords by author

Based on the findings in the previous section, a hierarchy of policing models was created (see Figure 2).

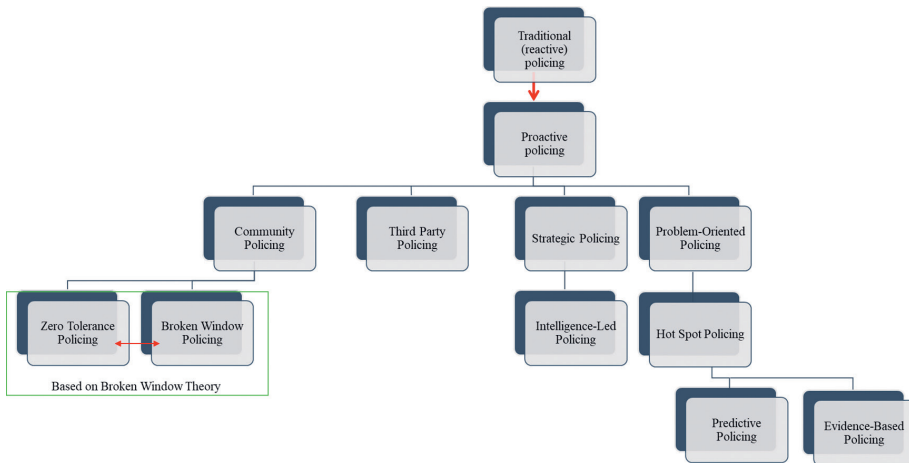

Figure 2: Hierarchy of policing models according to keywords by author.

Source: KeyWord Plus

⁵⁷ Perry L Walt et al., *Predictive Policing: The Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations* (RAND Corporation, 2013), xiv.

⁵⁸ Beth Pearsall, 'Predictive Policing: The Future of Law Enforcement', *National Institute of Justice Journal* 266, no 1 (2010), 16–19.

⁵⁹ Ronald E Wilson et al., *Geospatial Technology Working Group Meeting Report on Predictive Policing* (Scottsdale: U.S. Department of Justice, 2009).

⁶⁰ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*; Uchida, *A National Discussion on Predictive Policing: Defining Our Terms and Mapping Successful Implementation Strategies*.

Figure 2 shows the main types of policing models in the literature. Furthermore, it shows that community policing includes zero-tolerance policing and broken windows policing, while problem-oriented policing contains hot spot policing, which is also connected with predictive policing and evidence-based policing. Third-party policing and intelligence-led policing are the only models, which do not connect to other policing models, according to the authors.

As Skogan and Frydl (2004) noted that community policing can have a great impact on reducing criminal activities if it is supplemented with hot spot policing and problem-oriented policing.⁶¹ It is also worth considering the suggestion of Sherman (1998) about the 3Ts and policing models, where intelligence-led policing represents the first T, while problem-oriented the first two Ts and evidence-based policing all three Ts.⁶²

Despite the hierarchy, it is hard to distinguish the different types of policing models from each other – as you can see in this section – because they share similar techniques and approaches, like other authors highlighted it.

Policing model according to keywords generated by KeyWords Plus

The previous section showed that it is hard to establish the hierarchy of policing models. To understand the connection between policing models, this section aims to represent the relation of policing models based on keywords generated by KeyWords Plus.

For every publication, all the keywords generated by KeyWords Plus were analysed per type of policing model. For each policing model the most used keywords were collected and then the keywords which only appear at one policing model were excluded. The remaining keywords were examined based on how many common keywords they have for each policing model. Table 2 shows the keywords used to establish the relationship between policing models, and the number of how many policing models contain these keywords.

Table 2: Keywords and the number of appearances.

Keywords	Number of keywords	Percentage
crime	8	88.89
disorder	5	55.56
legitimacy	4	44.44
deterrence	3	33.33
hot-spots	3	33.33
violent crime	3	33.33

⁶¹ Skogan and Frydl, *Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence*.

⁶² Sherman, *Evidence-Based Policing*, 199.

Keywords	Number of keywords	Percentage
race	3	33.33
city	2	22.22
intelligence	2	22.22
diffusion	2	22.22
displacement	2	22.22
violence	2	22.22
justice	2	22.22
police	2	22.22
community	2	22.22
impact	2	22.22
officers	2	22.22

Source: KeyWords Plus

All the policing models contain the keyword crime, except the zero-tolerance policing, which is surprising if you look at the broken windows theory, which is focused on the second most used keyword. The relationship between policing models is outlined in Figure 3, where a strong connection indicates that two policing models share 4 common keywords, in the case of a medium connection, 3 keywords are shared and a weak connection indicates that models share only 2 common keywords. The link analysis shows that third-party policing and problem-oriented policing is strongly connected to community policing, evidence-based policing and hot spot policing. Also, third-party policing and problem-oriented policing can be seen as higher-level policing models, because they have the most number of strong relation, and they are instantly connected to lower level models by a strong relation, like community policing, evidence-based policing and hot spot policing, and indirectly to lower level models, which have only medium connection to other policing models.

Looking at the medium connections, it can be stated that broken windows policing is more connected with evidence-based, hot spot and predictive policing than community and problem-oriented policing. Zero-tolerance and intelligence-led policing only have weak linking with other policing models, and because of that they do not appear in Figure 3.

Between the hierarchy and the link analysis there are some common elements, like the connection between problem-oriented, hot spot and predictive policing, on the other hand, some differences too – like the importance of third-party policing. Third-party policing seems more relevant than other literature suggests it may be. In the future it is worth analysing the importance of third-party policing in the literature. Also, evidence-based policing seems to have more connection to other policing models, than the hierarchy indicates. It proves the point that the hierarchy and the connection between these policing models is more complex than being able to be summarised in one figure.

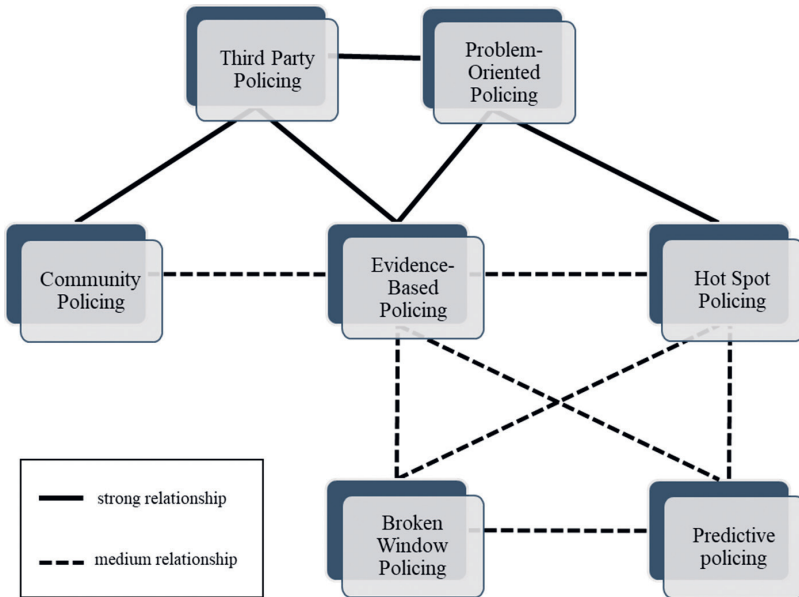

Figure 3: Analysis of the link between different policing models.

Source: KeyWords Plus

Conclusion

The analysis of the publications focusing on policing models showed that there are three main types of policing models described in the literature currently – community policing, predictive policing and evidence-based policing, the latter of which includes practices which are present in all other policing models. Furthermore, the relationship between the models is complex. This means that articles will usually refer to more than one policing model. The analysis also showed that community policing is still the most relevant policing model in the literature if we look at the number of publications as an indicator of relevancy, and that a significant change happened in the 2010s with publications focusing on evidence-based policing and predictive policing increasing. The relevance of third-party policing is higher according to the second analysis, than the first analysis showed.

As many authors noted that policing models do not exist independently⁶³ because of the numerous techniques and approaches.

⁶³ Bruinsma and Weisburd, *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*; Sherman, *Evidence-Based Policing*; Skogan and Frydl, *Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence*; Tilley, 'Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led'.

The limitation of the study is that it only examined the year of publication and two types of keywords, and did not analyse systematically the relevant articles. It is likely that a more systematic review of article content and model evaluations can be useful to understand and to distinguish the different types of policing models and the contexts in which they may be most effective. This article, however, provides a high-level starting point to understand the connection between the existing policing models.

REFERENCES

- Bayley, David H and Clifford Shearing, 'The Future of Policing'. *Law and Society Review* 30, no 3 (1996), 585–606. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2726571>
- BJA, *Navigating Your Agency's Path to Intelligence-Led Policing*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 2009. Online: <https://it.ojp.gov/documents/d/Navigating%20Your%20Agency's%20Path%20to%20Intelligence-Led%20Policing.pdf>
- Bratton, William, 'Transcript: Perspectives in Law Enforcement – The Concept of Predictive Policing: An Interview with Chief William Bratton'. Interview by Jim Burch and Kris Rose. Bureau of Justice Assistance, 2008. Online: www.bja.gov/publications/podcasts/multimedia/transcript/Transcripts_Predictive_508.pdf
- Brogden, Michael and Preeti Nijhar, *Community Policing: National and International Models and Approaches*. Cullompton: Willan Publishing, 2005. Online: www.amazon.co.uk/Community-Policing-International-Concepts-Practice/dp/1843920050
- Bruinsma, Gerben and David Weisburd (eds), *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. New York: Springer, 2014. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2>
- Buerger, Michael E and Lorraine Green Mazerolle, 'Third-Party Policing: A Theoretical Analysis of an Emerging Trend'. *Justice Quarterly* 15, no 2 (1998), 301–327. Online: <https://doi.org/10.1080/07418829800093761>
- Carter, David L, *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 2004.
- Garfield, Eugene, 'KeyWords Plus: 1S1's Breakthrough Retrieval Method. Part 1'. *Current Contents* 32 (1990), 3–7.
- Goldstein, Herman, *Problem-Oriented Policing*. New York: McGraw-Hill Ryerson, 1990.
- Greene, Jack R (ed.), *Encyclopedia of Police Science*. London: Routledge, 2012.
- Kelling, George L and Mark Harrison Moore, 'From Political to Reform to Community: The Evolving Strategy of Police', in *Community Policing: Rhetoric or Reality*, ed. by Jack R Greene and Stephen D Mastrofski. Westport: Praeger Publishers, 1988, 1–23. Online: www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=115736
- Kelling, George L and James Q Wilson, 'Broken Windows'. *Atlantic Monthly* 249, no 3 (1982), 29–38.
- Clarivate.com, 'KeyWords Plus Generation, Creation, and Changes', 2019. Online: https://support.clarivate.com/ScientificandAcademicResearch/s/article/KeyWords-Plus-generation-creation-and-changes?language=en_US
- Lum, Cynthia, 'Translating Police Research into Practice'. *Police Foundation* 11 (2009), 1–16. Online: www.policefoundation.org/wp-content/uploads/2015/06/Ideas_Lum_0.pdf
- Lum, Cynthia, Cody W Telep, Christopher S Koper and Julie Grieco, 'Receptivity to Research in Policing'. *Justice Research and Policy* 14, no 1 (2012), 61–95. Online: <https://doi.org/10.3818/JRP.14.1.2012.61>

- Pearsall, Beth, 'Predictive Policing: The Future of Law Enforcement'. *National Institute of Justice Journal* 266, no 1 (2010), 16–19.
- Ratcliffe, Jerry H, *Intelligence-Led Policing*. Cullompton: Willan Publishing, 2008.
- Sherman, Lawrence W, *Evidence-Based Policing*. Washington, D.C.: Police Foundation, 1998.
- Sherman, Lawrence W and John E Eck, 'Policing for Crime Prevention', in *Evidence-Based Crime Prevention*. New York: Springer, 2003, 309–343. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203166697-13>
- Skogan, Wesley G and Kathleen Frydl, *Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence*. Washington, D.C.: The National Academies Press, 2004. Online: <https://doi.org/doi.org/10.17226/10419>
- Skogan, Wesley G and Susan M Hartnett, *Community Policing, Chicago Style*. Oxford: Oxford University Press, 1999. Online: www.amazon.com/Community-Policing-Chicago-Studies-Public/dp/0195105605
- Skolnick, Jerome H and David H Bayley, *The New Blue Line: Police Innovation in Six American Cities*. New York: Simon and Schuster, 1988.
- Spelman, William, 'Criminal Careers of Public Places', in *Crime and Place*, ed. by John E Eck and David Weisburd, vol. 4. Monsey: Criminal Justice Press, 1995, 115–144. Online: <http://cite-seer.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.361.7838&rep=rep1&type=pdf>
- Spelman, William and John E Eck, *Problem-Oriented Policing*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 1987. Online: https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=8JbaAAAAAMAAJ&oi=fnd&pg=PP8&dq=Problem-oriented+policing+1987&ots=LbNJL6PNH6&sig=bHpvIqhO-sOjd9sWctjFR9lQ8rl&redir_esc=y#v=onepage&q=Problem-oriented%20policing%201987&f=false
- Tilley, Nick, 'Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led', in *Handbook of Policing*, ed. by Tim Newburn, 1st ed. Cullompton: Willan Publishing, 2003, 373–403.
- Trojanowicz, Robert C and Bonnie Bucqueroux, *Community Policing: A Contemporary Perspective*. Cincinnati: Anderson Publishing Company, 1990.
- Uchida, Craig D, *A National Discussion on Predictive Policing: Defining Our Terms and Mapping Successful Implementation Strategies*. Los Angeles: National Institute of Justice, 2009. Online: www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=252437
- Walt, Perry L, Brian McInnis, Carter C Price, Susan C Smith and John S Hollywood, *Predictive Policing: The Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations*. RAND Corporation, 2013. Online: <https://doi.org/10.7249/RR233>
- Wardlaw, Grant and Jennine Boughton, 'Intelligence-Led Policing: The AFP Approach', in *Fighting Crime Together: The Challenges of Policing and Security Networks*, ed. by Jenny Fleming and Jennifer Wood. Sydney: University of New South Wales Press, 2006, 133–149.
- Weisburd, David, 'Place-Based Policing', in *Ideas in American Policing*. Washington, D.C.: Police Foundation, 2008, 1–16. Online: www.policefoundation.org/publication/place-based-policing/
- Weisburd, David and John E Eck, 'What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder, and Fear?' *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 593, no 1 (2004), 42–65. Online: <https://doi.org/10.1177/0002716203262548>
- Wilson, Ronald E, Susan C Smith, John D Markovic and James L LeBeau, *Geospatial Technology Working Group Meeting Report on Predictive Policing*. Scottsdale: U.S. Department of Justice, 2009. Online: www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/237409.pdf
- Wright, Richard A and J Mitchell Miller (eds), *Encyclopedia of Criminology*. New York: Routledge, 2005. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203942796>

Magyarország Rendőrsége a rendszerváltozás időszakában

NÉMETH Gyula¹ - SALLAI János²

Magyarországon, mint a legtöbb kelet- és közép-európai országban, 1989-ben egy folyamat eredményeként végbement a rendszerváltozás. Hazánk a demokrácia útjára lépett, ami teljes szemléletváltást hozott és követelt meg az állami apparátus szereplőitől. Az ország gazdaságának strukturális megreformálása mellett a végrehajtói hatalom átalakítása is ugyanolyan fontos volt, aminek középpontjában Magyarország Rendőrsége állt.

A rendszerváltozás, a piacgazdaság bevezetése azonban törvényszerűen magával hozta az új típusú bűnelkövetési formák megjelenését, amelyek következtében a rendőrség olyan cselekményekkel találkozott, amelyekkel azelőtt jellemzően nem. Emellett az emberek, ha valamivel nem értettek egyet, akkor nemtetszésüknek hangot adtak, utcára vonultak, rövid időn belül tömegdemonstrációk alakultak ki. Továbbá a társadalomban a privatizáció révén jelentős tulajdonosváltás ment végbe, amely a rendőrség tekintetében a korábbi társadalmi tulajdon központi védelmének jelentős felszámolásához vezetett, és megjelentek, majd megerősödtek a magánbiztonsági szervek. Az addig ismeretlennek számító magánbiztonság átértékelődésére tehát szintén a gazdasági, társadalmi, tulajdoni viszonyokban, a vagyoni körülményekben bekövetkezett változások kapcsán került sor.³

Az átalakulás előtt álló rendőrség helyzetét ezen események, a költségvetési korlátozások és az elavult technikai ellátottság mellett tovább nehezítették. Alapvetően két irány mutatkozott a rendőrség átalakítását illetően. Az egyik álláspont képviselői szerint a rendőrséget decentralizálni kell, nagyobb beleszólást kell engedni a szervezet működésébe az önkormányzatoknak, vagy akár önkormányzati rendőrséget kell létrehozni. A másik nézőpont képviselői a centrális, központosított rendőrség⁴ mellett tették le a voksukat, amely 1920 óta jelen van és bizonyított hazánkban. Az 1990. évi kormányprogramban már centrális, egységes rendőrség megszervezéséről tesznek említést, végül ez utóbbi álláspont valósult meg.

¹ Dr. Németh Gyula r. főhadnagy, Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Képzésigazgatási Szervek Tanintézeti és Módszertani Főosztály Módszertani, Tudományos- és Innovációs Osztály, csoportvezető.

Dr. Gyula Németh Police First Lieutenant, Police Education and Training Centre Training Management Directorate Department for Educational Institutions and Methodology Division for Methodology, Science Coordination and Innovation, Group Leader. E-mail: gyula1105@gmail.com

² Dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti tanszék, tanszékvezető, egyetemi tanár.

Dr. János Sallai Police Colonel, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Law Enforcement Theory and Law Enforcement History, Head of Department, University Professor. E-mail: sallai.janos@uni-nke.hu

³ Christján László: Rendőrség és rendészet. In Jakab András – Gajdusczek György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 2016. 704.

⁴ Sallai János: A municipiális rendőrségektől a centralizált, állami rendőrséggig: 100 éve centralizálták, államosították a magyar rendőrséget. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), Különszám. 6–37.

Kulcsszavak: rendőrség, rendszerváltozás, bűnözés, centralizáció, decentralizáció

1. Rendőrség a II. világháború és a rendszerváltozás között

Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. évi 1.690. M. E. számú rendelete a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről rendelkezett. E rendelet értelmében a belügyminiszter felügyelete és ellenőrzése alatt a magyar államrendőrség gyakorolta az összes rendőrhatósági jogokat, valamint rendelkezett a Budapesti Főkapitányság és a Vidéki Főkapitányság létesítéséről.⁵

A helyi szerveknél egységesen négy osztályt állítottak fel: bűnügyi, igazgatásrendészeti, politikai és rendőrbírói.⁶

1946-ban megalakult a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya (ÁVO), valamint ezzel egyidejűleg létesült az országos rendőrfőkapitányi beosztás is, amely közvetlenül a belügyminiszter alárendeltségében működött.

Folytatták az államvédelmi szervek Belügyminisztérium alá történő átszervezését, amelynek következtében az ÁVO rendőrségi alárendeltségét megszüntették, és 1948. szeptember 10-én létrehozták a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságát (ÁVH),⁷ ezzel egyidejűleg megszüntetve az országos rendőrfőkapitányi beosztást. A szovjet minta alapján átvett rendőrségi modell egyik sajátossága, hogy megtörte a politikafüggetlen szakigazgatást.⁸

1949. december 28-án a Határőrség és a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Főcsoportfőnökségét integrálták az ÁVH-ba, és 1950. január 1-jétől önálló szervezetként működött, a korábbi belügyminisztériumi alárendeltségét megszüntették és a Minisztertanács közvetlen irányítása alá vonták.⁹

A tanácsrendszerhez igazodva 1950-re létrejött a Budapesti Rendőr-főkapitányság és a 19 megyei rendőr-főkapitányság, e szervezetekben a legénységi, köztisztviselői és detektív állomány besorolása egységesen hivatásos jogviszonyúvá vált.¹⁰ Több átszervezés valósult meg, amelyek következtében 1953-ra a Belügyminisztériumot és az ÁVH-t összevonták egységes Belügyminisztériumként.¹¹

Az 1955-ös évben a rendőrség és a rendészet szempontjából két kiemelkedő törvényerejű rendelet (tvr.) jelent meg, ami igazolja, hogy a népi demokratikus állam hatalma megszilárdult, és a közbiztonság kérdését továbbra is fontosnak tartotta.

⁵ Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. évi 1.690. M. E. számú rendelete a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről.

⁶ Bezerédi Imre: Rendszerváltás és rendőrség; 30 év. In *A 16 éves PEME XIX. PhD-Konferenciájának előadásai*. Budapest, Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület, 2019. 49–63; Sallai (2020): i. m.

⁷ Révész Béla: *Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához*. Szeged, JATE Press, 2012. 49.

⁸ Finszter Géza: *A rendészet átalakulásának húsz esztendeje (1988–2008)* (é. n.).

⁹ Révész (2012): i. m.

¹⁰ Óry Károly: *A Belügyminisztérium és szervei az egypárti diktatúrától az 1956-os forradalomig*. Budapest, BM, 2001. 13–43.

¹¹ Révész (2012): i. m.

Az első tvr. a 17-es volt, amely a kihágási intézmények és a kihágási bíraskodás megszüntetéséről szólt. A 17-es tvr. értelmében a kihágási cselekményeket a súlyosságuknál fogva büntettnek¹² vagy szabálysértésnek minősítették. Ennek megfelelően a tvr. hatálybalépését követően a büntetteket a bíróság, a szabálysértéseket a tanácsok Végrehajtó Bizottság szervei, a rendőrség, tűzoltóság és a folyamrendészet szervei bírálják el. A rendelet jelentőségét növelte, hogy büntettnek minősítette a társadalmi együttélés szabályainak megsértőit, amelytől az akkori pártvezetés a közrend és közbiztonság megszilárdulását remélte.

A kialakult helyzet fenntartása, a „szocialista törvényesség” fokozott biztosítása, a társadalmi tulajdon védelme és a bűnözők elleni fokozott harc érdekében született meg a második fontos tvr., az 1955. évi 22-es,¹³ amelyben a rendőrség feladat- és hatáskörét rögzítették. Eszerint

„a rendőrség feladata a bűnözés elleni harc, a közrend és a közbiztonság védelme. Feladatának ellátása során a dolgozó népre, az állami, gazdasági és társadalmi szervekre támaszkodva biztosítja a társadalmi tulajdon sérthetlenségét, védi az állampolgárok személyi és vagyoni biztonságát, biztosítja a szocialista törvényesség megtartását, ellenőrzi a közúti, vasúti és légi közlekedés¹⁴ rendjét, biztonságát, továbbá ellátja a Magyar Népköztársaság állampolgárait alapvető személyi okmányokkal”.

Emellett a törvényerejű rendelet kimondta, hogy: „A rendőrség fegyveres szervezet és a Magyar Népköztársaság Rendőrsége nevet viseli.” Talán ma már nemcsak szakszerűtlennek, hanem megmosolyogtatónak is tűnik, hogy a megfogalmazás alapján a rendőrség munkájában a dolgozó tömegekre támaszkodva biztosította a szocialista tulajdon sérthetlenségét. A törvényerejű rendelet értelmében a rendőrség a bűncselekmények megelőzése, felderítése és megszakítása érdekében a büntető perrendtartásban előírt jogok és kötelezettségek alapján végzett nyomozói és vizsgálati munka mellett titkos módszereket és eszközöket alkalmazhatott. Az 1955. évi 22. számú törvényerejű rendelet három fő területen rögzítette részletesen a rendőrség feladatait:

1. a közrend védelme,
2. a közlekedés rendjének védelme
3. és az igazgatásrendészet terén.¹⁵

A forradalom leverését követően a szervezet tevékenységét kritikák érték, azt megszüntették, és annak feladatait a BM Politikai Nyomozó Főosztálya vette át, azonban

¹² Ettől az időponttól büntettnek minősült: koldulás, tiltott visszatérés, tiltott szerencsejáték.

¹³ Ezt a korabeli rendőrségi sajtó a „Rendőrség törvénye” címen nevezte.

¹⁴ A vasúti és légi közlekedés, valamint a vasúti, vízi, postai és légi szállítás közrendjének biztosítását, ezeken a területeken a bűnözés elleni harcot és a társadalmi tulajdon védelmét a belügyminiszter által külön szervezett közlekedési rendőri szervek látták el.

¹⁵ Sallai János: *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019. 143.

működésének metodikájában és céljaiban változás nem történt. Az 1956. évi forradalmi eseményeket követően ugyanezen év október 28-án az ÁVH-t feloszlatták. 1962-ben megalakultak a Belügyminisztérium főcsoportfőnökségei, amelyek egészen 1990-ig fennmaradtak.¹⁶ Az országos rendőrfőkapitány a rendszerváltozásig a belügyminiszter helyettese volt.

A szocialista „hagyományoknak” megfelelően az 1970-es években a korábbi tapasztalatok alapján az állam- és közbiztonság védelmével és fenntartásával kapcsolatos alapvető feladatokat ismét tvr.-ben, pontosabban az 1974. évi 17. számú törvényerejű rendeletben szabályozták. Az 1974. évi 17. tvr. megszületése és az MT 23/1974. (XL. 1.) sz. rendelete a rendőrségről, valamint az MT 40/1974. (XI. 1.) sz. rendelete a Magyar Népköztársaság államhatárának őrizetéről azt jelentette, hogy a korábbi jogszabályok elavulttá váltak, s egyben a szocialista társadalmi rend megerősödését is szimbolizálta.¹⁷

Az 1974. évi 17. törvényerejű rendelet 12. §-ában kapott felhatalmazás alapján a Minisztertanács a Rendőrség, a Határőrség és a Tűzoltóság Országos Parancsnoksága számára részletesen szabályozta feladataikat.

A korábbi, 1950-es évekhez képest újragondolták az állam biztonságát, amelyet három évvel az 1974. évi 17. sz. tvr. hatálybalépését követően a *BM Szemlé*ben a következőként fogalmaztak meg: „Az állam biztonsága olyan – külső és belső körülmények által befolyásolt – állapot, amelyben az állam a teljes szuverenitás alapján zavartalanul, maximális hatékonysággal valósíthatja meg céljait.”¹⁸ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az állam biztonsága a következő három tartalmi elemmel rendelkezik:

1. A külső és belső körülmények által befolyásolt állapot.
2. Az állam a teljes szuverenitás alapján gyakorolja funkcióit.
3. Az állam zavartalanul, maximális hatékonysággal valósíthatja meg céljait.¹⁹

A fentiek jól szemléltetik a szocialista időszak rendészetében az állambiztonság dominanciáját.²⁰

A változásra, változtatásra csak a vasfüggöny leomlását, 1989-et követően kerülhetett sor, amikor is az ország kikerült a szocialista tábor fogságából, és a belügyminisztériumból eltávoztak a szovjet tanácsadók.

¹⁶ Forró János: *A Kádár-rendszer korszaka 1956. november 1-jétől 1989-ig*. Budapest, 2001. 27–31.

¹⁷ Sallai (2019): i. m. 151; Sallai János: *The History of Law Enforcement in Hungary*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

¹⁸ Borbándi János: Az állam biztonságáról – az 1974. évi 17. számú tvr. tükrében. *Belügyi Szemle*, (1977), 12. 54–61.

¹⁹ Borbándi (1977): i. m.

²⁰ Sallai (2019): i. m. 151.

2. A rendszerváltozás és a „Duna-gate” botrány

1989 tavaszán az ellenzéki erők egyesültek, és létrehozták az Ellenzéki Kerekasztal (EKA) elnevezésű társulást. Az EKA és a központi hatalom megegyezett az alkotmányos rendszer átalakításáról. 1989. október 23-án kikiáltották a Magyar Köztársaságot, és hatályba lépett a demokratikus alkotmány. „Az egypártrendszerrel a többpártrendszerbe, a pártállamból a jogállamba való békés politikai átmenet céljából elvégzett 1989. évi alkotmányrevízió negyven éves restanciát pótol a fegyveres erők és a rendőrség Alkotmányba iktatásával.”²¹

1990 januárjában napvilágot látott több dokumentum, köztük egy videófelvétel, miszerint titkos információszerezést folytatnak az állambiztonsági szervek az ellenzék ellen. 1990. január 19-én Végvári József őrnagy a III/III. Csoportfőnökség tagja a sajtónyilvánosság elé állt, és beszámolt az állambiztonsági szolgálat leplezett eszközökkel történő megfigyelési, telefonlehallgatási, akusztikai lehallgatási és iratmegsemmisítési tevékenységéről. Végvári ellen a katonai ügyészségen feljelentést tett parancsnoka, beosztásából azonnali hatállyal felfüggesztették. Az események folyamánként 1990. január 23-án a belügyminiszter távozásra kényszerült.²²

Az átszervezési folyamat befejezéseként az *egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról* szóló 1990. évi XXII. törvénynek²³ köszönhetően a Belügyminisztérium és a rendőrség szervezetileg különvált. Ezt követően elfogadták a 26/1990. (II. 14.) a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló Minisztertanácsi rendeletet,²⁴ amelynek értelmében a rendőrség hírszerzői és megfigyelői tevékenységét megszüntették, és helyette négy új szervezetet állítottak fel: Információs Hivatal, Nemzetbiztonsági Hivatal, Katonai Felderítő Hivatal és Katonai Biztonsági Hivatal.

Ennek a lépésnek köszönhetően a rendőrség úgynevezett profiltisztításon esett át, aminek következtében már csak a klasszikus értelemben vett rendőri feladatokkal kellett foglalkoznia.

E nélkül a lépés nélkül a demokratikus rendőrség nem jöhetett volna létre.

A rendszerváltás egyik legfontosabb teendője egy minél hamarabb megalkotott, új rendőrségi törvény lett volna, amelyre való törekvés 1990 második felében gyakorlati formában is megjelent.

„1990 augusztusára elkészült a Belügyminisztériumban a rendőrségről szóló törvény szabályozási elveinek tervezete. Fontos követelményként fogalmazódott meg, hogy az államigazgatási eljárás szabályozása a sajátosságok érvényesítése mellett irányadó legyen a közbiztonság védelme körében is. Az anyag a szervezeti

²¹ Hautzinger Zoltán: A fegyveres szervek rendeltetésének alaptörvényi szabályozása. In Drinóczi Tímea (szerk.): Magyarország új alkotmányossága. Pécs, PTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2011. 65–75.

²² Révész Béla: A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 68. (2006), 19. 32–38.

²³ 1990. évi XXII. törvény egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról.

²⁴ 26/1990. (II. 14.) MT rendelet a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról.

struktúrát illetően három verziót tartalmazott. Az »A« változat lényegében fenn tartotta volna az akkori helyzetet. A »B« megoldás is konzerválta volna az állami rendőrség központi alárendeltségét, azonban az önkormányzatok a közbiztonság védelme körében utasítások adására lettek volna jogosultak. A »C« választási lehetőség pedig már a rendőrkapitányságoknak megfelelő szervek (igazgatóságok) létesítését és működtetését is önkormányzati hatáskörbe utalta volna.”²⁵

A törvény elfogadására azonban különböző okok miatt négy évet várni kellett.

3. A taxisbloká

1990. október 25-én a Kormány az üzemanyagok árának emelését jelentette be, amelynek mértéke átlagosan elérte a 65%-ot.²⁶

Az üzemanyag áremelésének bejelentését követően a taxisok és a teherfuvarozók az úgynevezett CB-rádiós (PR27) rendszeren keresztül tüntetést szerveztek, és még aznap gépjárműveikkel több budapesti hidat és csomópontot lezártak, eltorlaszoltak. Következő nap reggelre már az egész ország főbb útvonalain is állt a forgalom.²⁷

A demonstráció kirobbanásakor Antall József miniszterelnök kórházban feküdt, és a miniszterelnöki teendőket Horváth Balázs belügyminiszter látta el. A belügyminiszter a demonstrációt törvénytelennek minősítette, és fegyveres erők bevetésével kívánta a torlaszokat eltávolítani. Göncz Árpád köztársasági elnök, a fegyveres erők parancsnokaként megtagadta a hadsereg bevetését, ezenkívül Barna Sándor, Budapest rendőrfőkapitánya is nemet mondott az erőszak alkalmazására. Kijelentette, hogy amennyiben erre kap utasítást, úgy lemond tisztségéről.²⁸

A helyzetet nehezítette, hogy ez idő alatt a rendőrség folyamatos telefonos fenyegetéseket kapott, hogy amennyiben erőszakot mernek alkalmazni, úgy merényleteket fognak végrehajtani, felrobbantják az egyik minisztériumot, és valamelyik pártszékházat stb.²⁹

1990. október 28-án végül a Kormány és a személy- és teherfuvarozók képviselői megegyeztek, az országban még aznap éjszaka helyreállt a rend. Az események következményeként Horváth Balázs belügyminiszter és Rabár Ferenc pénzügyminiszter is távozott pozíciójából.³⁰

A költségvetési korlátozások és elavult technikai eszközök mellett a szervezet politikai nyomás alatt állt. A taxisbloká jól megmutatta, hogy a rendőrség – ideértve a végrehajtói és vezetői állományt – milyen nehéz helyzetben volt ebben az idő-

²⁵ Verebélyi Imre: *Rendszerváltozás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)*. Budapest, Dialóg Campus, 2020. 45.

²⁶ Romsics Ignác: *Volt egyszer egy rendszerváltás*. Budapest, Rubicon-Ház, 2003. 297–288.

²⁷ Romsics (2003): i. m. 288.

²⁸ Romsics (2003): i. m. 290.

²⁹ *Magyar Rendőr*, 44. (1990), 45. 8–10.

³⁰ Romsics (2003): i. m. 292–294.

szakban. Szakszerűen és jogszerűen kell minden élethelyzetben eljárnia úgy, hogy erőszak alkalmazása csak a legvégső esetben valósulhat meg, azonban a rend és a jogállamiság biztosított kell, hogy maradjon a polgárok részére.

4. Bűnügyi mutatók alakulása 1989 és 1994 között

A rendszerváltozást követően – ahogyan szinte az összes rendszerváltozás folyamatán végbemenő országban – a bűnügyi mutatók Magyarországon is erőteljes romlásnak indultak. E változások hátterében több ok is állt, ezért a helyzet megoldásának kezelése a rendőrség minden szegmensét érintette. Az alábbi táblázat jól mutatja a bűncselekmények számának drasztikus megugrását.

1. táblázat: Kimutatás az 1989 és 1994 között elkövetett regisztrált bűncselekmények számáról

Év	Összesen
1989	225 ezer ³¹
1990	341 ezer
1991	440 ezer
1992	447 ezer
1993	401 ezer
1994	389 ezer

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal: A regisztrált bűncselekmények és elkövetők (1990–)

1989-et követően egy év alatt 116 ezerrel nőtt a regisztrált bűncselekmények száma, ami 51,5%-os növekedést jelent. 1990 és 1994 között a bűncselekmények száma meghaladta átlagosan a 400 ezret, ami nyilvánvalóan hatalmas terhet rótt a Rendőrségre.

2. táblázat: Kimutatás az 1989 és 1994 közötti évek egyes bűncselekményeiről

Rendőri eljárásban regisztrált elkövetők	Évek					
	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Emberölés	348	340	479	458	474	456
Erős felindulásban elkövetett emberölés	4	1	3	6	4	4
Testi sértés	5715	6643	6347	7333	7456	7597
Garázdaság	3904	4483	4939	5994	6642	7423
Önbíráskodás	131	163	232	379	488	786
Visszaélés kábítószerrel	42	27	38	91	199	183
Pénzhamisítás	3	56	49	49	55	104
Lopás	30 539	42 158	49 520	50 685	46 705	43 875

³¹ Finszter (é. n.): i. m.

Rendőri eljárásban regisztrált elkövetők	Évek					
	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Sikkasztás	1981	2234	1986	396	2434	2705
Csalás	1637	2296	2284	3756	3957	4431
Hűtlen kezelés	220	111	85	94	103	141
Rablás	1241	1686	2260	2175	2219	2186
Kifosztás	113	118	137	104	165	141
Zsarolás	96	100	135	189	234	348
Rongálás	1719	2158	2532	3110	2664	2382
Jármű önkényes elvétele	1911	2717	2410	2124	1646	1655

Forrás: Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ERÜBS) adatai

Jól látható, hogy egyes bűncselekménytípusok – mint például a lopás vagy a garázdaság – kiemelkedő, robbanásszerű növekedést mutattak. Az is nyilvánvalóvá válik a fenti táblázatból, hogy olyan bűnelkövetési formákat kellett kezelnie a rendőröknek, amivel azelőtt még – *jellemzően* – nem volt dolguk (például pénzhamisítás).

A fenti két táblázat jól mutatja, hogy Magyarország Rendőrsége a rendszerváltozást követően nehéz helyzetben volt. A bűnügyi mutatók hirtelen megnöttek, egy bűncselekménytípusban egyik évről a másikra több mint 17 ezerrel nőtt az elkövetések száma.

5. TC Team Consult jelentése

A friss demokratikus államberendezkedés sok új feladatot állított az állami vezetők elé. Egyértelmű volt, hogy a korábbi politikai rendőrséget meg kellett szüntetni, abban a formájában tovább nem működhet. A társadalom – ideértve a rendőrségi dolgozókat is – elvárása merőben más volt a korábinál, elengedhetetlenné vált egy demokratikus, de erőt mutató rendőrség kialakítása.

Az átszervezés helyzetét több dolog is nehezítette. Egyrészt hazánk gazdaságára az infláció és az erőteljes költségvetési korlátozások voltak a jellemzőek, másrészt a rendőrség technikai eszközeinek nagy része elavult és korszerűtlen volt. Tovább fokozta az állam és az igazságszolgáltatás problematikáját, hogy mint minden rendszerváltozáson áteső államban, hazánkban is megjelentek a bűnözés új formái,³² valamint mindenhol erőteljes költségvetési korlátozásokkal is számolniuk kellett az államapparátus dolgozóinak.³³

A döntéshozók tudták, hogy egy olyan szervezetet, mint a rendőrség „demokratizálni” nem lesz egyszerű feladat. A rendőrséget úgy kell megreformálni, hogy a korábbiakkal ellentétben a politikától, a politika mindenkori akaratától teljes egészében független legyen. A reform szükségességével mindenki egyetértett, a mikéntjét

³² A Nemzeti Megújulás Programja. Budapest, 1990. 164.

³³ Finszter (é. n.): i. m.

illetően azonban két nézet alakult ki. Az egyik álláspont az volt, hogy a rendőrséget decentralizálni kell, meg kell szüntetni a szervezet katonai jellegét, helyette a civil közigazgatási struktúra kell hogy helyet kapjon. A centralizáltság megszüntetése mellett tehát markáns igény mutatkozott a rendőrség demilitarizálására is, valamint a honvédség és a rendőrség egyértelmű elválasztására.³⁴ Ezt a nézetet elméleti szakemberek, egyetemi oktatók képviselték; habár a demilitarizálás igénye a jogalkotó által is említést nyert.³⁵ A másik álláspont képviselői a rendőrségi reformot úgy kívánták végrehajtani, hogy a szervezet centralizált jellegét ne veszítse el. Ez utóbbi nézetet rendőri vezetők, belügyminisztériumi döntéshozók és politikusok vallották magukénak.³⁶

A Kormány és a Belügyminisztérium vezetése a holland székhelyű TC Team Consult tanácsadó céget bízta meg a rendőrség átvilágítására, amely már az 1980-as években átvilágította több nyugati ország rendőrségét.³⁷

Az átvizsgálást végző cég 1991-ben készített egy összefoglaló jelentést, amelynek része volt egy SWOT-elemzés is, amely az alábbiakat állapította meg.³⁸

5.1. Erősség

A nemzetközi színvonal tekintetében aránylag magas a szervezet biztonsági és felderítési mutatója. Elősegítette a rendőrség helyzetét, hogy egységes, nemzeti rendőrségként működött, a vezetők munkájukat magas színvonalon végezték és képzetek voltak. A változtatásra nagy volt a hajlandóság, és sok újító ötlet volt úgy a vezetői, mint a beosztotti állomány eszköztárában.

Végül, de nem utolsósorban, rendszerezve voltak a korábbi évek bűnügyi adatai, már akkor is több évtizedes statisztikai adatállománnyal rendelkezett a rendőrség.³⁹

5.2. Lehetőség

A rendszerváltozással új társadalmi berendezkedés és szemlélet valósult meg, ami kiváló lehetőségeket biztosított a rendőrség számára. A korabeli döntéshozók felismerték – nagyon helyesen –, hogy a rendőrség feladata a korábbiaktól eltérően már nem a hatalom kiszolgálása és az ideológiai eszmék ráerőltetése a társadalomra, hanem a társadalom, a közrend és a közbiztonság szolgálata. Ez szolgáltatta

³⁴ Christján László: A bizonytalan alapra épülő ház, avagy a rendészet alapfogalmainak tisztázása. *Iustum Aequum Salutare*, 6. (2010), 1. 182.

³⁵ Christján László: Law Enforcement. In Schanda Balázs – Varga Zs. András – Csink Lóránt (szerk.): *The Basic Law of Hungary: A First Commentary*. Dublin, Clarus Press, 2012. 278.

³⁶ Finszter (é. n.): i. m.

³⁷ Bezerédi (2019): i. m. 56.

³⁸ TC Team Consult: *A hatékony és demokratikus magyar rendőrségre vonatkozó javaslatok*. Bécs, Varnsweld, 1991. 90–91.

³⁹ TC Team Consult (1991): i. m.

az alapot arra, hogy a rendőrség átszervezése széles körű társadalmi támogatottságot kapjon. További lehetőséget jelentett a határok megnyitása, ennek megfelelően nyugati rendőri szervezetekkel történő együttműködések kialakítása, tanulmányutak megvalósítása. A jelentésben lehetőségként jelent meg a fejlettebb technológiákhoz való hozzáférés biztosítása és a nemzetközi támogatottság kiaknázása. A politikai és társadalmi támogatottság kedvező légkört teremtett megelőző stratégiák kidolgozására.⁴⁰

5.3. Gyengeség

Gyengeségként értékelték, hogy a rendőrség nem rendelkezett közép- és hosszú távú stratégiával, és nem volt egyértelmű feladatmeghatározás és feladatmegosztás. Hiányosságként jelölték meg, hogy nem átláthatók a felelősségi körök, továbbá nem egyértelmű a Belügyminisztérium és az ORFK közötti feladatmegosztás.

Személyi kérdések tekintetében nagy volt a bizonytalanság a jövővel és a feladatok megoldásával kapcsolatban, a beosztotti állomány nem volt motivált. Alacsonyok voltak a fizetések, a tiszthelyettesi állomány képzettsége alacsony szintű volt.

Negatívumként értékelték a menedzszerszemléletű gondolkodás hiányát. Problémát jelentett a rendőrség anyagi-technikai eszközeinek elavultsága is.⁴¹

5.4. Veszélyek

A jelentésben megjelent a fentebb említett probléma, miszerint a bűnözés dinamikája erőteljesen elkezdett emelkedni. A forgalom hirtelen növekedése maga után vonta a balesetek számának megugrását. Az országot érintő gazdasági nehézségek megjelentek a rendőrségnél is, többek között költségvetési korlátozások lettek bevezetve.

Az átmeneti időszakban bizonyos döntéseket rosszul készítettek elő és kiviteleztek, hiányzott az összehangolt cselekvés a változási folyamatokban. Továbbá a jól képzett állomány jelentős hányada elhagyta a rendőri pályát.⁴²

5.5. Elemzés összefoglalása

Az elkészített analízis jól mutatta, hogy a reform végrehajtása komplex megközelítést követelt meg, valamint felismerte azt a ténytet, hogy a rendőri és politikai vezetők

⁴⁰ TC Team Consult (1991): i. m.

⁴¹ TC Team Consult (1991): i. m.

⁴² TC Team Consult (1991): i. m.

nem voltak könnyű helyzetben. Egyrészt meg kellett oldani az elavult technikai eszközök cseréjét, modernizációját, másrészt kezelni kellett a költségvetési korlátozások negatív hatását.

Érezhetően megnőtt a közúti forgalom, ebből adódóan a közlekedési balesetek száma kiugró lett. A többi volt szocialista országhoz hasonlóan Magyarországon is felütötte a fejét az a jelenség, hogy a megnövekedett bűncselekmények száma mellett olyan jogsértések is megjelentek, amelyeket nem, vagy csak ritkán követtek el az előző rendszerben. Amíg 1989-ben az ismertté vált bűncselekmények száma éppenhogy meghaladta a 225 ezret, addig 1991-ben már 441 ezerre nőtt (1. és 2. táblázatokban részletesebben bemutatjuk a bűncselekmények számait éves bontásban).⁴³

Az állomány fizetése alacsony volt, ennek egyik következményeként a beosztottak elveszítették motivációjukat. A tiszthelyettesi állomány az akkori viszonyok szerint alulképzettnek számított. Erre megoldásként született az a döntés, hogy 1992-től csak olyan rendőröket vettek fel közterületi szolgálat ellátására, akik érettségivel rendelkeznek.⁴⁴

Felsővezetői szinten is változás következett be. 1990-től 1991. szeptember 15-ig országos rendőrfőkapitánynak dr. Szabó Győzöt nevezték ki,⁴⁵ aki nem volt hivatalos állományú, valamennyi megyei rendőr-főkapitányság főkapitányi beosztására pályázatot írtak ki, ennek megfelelően nyerték el beosztásaikat a vezetők.⁴⁶

6. A rendőrségi törvény megalkotása

A rendszerváltozás előtt a rendőri tevékenységeket a jogi rendezettség hiánya jellemezte. Egyértelmű volt, hogy fontos egy olyan rendőrségi törvény megalkotása, amely átfogóan és egységesen szabályozza a rendőri munkát. Az 1990 szeptemberében megjelent, a Magyar Köztársaság Kormánya által összeállított *A Nemzeti Megújulás Programja* című kiadvány már célként jelölte meg a rendőrségi törvény mihamarabbi megalkotását.⁴⁷

E törvényben kívánták biztosítani a rendőrség demokratikus működéséhez szükséges jogi háttérrel, amely megalapozza a polgárbarát működést, valamint szabályozza a hatósági jogosítványokat.⁴⁸

A rendőrségi törvény megalkotásának szükségességét már 1990-ben látták, és mihamarabb a törvényhozás elé kívánták terjeszteni, azonban azt csak 1994-ben tették meg, és a jogszabály 1994. október 1-jén lépett hatályba.⁴⁹

⁴³ Finszter (é. n.): i. m.

⁴⁴ Blaskó Béla: A rendőre még egy biztos, nyugdíjas állás. *Breuer Press*, 2011. május 31.

⁴⁵ Tátrai Miklós: *Szent György védelmében*. Budapest, Duna Palota Kulturális Kht., 2007. 53.

⁴⁶ Tátrai Miklós: *A rendszerváltás főkapitányai*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010. 8–9.

⁴⁷ A Nemzeti Megújulás Programja (1990): i. m. 165.

⁴⁸ A Nemzeti Megújulás Programja (1990): i. m.

⁴⁹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.)

Az 1994-ben megszavazott rendőrségi törvény már szakított a szocializmus hagyományával, és tisztán rendőrségi profilú feladatokat rótt a testületre, így feladata a közbiztonság és a belső rend védelme maradt. Ennek keretén belül:

- „általános bűnügyi nyomozó hatósági jogkört gyakorol, végzi a bűncselekmények megelőzését és felderítését;
- szabálysértési hatósági jogkört gyakorol, közreműködik a szabálysértések megelőzésében és felderítésében, végzi a külföldiek beutazásával, magyarországi tartózkodásával és bevándorlásával, továbbá a menekültügyi eljárással kapcsolatos idegenrendészeti feladatokat;
- ellátja a közbiztonságra veszélyes egyes eszközök és anyagok előállításával, forgalmazásával és felhasználásával kapcsolatos hatósági feladatokat,
- közlekedési hatósági és rendészeti feladatokat lát el;
- ellátja a közterület rendjének fenntartásával kapcsolatos rendészeti feladatokat;
- védi a Magyar Köztársaság érdekei szempontjából különösen fontos személyek (a továbbiakban: védett személy) életét, testi épségét, őrzi a kijelölt létesítményeket;
- engedélyezi és felügyeli – a rendvédelmi szervek kivételével – a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenységet;
- büntetés-végrehajtási feladatokat lát el;
- ellátja a rendkívüli állapot, a szükségállapot és veszélyhelyzet esetén a hatáskörébe utalt rendvédelmi feladatokat;
- elvégzi a részére megállapított egyéb feladatokat.”

Magyarország teljes jogú schengeni tagságát követően a rendőrség magába olvasztotta a határőrséget, amivel feladatai a következőképp módosultak:

„A rendőrség feladata az Alaptörvényben meghatározott feladatok mellett a határforgalom ellenőrzése, a terrorizmus elleni küzdelem és az e törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés, valamint a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése.”⁵⁰

7. Összegzés

A rendszerváltozás előtt a rendőrség a klasszikus rendfenntartói feladatok ellátása mellett állambiztonsági feladatokat is végrehajtott. Politikailag összenőtt a hatalommal, a közrend és közbiztonság megtartása mellett legfontosabb feladata a rendőrségnek az volt, hogy a pártállami érdekek közbiztonsági és államvédelmi vonatkozásban maradéktalanul végre legyenek hajtva.

⁵⁰ Rtv. 1. §.

A rendszerváltozást követően egyértelmű volt, hogy a rendőrség akkori formájában nem maradhat fent, a szervezetet „demokratizálni” kell. Alapvetően két irányvonal mutatkozott meg az átszervezést illetően. Egyik állaspont szerint a rendőrséget decentralizálni kell, az önkormányzatoknak nagyobb beleszólást kell biztosítani, a másik oldal szerint a szervezet centralizált jellegét kell megőrizni. Bár a rendszerváltás reális lehetőséget kínált volna arra, hogy a decentralizációs törekvések elérjék a rendőrséget, ez nem így történt. Az önkormányzati rendészet mostohagyermek maradt az elmúlt 30 évben, töredékes szabályozással, eltérő megoldásokkal, vegyes társadalmi megítéléssel.⁵¹

A helyzetet nehezítette az úgynevezett „Duna-gate” botrány, amikor kiderült, hogy a rendőrség alkotmányellenesen megfigyeli továbbra is az Ellenzéki Kerekasztal tagjait. Ekkor vált nyilvánvalóvá, hogy minél előbb le kell választani a rendőrségről a hírszerzői és megfigyelői feladatokat és hatásköröket.

Ezt követően, de ezzel nem összefüggésben a világgazdasági és politikai okoknak köszönhetően a nyersolaj világpiaci ára drasztikus mértékben megnőtt, aminek következtében először Budapestet, majd az egész országot taxisok és teherfuvarozók bénították meg. A kialakult helyzet a döntéshozókat és a rendőröket is nehéz dilemma elé állította, olyan helyzetben találták magukat, amilyenre korábban nem nagyon volt példa, végül a konfliktust mégis sikerült erőszakmentesen kezelni.

A magyar Kormány a holland székhelyű TC Team Consult tanácsadó céget bízta meg azzal a céllal, hogy vizsgáltsa át a rendőrséget és készítsen arról egy átfogó tanulmányt, helyzetértékelést. Az átvizsgálás során megállapították a rendőrség szervezetiének és állományának erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit.

A TC Team Consult tanácsadó cég is erősségként jelölte meg a rendőrség centralizált felépítését.

A rendőri vezetők és a beosztotti állomány is nehéz helyzetben voltak a rendszerváltozás idején és az azt követő években. A bűnelkövetések száma drasztikusan megnőtt, valamint olyan bűncselekménytípusokkal találkozott a rendőrök, amelyek korábban nem voltak jellemzőek. A bűnözési számok alakulásának tükrében a rendőrség megítélhető, így a rendőri munkát egyik leginkább befolyásoló statisztikai szemlélet táptalajt kapott, amely mind a mai napig meghatározó.⁵² A rendőrség helyzetét nehezítette, hogy a szervezet egy átszervezés kellős közepén volt.

Végül a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény volt az, amely szakított a szocialista hagyományokkal, véglegesen meghatározva a rendőrség működésének jogszabályi kereteit, amellyel tisztán rendészeti profilúvá tette a testületet.

A kollégák nagyfokú elkötelezettségének, hivatástudatának és több évtizedes munkájának köszönhető az, hogy ma Magyarország Rendőrsége az elé állított

⁵¹ Christján László – Bacsárdi József: Hol tart jelenleg az önkormányzati rendészet? In Christján László (szerk.): *Rendészettudományi kutatások: Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 27.

⁵² Christján László: A rendőrségre és a titkosszolgálatra vonatkozó szabályozás változásai. *MTA Law Working Papers*, (2014), 43. 4; Christján László: Mai magyar rendészet. *Rendészeti Szemle*, 58. (2010), 5. 19.

feladatokat maradéktalanul és magas színvonalon végre tudja hajtani. Ehhez elengedhetetlen volt, hogy a rendszerváltozás idején a rendőri és belügyi vezetők stabil, határozott és világos irányvonalat jelöljenek ki, amelyet az állomány szakszerű és jogszerű szolgálatteljesítéssel képviselt. Mára a rendőrség technikai ellátottsága megfelelő, fiatal átlagéletkorú gépjárműparkkal, új fegyverekkel és megfelelő színvonalú rendészettechnikai eszközökkel rendelkezik, emellett számos új rendőrségi objektum átadása vagy felújítása valósult meg az elmúlt években.

Napjainkban kevés olyan anyagi és technikai jellegű problémával találkozunk az állomány, amelyek a rendszerváltozás idején jellemezték a rendőrséget. Egyértelműen kijelenthető, hogy a rendőrségi dolgozók napi munkavégzéséhez szükséges feltételek érezhetően javultak, azonban számos más területen új kihívások elé állítja az élet a kollégáinkat. Az elmúlt néhány év történései megerősítették az állampolgárok számára azt, hogy a rendőröknek még a legnehezebb körülmények között is helyt kell állniuk, még akkor is, ha egy világméretű járvánnyal néz szembe hazánk.

A rendszerváltás óta eltelt időszak során a korábbi szocialista rendőrség tisztán az állampolgárokat szolgáló szervvé vált, amely a *Rendészettudományi szaklexikon* szerint:

„[K]özgazgatási feladatokat is ellátó fegyveres rendvédelmi szerv, amely egy mástól elkülönült, négy önálló feladat- és hatáskörrel, valamint intézményrendszerrel rendelkezik. Ezek: az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv (NVSZ), az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF), valamint a terrorizmust elhárító szerv (TEK). A (rendőrség) rendeltetészerű feladatainak ellátását szolgálati ágakra, szolgálatokra és szakszolgálatokra tagozódva látja el.”⁵³

A fentiek alapján bátran kijelenthető, hogy a Magyar Rendőrség anyagi-technikai ellátottsága, munkatársainak képzettsége, felkészültsége és hivatástudata megfelelő garanciát jelent a kihívások jogszerű és szakszerű kezelésére.

IRODALOMJEGYZÉK

A Nemzeti Megújódás Programja. Budapest, 1990.

Bezerédi Imre: Rendszerváltás és rendőrség: 30 év. In *A 16 éves PEME XIX. PhD-Konferenciájának előadásai*. Budapest, Professzorok az Európai Magyarorszáért Egyesület, 2019. 49–63.

Blaskó Béla: A rendőré még egy biztos, nyugdíjas állás. *Breuer Press*, 2011. május 31. Online: www.breuerpress.com/2011/05/31/blasko-a-rendore-meg-egy-biztos-nyugdijas-allas/

Boda József (szerk.): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019.
Borbándi János: Az állam biztonságáról – az 1974. évi 17. számú tvr. tükrében. *Belügyi Szemle*, (1977), 12. 54–61.

⁵³ Boda József (szerk.): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019. 487.

- Christián László: A bizonytalan alapra épülő ház, avagy a rendészet alapfogalmainak tisztázása. *Iustum Aequum Salutare*, 6. (2010), 1. 175–192. Online: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20101sz/13.pdf>
- Christián László: Mai magyar rendészet. *Rendészeti Szemle*, 58. (2010), 5. 6–21.
- Christián László: Law Enforcement. In Schanda Balázs – Varga Zs. András – Csink Lóránt (szerk.): *The Basic Law of Hungary: A First Commentary*. Dublin, Clarus Press, 2012. 235–242.
- Christián László: A rendőrségre és a titkosszolgálatra vonatkozó szabályozás változásai. *MTA Law Working Papers*, (2014), 43. 1–10. Online: https://jog.tk.hu/uploads/files/mtalwp/2014_43_Christian.pdf
- Christián László: Rendőrség és rendészet. In Jakab András – Gajduschek György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 2016. 681–707. Online: https://jog.tk.hu/uploads/files/25_Christian_Laszlo.pdf
- Christián László – Bacskárdi József: Hol tart jelenleg az önkormányzati rendészet? In Christián László (szerk.): *Rendészettudományi kutatások: Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 27–38. Online: https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/Rendeszettudomanyi_kutatasok_web.pdf
- Egységés Rendőrségi és Ügyészégi Bűnügyi Statisztika (ERÜBS) adatai
- Finszter Géza: *A rendészet átalakulásának húsz esztendeje* (1988–2008). (é. n.) Online: www.politikaivkovnyv.hu/online/mp20/1-11_finszter.html
- Forró János: *A Kádár-rendszer korszaka 1956. november 1-jétől 1989-ig*. Budapest, 2001.
- Hautzinger Zoltán: A fegyveres szervek rendeltetésének alaptörvényi szabályozása. In Drinóczi Tímea (szerk.): *Magyarország új alkotmányossága*. Pécs, PTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2011. 65–75. Online: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/2019-11/magyarorszag-uj-alkotmanyossaga-kotet-2011.pdf>
- Központi Statisztikai Hivatal: *A regisztrált bűncselekmények és elkövetők* (1990–) www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zjb002.html
- Magyar Rendőr*, 44. (1990), 45.
- Óry Károly: *A Belügyminisztérium és szervei az egypárti diktatúrától az 1956-os forradalomig*. Budapest, BM, 2001.
- Révész Béla: A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 68. (2006), 19. 1–131. Online: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/7305/>
- Révész Béla: *Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához*. Szeged, JATE Press, 2012.
- Romsics Ignác: *Volt egyszer egy rendszerváltás*. Budapest, Rubicon-Ház, 2003.
- Sallai János: *The History of Law Enforcement in Hungary*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Sallai János: *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019.
- Sallai János: A municipiális rendőrségektől a centralizált, állami rendőrségig: 100 éve centralizálták, államosították a magyar rendőrséget. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), Különszám. 6–37. Online: www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/202002/sallai.pdf
- Tátrai Miklós: *Szent György védelmében*. Budapest, Duna Palota Kulturális Kht., 2007.
- Tátrai Miklós: *A rendszerváltás főkapitányai*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010.
- TC Team Consult: *A hatékony és demokratikus magyar rendőrségre vonatkozó javaslatok*. Bécs, Varnsweld, 1991.
- Verebélyi Imre: *Rendszerváltás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)*. Budapest, Dialóg Campus, 2020.

Jogforrások

1990. évi XXII. törvény egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

26/1990. (II. 14.) MT rendelet a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról

Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. évi 1.690 M. E. számú rendelete a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről

ABSTRACT

The Hungarian Police in the Period of the Regime Change

Gyula NÉMETH - János SALLAI

As in most countries of Eastern and Central Europe, the change of regime took place in Hungary in 1989, as a result of a process. Our country stepped on the road to democracy which - contrary to the previous routine - produced and demanded a complete shift in attitudes from the members of state administration. Besides structurally reforming the country's economy, it was equally important to reorganise the executive power, the central point of which was the Hungarian Police.

However, as an inevitable outcome of the change of regime and the establishment of the market economy, new kinds of criminal activities appeared. Consequently, the Police met with actions which it had typically not experienced before. In addition, people who were not in agreement on something expressed their views and took to the streets, thus mass demonstrations took place within a short time. Furthermore, by means of privatisation an extremely significant change of owners occurred in the society. Regarding the Police, this change led to the destruction of the former collective ownership's central defence, and private security organisations turned up then grew stronger. Thus, the reassessment of the previously unknown private security also happened in connection with the change in the economic, social and ownership relations, as well as in the financial situation.

These events along with the budget constraints and the outdated technical supplies made the Police's situation more difficult.

Concerning the Police's restructuring, basically there were two directions. According to one of them, the Police had to be decentralised, by allowing the local councils to intervene more in the Police's operation, or by establishing municipal Police. Representatives of the other viewpoint supported the centralised Police, which has been present and has been holding its ground in Hungary since 1920. The government programme of 1990 mentioned the organisation of a unified police force. Finally, the latter standpoint was implemented.

Keywords: *police, regime change, crime, centralisation, decentralisation*

A Magyar Királyi Csendőrség vasútrendészeti feladatai 1940 előtt

VEDÓ Attila¹

A 19. század második felében és a 20. század első évtizedeiben a vasút egyértelműen a vidéki Magyarország látképéhez tartozott éppúgy, mint a gyalogosan vagy lóháton járőröző csendőr. A vasúti közlekedés megjelenésével és elterjedésével szinte egyidőben jelentek meg az infrastruktúrát, az utasokat vagy a szállított árut veszélyeztető közbiztonsági fenyegető hatások, a vidék közbiztonságáért általánosan felelős Magyar Királyi Csendőrség szervezetében azonban 1940-ig nem jött létre erre specializálódott szolgálati ág. A testület történetével foglalkozó szakirodalom szintén a vasúti csendőrség felállításának fenti dátumától eredezteti a vasútrendészeti feladatokat, míg a korábbi időszak hasonló tevékenységeit tudományos igényű feldolgozás még nem érintette. Tanulmányom a századforduló körüli évtizedek vidéki életképének két markáns elemét, a vasút és a csendőr kapcsolatát vizsgálja szabályozási és szervezeti szempontból.

Kulcsszavak: Magyar Királyi Csendőrség, vasútrendészet, vasúti bűncselekmények

1. Vasútrendészet Magyarországon 1919 előtt

A 19. század második felében világszerte dinamikusan fejlődő vasúti közlekedés számos rendészeti kihívást tartogatott a korszak közbiztonsági szerveinek.² A magyar vasút kiegészést követő „aranykorát” szintén beárnyékolta az utasokat és árukat fenyegető közrendi veszélyek, és bár ezek nem öltöttek az Amerikai Egyesült Államok nyugati részében tapasztalt méreteket, mégis sajátos fejlődésre kényszerítették a hazai fegyveres őrtestületeket. A vasút egyre inkább a magyar vidék látképének része lett, így a közlekedési eszközzel kapcsolatos közbiztonsági problémák kezelését elsősorban e területek rendjének fenntartásáért felelős testülettől, az 1881-től országosan is megszervezett Magyar Királyi Csendőrségtől váránk. A testület vasútrendészettel kapcsolatos intézményesített reakcióira azonban látszólag csak később, a vasúti csendőrség – mint mai értelemben vett szolgálati ágnak – létrehozásakor került sor. Ez annál is inkább meglepő, mivel a testület

¹ Vedó Attila r. őrnagy, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék, egyetemi tanársegéd.

Attila Vedó Police Major, University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Assistant Lecturer. E-mail: vedo.attila@uni-nke.hu

² Sallai János: *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019. 20.

fejlődése során rugalmasan reagált a modern technológiák, az „automobilizmus” és a rádiótávközlés megjelenésére. E kettősség motivált a téma részletesebb vizsgálatára és a testület korai vasútrendészeti feladatainak feltárására. A csendőrséggel foglalkozó szakirodalom a feladatrendszert hagyományosan a vasúti csendőrség 1940-ben történt megszervezésétől eredezteti,³ azonban kutatásom során ennek fontos és bőséges tapasztalatokat nyújtó előzményeit is feltártam.

A vasút elődjének a 16. században megjelent, fa nyompályán közlekedő kocsik tekinthetők, amelyekkel elindult a kötött pályán mozgó eszköz története.⁴ Az első gőzvontatású vasutat 1825-ben Stockton és Darlington között adták át a forgalomnak. A vasút fejlődése Magyarországon is viszonylag korán megindult: 1827-ben az ország nádora, József főherceg engedélyt adott a Palmer–Bodmer rendszerű, Pest–Szolnok–Debrecen között tervezett lóvontatású lebegővasút 7,4 km hosszú (Pest–Kőbánya) első szakaszának építésére. 1836-ban az országgyűlés elfogadta az első magyar vasúti törvényt,⁵ amely a vasútépítéshez szükséges földterületek kisajátítását szabályozta. A magyar forradalom és szabadságharc leverése után a vasutak az Osztrák Államvasút tulajdonába kerültek, és e kincstári vállalat volt a fő építető és üzemeltető egészen 1855-ig. 1851. november 16-án életbe lépett a hazánk területén is érvényes vasút-üzleti rendtartás, amely tartalmazta a vasutak építésével és engedélyezésével kapcsolatos szabályokat. A kiegyezés a vasút fejlődése terén is új helyzetet teremtett, mivel a téma az osztrák szándék ellenére nem került az Osztrák–Magyar Monarchia közös ügyeinek körébe. Már 1867-ben megkezdték a Vasúti és Gőzhajózási Főfelügyelőség ideiglenes szervezését, majd 1868-ban felállították a Vasútépítészeti Igazgatóságot.

1868 szeptemberére létrehozták a Magyar Királyi Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség végleges szervezetét, amely mind az állami, mind a magánvállalati üzemeltetésben levő vasutak felügyeletét ellátta. A kiegyezést követően megsokasodott a vasúttársaságok száma is. Ekkor alakult meg a Magyar Királyi Államvasutak,⁶ így Magyarország is csatlakozott a Nyugat-Európában már virágzó szabad vasúti fejlődéshez.⁷

A kiegyezés után, a szabadságharc utáni uralkodói retorziók fontos eszközének számító gyűlölt császári zsandárság magyarországi ezredeinek kivonásával előállt közbiztonsági helyzetben a decentralizált szervezésű vármegyei rendőri közegek (pandúrok) nem tudták garantálni az utazás biztonságát. A vonatok az Alföldön egyre nagyobb méreteket öltö „betyárvilág” célpontjaivá váltak. Kistelek közelében Rózsa Sándor és társai 1868. november 18-án elhíresült vonatrablást hajtottak végre,

³ Parádi József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881–1945.* Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2012. 99.

⁴ Zelovich Kornél: *A magyar vasutak története.* Budapest, Németh József Technikai Könyvkereskedése, 1925. 10–11.

⁵ 1836. évi XXV. tc. az Ország közjövát és kereskedését gyarapító magányos vállalatokról.

⁶ Csiba József – Koltai Mariann – Mezei István (szerk.): *A 125 éves MÁV 1868–1993.* Budapest, MÁV Rt. Vezérigazgatósága, 1993. 19.

⁷ Hegedűs Lóránt (szerk.): *A mai világ képe III. – Gazdasági élet.* Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1938. 320.

amely közvetlenül járult hozzá a szegedi királyi biztosság felállításához és a betyárvilág teljes felszámolásához.⁸

A vonatrablások jelensége korábban sem volt ismeretlen a magyar vasutakon, azonban az 1850-es és 1860-as években a felbukkanó rablóbandákat a zsandárság bevetésével hamar felszámolták. A veszélyeztetett vonalakon közlekedő szerelvényeken időszakosan, de akár állandóan is zsandárok tartózkodtak. A vonatok elleni támadásoktól eltekintve érdekes módon még mindig a vasút volt a legbiztonságosabb utazási mód a szabadságharc leverését követően megrendült közbiztonságú vidékeken, így például pont a betyárok tevékenysége serkentette a kecskeméti vasútvonal építését.⁹

1868-ban rendkívüli rendszabályokat léptettek életbe. Ferenc József és Albrecht herceg utasításai alapján éppen Kecskemét lett a központja annak a műveletnek, amelyben egy zsandár-szakaszzparancsnokság működött a szegedi dragonyos ezred alárendeltségében, a „Tisza-Duna közti némely alsóbb vidéken garázdálkodó rablók által veszélyeztetett” szegedi vasútvonal megvédésére.¹⁰ Őszre a helyzet javulása miatt a rendkívüli intézkedéseket visszavonták, így a rend fenntartása a továbbiakban a vármegyei pandúrokra hárult. A közbiztonsági közegeknek csak a vasúti személyzettel történő szoros együttműködéssel lett volna esélye a hatékony fellépésre, de ehelyett sokszor kerültek velük összeütközésbe.

A vasutakon a fővonalak kiépüléséig tartó első korszakban (1880–1884-ig) a két alapfunkció (teher- és személyszállítás) hamar megjelent, de az első primátusa elvitathatatlan volt.¹¹ Ezzel együtt már a 19. század végén egyre többen választották az új közlekedési eszközt, hogy eljussanak egy-egy fürdőhelyre, így bevezették a nyaraló- és fürdőhelyekre szóló vasúti kedvezményeket.¹²

A vasút polgári fejlődésével párhuzamosan a közlekedési eszköz katonai jelentőségét is felismerték. Már a kezdeti szabályozások is kiemelték, hogy háború esetén a vasút elsődlegesen katonai célokat szolgált. A közös hadseregben 1870-ben tábori vasúti csapatokat állítottak fel. Az 1873-ban pontosított hadrend 15 ilyen alakulatot rendszeresített, amelyek közül békében öt működött.¹³ A vasút egyre nagyobb szerepet játszott a katonai műveletek során. Az I. világháborút megelőzően a háborús vasútbiztosításra külön intézkedtek a mozgósítási tervek. A vasútbiztosítási feladatok központi szervei a szállításvezetőségek, végrehajtó szervei a vonal- és pályaudvar-parancsnokságok, valamint ezek kikülönített őrségei voltak. A vasúti áruk biztosítása is feladatukat képezte volna, de ezt részben szervezési, részben

⁸ Csapó Csaba: *Ráday Gedeon és a szegedi királyi biztosság*. Budapest, Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, 2007.

⁹ Veszlekáné Gémes Eszter: *Történetek Rúza Sándorról*. Budapest, RTV-Minerva, 1981. 200.

¹⁰ Gidó Csaba: Vasútállomás, mint a város kapuja. Marosvásárhely és a Magyar Keleti Vasút. In Bodnár Erzsébet – Demeter Gábor (szerk.): *Tradíció és modernizáció a XVIII–XX. században*. Budapest, Hungarovox, 2008. 124–134.

¹¹ Horváth Csaba Sándor: A vasút funkciói és társadalmi, gazdasági hatásai Magyarországon 1920-ig. *Közlekedéstudományi Szemle*, 67. (2017), 4. 52–59.

¹² Kósa László: *Fürdőélet a Monarchiában*. Budapest, Holnap, 1999. 92.

¹³ Elmélkedések tábori vasúti csapataink szolgálatképessége felett. *Központi Vasúti és Közlekedési Közlöny*, 8. (1877), 31. 246.

szakképzettségi hiányosságok miatt nem tudták ellátni.¹⁴ Ez a háború végére súlyos problémává vált, és míg a vasútbiztosítás tervezése alapvetően nem változott a II. világháborút megelőzően készített biztosítási tervekben sem, addig a szállítmányok biztosítására az emlékezetes negatív tapasztalatok nyomán sokkal nagyobb gondot fordított a magyar hadvezetés.

Az egyre komplexebben szabályozott vasút feletti felügyelet gyakorlására létrehozott polgári hatóságok is folyamatos átszervezéseken, szervezet-korszerűsítéseken estek át. 1881. január 1-jétől a Vasúti Főfelügyelőség a Közmunka- és Közlekedésügyi, majd a Kereskedelemügyi Minisztérium szervezeteként működik, majd 1906-tól Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség néven ismét önálló hatósággá vált.¹⁵

A vasút feletti szakmai felügyelet mellett azonban az üzemvitel biztosítása, az utazás biztonságának fenntartása, valamint az egyre sokasodó rendszabályok betartatása a közbiztonsági testületek részéről is alkalmazkodást és fejlődést kívánt meg. A vonatrablások visszaszorításával is számos negatív, a vasúttal közvetlenül összefüggő közbiztonsági kihívással kellett megbirkózni az 1881 után immár országosan is megszervezett Magyar Királyi Csendőrségnek.¹⁶ A testület alapját képező erdélyi csendőrség már a kiegyezés után is hozott létre speciális szervezeti elemeket a vasúthoz kapcsolódóan. Egy kitüntetett csendőr altiszt életútjának leírásában fontosabb szolgálati feladatként jelenik meg, hogy 1869–1873. között az erdélyi vasútépítések során a munkások közötti rendfenntartás és a vasúti közlekedés rendjének fenntartása céljából Stana és Pusztaszentmiklós községekben létrehozott különítményekben teljesített szolgálatot.¹⁷

Erre azért is szükség volt, mert a vasútépítéshez a rossz munkakörülmények, rendkívüli megpróbáltatások, járványok miatt, illetve ellenérdekeltségekhez fűződően (sikkasztások, erdőirtások stb.) több munkabaleset, konfliktus, rongálás kapcsolódott a későbbiekben is, amelyekre a közbiztonsági szerveknek reagálniuk kellett.¹⁸

Jelentős konfliktusokkal és perekkel jártak az építések idején a kisajátítások¹⁹ és egyéb földügyek, valamint a munkások rongálásai, terménydezmálásai. A széles körű infrastruktúrával rendelkező vasúttársaságok a lopásokra szakosodott bűnözői csoportok, alkalmi tolvajok és céltalan rongálók célpontjává is váltak. A vasúti rongálásokat szigorúan büntették, már az enyhébb vétségek is egyhavi elzárással, pénzbírsággal, sőt súlyosabb esetekben (tetemes anyagi kár vagy haláleset bekövetkezése esetén) akár életfogytig tartó szabadságvesztéssel, ha pedig ezt „a tettes előre

¹⁴ Pinczés Zoltán: A vasútbiztosítás. I. rész. *Csendőrségi Lapok*, 15. (1925), 21. 400–402.

¹⁵ Ebben a formában működik tovább 1932. március 1-jei megszűnéséig. Ezt követően hatáskörét áthelyezik a Kereskedelemügyi Minisztériumba.

¹⁶ Deák József: A polgári magyar állam rendvédelmi sajtója 1867–1944. In Parádi Ákos (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Parádi József 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2015. 69.

¹⁷ Schnorrrer Károly cső. őrm. kitüntetése. *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára*, 10. (1896). 1. 120.

¹⁸ Frisnyák Zsuzsa: *Volt egyszer egy vasút...* Budapest, Indóház, 2009. 56–77.

¹⁹ Szabó Eszter: A csallóközi vasút története a kezdetektől 1918-ig. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 4. (2002), 4. 97–122.

láthatta”, úgy az halállal volt büntetendő. Hagyományos rongálási formának számítottak a sínre tett kövek, gerendák, de felütötte fejét a számos súlyos balesetet okozó vonatdobálás is.

A vasutat keresztező vagy a vaspályával párhuzamos közlekedésre, állatok hajtására vagy tűzrendészeti szabályokra vonatkozó jogszabályi tiltásokat eleinte többször, évi rendszerességgel meg kellett ismételni, ami a lakosság nehézkes megszo- kását jelzi. Vaspályán vagy azon keresztül közlekedni és azt bármiképp rongálni már az építés idejében is szigorúan tilos volt.²⁰

Sokan vélekedtek úgy, hogy a vasútépítés költségei sohasem térülnek meg, és a fuvarosok, hajósok, területtulajdonosok tiltakozásokat is szerveztek.²¹ Néhol előfordult, hogy a munka nélkül maradt fuvarosok konfliktusba is keveredtek a vonatok utasaival: Nyíregyháza utcáin például a fuvarosok agresszíven rángatták és leköpték a vonatot választó utasokat.²² Másutt merényletet is terveztek helyi fuvarosok és parasztek a vasút és dolgozói ellen.²³ A korszakban a hasonló ellenállás a szomszédos országokban sem volt ritka: a hajósok például Ausztria több vasútvonalán is rendszeresen felszedték a sín pályát.

A vasút biztonságát azonban nem csak külső veszélyek fenyegették. A vonatokon utazó tömegek – különösen a vasárnap este Budapest irányába tartó szerelvényeken – sajátos közbiztonsági kihívást jelentettek. A hírhedt munkásvonatok deviáns viselkedésű, részeg utasai már a 20. század eleje óta rontották le a nagyobb állomások közrendjét.

A hét többi napján a vonatok utasainak biztonságérzetét erősítette, hogy sűrűn utaztak rajtuk csendőrök és hazatérő katonák. Főképp a hölgyek panaszkodtak sokat a korai vonatok rossz biztonságára (ekkoriban még kevesen mertek rendszeresen utazni). A vasút ezért gondoskodott róla, hogy a „magányosan utazó nők, kívánatukra, lehetőleg csak nőkkel helyezendők el egy coupéba”, valamint, hogy minden II., III. osztályú vonatban legyen női kupé.

A vasút ugyanakkor állami gazdasági társaságként részét képezte és segítette a közigazgatás és a közbiztonsági testületek tevékenységét. A vasúti szolgálattevők, pályőrök, jegyvizsgálók mint mai fogalmaink szerinti közfeladatot ellátó személyek nagyban hozzájárultak a közbiztonság fenntartásához.²⁴ A korabeli felfogás szerint a vasúttársaságokat megillette az üzleti nyereségre való jog és az üzleti kezelés joga, amelyek alatt az üzleti szolgálat végrehajtását és a vasúti közegekre átruházott rendészeti hatalmat együttesen értették. Ennek másik oldala az üzleti kényszer volt, aminél fogva a vasút a rendes forgalmat megszakítás nélkül fenntartani

²⁰ MNL BKML. IV. – 1504/c. 5798. és 175.

²¹ Molnár Gergely: *A vasút hatása a közlekedésre, árumozgásra. Útvonal, életmód és társadalom. Kecskemét (1850–1980)*. Doktori disszertáció. Budapest–Kecskemét–Bécs–Nürnberg, ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, 2015. 70–90.

²² Czére Béla: *A vasút története*. Budapest, Corvina, 1989. 69–78.

²³ Horváth Ferenc: *Száz éves a Szolnok–Kiskunfélegyháza vasútvonal (1897–1997)*. Szeged, MÁV Rt., 1997.

²⁴ Parádi Ákos: *A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867–1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, 15. (2008), 18. 64–79.

volt köteles.²⁵ A fentiek szerint a vasúti forgalom szabályai két csoportra voltak oszthatók: az első csoportba a vasút rendészeti kötelességei, büntetőjogi védelme és magánjogi felelőssége tartozott. A rendészeti kötelességek, úgy a forgalmi, mint az üzleti rendszert különböző jogforrásaiban, de különösen az 1851. évi vasúti üzleti rendtartásban foglaltattak. A vasút fokozottabb magánjogi felelősségét külön törvény állapította meg.²⁶ A második csoportba a vasútnak mint fuvarozónak jogai és kötelességei tartoztak. Legfőbb jogforrása a vasúti üzletszabályzat, továbbá a menetrend és díjszabás ügyére vonatkozóan a vasúti üzlet rendtartása (miniszteri rendeletekkel kiegészítve).

A vaspályák hivatalnokai mint „üzletrendészeti hatalommal felruházott vasúti szolgálati személyzet” az átruházott jogkör gyakorlására a kormány nevében a vasúti főfelügyelőség kiküldöttjének kezébe esküt tettek. Ez kifejezésre juttatta, hogy a vasút mint „közigazgatási egyesület” az állami hatalom ráruházott hatáskörében lép fel.²⁷ E felfogás szerint az összes magán vagy állami vasutak hivatalnokai mint vasútrendőri közegek, közigazgatási teendők teljesítésére különös megbízatásuknál fogva kötelezve voltak, amely jogkörükben eljárva büntetendő cselekmény elkövetése esetén az elkövetőket letartóztathatták, és a legközelebbi rendőri (közigazgatási) hatóságnak vagy bíróságnak adták át.²⁸

Mind a vasúti, mind a csendőrségi szabályzatok együttműködési kötelezettséget írtak elő a vasúti alkalmazottak és a közbiztonsági közegek között. Az 1907. évi vasút-üzleti rendtartás szerint a községi előjáróságok és a közigazgatási hatóságok kötelesek voltak a vasúti szabályok pontos megtartása felett őrködni, a felügyelettel megbízott vasúti alkalmazottakat feladataikban támogatni, valamint büntetendő cselekmény elkövetése esetén azonnal intézkedni. A vasútrendészeti szabályok betartását végső soron katonai karhatalom igénybevételével is biztosítani lehetett, amelynek kirendelésére többek között az intézkedő csendőr járőr is jogosult volt.²⁹

A vasúti közlekedés fejlődésére a közbiztonsági testületek is reagáltak, bár speciális vasútrendészeti szervezeti elemeket csak nagyon ritkán hoztak létre a dualizmus időszakában. A fővárosi rendőrség a 19. század végére egyre nagyobb figyelmet fordított a vasúti pályaudvarok ellenőrzésére. A sokasodó feladatok elvégzésére 1894-ben három vasúti felügyelőséget állítottak fel.³⁰ A pályaudvarra kirendelt, a főkapitánynak közvetlenül alárendelt vasúti felügyelők – az odavezényelt dektívekkel szoros együttműködésben – ellenőrzésük alatt tartották a létesítmény

²⁵ Baumgartner Nándor: *A magyar vasúti jog vázlatja*. Budapest, Grill Károly, 1905. 15.

²⁶ 1871. évi XVIII. tc. a községek rendezéséről.

²⁷ „Állami közegek az állami végrehajtó, a pénzügyőr, a postás, a vasutas, a vámos, a fegyőr, gátőr, folyamőr stb. – Községi közegek pedig: a községi rendőrök, a kisbíró, mező-, erdőőr, vásári biztos stb.”- *A csendőrségi SZUT magyarázata*. Budapest, Kaufman Á. és Fiai, 1909. 6.

²⁸ 6.125/1907. (XII. 31.) ME r. az 1851. évi vasútüzleti rendtartásnak a törvényhozás további intézkedéséig megfelelő módosításokkal való hatályban tartásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, 41. (1907), 2. 1968–2011. 102. §.

²⁹ 2.245/1906. (III.6.) HM. r. A-15 karhatalmi utasítás kiadása tárgyában. *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára*, 33. (1906), 8. 42. – 14. §.

³⁰ I. Keleti pu., Ferencvárosi pu., Kőbányai és Rákosi állomás, II. Nyugati pu. és Rákospalota állomás, III. Déli pu. és Kelenföldi pu.

minden részét, az oda belépőket, ott dolgozókat. Feladataik közé tartozott a vasúttal kapcsolatosan elkövetett bűncselekmények és kihágások üldözésén túl a ki-vándorlók ellenőrzése és a vasutasok vagy munkások körében szerveződő politikai mozgalmak megfigyelése is.³¹ A vasúti rendőri különítmények a kerületi rendőri felügyelőségekhez hasonlóan jártak el saját működési területükön.³²

A Magyar Királyi Csendőrség szervezetében is megjelentek speciális vasútrendészeti szervezeti elemek, amelyekkel azonban az I. világháború kitöréséig csak elvétve találkozhatunk. Ilyen volt az 1905-ben Orsova vasúti telepen öt fővel létrehozott őrs, vagy a Verestorony vasútállomáson 1909-ben létrehozott két fős különítmény, amely egészen 1918-ig működött. Ez természetesen nem jelentette azt, hogy maga a szervezet ne fordított volna kiemelt figyelmet a vasúttal kapcsolatos jogsértő cselekmények megelőzésére és felderítésére. A *Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve* már 1887-es I. évfolyamában közölte Magyarország vasúti térképét, majd később az egyes csendőrőrsök utolsó vasútállomástól való távolságát is jelezte.

A csendőrségnek mint a rend fenntartásáért általánosan felelős közbiztonsági őrtestületnek természetesen a vasúti közlekedés folytonosságának biztosítása és az utazóközönség felügyelete is feladata volt, amely már az első szolgálati utasításban (SZUT) is megjelent. A szolgálati teendők között megtalálható volt például utasoknak a szolgálat sérelme nélküli kísérése „kétes biztonságú útvonalakon”, amely kezdetben a vasúti utazások biztosításának is jogalapja volt. Ezenfelül megjelent a nyilvános közlekedési eszközök és tárgyak, valamint a vasutak és tartozékaik ellenőrzése, illetve a vasutak, gőzhajók és más közlekedési eszközök körül talált „hiányok” feljelentése. A szabályzat külön pontként nevesítette, hogy

„mindennemű közlekedési vonalagnál és utaknál gondoskodni arról, hogy a forgalmi összeköttetés és folytonos használat meg ne akadályoztassék, és különösen arra felügyelni, hogy mindenki az útrendészet, nemkülönben a folyam- illetőleg folyórendészet szabályaihoz alkalmazkodjék; előre bocsátott figyelmeztetés után az ellenszegülők a legközelebbi közigazgatási hatósághoz bejelentendők, esetleg előállítandók”.³³

A korabeli szakirodalom szerint közvetetten a személybiztonságot veszélyeztető események elhárítási kötelezettségéhez és a szerencsétlenségek megakadályozására tett intézkedések körébe esett a vasúti sorompók lezárásának ellenőrzése is. Az 1881. évi SZUT-ban rögzített alapeladatok kisebb pontosításokkal egészen a csendőrség első felosztásáig érvényben maradtak.³⁴

³¹ Rédey Miklós (szerk.): *Rendőri eljárás körébe vágó újabb rendeletek és utasítások gyűjteménye*. Budapest, Stephaneum, 1897. 23; Czaga Viktória et al. (szerk.): *A fővárosi rendőrség története (1914-ig)*. Budapest, BRFK, 1995. 296–297.

³² Krecsányi Kálmán (szerk.): *Kihágási eljárás jogalapját képező székesfővárosi törvényhatósági szabályrendeletek és főkapitányi rendeletek gyűjteménye, kiegészítve*. Budapest, Müller Károly nyomdája, 1894. 324.

³³ *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt., 1881. 22. §.

³⁴ *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, Municipia, 1912. 41. §.

A vasúttal kapcsolatos speciális szabályok a fogolykíséret kapcsán is megjelentek. A fegyvert vonaton nem kellett csőre tölteni, és a kísért személyt a többi utastól el kellett különíteni. Még a csendőrség egyik jelképének számító szuronyt is hüvelyébe kellett rejteni és csak a vonatról történő leszállást követően újra feltűzni. Később a pisztollyal ellátott állomány számára a vasúti szolgálatot nem volt kötelező puskával teljesíteni.³⁵ Ha az elfogott személyt olyan órának kellett átadni, amelynek működési területe közvetlen vasútvonalon elérhető volt, akkor a távolságtól függetlenül a kísérést az elfogó órsajtotta végre. Ha ez nem volt lehetséges, akkor a szomszédos órsajtadták egymásnak a kíséresi feladatot a célállomásig.

A vasúti utazások preferálása már a korai időszakban különleges vasúttal kapcsolatos eljárásrendek kidolgozását követelték meg a csendőrségtől. Ezek közül a legfontosabb az elővezetésre és fogolykíséretre vonatkozó speciális szabályok köre volt. Már az 1900. évi SZUT is arról rendelkezik, hogy az elővezetett személy – amennyiben annak költségeit fedezi – vonattal is szállítható, azonban fogolykíséret esetén kifejezetten tiltva volt, hogy a szállítás módját a kísért személy befolyásolja.

A vasútrendészeti szabályozás és eseti szervezeti intézkedések azonban a háborús évek közeledtével nem bizonyultak elégségesnek. Az I. világháború eseményeinek hatására a vasút folyamatos lopások és dézsmálások célpontjává vált, amelyek a polgári szállítmányokban okozott hatalmas károk mellett a hadianyagszállításokat is veszélyeztették.³⁶ A vasúton szállított katonai szakanyagok biztonságát a rendeltetési hely szerinti katonai egység volt kénytelen biztosítani, amelyet nagyszámú katonai őrségek indokolatlan utaztatása mellett a szervezetlenség is jellemezett. Előfordult, hogy a több egység ellátmányát is szállító szerelvényeken több őrség is utazott, míg más, értékes rakományok biztosítás nélkül haladtak. A kényes természetű hadseregszállítási bűnügyek nyomozása különösen nagy körültekintést és tapintatot igényelt.³⁷

A háború végére a szállítmányok célba juttatását már vasútrendészeti szervezeti elemek felállításával sem lehetett garantálni. A fontosabb vasúti csomópontokon: Székesfehérváron, Érsekújváron, Szombathelyen, illetve a dunakeszi-alagi vasútállomáson viszonylag nagy létszámú, tízfős vagy ezt meghaladó állományú csendőrkülönítményeket állítottak fel, azonban az állami vagyonban okozott károkat alig sikerült mérsékelni. A későbbi demarkációs vonalak mentén szintén különítményeket állítottak fel Légrad, Gyékényes és Nyírábrány vasútállomásokon, amelyek egészen 1921-ig működtek.³⁸

³⁵ *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, Pallas, 1927. 28. §.

³⁶ Bár a hazai ipar, hadiszállítási ágazatonként ugyan nem érte el a Monarchián belül a gazdasági kiegyezés értelmében kiharcolt megállapodás szerinti 36,4%-os kvótát, a lőpor és robbanóanyag előállítás (44,9%), az élelmezési szállítások (55,9%), a lőszerbeszerzések (36,44%) és a gáztámadásra alkalmas harcanyagok (50,7%) részesedése meg is haladta azt. Deák József: *Military Industry and Readjustment in the Hungarian Hinterland in the First World War.* *Central European Papers*, 2. (2014), 2. 27.

³⁷ Deák József: *A Magyar Királyi Belügyminisztérium a hátszág közbiztonságáért a Nagy Háború idején.* *Társadalom és Honvédelem*, 19. (2015), 4. 82.

³⁸ *A Honvédelem katonai és csendőrségi zsebnaptára az 1922. évre.* Budapest, Honvédelem, 1921. 140–143.

A kisebb állomások, tehervonatok és a pálya nagy részének biztonsága felett azonban csak a vasúti személyzet őrködött folyamatosan. A szaporodó vasúti lopások ellen először az értékesebb szállítmányok kísérő őrséggel való útba indításával léptek fel, később a vasútbiztosító alakulatok keretében mozgó őrségeket, vonatkísérő járőröket létesítettek, majd a háború végéhez közeledve a hadtápterület nagyobb vasútállomásain tábori csendőralakulatokat különítettek ki. A vonatok kísérő őrséggel való biztosításának a vasút kártérítési ügyekre visszavezethető tiltó rendelkezése vetett véget, vagyis a vasút a kísérés során megsérült örökért nem vállalt felelősséget.

A területileg illetékes csendőrőrsök jóformán tehetetlenek voltak az ismeretlen helyen elkövetett és számukra állomáshelyükön bejelentett lopásokkal szemben, a vasút pedig belső vizsgálatai alkalmával általában a hiányok jegyzőkönyvi dokumentálására szorítkozott.

A közbiztonság fenntartása érdekében más elgondolások is születtek, amelyek közvetve hozzájárultak a vasúti szállítások biztonságához. Már az I. világháborút megelőző időszak magyar kormányzata felismerte annak tényét, hogy ki kell egészítenie a rendfenntartó szervezetek létszámát, illetőleg ideiglenes rendőri szervezeteket kell létrehoznia. Szükség volt egy olyan fegyveres testületre, amely nem képezte a központi hatalom részét, de kontroll alatt tevékenykedett, így 1914. szeptember 14-én a belügyminiszter rendeletet adott ki polgári őrségek megszervezéséről. Az ország egész területén egységes szervezeti és eljárási szabályzat alapján, a polgári őrség – hatósági jogkör nélküli – feladata a polgárok és vagyonuk, ezáltal közvetve az állam, rendőrhatalom utasításai szerinti védelme volt. Intézkedéseiknek meg kellett felelniük a törvénynek, a szabályzatnak és a kapott utasításoknak, karhatalmi intézkedést pedig csak sürgős esetben, a rendőrhatalom intézkedéséig tehettek meg.³⁹

A magyarországi tanácsköztársaság Vörös Őrsége a főparancsnokság közlekedési osztályának, valamint a kerületparancsnokságok karhatalmi, közbiztonsági és közlekedési osztályainak ügykörébe utalta a vasútrendészeti kérdéseket.⁴⁰ Elsősorban a Vörös Hadsereg utánpótlásának biztosítása érdekében külön vasúti alakulatokat szervezett, amelyeket vasúti vagy vasútbiztosító vörös őrségként neveztek meg.⁴¹ Természetesen a Vörös Őrség szervezeti kuszaságában nem beszélhetünk önálló szolgálattá szerveződésről, azonban – a közlekedési vörös őrséghez hasonlóan – külön kezelték a vasúti szállítás biztonságát speciális szervezeti elemek létrehozásával.

³⁹ Öry Károly: A rendvédelmi szervek az első világháború, az őszirózsás forradalom és a proletárdiktatúra időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, 4. (1994), 5. 44; Lippai Zsolt: Az üzemőrségtől, a fegyveres biztonsági őrséggel. In Kovács István (szerk.): *Globális kérdések – globális válaszok: rendészettudomány a hallgatók szemével*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021. 134.

⁴⁰ Rotter József: *A proletárhatalom védelmében 1919*. Budapest, BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, 1969. 15.

⁴¹ MNL VML XVI. 7/1. 15-500/1919.

2. A Magyar Királyi Csendőrség vasútrendészeti feladatai a két világháború között

A világháború után új időszak köszöntött be mind az ország, mind a vasút életében. Az I. világháború végére kialakult Magyarország vasúthálózata Budapest központtal, amely az ország peremvidékeit a centrummal is összekapcsoló, centralizált struktúrát jelentett. A padovai fegyverszünet után a vasút adta az Osztrák–Magyar Monarchiát átalakító tervek egyik legfontosabb elemét. A cseh, szlovák, román és szerb politikusok mind szem előtt tartották a vasúti pályák és a gördülőanyag jelentős részének megszerzését, aminek következtében a Kárpát-medencére adaptált, teljesen kiépült, hazai kötöttpályás hálózat megtartása illúzióvá vált. A külső hatalmi tényezők hatására felbomlott az eredeti, természetes térszerkezethez illeszkedő vasúti struktúra. A trianoni békediktátum a hálózat kétharmad részét a szomszédos, új államoknak ítélte, és legalább ekkora volt a veszteség a gördülőanyagokban is. A megcsonkított hálózat újjáélesztésére történtek próbálkozások, de a legtöbb lerövidült vonalszakaszt végül bezárták. A vasút korábbi funkciói a háború előtti periódushoz képest csökkentek, a közlekedésben betöltött sokoldalú szerepvállalása – az időközben megjelenő motorizáció miatt is – kisebb jelentőségűvé vált.

A csendőrség újjászervezését követően a háborús tapasztalatok alapján – a szomszédos országokhoz hasonlóan – felmerült a vasúti szolgálat felállításának gondolata, azonban a normalizálódó viszonyok hatására a szervezet nem hozott létre vasúti szolgálatot. A vasútrendészeti feladatok ellátására a világháborút megelőző gyakorlatnak megfelelően került sor. A csendőrség elhelyezési kimutatásában az egyes őrsőknél már nemcsak az utolsó vasútállomás távolságát, hanem az őrs állandó vasútfelügyeleti szolgálatát is jelezték, vagyis szolgálati feladatként állandósult a vasútrendészet. A speciális szervezeti elemek eseti létrehozásának gyakorlata továbbra is megmaradt, de ezek egységes szakmai irányítására, országos összefogására nem került sor.

A vasúti szállítmányok fosztogatása a világháborút követő zűrzavaros időszakban a környező országokban is hatalmas kihívás elé állította a rendfenntartó szerveket. A román csendőrség például létrehozta vasúti szolgálatát, és sikeresen lépett fel a lopásra szakosodott bűnszövetkezetek ellen. A magyar vasúti csendőrség létrehozásának gondolatát az 1920-as években az osztrák minta inspirálta, ahol az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követően jelentősen romlott a vasúti szállítás és utazás biztonsága. A folyamatosan kiépülő vasúti szolgálat 1923-ra 1100 fős tényleges állománnyal rendelkezett, és egy évtized alatt gyakorlatilag megszüntette a vasúti bűncselekményeket az országban.⁴²

Speciális feladatkörű vasúti szervezeti elem a magyar csendőrség szervezetén belül is megjelent már az 1920-as években. Ilyen volt a hatfős szolnoki „vasúti őrs”,

⁴² Az osztrák vasúti csendőrség 1928. december 15-én ünnepelte fennállásának 10. évfordulóját. 1923-ban 1100 tagja volt, de 1929-re már csak 230 fős maradt. Az osztrák vasúti csendőrség. *Vasúti és Közlekedési Közlöny*, 60. (1929), 4. 45.

amelyet először 1920-ban említenek az elhelyezési kimutatások. Ez volt az első vasúti őrsként megnevezett szervezeti elem a csendőrségi szervezetben.⁴³

Az 1924. évi SZUT megőrizte a vasútrendészettel kapcsolatos szabályozást mind a jogalap, mind pedig a végrehajtás módja tekintetében. A csendőrijárőr alapfeladatai között sorolta fel nyilvános közlekedési eszközökön és vonalakon a forgalom zavartalanságának biztosítását, valamint az utasok és szállítmányok kíséret általi biztosítását.⁴⁴

Természetesen továbbra is korlátozások és speciális szabályok vonatkoztak a csendőrökre vasúti utazásaik alkalmával. A korábbi szolgálati utasítások csak érintőleges szabályokat tartalmaztak a vasútrendészeti feladatok ellátására, 1924-től azonban a vasút- és hajóügyeleti szolgálatokra külön rendelkezések vonatkoztak. Kezdetben a vasútügyeleti szolgálatot egy nagyobb csendőri művelet részeként, kiegészítő szolgálatként kezelték, így rendeltetése elsősorban egy átkutatott területen, vagy annak közelében lévő vasútállomásokon az esetleg vasúton menekülni szándékozó gyanús egyének feltartóztatása volt. Létszámuk rendszerint két fő volt, de a szabályzat megengedte egy fő vasútügyeleti szolgálatba vezénylését is az őrs állomáshelyén vagy adott vasútvonal leportyázására. Ez kivételes esetekben éjszaka is engedélyezett volt, vagyis a szolgálat megtervezése nagyban számolt a vasúti személyzet segítő közreműködésével.

A vasútügyeleti szolgálat alkalmával a járőr a vasútállomás egész területét állandóan portyázni, az ott dolgozó munkásokat, alkalmazottakat, raktárakat, a berakásra váró vagy kirakott árukat megfigyelni volt köteles. Vonat érkezése előtt és után lehetőleg minden utast meg kellett figyelnie, amely célból a csendőr az éttermekben, várótermekben is megfordult, de ezekben a helyiségekben különösebb indok nélkül tartózkodnia vagy leülnie nem szabadott.

A vonat megérkezésétől elindulásáig annak hosszában kellett portyázni, hogy a ki- és beszálló utasok, valamint a postai és vasúti szállítmányok ki- és berakása figyelemmel kísérhető legyen. Ha az állomáson nagyobb embertömeg csoportosult, a járőr alkalmas helyen figyelőállást foglalt, amelyet többször változtatott. A vasútügyeleti csendőr anélkül, hogy „a vasúti személyzet hivatalos teendőibe vagy hatáskörébe beleavatkozna”, köteles volt a forgalmi szabályokat mindenkiel betartatni, és a vonat vagy az utasok biztonságát veszélyeztető cselekményeket megelőzni. Ebbe a vasúti személyzet testi épségének megvédése is beletartozott.

A vonatról le nem szálló utasokat szükség esetén a különböző kocsiosztályok bejárásával is ellenőrizni lehetett, de a vonat elindulását késleltetni nem szabadott. A járőr a vasútállomást nem hagyhatta el, amíg az állomáson tartózkodó összes vonat el nem indult, és az utasok, valamint a postakocsi az állomás területét el nem hagyta.

⁴³ A csendőrség szervei tagozódása és beosztása. In *Honvédelem. Katonai és csendőrségi zsebnaptár az 1921. évről*. Budapest, Honvédelem, 1920. 797.

⁴⁴ *Szolgálati utasítás a magyar királyi csendőrség számára (Tervezet)*. Budapest, Pallas, 1924. 2. §.

Vasútügyeleti szolgálatot az őrsők rendszerint csak alkalmanként vezényeltek. Állandó vasútügyeleti szolgálat csak a belügyminiszter engedélyével vagy rendeletére volt vezényelhető. A különleges szolgálatot eseti vezényléskor a szolgálati könyvben, állandó szolgálat esetén azonban vezénylőlajstromban kellett nyilvántartani. Ilyen szolgálati okmány vezetésére csak azok az őrsők voltak kötelezve, ahol állandó vagy naponta ismétlődő helyi, vasút- és fürdőügyeleti szolgálatot vezényeltek.⁴⁵

A szolgálati órák számításánál szintén jelentősége volt, hogy a vasútügyeleti szolgálatot az adott órs eseti vagy állandó jelleggel vezényelt. Ugyanis az eseti szolgálatteljesítés külszolgálatnak minősült, amelyet a tényleges teljesített óraszámmal vettek figyelembe a havi szolgálati megterhelés megállapításánál. Az állandó vasútügyelet azonban különleges szolgálatnak minősült, így csak az abban eltöltött idő fele volt figyelembe vehető. Ennek megfelelően az órparancsnokok nem preferálták a vasútügyeleti szolgálat saját elhatározásból történő vezénylését.

A vonattal menekülő bűnelkövetők elfogása érdekében a vonatok „razziaszerű” átvizsgálását is végre lehetett hajtani. Erre ismétlődő bűncselekmények esetén vagy nagyobb szabású büntények után került sor. Ekkor a vonatra vezényelt járőrök a teljes vonatot és a rajta utazó valamennyi személyt ellenőrzés alá vonták, majd egy ellenkező irányba tartó vonattal visszatértek a kiinduló állomásra a razzia folytatása mellett. Mivel az utasok indokolatlan zaklatása kifejezetten tilos volt, az azonos vasútvonalon elhelyezkedő őrsök feladat-végrehajtását az osztályparancsnokságok hangolták össze. A vonatok menet közbeni ellenőrzésére előzetesen külön őrsöket jelölhettek ki, amelyek rendszeresen végrehajtották a vasútvonal teljes forgalmának vagy adott vonatpároknek az ellenőrzését. Ez tekinthető az önálló vasúti szolgálat létrehozásához vezető út első lépésének.

Később a vasútügyeleti feladatokat tágabban értelmezték, és részének tekintettek minden tevékenységet, amely a vasútállomás közvetlen környezetének vagy az utasoknak a biztonságát érintette. Így a szolgálatnak nemcsak a vasútállomásokra, hanem az odavezető utakra és környező szállodákra, vendéglátóhelyekre is ki kellett terjednie. A mozgó vonatok utasainak ellenőrzését azonban még az 1930-as évek elején is inkább a nyomozó alosztályok feladatának tekintették.⁴⁶

A vasútállomások és érkező vonatok ellenőrzése ugyanakkor minden járőr feladata volt, akiknek menetvonalát a parancsnok úgy határozta meg, hogy valamely vasútállomáson az éjféltől a reggeli órákig közlekedő vonatokat ellenőrizni tudják. A vasúti létesítmények felkeresése egyébként is részét képezte a napi járőrszolgálatnak olyannyira, hogy a járőr eligazítását tartalmazó és elvégzett tevékenységeit igazoló őrzárati lapot annak „Bizonyítás” rovatában nemcsak községi, hanem vasúti bélyegzőkkel is el lehetett látni. Ez annak igazolására volt hivatott, hogy a járőr a vasútállomáson megjelent, és a vasúti szolgálattevővel a kapcsolatot felvette.

⁴⁵ *Ügyviteli szabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára (CSÜSZ)*. Budapest, Pallas, 1927.

⁴⁶ Barcza Jenő: A vasútügyeleti szolgálatról. *Csendőrségi Lapok*, 20. (1930), 27. 840–843.

A vasúti lopások visszaszorítására a leszállás tervezése volt a legcélravezetőbb módszer, amelyet a szolgálati utasítás külön nevesít is a szolgálati forma leírásakor. A mozgó vasúti szállítmányok kísérete (szállítmányfedezet) szintén a csendőrség feladata volt, amennyiben arra különösen fontos állami vagy kincstári szállítmányok biztosítása céljából volt szükség. Az illetékes szakaszparancsnokság útján kirendelt legalább kétfőnyi csendőri erőnek vasúti szállítmány kísérete alkalmával ugyanazon vasúti kocsiban kellett utaznia, amelyben a szállítmányt elhelyezték. Mivel ez rendszerint teherkocsit jelentett, hideg időjárás esetén, ha a fűtés nem volt megoldott, és az utazás négy óránál hosszabb időt vett igénybe, gondoskodni kellett arról, hogy a szállítmányfedezetet négyóránként valamely, az útvonalon található őrs felváltsa. A szállítmányfedezetet igénylő hatóság, vállalat vagy magánszemély a szabályzatban⁴⁷ meghatározott kíséreti díjat előzetesen az őrsparancsnokságnak fizette be nyugta ellenében.

A vasúti fogolykíséretre vonatkozó szabályok is fejlődést mutattak és részletesebbé váltak a dualizmus időszakának szabályzataihoz képest, vagyis a szervezet egyre komolyabb elméleti alapokkal is rendelkezett a vasúton történő feladatvégrehajtást illetően. Az 1927. évi SZUT megtartotta az 1924-es szabályzat rendelkezéseit, azonban a vasúti bűncselekményeket a „nemzetközi jellegű” bűncselekmények közé sorolta.

A testület vasútrendészettel kapcsolatos feladatai és szolgálati tevékenységei az 1930-as évek végéig nem változtak. Ahogy azonban Magyarország egyre közelebb került egy újabb világháborúban való részvételhez, úgy vált ismét fontosabbá a vasúti szállítmányok és infrastruktúra katonai szempontú védelme is. A magyar vezérkar 1940-ben kidolgozta a Magyarországon áthaladó német vasúti és vízi szállítmányok szabotázs elleni védelmét. A tervezet rámutatott, hogy a szabotázscselekmények ellen csak úgy lehet védekezni, ha a védelemben minden érintett állami szereplő (honvédség, határőrség, folyamőrség, csendőrség, rendőrség, pénzügyi és vámigazgatási szervek, államvasutak szervei) egységes irányítás és a feladatok meghatározása mellett kiveszi a részét. A tervezet számolt erre a célra felállítandó honvédségi őralakulatokkal, de a szállítmányok statikus őrzés-védelmi feladatain túlmutató biztosítását, a bünszervezetekkel és orgazdákkal szembeni fellépést, vagy éppen a szabotázst tervező személyek kinyomozását alapvetően a csendőrségre bízta.⁴⁸ Minden körülmény külön csendőrségi szolgálati ág létrehozása felé mutatott, amire 1940. június 1-jétől került sor a Nyomozó Osztályparancsnokság alárendeltségében. A fokozatosan fejlődő vasúti csendőrség 1944. december 1-jéig egy vasúti szárnyparancsnoksággal, három szakaszparancsnoksággal és 16 specializált feladatkörű vasúti őrssel vagy különítménnyel szerveződött, 236 fős állománnyal.

⁴⁷ *Illetékszabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, (k. n.) 1912.

⁴⁸ Suba János: A Magyar Királyi Honvédség és a rendvédelmi szervek feladatai a Magyarországon átmenő német vasúti szállítmányok szabotázs elleni védelmében a II. világháború alatt. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordini)*, 8. (1999), 9. 49–60.

A háború sodrában a szolgálati ág további bővítésére is sor került,⁴⁹ azonban ennek bemutatása már túlmutat e tanulmány keretein.

3. Összefoglalás

A 19. század legdinamikusabban fejlődő közlekedési eszköze, a vasút okozta rendészeti kihívásokra a magyar közbiztonsági szervek eltérő időben bár, de hasonló módon reagáltak. A jelentkező problémák kezelését specializált feladatkörű szervezeti elemek létrehozásával kezelték. Bár a vasúti csendőrséget mint önálló szolgálati ágat csak 1940-ben szervezték meg a Magyar Királyi Csendőrség szervezetében, a vasútrendészeti feladatok már évtizedekkel korábban megjelentek úgy szabályzati, mint szervezeti szinten. A kis létszámú, de különlegesen képzett állomány önálló szolgálati ágba tömörítése hatékony és takarékos megoldásnak bizonyult a biztonságos vasúti közlekedés megteremtése szempontjából. E módszer sikerét a csendőrség más szolgálatai (például közlekedési, vízi, híradó stb.), vagy akár az állami rendőrség speciális vasútrendészeti szervezeti elemei is igazolták. Napjaink generációja szemléletének fényében ennek kiemelése különösen fontos lehet.

IRODALOMJEGYZÉK

- A csendőrség szervezeti tagozódása és beosztása. In *Honvédelem. Katonai és csendőrségi zsebnaptár az 1921. évről*. Budapest, Honvédelem, 1920.
- A csendőrségi SZUT magyarázata. Budapest, Kaufman Á. és Fiai, 1909.
- A *Honvédelem katonai és csendőrségi zsebnaptára az 1922. évről*. Budapest, Honvédelem, 1921.
- Az osztrák vasúti csendőrség. *Vasúti és Közlekedési Közlöny*, 60. (1929), 4. 45.
- Barcza Jenő: A vasútgyeleti szolgálatról. *Csendőrségi Lapok*, 20. (1930), 27. 840–843.
- Baumgartner Nándor: *A magyar vasúti jog vázlata*. Budapest, Grill Károly, 1905.
- Belügyminisztérium a hátsóország közbiztonságáért a Nagy Háború idején. *Társadalom és Honvédelem*, 19. (2015), 4. 79–84.
- Czaga Viktória – Horváth J. András – Jancsó Éva – Kollár Nóra – Rácz Lajos – Steiner Endre – Répásiné Trabach Katalin – Tóth Éva (szerk.): *A fővárosi rendőrség története (1914-ig)*. Budapest, BRFK, 1995.
- Czéze Béla: *A vasút története*. Budapest, Corvina, 1989.
- Csapó Csaba: *Ráday Gedeon és a szegedi királyi bizottság*. Budapest, Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, 2007.
- Csiba József – Koltai Mariann – Mezei István (szerk.): *A 125 éves MÁV 1868–1993*. Budapest, MÁV Rt. Vezérigazgatósága, 1993.
- Deák József: A Magyar Királyi Belügyminisztérium a hátsóország közbiztonságáért a Nagy Háború idején. *Társadalom és Honvédelem*, 19. (2015), 4.
- Deák József: A polgári magyar állam rendvédelmi sajtója 1867–1944. In Parádi Ákos (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Parádi József 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Szemere Bertalan Ma-

⁴⁹ Kovács Zoltán András: *A Szálasi-kormány belügyminisztériuma: Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban*. Gödöllő, Attraktor, 2009. 164.

- gyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2015. 65–88. Online: <http://users.atw.hu/szbrmrtsalutem/Kiadvanyaink/Salutem-2.pdf>
- Deák, József: Military Industry and Readjustment in the Hungarian Hinterland in the First World War. *Central European Papers*, 2. (2014), 2. 23–35. Online: <https://doi.org/10.25142/cep.2014.025>
- Elmélkedések tábori vasúti csapataink szolgálatképessége felett. *Központi Vasúti és Közlekedési Közöny*, 8. (1877), 31. 246.
- Frisnyák Zsuzsa: *Volt egyszer egy vasút...* Budapest, Indóház, 2009.
- Gidó Csaba: Vasútállomás, mint a város kapuja. Marosvásárhely és a Magyar Keleti Vasút. In Bodnár Erzsébet – Demeter Gábor (szerk.): *Tradíció és modernizáció a XVIII–XX. században*. Budapest, Hungarovox, 2008. 124–134.
- Hegedűs Lóránt (szerk.): *A mai világ képe. Gazdasági élet*. III. kötet, Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1938.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút funkciói és társadalmi, gazdasági hatásai Magyarországon 1920-ig. *Közlekedéstudományi Szemle*, 67. (2017), 4. 52–59. Online: <https://doi.org/10.24228/KTSZ.2017.4.5>
- Horváth Ferenc: *Száz éves a Szolnok–Kiskunfélegyháza vasútvonal (1897–1997)*. Szeged, MÁV Rt., 1997.
- Illetékszabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, (k. n.), 1912.
- Kósa László: *Fürdőélet a Monarchiában*. Budapest, Holnap, 1999.
- Kovács Zoltán András: *A Szálasi-kormány belügyminisztériuma: Rendvédelem, állambiztonság, közgazdaság és a nyilas korszakban*. Gödöllő, Attraktor, 2009.
- Krecsányi Kálmán (szerk.): *Kihágási eljárás jogalapját képező székesfővárosi törvényhatósági szabályrendeletek és főkapitányi rendeletek gyűjteménye, kiegészítve*. Budapest, Müller Károly nyomdája, 1894.
- Lippai Zsolt: Az üzemőrségtől, a fegyveres biztonsági őrségig. In Kovács István (szerk.): *Globális kérdések – globális válaszok: rendészettudomány a hallgatók szemével*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021. 133–144. Online: <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/mrnt-ht-tanulmanykotet-ki.-06.08..pdf>
- Molnár Gergely: *A vasút hatása a közlekedésre, árumozgásra. Útvonal, életmód és társadalom. Kecskemét (1850–1980)*. Doktori disszertáció. Kézirat. Budapest–Kecskemét–Bécs–Nürnberg, ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, 2015. Online: <https://doi.org/10.15476/ELTE.2015.019>
- Óry Károly: A rendvédelmi szervek az első világháború, az őszirózsás forradalom és a proletárdiktatúra időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, 4. (1994), 5. 42–54.
- Parádi Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződése 1867–1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, 15. (2008), 18. 64–79.
- Parádi József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881–1945*. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2012.
- Pinczés Zoltán: A vasútbiztosítás. I. rész. *Csendőrségi Lapok*, 15. (1925), 21. 400–402.
- Rédey Miklós (szerk.): *Rendőri eljárás körébe vágó újabb rendeletek és utasítások gyűjteménye*. Budapest, Stephaneum, 1897.
- Rotter József: *A proletárhatalom védelmében 1919*. Budapest, BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, 1969.
- Sallai János: *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019.
- Schnorrer Károly cs. őrm. kitüntetés. *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára* 10. (1896), 1. 120.
- Suba János: A Magyar Királyi Honvédség és a rendvédelmi szervek feladatai a Magyarországon átmenő német vasúti szállítmányok szabotázs elleni védelmében a II. világháború alatt. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordini)*, 8. (1999), 9. 49–60.

Szabó Eszter: A csallóközi vasút története a kezdetektől 1918-ig. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 4. (2002), 4. 97–122.

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, Pallas, 1927.

Szolgálati utasítás a magyar királyi csendőrség számára (Tervezet). Budapest, Pallas, 1924.

Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt., 1881.

Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, Municipia, 1912.

Ügyviteli szabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára. (CSÜSZ.) Budapest, Pallas, 1927.

Veszelné Gémes Eszter: *Történetek Rúzsa Sándorról*. Budapest, RTV-Minerva, 1981.

Zelovich Kornél: *A magyar vasutak története*. Budapest, Németh József Technikai Könyvkereskedése, 1925.

Jogforrások

1836. évi XXV. tc. az Ország közjavát és kereskedését gyarapító magányos vállalatokról

1871. évi XVIII. tc. a községek rendezéséről

2.245/1906. (III. 6.) HM. r. A-15 karhatalmi utasítás kiadása tárgyában. *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára*, 33. (1906), 8. 42.

6.125/1907. (XII. 31.) ME r. az 1851. évi vasútüzleti rendtartásnak a törvényhozás további intézkedéséig megfelelő módosításokkal való hatályban tartásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, 41. (1907), 2. 1968–2011.

Levéltári források

MNL Vas Megyei Levéltár – XVI. A megyei törvényhatóságok és törvényhatósági jogú városok iratai

MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltár – IV. Vörösőr Kerületi Parancsnokság iratai

ABSTRACT

The Railway Law Enforcement Activities of the Hungarian Royal Gendarmerie before 1940

Attila VEDŐ

In the second half of the 19th century and the first decades of the 20th century, the railway was clearly as much a part of the landscape of rural Hungary as the gendarme on foot or on horseback. The emergence and spread of rail transport was accompanied almost simultaneously by the emergence of public security threats to the infrastructure, passengers or goods transported, but the Hungarian Royal Gendarmerie, which was generally responsible for public security in the countryside, did not have a specialised service branch until 1940. The literature on the history of the corps also traces the tasks of the railway gendarmerie back to the above date of its establishment, while similar activities in the earlier period have not yet been the subject of any scientific research. My study examines the relationship between the railways and the gendarmerie, two prominent elements in the rural landscape of the turn-of-the-century decades, from a regulatory and organisational perspective.

Keywords: Hungarian Royal Gendarmerie, railway law enforcement activities, railway crime

A bűnfelderítés előzményei

PETRÉTEI Dávid¹

Ez a tanulmány a modern, mai értelemben vett kriminalisztika kialakulását, előzményeit mutatja be. A bűn üldözése, megtorlása egyidős az emberi társadalmakkal, mégsem beszélhetünk kriminalisztikáról a 19. század végéig. Ennek oka, hogy akkorra ért össze a büntetőeljárás és a természettudományok fejlődése, a rendészeti szervek kialakulása és a bűnözés átalakulása.

Kulcsszavak: kriminalisztika, büntetőeljárás, forenzikus, történet, akkuzatórius, inkvizitórius, inkvizíció

1. Bevezető

A kriminalisztika multidiszciplináris alkalmazott ténytudomány,² a nyomozás tudománya,³ ahol „nyomozás” alatt jogi relevanciával rendelkező múltbéli tények feltárását, megismerését értjük; abból a célból, hogy azok tényállásként a jogkérdés eldöntését segítsék. Tehát a kriminalisztika jogi célok érdekében, jogi keretek között megvalósuló tudományos megismerés.⁴

Ebből a fogalomból is látható, hogy a kriminalisztika lényegében mindenkor kiszolgálója az igazságszolgáltatásnak, fejlődését, fejlesztési irányait a törvénykezés igényei határozzák meg. Klasszikusan a büntető igazságszolgáltatásról van szó, azonban a 21. századra a kriminalisztika elszakadt a büntető eljárásjogtól, eszköztára bevethető a magánnyomozásoktól⁵ kezdve a szabálysértési jogon át a munkabalesetek kivizsgálásáig nagyon sok területen. A legváltozatosabb közigazgatási hatóságok tartanak szemlét vagy hallgatnak meg tanúkat a működésük során; sőt, a polgári perek során is folyik bizonyítás, zajlanak tanúmeghallgatások. Más kérdés, hogy a hagyományos jogászi gondolkodásban a kriminalisztika még mindig „a jogtudományok része”, illetve (pusztán) a büntető eljárásjog egyik

¹ Petrétei Dávid r. őrnagy, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nyomozáselméleti Tanszék, tanárségéd.

David Petrétei, Police Major, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Investigation Theory, Assistant Professor. E-mail: petretei.david@uni-nke.hu

² Fenyvesi Csaba: *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2014. 35.

³ Kertész Imre (szerk.): *A bűnügyi technikus kézikönyve*. Budapest, BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnökség, 1964. 3.

⁴ Angyal Miklós: A kriminalisztikai megismerés avagy a kriminalisztika megismerése. In Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (szerk.): *A munkát nem lehet eltitkolni – Tiszteletkötet Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016. 9–13.

⁵ Mészáros Bence: A kriminalisztika és a magánnyomozás kapcsolata. Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 16. (2015), 133–139.

segédtudománya, nem pedig a jogkérdések megítélését lehetővé tevő tényállásfel-tárás általános módszere.⁶

A kriminalisztika kialakulása és fejlődése tehát összefonódik a büntetőeljárás fejlődésével, hiszen végső soron a jogkérdés eldöntéséhez meg kell ismerni a tényál-lást. *Da mihi factum dabo tibi ius...* – add nekem a tény, adok neked jogot, ahogy a római szentencia is leszögezte. Vagy Diocletianus egyik töredéke szerint: *alud nihil in iudiis quam isutitiam locum habere debet* vagyis nincs más feladata a bírósági eljá-rásnak, mint az igazság megtalálása.⁷

Ebben a tanulmányban bemutatom, hogy a történelmi fejlődés során a büntető anyagi és eljárásjog fejlődése hogyan segítette vagy hátráltatta a bűnfelderítés meg-jelenését, a kriminalisztika kialakulását. Egyes korokban, egyes eljárásjogok szerint a materiális igazság, a valós tényállás felderítése nem volt fontos, nem volt elérendő cél. Más korokban, más eljárásjogok szerint fontos cél volt, vagy lett volna, de az igaz-ságszolgáltatás nem rendelkezett megfelelő eszközökkel az eléréséhez.

A kriminalisztika történetének áttekintését nehezíti, hogy a kérdés ideológiával általában erősen átszőtt: a csendőrök és a „régii jó dolgok” iránti nosztalgia ugyan-olyan káros lehet, mint amikor a múltat egyoldalúan sötétnek, barbárnak ábrázolják. Hazánkban még 1975-ben is jelent meg főiskolai jegyzet, amely expressis verbis leírta, hogy a csendőrségnek nem volt szüksége „tudományos elvekre” a munka-végzése során, mert azt a féktelen brutalitás jellemezte; elvétve akadtak kiképzési, oktatási célokra „külföldi szerzők fércen lefordított” szakkönyvei.⁸ Ez olyannyira nem állja meg a helyét, hogy a II. világháborút követő első komolyabb szakkönyv⁹ a kriminalisztikai fényképezés kapcsán („természetesen” forrásmegjelölés nélkül) szó szerint idézi Dr. Gábor Béla évtizedekkel korábbi kötetét.¹⁰ De gondolhatunk az „inkvizitórius eljárás” szakkifejezéséhez kapcsolódó konnotációkra, holott, amint azt később majd bemutatom, az inkvizíció eljárása és módszerei a saját korában nem hogy kirívónak nem számítottak, hanem egyenesen modernnek minősíthetők. A „felelős” itt talán a felvilágosodás, amely az ész diadala jegyében egyenlőségjelet vont az inkvizíció és a teljes „sötét középkor” közé. És itt fontos leszögezni, hogy például a boszorkány-üldözések áldozatainak számát a 15. és a 18. század közt ösz-szesen 35 ezerre¹¹ vagy 40-50 ezerre¹² teszik a különböző modern szerzők, míg a ja-kobinus diktatúra alig 14 hónapja alatt 16 ezer embert ítéltek halálra és végeztek ki

⁶ Petrétéi Dávid – Angyal Miklós: Hol tart most a kriminalisztika ontogenezeise? *Magyar Jog*, 65. (2018), 1. 51–57.

⁷ Fenyesi Csaba: A kriminalisztika alapkérdései. A változó rendészet aktuális kihívásai. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 14. (2013), 341–349.

⁸ Katona Géza – Kiss Lajos: *Kriminalisztikai jegyzet*. Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 1975. 36.

⁹ *Bűncselekmények nyomai – Krimináltechnika* (szerkesztő feltüntetése nélkül). Budapest, Belügyminisztérium, 1950. 26–28.

¹⁰ Gábor Béla: *A nyomozás segédeszközei*. II. kötet. Budapest, Pátria, 1916. 106–111.

¹¹ William Monter: *Witch Trials in Continental Europe*. In Bengs Ankarloo – Stuart Clark (szerk.): *Witchcraft and Magic in Europe*. Philadelphia, PA, University of Pennsylvania Press, 2002. 12.

¹² Malcolm Gaskill: *Witchcraft, A Very Short Introduction*. Oxford, Oxford University Press, 2010. 76.

a diktatúra elleni szervezkedések vádjával, illetve további 40 ezer embert végeztek ki ítélet nélkül.¹³

Mai globalizált világunkban a történeti fejtegetések többé nem kezdődhetnek úgy, hogy „már a régi görögök is”; a kriminalisztika fejlődésének bemutatásakor megkerülhetetlen a régi Kína is. A Song-dinasztia idejéből, a 13. század derekáról származik a világ legrégebb ismert és máig fennmaradt kriminalisztikai kézikönyve, Song Ci *A bűnök elsöprésének összegyűjtött jegyzetei*, amely magyarul *Egy kínai halottkém feljegyzései* címmel jelent meg.¹⁴ (Biztosan létezett, de még részleteiben sem ismert egy ennél is régebbi kínai halottkémléssel kapcsolatos szakkönyv, Xu Zhicai műve a 6. századból.¹⁵) Kínában a büntetőjogi, sőt a nyomozási ismeretek olyan közismertek voltak, hogy belekerültek a középkori, úgynevezett klasszikus regényekbe is.¹⁶ Kijelenthető ugyanakkor, hogy – legjobb tudomásunk szerint – a kínai kriminalisztika nem volt hatással a nyugati, európai kriminalisztika fejlődésére. Ebben a dolgozatban ezért a téma részletes bemutatását mellőzöm.

2. A büntetőeljárás fajtái

A büntetőeljárás vagy akár büntető eljárásjog fejlődésének teljes áttekintésére nem vállalkozom, de tendenciák felvázolásával igyekszem megragadni olyan csomópontokat, amelyekkel be tudom mutatni a büntetőeljárás, a bűnügyi megismerés kialakulását, fejlődését is. Ilyen tendenciák és csomópontok lehetnek az eljárásban a törzsi, az akkuzatórius és az inkvizitórius eljárás. A bizonyításban pedig a formális, a kötött és a szabad bizonyítás; illetve a kötött bizonyítást megelőző formális bizonyítás, azaz a „mágikus kriminalisztika”.

Törzsi eljárásnak tekintem azt, amikor a kevésbé differenciálódott társadalomban az „igazságszolgáltatás” eszköze a vérbosszú, illetve amikor a társadalom összetartása érdekében szankcionálnak bizonyos magatartásokat, gyakran vallási köntösbe öltöztetve. Ez utóbbira lehet példa az a korai római intézkedés, amely a termés leegyelését halállal rendeli büntetni, még hozzá Ceres istennőnek bemutatott, akasztással kivitelezett emberáldozatként.¹⁷ A fő oka a súlyos büntetésnek valójában az, hogy a hasonló cselekmények a formálódó társadalom alapjait támadták, a földműves és a pásztorkodó népek összeolvadását akadályozták, és ezért különösen veszélyesnek ítélték őket. (Hasonló példákat lehet említeni a héber jogból, ahol a büntetőjogi intézkedések, például a házasságtörés kirívóan szigorú büntetése, ugyancsak a nép fennmaradását szolgálta.)

¹³ Hugh Gough: *The Terror in the French Revolution*. Red Globe Press. 2010. 77.

¹⁴ Song Ci: *Egy kínai halottkém feljegyzései*. Budapest, Quattrocento, 2013.

¹⁵ Song Ci (2013): i. m. 5.

¹⁶ Petrétei Dávid: Kriminalisztika és büntetőeljárás a klasszikus kínai regényekben. *Obsitos Detektívek Lapja*, (2016), 1–2. 61–65.

¹⁷ Tóth J. Zoltán: A halálbüntetés az ókorban. *Jogelméleti Szemle*, (2004), 4. 1–11.

A „valódi” büntetőeljárást megelőző törzsi eljárásban, ha sérelem ért valakit, akkor elment, és azt a sérelmet megtorolta az okozón. Ha ehhez nem volt elegendő ereje, akkor segített neki a családja, barátai, szolgálai. Ha a sérelem elszenvedése közben meghalt, akkor a megtorlás joga az örököseit, leszármazottjait illette meg. Egyes vidékeken, egyes kultúrákban ez később megszűnt pusztán jog lenni, és egyenesen erkölcsi kötelességgé vált. Ez pedig magával hozta a vérbosszúk láncolatát, sőt szövevényes hálóját, hiszen egy bosszúból megölt családfő miatt bosszúból viszonozni kellett a gyilkosságot, ami azonban újabb bosszúkat szült. Ennek szabadjára engedése nagyon gyorsan felszámolta volna a formálódó emberi közösségeket, ezért megjelent a bosszú alapját képező jogviták rendezésének legitim terepe, az akkuzatórius eljárás.

3. Az akkuzatórius eljárás

Az akkuzatórius vagy vádelvű eljárás lényegében egyenrangú, mellérendelt felek jogvitájának rendezése bíróság, vének tanácsa vagy egyéb hasonló fórum előtt. A panaszos fél előadhatja sérelmeit, a megvádolt fél előadhatja védekező okfejtéseit, a felek felmutathatnak tárgyi bizonyítási eszközöket, hozhatnak magukkal tanúkat. A bírói fórum, legyen az valódi bíró vagy a falu három legtekintélyesebb öregjének tanácsa, figyelemmel kíséri a felek jogvitáját, mederben tartja azt, meghallgatja a tanúkat, megtekinti a bizonyítékokat, majd dönt. Ez az eljárás elterjedt a germán népeknél, a középkori Angliában, de lényegében a római *legis actio*-s eljárás is akkuzatórius eljárásnak tekinthető. Az alapvető felfogás szerint ugyanis a magánszemély sérelmére elkövetett jogsértés az adott magánszemély magánügye. Legyen ez egy nem teljesített szerződés (*contractualis* felelősség), egy kártérítési eljárás (*delictualis* felelősség), egy megbízás nélküli ügyvitel miatt keletkezett vagyoni követelés (*quasi-contractualis* felelősség) vagy egy gondatlan károkozás miatti kártalanítás (*quasi-delictualis* felelősség). A személyi tulajdon ellopása, a polgár csontjának eltérése deliktualis felelősséget alapozott meg, a sértett fél kártérítést követelhetett az elkövetőtől. Az államhatalom ehhez biztosította a feltételeket, biztosította adott esetben az ítélet kikényszerítését. Alapvetően nem részesült a sértettnek megítélt kártalanítási összegből.

Az inkvizitórius eljárás nevéhez tapadó konnotációk miatt gyakran előfordul, hogy az akkuzatórius eljárást „magasabb rendűnek”, modernebbnek vagy humánusabbnak állítják be. Ez azonban nem – feltétlenül – igaz. Rómában akkuzatórius jellegű eljárások során is különösebb fenntartások nélkül kínoztak meg tanúkat, hogy „hitelesebb” vallomásokat szerezzenek.¹⁸ A középkori Angliában a vád tanúinak joga volt esküvel megerősíteni a vallomásukat, a terhelt tanúinak ilyen joga nem volt;

¹⁸ Molnár Imre: Tanúvallomások (kinvallatás) értékelése a bűnösség megállapításánál az ókori római büntetőjogban. In *Emlékkönyv Dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, 1998. 243–250.

az eskütétel azonban nagyban növelte a tanúvallomás értékét, az esküvel megerősített vallomást sokkal hitelesebbnek tekintették. Az angol eljárásban a laikus esküdtek részvétele kötelező volt, a ténykérdéseket ők döntötték el. 1751-ben Surrey grófságban négy ülésnap alatt 54 vádlottat ítéltek el 54 különböző ügyben – feltételezhetjük, hogy különösebb „tárgyalásra” nem is került sor.¹⁹

A középkorban, az akkuzatórius eljárás mellett is léteztek olyan szabályok, amelyek megszegőit sértett híján is megbüntették. Csak példaként említem hazánkból azokat a rendelkezéseket, amelyek alapján megbotozták a templomba járást elmulasztó embereket. A mai fogalmaink szerint persze ezek inkább rendészeti jellegű fellépések voltak, sem mint nyomozás és büntető igazságszolgáltatás, bár Szent István korában ezek a határvonalak még nem voltak élesek.

4. Az inkvizitórius eljárás

A büntetőeljárás másik alapvető formája az inkvizitórius, magyarul nyomozóeljárás per. A második lateráni zsinatot követően, 1215-ben, III. Ince pápa alatt jelent meg, elsősorban a sértett nélküli bűncselekmények elleni hatékony fellépés érdekében. Számos olyan bűncselekmény létezett akkor is, amelynek nem volt sértettje, így nem volt, aki azt bíró elé vitte és ott feltárta volna. Ezért ezt a feladatot állami hivatal vállalta fel. Az eljárás neve összefonódott az akkoriban induló inkvizícióval, ami – mint már utaltam rá – szerencsétlen konnotáció, ráadásul nagyrészt megalapozatlan is.

Generális inkvizíció volt, ami a bűncselekmény megtörténtét volt hivatva tisztázni, speciális inkvizíció pedig az elkövető személyét. Formális *corpus delicti* volt a bűncselekmény megtörténte, materiális *corpus delicti* a bűn valamennyi tárgyi jele és mellékkörülménye.²⁰

Az inkvizitórius eljárás bürokratizálódik, képzett hivatásos bírakkal, bírói szervezettel. Ez a feltétele a fellebbviteli rendszerek kialakulásának. Másrészt mindent gondosan írásba foglalnak, jegyzőkönyveznek, a per maga egyre inkább írásban folyik. Ekként titkos, hiszen az iratokba kevesen tudnak beleolvasni, a bírói eljárás színhelyeként szolgáló hivatali helyiségekbe pedig nem férnek be nézők. A bíró a valódi tényállás egészére kíváncsi, a per célja a materiális igazság elérése. A felek nem egyenlők, a vádlónak jóval erősebb eszközök vannak a kezében.

A teljes tényállás minél pontosabb megismerése, a hiteles bizonyítékok beszerzésének igénye hozza el a kínvallatás intézményét. Témánk szempontjából ez nagyon fontos: az inkvizitórius per már igényelte a tényállás feltárását, a múlt megismerését, de ehhez eszköztelen volt. A lehető legjobbat akarta – igazságot szolgáltatni; a lehető legrosszabb módon – kínzással „hitelesített” vallomások útján.

¹⁹ Farkas Ákos – Róth Erika: *A büntetőeljárás*. Budapest, CompLex, 2012. 37.

²⁰ Katona Géza: *Bizonyítási eszközök a XVIII–XIX. században*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977. 63.

Az inkvizitórius – akkuzatórius elvek szembeállítására Rómában történt meg először. Az esküdtbírótság előtt *accusatio*, azaz népvád zajlott. Lényegében bárki megvádolhatta a vádlottat, a vádat képviselhette a *praetor* (vagy a *iudex quaestionis*) és az esküdtzék előtt. Később a *cognitio extra ordinem*, a rendkívüli bíraskodás jelent meg (majd vált egyeduralkodóvá). Ennek oka az volt, hogy a *questio*, az esküdtbírótság csak meghatározott ügyekben járhatott el: minden ügýtípusnak megvolt a maga esküdtbírótsága, a maga eljárásrendje, szabályozása. Ez a Kr. u. 2. századra tarthatatlanná vált, ezért jelent meg az esküdtbíróságok rendjén kívüli (tehát eny nyiben „rendkívüli”) büntetőbírótság. Ezekben nyert teret, majd vált egyeduralkodóvá az *inquisitio*, a közvád: a hivatal, képzett jogász által végzett vádlótevékenység. Ez sok esetben megkönnyítette a jogban járatlan közemberek számára a jogérvényesítést, akik korábban nem tudták (volna) hatékonyan képviselni magukat vádlóként. Ráadásul a bűn megtorlása nem függött attól, hogy akadt-e vádló: a hivatalnak kötelessége volt eljárni. A bíró hivatalnok volt, megjelent a fellebbezés. Magát az eljárást *questio* helyett *cognitio* néven említik; mindkettő „kérdésezést” jelent, de a *cognitio* eljárásban a vizsgálatot maga a bíró folytatta le. Így személyes meggyőződés alapján közelebb állt az igazsághoz, mint a sokszor érzelmi alapon működő esküdtzék.²¹

5. Az inkvizíció²²

Maga az inkvizíció nem volt az az embertelen halálgyár, aminek a felvilágosodást követően, illetve a kommunista történetírásban beállítani igyekeztek. Eleve többféle intézményt illeltek inkvizíció névvel. Elsőként a püspöki inkvizíciót. A 12. században a kathar vagy albigenes eretnekmozgalmak tanításai aláásták az egyház és az állam tekintélyét. Nemcsak a szentségeket utasították el, de megtiltották a házasságot, az eskütételt, az engedelmességet a hatóságoknak, engedélyezték az öngyilkosságot. Tagadták az ember szabad akaratát, így az ember a tanításaik szerint nem felelős a tetteiért. Ez, mivel alapjaiban ásta alá a királyi hatalmat és az állam közrendjét, nagyon komoly válaszokat váltott ki az államhatalomból, szabályos keresztshadjáratokat. A nép nagy része ugyancsak mélységes megvetéssel és gyűlölettel sújtotta a katharokat – hiszen ők azt prédikálták, hogy házasodni bűn, a templomban a világot teremtő Sátánt imádják, és Istenhez eljutni csakis a katharok fognak. Nagyon gyakori volt a katharok vagy az eretnekséggel meggyanúsítottak meglincselése. A püspöki inkvizíció ezt az önbíraskodást volt hivatott visszaszorítani. (Eredetileg a püspök melletti bíró az egyháziak felett rendelkezett csak joghatósággal.) Az 1184. évi veronai zsinat intézményesítette a püspöki inkvizíciót.

²¹ Molnár Imre: Az ókori Róma büntetőeljárás jogának rendje. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 74. (2012), 331–352.

²² Petrányi Ferenc: *Az inkvizíció. Mi a valóság a sok hazugság között?* Kalocsa, 1908; Marian T. Horvat: *The Holy Inquisition: Myth and Reality. Catholic Family News*, 5. (1998), 3. 21–26; Marton József: *Milyen volt valójában az inkvizíció? Keresztény Szó*, 22. (2011), 11.

Az eljárás során a megvádolt eretnekeket eskütételre kötelezték. Aki az esküt letette, tévtanait visszavonta, azt felmentették. Egyházi vezeklésre kötelezték (zarándoklat, böjt, ruháján nagy sárga kereszt viselése – és volt egyházi törvény arra, hogy a vezeklőt tilos gúnyolni). Aki az eskütételt megtagadta, azt átadták a világi hatóságnak, amely általában halálbüntetést alkalmazott (elvégre a királyság alapértékeit tagadó felforgatókról volt szó).

A pápai inkvizíció a következő, ezt IX. Gergely pápa 1231-ben intézményesítette. (A püspöki inkvizíció sem szűnt meg, csak háttérbe szorult.) Barbarossa Frigyes, a Szent Római Birodalom (Német-római Császárság) uralkodója számtalan embert végeztetett ki eretnység vádjával, és felmerült a gyanú, hogy politikai ellenfeleit küldi máglyára. A pápai inkvizítorok teológiailag magasan képzett, magiszteri fokozattal rendelkező, 40 évesnél idősebb Domonkos-rendi szerzetesek voltak, akik felett a rendjük többé nem, csak a pápa maga diszponált. Eljárásuk úgy zajlott, hogy az adott templomba megérkezve a misén szónoklatot tartottak, felszólítva az eretnekeket az önkéntes jelentkezésre. Ezt követően 15-40 napig „kegyelmi időszakot” hirdettek, amely alatt az eretnekek jelentkezhettek. A jelentkezők, ha beismerték és megbánták bűneiket, feloldozást nyertek. Bünbánatot kellett tartaniuk, ami böjt, zarándokút lehetett, vagy a ruhán kereszt viselése, a mise idején nádpálcával a kezükben részvétel stb. Az eretnekeket mindig kikérdezték eretnektársaikról. A feljelentett eretneket először megkérdezték haragosairól és ellenségeiről; ha a feljelentőt ezek közt megnevezte, a vádat eljettették. Ha a feljelentett eretnekkel szemben a gyanút alaposnak találták, eskütételre kötelezték. Ha az esküt letette, ugyanúgy feloldozták és bünbánatra kötelezték, mintha önként jelentkezett volna. A világi hatóságnak (halálbüntetésre) csak a „megátalkodott” (tanaihoz ragaszkodó) eretneket adták át. A kínvallatást szigorúan szabályozták a kor igazságszolgáltatásához képest: beteg vagy idős embert nem lehetett kínvallatásnak alávetni, más esetben az legfeljebb fél órán át tarthatott, és az akkor tett vallomást 24 órán belül visszavonhatta a vádlott.

A harmadik inkvizíció a spanyol inkvizíció, felállítását 1478-ban engedélyezte a pápa, de nem egyházi hivatal volt. A főinkvizítort és a *Suprema* (inkvizíciós tanács) legtöbb tagját az uralkodó nevezte ki, bár a *Suprema* soraiban valóban helyet foglaltak egyházi méltóságok is. A spanyol inkvizíció feladata elsősorban a látszólag keresztény hitre tért zsidók és muszlimok (marránók és moriszkók) kiszűrése volt. Ezek ugyanis gyakran magas hivatali állásokban fejtettek ki a megerősödő királyság érdekeivel ellentétes tevékenységet. (Természetesen nem ez volt a deklarált cél, hanem a hívő katolikusok hitbéli tisztaságának ellenőrzése.) A vatikáni levéltár 21. században feltárt egyes dokumentumai szerint a kezdetektől a 17. századig a spanyol inkvizíció csaknem 45 ezer eljárást folytatott le, ezek mindössze 1,8%-a ért véget halálos ítélettel.

A negyedik inkvizíció a római volt, a III. Pál pápa által 1542-ben alapított Szent Officium vagy *Congregatio Romanae et Universalis Inquisitionis*, Római Inkvizíció Általános Kongregációja. Ez a maga korában úttörő, meglepően modern jogintézményeket

alkalmazott, mint a terhelti jogok, a védelemhez való jog, a bebörtönzöttekkel való emberséges bánásmód (mosdási lehetőség, rendszeres tiszta ruha és tiszta ágynemű biztosítása). A kínvallatást szigorúan szabályozták, kizárólag kiegészítő eszközként tekintettek rá, majd 1635-ben végleg betiltották. (Jegyezzük meg: a „felvilágosult” II. József a kínvallatást nagyjából 150 évvel később tiltja majd be a Szent Római Birodalomban, és nem végleg.)

Magán az inkvizíció kívül viszont a középkori világ büntetőeljárása valóban kirívóan kegyetlen volt. A tényállások egy része eleve irracionális volt (például káromlás, varázslás), a felderítési módszerek nemkülönben. Más kérdés, hogy mindezeket hajlamosak az inkvizíció számlájára írni még ma is.

A középkorban nem volt jellemző a boszorkányüldözés, az a kora újkorban kezdődött. Ennek differenciált megítélése is indokolt. Ugyanis az esetek egy részében az irracionális vádpontok mellett nagyon is racionális bűncselekmények miatt fogták perbe a boszorkányokat: mérgezések, bábaként elkövetett műhibák (amelyek az anya vagy a csecsemő életébe kerültek) stb. Más esetekben a szerencsétlen perbe fogott valóban őszintén hitt abban, hogy képes varázsolni, embereket megátkozni; tehát a per tárgyává tett „mágikus rituálékat” valóban elvégezte. Ne feledjük, a kor volt az alkimisták fénykora is, a mágia valódiságában tömegek hittek. Az inkvizíciót önmagában felelőssé tenni a boszorkányüldözésekért nem lehet, hiszen igaz ugyan, hogy a Szent Római Birodalomban a püspöki inkvizíció végzett boszorkányüldözést a katolikus tartományokban, azonban boszorkányokat égettek a lutheránus tartományokban is.²³ A Római Inkvizíció az itáliai boszorkányokkal ésszerűen és enyhén bánt, ugyancsak az erősen katolikus Lengyelország, ahol az európai perek mintegy fele zajlott; ezeken a helyeken nagyon ritkán történtek kivégzések.²⁴ Skóciában a nagy boszorkányüldözéseket királyi biztosok végezték.²⁵

6. A vegyes rendszer

Tulajdonképpen a történelem során sem léteztek teljesen akkuzatórius vagy teljesen inkvizitórius rendszerek, a tényleges eljárásjogok mindig valahol a két végpont között helyezkedtek el, nem egyenlő távolságra. A valódi vegyes rendszert a napóleoni kodifikáció hozta el, a francia forradalom hatásait orvosolandó.

A francia forradalom lelkesen söpörte el az *ancien régime* valamennyi intézményét, így a királyság bírói rendszerét és büntetőeljárását. Nagyon tetszett a forradalmároknak, hogy a 17–18. századi Angliában a polgárságból verbuválódott esküdtek politikai döntéseket hoztak a büntetőügyekben, felségsértési vagy hazaárulási perekben szembehelyezkedve a királyi hatalommal. Bevezették az angol mintájú

²³ Koncz Ibolya Katalin: *A boszorkányüldözés jogtörténeti kérdései a Német-római Birodalomban és a királyi Magyarországon*. Doktori értekezés. Miskolc, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2007. 41.

²⁴ Kőrösi Réka: *A boszorkányüldözés és háttere az újkori Európában*. *Újkor*, 2018. február 18.

²⁵ Julian Goodare (szerk.): *The Scottish Witch-Hunt in Context*. Manchester, Manchester University Press, 2002. 67.

esküdtbíráskodást, amely tökéletes kudarcot vallott. A forradalom miatt megrendült közbiztonság miatt eleve megnövekedett a bűnözés. Az öntudatos polgárok mint esküdtek ráadásul több száz ártatlant ítélték halálra néhány év alatt.²⁶

Napoleon büntetőeljárás kódexe 1808-ban létrehozta a vegyes rendszert. Elválasztotta egymástól az inkább inkvizitórius elemeket felvonultató előkészítő eljárást vagy vizsgálatot, és az inkább akkuzatórius elemekre épülő tárgyalást. Az előkészítő eljárás még zárt és írásbeli, a tárgyalás már nyilvános és szóbeli.

Napjainkban a modern büntetőeljárás lényegében a vegyes rendszer bizonyos irányú továbbfejlesztése.

7. A bizonyítás fejlődése

A bizonyítás lehet formális, kötött, szabad és vegyes.

A formális bizonyítás, a „mágikus kriminalisztika” nem kriminalisztika, nem igazi büntetőeljárás. Célja nem a felderítés és a racionális bizonyítás, nem a valóság megismerése. A célja egy bizonyításnak álcázott szakrális, mágikus szertartás véghezvitele, ezért nevezem mágikus kriminalisztikának. A mágikus szertartás célja nem a múlt megismerése, hanem az, hogy a végén az azt végrehajtó közösség lelki békéje helyreálljon. Ezért zajlott a tetemrehívás.²⁷ A különböző próbák (például tüzes vas, vízpróbák) hasonló célt szolgáltak: a túlvilág kinyilvánítja szándékát, és megóvja az igaztalan ítéleléstől a valóban ártatlanokat. Így aki a próbán elbukik, a túlvilági erők által elismerten is bűnös, tehát megérdemli az ítéletet, nem érdemel sajnálatot. A differenciálatlan büntetőeljárást, azaz a személyes és családi vérbosszúk korát idéző párbaj során ugyancsak a túlvilági hatalmak közbeavatkozása segítette győzelemre azt a felet, akinek igaza volt. Ideértve akár az olyan eseteket is, amikor a vádlott személynek meg kellett verekednie a meggyilkolt sértett kutyáival – el tudjuk képzelni középkori viszonyok közt, hogy egy esetleges győzelem, azaz „bebizonyított ártatlanság” esetén is néhány nap alatt belehalhatott a harapások miatti fertőzésekbe a pernyertes. *Nota bene*: aki a kor logikája szerint bizonyosan ártatlan volt!

A formális bizonyítás korszakában a bűnözés is teljesen más volt, mint napjainkban. Kis közösségekben sok tanú van mindig, és szemet szúr a gyanús viselkedés is. Az ellopott jószág valaki óljában többletként jelentkezik, vagy a levágását nem tudja titokban tartani. A falu hamar szájára veszi azt, akinek viszonya van, vagy aki éjszaka kijárkál. Az idegen szemet szúr, nincs igazi utazóbűnözés. A szűkebb léttér és a szorosabb közösség miatt gyakori a tettenérés, szó szerinti lehet a forró nyomon üldözés. Megjegyzésre érdemes, hogy még a 19. század legvégén is az olvasható az első magyar kriminalisztikai kézikönyvben, hogy a „gonosztevő véres kezét a tett

²⁶ Farkas-Róth (2012): i. m. 47–48.

²⁷ Petrétei Dávid: A véryomelemzés mint a helyszínelés innovatív eszköze. *Belügyi Szemle*, 65. (2017), 2. 100–129.

elkövetés után siet jól megmosni; az pedig már magában feltűnő, ha az alsó néposztálynál, kivált hétköznapon gondosan megtisztított kezet találunk”.²⁸

John Douglas, az FBI Viselkedéstudományi Részlegének (FBI BSU) egykori munkatársa, a viselkedéselemzés és a személyiségprofil-alkotás egyik úttörője írja, hogy a régi időkben is nyilván voltak olyan sorozat- vagy kéjgyilkosok, mint napjainkban. Amikor a közösségből eltűnt valaki, vagy amikor megtalálták az áldozat tetemét, és az esemény számukra felfoghatatlanul szörnyű vagy förtelmes volt, akkor „segítségül hívták” a boszorkányok, vámpírok, farkasemberek történeteit. A kitalált lényeket tették felelőssé a kirívóan kegyetlen vagy érthetetlen ügyekben, hiszen ilyesmit hozzánk hasonló ember úgysem követhet el.²⁹ Hozzáteszük: ezekben az esetekben a közösség nyilván felmentve is érezte magát a bűnüldözés terhe alól. A *Piroska és a farkas* meséjében a „farkas” egyes vélemények szerint a germán jogszokások szerint kiközösített bűnös. A közösség elűzte a közösség ellen vétőket, akik aztán az erdőben éltek, egyedül. Ugyanakkor veszélyesek voltak a közösségre, akár az igazi farkas: olykor elmenekültek előle, olykor vadásztak rá.³⁰

Az, hogy a büntetőeljárás nem az igazságot hivatott feltárni, nem a „sötét középkor” jellemzője. A római esküdtbíráskodásban a Forumon zajló perben a vád- és védőbeszédre jobbra nem a tényállással kapcsolatban hangoztak el, hanem a vádlott emberi értékeivel, jellemével, hazafias tetteivel (vagy ezek hiányával) kapcsolatban. Az eljárás célja kevésbé a konkrét tényállás bizonyítása volt, sokkal inkább általában a vádlott társadalmi értékének mérlegelése. A védelem által felsorakoztatott „jellemtanukat” ezért *laudator*nak, dicsérőnek nevezték.³¹ (A római Forum elé vitt bizonyítási eszközök tehát fórum előttiek, fórumon lévők, latinul *forensis*, az angol *forensic* szó őse, és mára a törvényszéki-igazságügyi szakterület jelzőjévé vált világszerte.) Később viszont egyre nagyobb teret nyert az igazság megismerésének igénye, a már említett Diocletianus-idézet mellett sok más (császárkori) töredék is leszögezi ezt.

A középkorban is ismert volt az úgynevezett formális vagy alaki tanúbizonyítás, amikor a meghívott tanúk nem a tényállással kapcsolatban tettek vallomást, hanem a peres felek valamelyikét támogatták, dicsérték, vagy egész egyszerűen úgynevezett eskütársként csatlakoztak a vádló vagy a vádlott ünnepélyes esküjéhez.³²

Az érett középkorban a már említett lateráni zsinattal bevezetett inkvizitórius eljárás kezdte kiszorítani a formális bizonyítást és a mágikus kriminalisztikát. A pápa kifejezetten megtiltotta az Egyháznak az istenítéletekben való bármilyen részvételt, hiszen az isteni igazságszolgáltatás kérése, a csoda várása nem része a hét szentségnek.

²⁸ Endrődy Géza: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Losonc, 1897. 203–204.

²⁹ John Douglas – Mark Olshaker: *Sorozatgyilkosok*. Budapest, GABO, 1998. 29.

³⁰ Freda Adler – Gerhard O. W. Mueller – William S. Laufer: *Kriminológia*. Budapest, Osiris, 2000. 36.

³¹ Sály Pál: Az állandó büntetőbíróskodás működése az ókori Rómában. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. különszám 2. kötet. 364–373.

³² Vadász Viktor: A tanúbizonyítás rendszere a középkori magyar büntetőeljárásban. *Iustum Aequum Salutare*, 7. (2011), 3. 143–157.

Az inkvizitórius eljárás a bírói önkény visszaszorítása érdekében meghatározta az úgynevezett teljes bizonyítékokat és az *indíciumokat* (gyanúokokat). Teljes bizonyíték volt a beismerő vallomás vagy a ténytanú vallomása; indícium lehetett a rossz hírnév, a korábbi büntetések, a hallomástanúk, vagy az a körülmény, hogy a vádlottat a környéken látták. (*Adminicula* a segéd- vagy mellékgyanújel, mint a zavart viselkedés, sápadtság stb.)³³ Az indíciumok elegendők lehetnek az eljárás megindításához, a kínvallatáshoz is akár, de az elítéléshez nem.

A pozitíve kötött bizonyítási rendszerben, ha meghatározott számú teljes bizonyíték rendelkezésre állt (például beismerő vallomás vagy két ténytanú egybehangzó vallomása), a bírónak kötelessége volt elítélni a vádlottat, akár meggyőződése ellenére is. Ha viszont nem állt rendelkezésére a meghatározott számú teljes bizonyíték, a bírónak fel kellett mentenie a vádlottat, akár meggyőződése és számos indícium megléte esetén is. A 18. század végétől kezdtek áttérni a negatíve kötött bizonyítási rendszerre, ahol ugyanúgy a törvény határozta meg a bizonyítékok körét és súlyát, és bizonyos (előre meghatározott) mennyiségű bizonyíték megléte nélkül senkit sem ítéltetett el a bíró.

Az aprólékosan kidolgozott indícium-tan merev formalizmusa miatt nem tekinthető kriminalisztikának, annak ellenére, hogy hasonló kategóriákkal dolgozik (vallomás, szemle, okirat stb.). A mai értelemben vett kriminalisztika felé akkor mozdul el, amikor ezt a merev formalizmust feloldják az eljárási kódexek, és egyrészt szigorú kategorizálás nélkül sorolják fel az indíciumokat, másrészt lehetővé teszik az indíciumok összefüggéseinek értékelését, és így a több nem teljes bizonyíték összefüggését teljes bizonyítékként fogadhatják el. Mindezt tartalmazta II. József 1788-ban kibocsátott *Általános Büntetőbíróvási Rendtartása*. Az értékelési koncepció megváltoztatására a tortúra tilalma, és így a teljes bizonyítéknak tekintett beismerő vallomások számának megcsappanása miatt volt szükség.³⁴

Az indícium-tan azonban inspirálóan hatott a későbbi kriminalisztikára. A krimináltaktika atyja, Albert Weingart, 1904-es *Kriminaltaktik* című művében a feudális indícium-tanra építve írta meg a nyomozásról és bizonyításról szóló fejezetet. Először az általános, valamennyi bűncselekmény vizsgálata során szerepet játszó indíciumok, majd az egyes bűncselekményfajták vizsgálata során szerepet játszó indíciumok felhasználásával alakított ki taktikai szabályokat. Ezek:

- a tettes helyszíni jelenlétére utaló indíciumok;
- a tettes tulajdonságaira, készségeire, ismereteire vonatkozó indíciumok;
- a tett motívuma;
- az elkövetéshez szükséges tárgyak birtoklása; az ellopott tárgy birtoklása.³⁵

A vegyes eljárási rendszer megjelenésével már nem volt szükség a bírói önkényt ilyen jellegű szabályokkal korlátozni, ráadásul a szóbeli, közvetlen tárgyaláson keletkező

³³ Katona (1977): i. m. 366–367.

³⁴ Kovács Gábor – Czebe András: Indíciumokról. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2/2. klnsz. 78–84.

³⁵ Katona (1977): i. m. 372–373.

bizonyítékok egész egyszerűen nem voltak besorolhatók a kötött bizonyítás kategóriáiba. Például a ténytanú, aki a kereszkérdezés során bizonyos kulcskérdésekre ellentmondó válaszokat ad, vagy a szembesítésen látványosan összeomlik, de állításaihoz tovább ragaszkodik, vajon teljes bizonyítéknak számítana? Korábban a leírt vallomásából dolgozott a bíró, ott ilyen probléma nem merült fel. Napóleon említett 1808-as büntetőeljárás kódexében kizárólag a bíró meggyőződését tették meg a bizonyítottság kritériumának, ez a szabad bizonyítás. A későbbi büntetőeljárás kódexek bizonyítási szabályai azonban vegyesnek tekinthetők, amennyiben a bizonyítékok körét, a bizonyítás szabályait és korlátait a törvény határozza meg, de ezeken belül a bíró szabadon mérlegelhet és értékelhet.

8. Beccaria munkássága³⁶

1764-ben Cesare Beccaria, jogvégzett milánói mári a felvilágosodás egyik legfontosabb művét jelentette meg a toszkánai Livornóban, a Szent Római Birodalomban. A *Bűnökről és büntetésekről (Dei delitti e delle pene)* című 106 oldalas kiadványon nem volt feltüntetve a szerző, ami nem csoda: a felvilágosodás eszméit veszélyes volt terjeszteni a birodalomban.

Milánó lakossága ekkoriban 120 ezer körül volt. 1741 és 1762 közt 77 ezer embert végeztek ki vagy ítétek fegyházra. Volt olyan nap, amikor hat embert végeztek ki nyilvánosan, különböző kínhalálmekkel. Ennek ellenére a város közbiztonsága csapnivaló volt. A korszakhoz tartozik még a Voltaire által megörökített több súlyos francia justizmord: az öngyilkos fiának megölésével megvádolt, majd kerékbe tört Jean Calas, a távollétükben halálra ítélt Sirven család (ugyancsak az egyik leánygyermek tisztázatlan halála miatt ítélték el az egész családot), vagy a kirívó kegyetlenséggel kivégzett La Barre lovag, aki a vád szerint tiszteletlen volt a körmenettel szemben, és megrongált egy feszületet.³⁷

Beccaria munkáját nem aprólékos büntetőjog-tudományi műnek szánta, hanem a felvilágosodás eszmei alapjain álló, filozófiai indíttatású programnak a jó, a helyes büntetőjog és büntetőpolitika kialakítása érdekében. Legfontosabb megállapításai, hogy racionális alapokon álló és humánus büntetőeljárásra van szükség, mert az a hatékony. Az irracionális és transzcendens elemeket, mint az eskü, számúzni kell. A bűnözés nem az isteni parancsok elleni vétkek, hanem az emberi törvények elleni; a büntetés célja nem a megbomlott isteni rend helyreállítása, hanem a nevelés. A megbomlott isteni rend helyreállítása, az Isten kiengesztelése (*expiatio*) céljából hajtottak végre kirívóan kegyetlen büntetéseket; holott ez nem szolgálta a társadalom érdekeit.

³⁶ Stipta István: *Cesare Beccaria és kora. 250 éves a Dei delitti e delle pene*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK, 2015. 11–32.

³⁷ Poór János: *Az elesettek ügyvédje. Árnyak a fény századában. Rubicon*, 1. (1990), 4. 4. 7–9.

Beccaria művének átfogó értékelése helyett a kriminalisztika története szempontjából jelentős elemet emeljük ki itt. A büntetőeljárásnak racionálisnak kell lenni. Racionális eszközökkel kell a tényállást megismerni és bizonyítani. A kínvallatás nem alkalmas őszinte és pontos vallomás kicsikarására. Az esküvel megerősített (de látványosan betanult) tanúvallomás nem értékesebb az élményszerű, de esküvel meg nem erősített elmondásnál.

A tényállás pontos feltárásának igénye korábban is megjelent már, de egyszerűen nem voltak hozzá megfelelő eszközök. A felvilágosodás idejében kezdett a tudomány olyan színvonalat elérni, hogy a ténymegállapítások eszközeként számításba jöhetett.

9. Tudomány a büntetőügyekben

„A tudomány egyszerre valami nagyon kézzelfogható és egyszerű dolog lett, amitől eredményeket és gyors eredményeket vártak. Jobb ma egy új és közeli ország, ahol olcsón, felelősség nélkül áshatjuk a föld aranyát, mint holnap ama bizonyos arany, amelyet szénből és homokból csinálnak majd az alkimisták, ha a csillagok állása összeesik. A túlzó divatosok egyszerre rájöttek, milyen kényelmes és hízelgő tudat, hogy a Föld csak egy golyó – előre és hátra, mindenfelé bejárható, tehát birtokba vehető. A végtelenbe nyúló tányér, mely valahol a Krisztályég rettentő tengerébe omlik, egyszerre összezsugorodott és kicsike lett, kis elefántcsontteke, amit zsebre lehet vágni – és voltak, akik komolyan gondoltak rá, hogy zsebre vágják.”³⁸

A felvilágosodás kora indította meg a tudomány differenciálódását, a mai értelemben vett természettudományok megjelenését. A filozófiában eddigre az empirizmus és a racionalizmus teret hódított. A hétköznapi életből kezdett visszaszorulni a vallás, a transzcendens, és egyre inkább átadta a helyét a világ tapasztalati megismerésének. Ez hosszú szerves fejlődés eredménye volt. Valószínűleg az 1347-et követő nagy pestisjárvány, a fekete halál volt az első, amely kikezdte az addig mindentudónak, a világ magyarázatára egyedül kompetensnek tekintett Egyház tekintélyét.³⁹ Ezt követte a klasszikus (pogány) műveltség felfedezése, elsőként a római jogé, majd a reneszánsz idején a művészeté. Tagadhatatlan volt az egyház belső válsága is, amely a reformációhoz vezetett. Közben a nagy földrajzi felfedezések kitérítették a világot. Nagy távolságokra hajózni a csillagok alapján lehet csak, gömbölyű földön. A prekolumbián magaskultúrákat az acél, a számszerű, a lőpor győzte le. Nem egyszerűsíthetjük le ezeket a kérdéseket a vallás és a tudomány szembenállására:

³⁸ Karinthy Frigyes: *Két hajó*. Budapest, Athenaeum, (é. n.). 13–14.

³⁹ Kelemen Gábor: Járvány és válság. In Kondorosí Ferenc – Sereg András: *Noé galambja. Megjavul-e az emberiség a járvány után*. Budapest, Bíbor, 2020. 59.

Nagy Szent Albert (Albertus Magnus), Roger Bacon, Kopernikusz mind egyházi ember volt, XIII. Gergely pápa pedig jeles tudós. Az asztrolábiumot, a binokuláris teleszkópot ugyancsak klerikális személyek találták fel. A katedrálisok a kor legfejlettebb építészetét tükrözik. Grimaldi, jezsuita szerzetes, a 17. században fedezte fel a fényelhajlást és szóródást, és a sort még nagyon hosszan lehetne folytatni. Ezzel együtt tény, hogy az embert körülvevő világ, a természet megismerésére a racionális megismerés, az empirikus leírás tűnt alkalmasabbnak még a tudományokkal foglalkozó klerikusok számára is.

A büntetőeljárásba bevont első szakértők az orvosok voltak. Már Hippokratész fontosnak tartotta, hogy az orvos felismerje az idegenkezűséget halál esetén.⁴⁰ Az orvosokhoz intézett legfontosabb kérdések a sérülésekre vonatkoztak, illetve a szüzességre. Indokolt lenne a szakértő és az orvos szavak idézőjelbe tétele, főleg az ókor után és a reneszánsz kor előtt. Szüzességet bábák is vizsgáltak, sebeket borbélyok is, az észlelteket pedig vallomásban adták elő.

Hazánkban az Árpád-korban az oklevelek, okiratok eredetiségét erre alkalmas emberek (főleg papok, szerzetesek) vizsgálták.⁴¹ (A korban az okiratoknak kiemelt szerepe volt a bizonyításban.)

Hammurápi oszlopán szerepel az építőmester felelőssége. Ha az építő hibájából összedőlő ház halált okoz, az építőnek akár az életével kell felelnie. Arra azonban nem találunk rendelkezést, hogy az építő hibáját, a hiba mértékét ki és hogyan hivatott megállapítani. Az adott korban a gondatlanság enyhébb alakzatai alól ünnepléses esküvel lehetett szabadulni általában. Sajnos nem maradt fenn jogeset, ahol az építő vallomásában rajta kívül álló okra hivatkozik, amit más építőknél kell véleményezni, azaz nem tudjuk, hogy a korban létezett-e „építész szakértő”.

A 16. században Ambroise Paré⁴² (1510–1590) francia borbélysebész és katoniorvos végzett boncolásokat kifejezetten abból a célból, hogy a sérülések belső szervekre gyakorolt hatását felmérje, tanulmányozza. 1532-ben a *Constitutio Criminalis Carolina* kötelezővé teszi az élet és testi épség elleni bűncselekmények kapcsán orvosi jártasságú tanúk (szakértők) igénybevételét. 1656-ban a *Praxis Criminalis* elrendelte, hogy testi sértés, emberölés esetén a sérültet, illetve a holttestet esküdt sebésznek kell megvizsgálnia; megállapítva, hogy a sértett melyik testrészén, milyen eszközzel, hány sebet kapott. Nyilatkoznia kell arról, hogy a sebek általában vagy azok közül csak egyik-másik volt-e halálos. A sérült egyén holttestét sebészi vizsgálat nélkül eltemetni nem lehet. A vizsgálatot akkor is el kell végezni, ha a tettes ismeretlen.⁴³

Hazánkban Rayger Károly (1641–1707) végzett először hatósági felkérésre boncolásokat, illetve vizsgálta újszülöttek élveszületését. 1726-ban írták elő, hogy a hirtelen halál és az emberölés elkülönítésére boncolás végzendő, ebben jártas

⁴⁰ Kazai Anita: Bűn és medicina. *Medical Online*, 2011. augusztus 5.

⁴¹ Szócs Tibor: *A nádori intézmény korai története 1000–1442*. Budapest, MTA Támogatott Kutatócsoportok Irodája, 2014. 226–227.

⁴² Philippe Hernigou: Ambroise Paré's life (1510–1590): part I. *International Orthopaedics*, 37. (2013), 3. 543–547.

⁴³ Sótónyi Péter: *A törvényszéki-igazságügyi orvostan története*. Medicina, 2009.

sebészekkel. 1788-ban a Helytartótanács az ország egész területén elrendeli a halottkémlést. Az igazságügyi orvostan kötelező egyetemi oktatását a Helytartótanács 1793-ban rendeli el. Rác Sámuel 1794-ben írja meg az első magyar nyelvű igazságügyi orvostani tankönyvet.⁴⁴ (Csak a kontraszt kedvéért jegyezzük meg, hogy ekkoriban az istenkáromlást a *Praxis Criminalis* nyelvkitépéssel és fővétellel rendelte büntetni alapesetben, minősített esetben pedig nyelvkitépéssel, tüzes fogós tépéssel, a hátból szíj hasításával és végül elevenen elégetéssel.⁴⁵)

A 19. században a magyar igazságügyi orvostan világszínvonalúvá vált. Mind a mai napig az igazságügyi orvostan nyelve a magyar, szemben a többi orvostudományi szakterülettel. Az orvostudomány, a vegyészet, a toxikológia az egész világon robbanásszerű fejlődésnek indult ekkor.

1836-ban James Marsh kifejleszti az arzén kimutatására alkalmas módszert, amelyet Mathieu Orfila, az igazságügyi toxikológia atyja, 1840-ben Párizsban, a férjgyilkos Marie Lafarge tárgyalásán be is mutatott. Az exhumált holttestből vett mintákban arzént mutatott ki, holott a sír talajában nem volt arzén, onnan nem származhatott.⁴⁶ Sorban ez után a többi mérgező fém kimutatására is megszülettek a módszerek, majd 1886-ban a bürök fő alkaloidja, a koniin is kimutathatóvá vált.⁴⁷ Egyre nehezebb dolga lett a „tökéletes gyilkosságban” bízó mérgekeverőknek.

Louis François Étienne Bergeret (Bergeret d'Arbois) francia orvos, az igazságügyi rovartan egyik atyja. 1850-ben egy mumifikálódott gyermek boncolásakor határozta meg a halál idejét a testüregekben található üres bábokból.⁴⁸

Rudolf Virchow, német orvosnak ugyancsak a patológia volt a szakterülete. Ő végezte 1861-ben az első hajszál-összehasonlítást büntetőügyben.⁴⁹ Idetartozik, hogy 1826-ban J. J. Lister kifejlesztette az összetett lencsés mikroszkópot, amely kiküszöbölte a szférikus és kromatikus aberrációt (képalkotási optikai hibák), 1846-ban pedig Carl Zeiss megalapította a mikroszkópok és egyéb optikai eszközök tömeggyártásával foglalkozó cégét.

Ludwik Karol Teichmann-Stawiarski lengyel anatómus volt, aki 1853-ban kifejlesztette a róla Teichmann-tesztnek elnevezett módszert, amely a vér kimutatására szolgál.⁵⁰ A módszer alkalmazása során akár nagyon kis mennyiségű vér is vérként azonosíthatóvá válik. Jégecetsav és só hozzáadásával hemin- (haematin-klorid-) kristályok jönnek létre, ez mikroszkóp alatt vizsgálható.

⁴⁴ Sótonyi (2009): i. m.

⁴⁵ Béli Gábor: *Magyar jogtörténet. A tradicionális jog.* Budapest, Dialóg Campus, 2000. 120.

⁴⁶ Lásd: www.nlm.nih.gov/exhibition/visibleproofs/galleries/cases/orfila.html

⁴⁷ Hannu Hotti – Heiko Rischer: The Killer of Socrates: Coniine and Related Alkaloids in the Plant Kingdom. *Molecules*, 22. (2017), 11. 1962.

⁴⁸ Bernard Greenberg – John Charles Kunich: *Entomology and the Law.* Cambridge, Cambridge University Press. 2002. 13.

⁴⁹ Cary T. Oien: Forensic Hair Comparison: Background Information for Interpretation. *Forensic Science Communication*, 11. (2009), 2.

⁵⁰ Agata Musiał et al.: Ludwik Karol Teichmann (1823–1895). *Folia Medica Cracoviensia*, 57. (2017), 4. 41–54.

10. A Sûreté és a vizsgálóbírók

Párizsban 1812-ben megalakult a Sûreté, a legendás egykori bűnöző, Eugène-François Vidocq vezetésével. A Sûreté több tagja is egykori bűnöző volt, civil ruhában, rendőri kiletüket leplezve dolgoztak. Működésük első nyolc évében a mindössze 30 fős egység 40%-kal csökkentette a párizsi bűnözést.⁵¹ Vidocq önéletrajzi regényében számos ma is ismert kriminalisztikai módszert mutat be, például az éjszakai zápor nyomainak felismerése a gyanúsítható személy ruházatán és lábbelijén, a vasalt cipő jellegzetes nyomának azonosítása azzal, hogy a cipőt a helyszínre viszik stb.⁵² Néhány alkalmazott módszere ma már nem állná ki a jogszerűség próbáját, az általa alkalmazott kriminalisztikai csapdák egy része merő provokáció.⁵³ A napóleoni szabad bizonyítás során azonban ilyen előzetes aggályok nem merültek fel a bizonyítékok kapcsán, az egyetlen cél a bíró meggyőződésének kialakítása volt, erre pedig a jogellenes bizonyítékok is alkalmasak lehettek.

Már Vidocq idejében is nyilvánvaló volt, hogy a legveszélyesebb bűnözők lépést tartanak a műszaki-technikai fejlődéssel, a betörők képezik magukat, gyakorolnak, új eszközöket fejlesztenek ki. A század második felében megjelentek a politikai indítatású bűncselekmények: anarchisták, nihilisták stb. szervezkedései, merényletei, izgatás és röplapozás stb. Megjelentek a pokolgépek, az időzített vagy késleltetett működésű robbanószerkezetek. Ezekre a rendőrségnek is reagálnia kellett.

Napoleon eljárásjogi kódexét a francia császár csapatai sikeresen exportálták Európa nagyon sok államába. A vegyes eljárási és a szabad bizonyítási rendszer mellett a vizsgálóbíró intézménye is megjelent számos államban. Az elkülönült előkészítő eljárás és az ezt végző vizsgálóbíró intézménye a jogi, igazságszolgáltatási dimenzióban adott lökést a kriminalisztika fejlődésének: a vizsgálóbíró gyakorlati tevékenysége maga a kriminalisztika, az összegyűjtött tapasztalatok közreadása az első kriminalisztikai tananyag.

Az 1830-as években alakultak ki a német tartományokban és városokban az első bűnügyi osztályok. Ez lehetőséget adott a tapasztalatok összegyűjtésére és átadására. Megszülettek Poroszországban és Szászországban az első rendőri kézikönyvek. Megindult továbbá a jogesetek összegyűjtése, illetve az absztrahált tapasztalatok összefoglalása. Ilyenek voltak P. J. A. von Feuerbach vizsgálóbíróként írt tanulmányai és útmutatói, összegyűjtött művei.⁵⁴

Feuerbach műveit tanítványa, tanársegédje és barátja, C. J. A. Mittermaier gyűjtötte össze és fejlesztette jelentősen tovább. Mittermaier, heidelbergi jogászprofesszor, egy időben bajor udvari tanácsos, majd a frankfurti parlament

⁵¹ Lásd A kriminalisztika atyja: Eugène Vidocq kalandos élete. *Ipon*, 2016. november 22; Sûreté: <https://en.wikipedia.org/wiki/S%C3%BBret%C3%A9>

⁵² Eugène-François Vidocq: *Egy kalandor a múlt századból*. Budapest, Gondolat, 1970. 137–138.

⁵³ Vidocq (1970): i. m. 112.

⁵⁴ Armin Forker: *Történeti kriminalisztika – Kísérlet az európai kriminalisztika fejlődésének tanulmányozására*. In: Katona Géza (szerk.): *A kriminalisztika aktuális kérdései*. Budapest, BM, 2001. 63–93.

tagja volt.⁵⁵ Munkásságának témánk szempontjából legfontosabb újítása a mellékes körülmények egybeesése és a több bizonyítékforrás kölcsönös összhatása alapján végzett bizonyítás.⁵⁶

Mittermaier tanítványa L. H. F. von Jagemann volt, badeni bírósági tisztviselő. 1838-ban jelentette meg *Kézikönyv a bírósági vizsgálatokhoz* című művét. A monumentális, több mint 830 oldalas mű átfogja a nyomozás és vizsgálat számos területét.⁵⁷ A kötet elején a szemléről, halottszemléről, gyűjtővizsgálatok szemléről, szakértők igénybevételeéről ír, a második részben a vádlottak kezelése, szállítása, a házkutatások szabályai szerepelnek, majd a szembesítés és a felismertetés. A második könyvben a letartóztatottak kezelése, emberi méltósága szerepel, a harmadik könyvben a vádlottak, majd a tanúk kihallgatásának módszerei. A negyedik könyvben az ügyiratok alaki követelményei szerepelnek.⁵⁸ 1841-ben azonos címmel jelent meg a mű 870 oldalas kiadása.

Hazánkban 1842-ben jelent meg Zsoldos Ignác: *A szolgabírói hivatal*. I–II. című könyve, 1844-ben második kiadásban. A második kötet részletes útmutatásokat tartalmaz a bűncselekmények tényállásának tárgyi és személyi mozzanatainak megállapítására.⁵⁹ A második kötet a bűnyüggel kapcsolatos eljárás mellett a szolgabíró számtalan közigazgatási és rendészeti feladatát részletezi, a mezei rendőri feladatoktól az utcai járőrözés fontosságán és az útlevelek kérdésén át a tűzrendészetig.⁶⁰

A kriminalisztika kifejezés Hans Gross 1893-ban megjelent kötetének címében (*Kézikönyv a vizsgálóbírák számára mint a kriminalisztika rendszere*) fordul elő először.⁶¹ Ennek nyomán jelent meg 1897-ben Losoncon a *Bűnyüggel nyomozás kézikönyve* című 280 oldalas kötet (a címlapon: „Grósz János grazi cs. és kir. államügyész munkája és egyéb források alapján írta Endrődy Géza”).⁶²

Eddigre, 1892-ben megjelenik Francis Galton *Finger Prints* című kötete, a daktiloszkópia, az ujjnyom-azonosítás alapműve is. Az ujjnyomok azonosítása Fenyvesi szerint már a kriminalisztika első mérföldköve.⁶³

⁵⁵ Arnd Koch: C. J. A. Mittermaier and the 19th Century Debate about Juries and Mixed Courts. *Revue Internationale de Droit Pénal*, 72. (2001), 1–2. 347–353.

⁵⁶ Forker (2001): i. m.

⁵⁷ Fenyvesi Csaba: Az ősrövidítés a modern kriminalisztikáig. A kriminalisztika alaptudományi és történeti vázlata. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 4. 13–27.

⁵⁸ A kötet hozzáférhető: www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb10394742?page=,1

⁵⁹ Katona (1977): i. m. 66.

⁶⁰ Koi Gyula: A rendészet megjelenése a hazai közigazgatási jog és közigazgatástan legkorábbi tudósainak monografikus munkásságában (1842–1855). *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 139–146.

⁶¹ Fenyvesi (2016): i. m.

⁶² Endrődy (1897): i. m.

⁶³ Fenyvesi (2014): i. m. 56.

11. A nulladik mérföldkövek

Az orvostudomány mellett más területek fejlődése is gyorsította a kriminalisztika megjelenését a 19. században. A *nulladik mérföldkő* cím rájátszás Fenyvesi Csaba kriminalisztikai mérföldköveire, ahol az első mérföldkő az ujjnyom, a második a vér.⁶⁴

Joseph N. Niépce 1826 körül készíti el a világ első fényképét *Kilátás a dolgozószobából* címmel; Louis J. M. Daguerre első felvétele 1837-ben született meg, találmánya 1839. augusztus 19-én robbant a köztudatba.⁶⁵

A fényképezés első bűnügyi felhasználása a bűnözők portréjának megörökítése volt a 19. század közepétől. Ráadásul a fénykép a világon először hozta el azt az élményt, hogy a múlt megismerhető. Hogy van esély kétdimenziós képpé kimerevíteni a pillanatot.⁶⁶

A fotó melletti másik „nulladik mérföldkő” a pszichológia.

A 19. század közepén kibontakozott a tudomány pozitivista felfogása. Ennek lényege, hogy mindaz, amit korábban metafizikai problémának tekintettek, hirtelen a tudomány hatókörébe került. Ez a pozitivista felfogás pezsdítően hatott a tudományok önállósodására is.⁶⁷ A modern pszichológia megalapítójának Wilhelm Wundt lipcsei professzort tekintik. Ő orvosként, fiziológusként a lipcsei egyetem filozófia tanszékének professzora lett. Itt a belső tapasztalás német idealista filozófiai hagyományát egyezteteti össze a természettudomány kísérletezésével, megteremtve a modern pszichológiát.⁶⁸

Hirtelen a „lélek” megszűnt misztikus objektumnak lenni. A teológia és metafizika tereiméből a természettudományokéba került. Az érzékelés, észlelés, emlékezés, a viselkedés mozgatórugói lassan-lassan egyre jobban feltárultak. Tanulmányozásuk hatalmas lökést adott a személyi bizonyítékok szakszerű begyűjtése fejlődésének, tehát a mai értelemben vett krimináltaktika kialakulásának.

12. Zárógondolat

Ezt a tanulmányt a kriminalisztika kialakulásának szenteltem. Az évszázadokat áttekintő vállalkozás a 19. század utolsó évében, a kriminalisztika kifejezésének és első mérföldkövének megjelenésekor véget ér.

Összefoglalva megállapíthatjuk (Fenyvesivel⁶⁹ egyetértve), hogy a kriminalisztika kialakulásához szükség volt

- a racionális bizonyítást előtérbe helyező jogrendszerre;
- a valódi tényállásra kíváncsi igazságszolgáltatásra;

⁶⁴ Fenyvesi (2014): i. m. 56–58.

⁶⁵ Willfried Baatz: *Fotográfia*. Budapest, Kossuth, 2003. 17–20.

⁶⁶ Petrétei Dávid: Nulladik mérföldkő. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 22. (2020), 227–234.

⁶⁷ Pléh Csaba: *A lélektan története*. Budapest, Osiris, 2010. 115.

⁶⁸ Pléh (2010): i. m. 152.

⁶⁹ Fenyvesi (2016): i. m.

- a természettudományok megjelenésére, differenciálódására, fejlődésére;
- a pszichológia megjelenésére;
- a fényképek megjelenésére és hétköznapi tárgyá válására;
- a bűnözés megváltozására, a nagyvárosok bűnügyi fertőzöttségére, az utazó-bűnözésre;
- a bűnügyi rendőrség megjelenésére mint a bűnözésre adott válaszra.

A megelőző korokban ezek nem álltak együtt. Az inkvizíció is racionális bizonyítékok alapján volt kíváncsi a valódi tényállásra, de ehhez a tudományok fejletlensége miatt eszköztelen volt, ezért „hitelesítették” a vallomásokat kínzással.

IRODALOMJEGYZÉK

- Adler, Freda – Gerhard O. W. Mueller – William S. Laufer: *Kriminológia*. Budapest, Osiris, 2000.
- A kriminalisztika atyja: Eugène Vidocq kalandos élete. *Ipon*, 2016. november 22. Online: <https://ipon.hu/magazin/cikk/a-kriminalisztika-atyja-eugene-vidocq-kalandos-elete>
- Angyal Miklós: A kriminalisztikai megismerés avagy a kriminalisztika megismerése. In Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (szerk.): *A munkát nem lehet eltíkolni – Tiszteletkötet Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016. 7–11. Online: https://www.researchgate.net/publication/323538636_A_kriminalisztikai_megismeres_avagy_a_kriminalisztika_megismerese
- Baatz, Willfried: *Fotográfia*. Budapest, Kossuth, 2003.
- Béli Gábor: *Magyar jogtörténet. A tradicionális jog*. Budapest, Dialóg Campus, 2000.
- Bűncselekmények nyomai – Krimináltechnika* (szerkesztő feltüntetése nélkül). Budapest, Belügyminisztérium, 1950.
- Douglas, John – Mark Olshaker: *Sorozatgyilkosok*. Budapest, GABO, 1998.
- Endrődy Géza: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Losonc, 1897.
- Farkas Ákos – Róth Erika: *A büntetőeljárás*. Budapest, CompLex, 2012.
- Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika alapkérdései. A változó rendszet aktuális kihívásai. *Pécsi Határőr Tudományok Közlemények*, 14. (2013), 341–349. Online: www.pecshor.hu/periodika/XIV/fenyvesics.pdf
- Fenyvesi Csaba: *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2014.
- Fenyvesi Csaba: Az ősröbbanástól a modern kriminalisztikáig. A kriminalisztika alaptudományi és történeti vázlatja. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 4. 13–27. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2016.4.1>
- Forker, Armin: Történeti kriminalisztika – Kísérlet az európai kriminalisztika fejlődésének tanulmányozására. In Katona Géza (szerk.): *A kriminalisztika aktuális kérdései*. Budapest, BM, 2001. 63–93.
- Gábor Béla: *A nyomozás segédeszközei*. II. kötet. Budapest, Pátria, 1916.
- Gaskill, Malcolm: *Witchcraft, A Very Short Introduction*. Oxford, Oxford University Press, 2010. Online: <https://doi.org/10.1093/acrade/9780199236954.001.0001>
- Goodare, Julian (szerk.): *The Scottish Witch-Hunt in Context*. Manchester, Manchester University Press, 2002.
- Gough, Hugh: *The Terror in the French Revolution*. Red Globe Press, 2010.
- Greenberg, Bernard – John Charles Kunich: *Entomology and the Law*. Cambridge, Cambridge University Press. 2002.

- Hernigou, Philippe: Ambroise Paré's Life (1510–1590): part I. *International Orthopaedics*, 37. (2013), 3. 543–547. Online: <https://doi.org/10.1007/s00264-013-1797-5>
- Horvat, Marian T.: The Holy Inquisition: Myth and Reality. *Catholic Family News*, 5. (1998), 3. 21–26. Online: http://web.t-online.hu/kesz/jel/03_01/mitosz.html
- Hotti, Hannu – Heiko Rischer: The Killer of Socrates: Coniine and Related Alkaloids in the Plant Kingdom. *Molecules*, 22. (2017), 11. 1962. Online: <https://doi.org/10.3390/molecules22111962>
- Karinthy Frigyes: *Két hajó*. Budapest, Athenaeum, (é. n.)
- Katona Géza: *Bizonyítási eszközök a XVIII–XIX. században*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977.
- Katona Géza – Kiss Lajos: *Kriminalisztikai jegyzet*. Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 1975.
- Kazai Anita: Bűn és medicina. *Medical Online*, 2011. augusztus 5. Online: http://medicalonline.hu/cikk/bun_es_medicina
- Kelemen Gábor: Járvány és válság. In Kondorosi Ferenc – Sereg András: *Noé galambja. Megjöv-e az emberiség a járvány után*. Budapest, Bíbor, 2020. 47–60.
- Kertész Imre (szerk.): *A bűnügyi technikus kézikönyve*. Budapest, BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, 1964.
- Koch, Arnd: C. J. A. Mittermaier and the 19th Century Debate about Juries and Mixed Courts. *Revue Internationale de Droit Pénal*, 72. (2001), 1–2. 347–353. Online: <https://doi.org/10.3917/ridp.721.0347>
- Koi Gyula: A rendészet megjelenése a hazai közigazgatási jog és közigazgatásban legkorábbi tudósainak monografikus munkásságában (1842–1855). *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 139–146. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2014.2.14>
- Koncz Ibolya Katalin: *A boszorkányüldözés jogtörténeti kérdései a Német-római Birodalomban és a királyi Magyarországon*. Doktori értekezés. Miskolc, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2007.
- Kőrösi Réka: A boszorkányüldözés és háttere az újkori Európában. *Újkor*, 2018. február 18. Online: <https://ujkor.hu/content/boszorkanyuldozes-es-hattere-az-ujkori-europaban>
- Kovács Gábor – Czebe András: Indíciumokról. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2/2. klnsz. 78–84. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6581/9_kovacscebe_t%C3%B6rdelt.pdf
- Marton József: Milyen volt valójában az inkvizíció? *Keresztény Szó*, 22. (2011), 11. Online: https://epa.oszk.hu/00900/00939/00133/keresztenyszoz_EPA00939_2011_11_5.html
- Mészáros Bence: A kriminalisztika és a magánnyomozás kapcsolata. Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 16. (2015), 133–139. Online: www.pecshor.hu/periodika/XVI/meszaros.pdf
- Molnár Imre: Tanúvallomások (kínvallatás) értékelése a bűnösség megállapításánál az ókori római büntetőjogban. In *Emlékkönyv Dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, 1998. 243–250. Online: http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/12636/11/juridpol_053.pdf
- Molnár Imre: Az ókori Róma büntetőeljárás jogának rendje. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 74. (2012), 331–352. Online: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/29273/>
- Monter, William: Witch Trials in Continental Europe. In Bengs Ankarloo – Stuart Clark (szerk.): *Witchcraft and Magic in Europe*. Philadelphia, PA, University of Pennsylvania Press, 2002.
- Musiał, Agata – Michał Piotr Zarzecki – Ryszard Gryglewski – Jacynty Urbaniak – Tomasz Berza – Jerzy A. Walocha: Ludwik Karol Teichmann (1823–1895). *Folia Medica Cracoviensia*, 57. (2017), 4. 41–54. Online: <https://doi.org/10.24425/118114>
- Oien, Cary T.: Forensic Hair Comparison: Background Information for Interpretation. *Forensic Science Communication*, 11. (2009), 2. Online: https://archives.fbi.gov/archives/about-us/lab/forensic-science-communications/fsc/april2009/review/2009_04_review02.htm
- Petrányi Ferenc: Az inkvizíció. Mi a valóság a sok hazugság között? Kalocsa, 1908. Online: www.ppek.hu/konyvek/Petranyi_Ferenc_Az_inkvizicio_1.pdf

- Petrétei Dávid: Kriminálisztika és büntetőeljárás a klasszikus kínai regényekben. *Obsitos Detektívek Lapja*, (2016), 1–2. 61–65.
- Petrétei Dávid: A vérvizsgálás mint a helyszínelés innovatív eszköze. *Belügyi Szemle*, 65. (2017), 2. 100–129. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.2.8>
- Petrétei Dávid – Angyal Miklós: Hol tart most a kriminálisztika ontogenezise? *Magyar Jog*, 65. (2018), 1. 51–57.
- Petrétei Dávid: Nulladik mérnök. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 22. (2020), 227–234. Online: <https://pecshor.hu/periodika/XXII/petretei.pdf>
- Pléh Csaba: *A lélektan története*. Budapest, Osiris, 2010.
- Poór János: Az elesettek ügyvédje. Árnyak a fény századában. *Rubicon*, 1. (1990), 4. 7–9.
- Song Ci: *Egy kínai halottkém feljegyzései*. Budapest, Quattrocento, 2013.
- Szócs Tibor: *A nádori intézmény korai története 1000–1442*. Budapest, MTA Támogatott Kutatócsoportok Irodája, 2014.
- Sáry Pál: Az állandó büntetőbíróóságok működése az ókori Rómában. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. különszám 2. kötet. 364–373. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6606/34_sarypal_t%C3%B6rdelt.pdf
- Sótonyi Péter: *A törvényszéki-igazságügyi orvostan története*. Medicina, 2009. Online: www.sem-melweiskiado.hu/ingyenes-ekonyv-fejezet/download/pdf/275
- Stipta István: *Cesare Beccaria és kora. 250 éves a Dei delitti e delle pene*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK, 2015.
- Tóth J. Zoltán: A halálbüntetés az ókorban. *Jogelméleti Szemle*, (2004), 4. 1–11. Online: <http://jesz.ajk.elte.hu/tothj20.html>
- Vadász Viktor: A tanúbizonyítás rendszere a középkori magyar büntetőeljárásban. *Iustum Aequum Salutare*, 7. (2011), 3. 143–157. Online: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20113sz/15.pdf>
- Vidocq, Eugène-François: *Egy kalandor a múlt századból*. Budapest, Gondolat, 1970.

ABSTRACT

The Outlines of the Development of Forensic Sciences

Dávid PETRÉTEI

This paper presents the development and antecedents of modern forensic sciences. The persecution and retaliation of crime are coeval with human societies, yet there are no modern forensic sciences until the end of the 19th century. The development of criminal procedure and the sciences, the formation of professional law enforcement agencies, and the changes of crime have affected each other to form the modern forensic sciences.

Keywords: *criminalistics, forensic science, criminal procedure, history, inquisition –*

A közúti ellenőrzés pszichikai hatása és a szabályszegő magatartások háttere¹

JUHÁSZ Anikó² - MAJOR Róbert³

A biztonságos közlekedés alapfeltétele a szabálykövető magatartás. Az egyén szabálykövető magatartásához viszont nélkülözhetetlen annak belátása, hogy a közlekedésre vonatkozó szabályrendszer léte szükségszerű. A társadalom sikeres együttműködéséhez és a demokratikus rend fenntartásához elengedhetetlenek az elfogadott normák, szokások, erkölcsi minták, szerepek, etikai szabályok, viselkedési minták és az együttélést segítő magatartásformák. A szabályokhoz, jogszabályokhoz való viszonyulást jelentős mértékben befolyásolják olyan személyiséget meghatározó jellemzők, mint például a büntetésre adott reakciók, a büntetés emberre gyakorolt rövid és hosszú távú hatása. A szabályszegő vagy szabálykövető magatartás elkülönítésében szerepet játszik a nemi különbségeken túl az agresszió, a kockázatvállalás, az önkontroll és a társas felelősségtudat mértéke. Az emberek abban is eltérnek egymástól, hogy milyen fokú kontrollt képesek gyakorolni érzelmeik felett. A különböző erkölcsi fejlődésszint maga után vonja a közlekedésben tanúsított változó viselkedésformákat, akár a devianciát is. A helyes attitűd számos szociális kompetenciát magában foglal, a toleráns magatartás gyakorlása mellett. A jogsértés elkerüléséhez nélkülözhetetlen az önszabályozás, az autonómia, az együttműködés és a problémakezelés képességének birtoklása. A szabályok betartásának növelése érdekében csökkenteni kell a szabályos magatartás hátrányos és növelni az előnyös következményeinek valószínűségét. A megelőző rendőri fellépéssel kapcsolatos intézkedések a közúti biztonság növelésére, a balesetek előfordulásának megelőzésére irányulnak. A cél, hogy a közúti közlekedés minden résztvevője maradéktalanul tiszteletben tartsa a szabályokat. Jelen tanulmány azt járja körbe, hogy valójában miért van szükség a közlekedési szabályok betartásához való helyes hozzáállásra, milyen emberi tényezővel magyarázható a közlekedésbiztonsági kockázatot jelentő szabályszegés, és a büntetés miképp hat az eltérő személyiségjegyekkel rendelkező gépjárművezetőkre a situáció függvényében.

Kulcsszavak: közlekedépszichológia, baleset-megelőzés, közúti ellenőrzés, közlekedésbiztonság, szabályszegés

¹ A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-3-II-NKE-110 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

² Juhász Anikó, pszichológus, gyógypedagógus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató.

Anikó Juhász, Psychologist, Special Education Teacher, University of Public Service Doctoral School of Law Enforcement, PhD student. E-mail: juhasz.aniko@uni-nke.hu

³ Dr. Major Róbert, rendőr ezredes, NKE Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék, egyetemi docens. Róbert Major Police Colonel, University of Public Service, Department of Public Safety, Faculty of Law Enforcement, Associate Professor. E-mail: major.robort@uni-nke.hu

1. Hatósági ellenőrzés

A közvélemény számára a rendőrség közlekedésrendészeti tevékenysége túlnyomórészt a közúti ellenőrzésben megnyilvánuló kellemetlenkedésben jelenik meg. Különösen a sebességellenőrzés kapcsán hallhatók – néha igen erőteljes – hangok, amelyek azt a nézetet sugallják, hogy a rendőri forgalom-, illetve sebességellenőrzés csupán az állami bevételek, a sokszor emlegetett adóbevételek egyik forrása, semmi más értelme nincsen. Ezzel párhuzamosan folyamatosan a közlekedési morál hiányáról, az elégtelen kooperációról, illetőleg a tolerancia és az udvariasság, előzenyesség teljes hiányáról beszélnek.

A közlekedésben megjelenő hatósági ellenőrzés valójában a rendőrség közlekedésrendészeti tevékenységének jól érzékelhető megjelenési formája.

„A közlekedésrendészet a biztonságos, balesetmentes, a személy- és vagyonbiztonság sérelmét elkerülő közlekedés állami, adminisztratív igazgatási tevékenységgel való biztosítása, melyhez – mint minden rendészeti tevékenységhez – kapcsolódik, a kikényszeríthetőség, amihez akár erőszak alkalmazása is társulhat.”⁴

A közlekedésrendészet – fenti cél biztosítására szolgáló – alapfeladatai a közlekedési hatósági és rendészeti feladatellátás, a közlekedési feltételek figyelemmel kísérése, a közlekedésbiztonság felügyelete és fenntartása.

A közlekedésbiztonság megteremtése azonban nem tekinthető csupán állami feladatnak, összetársadalmi feladatról van szó, amely az egyes állami és önkormányzati szervek és az állampolgárok együttműködésével valósítható meg. Az ilyen együttműködéssel kialakított közlekedésbiztonság védelmezhető rendészeti eszközökkel, a rendet elfogadó közlekedési résztvevők védelme érdekében, a normasértő magatartást tanúsítókkal szemben.

E rendészeti feladat nyilvánul meg a közlekedés kontroll alatt tartásában. A közúti közlekedés ellenőrzése során a kontroll kiterjed a közlekedés rendjének és a forgalomszabályozásnak, továbbá a közlekedési szolgáltatásnak és a járművek üzemeltetésének szabályszerűségére.

A forgalom ellenőrzésének legfontosabb alapelvei:⁵

- A kontrollt a baleseti okokként megjelölt szabályszegésekre kell fókuszálni, szakítva az általános szűrőpróbaszerű ellenőrzési gyakorlattal.
- A kontrollt ki kell terjeszteni az úgynevezett „irritáló” szabályszegő magatartások kiszűrésére.
- A kontrollt erősíteni kell a passzív biztonsági eszközök használatának tekintetében.

⁴ Major Róbert: Rendészet, közlekedésrendészet. In Barabás A. Tünde (szerk.): *Tanulmányok Irk Ferenc professzor 70. születésnapjára*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2012. 191–210.

⁵ Major Róbert: A közlekedésrendészet. In Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 227–252.

- A kontroll során nevelő célzatú tájékoztatást kell adni.
- Tudatosítani kell a járművezetőkben, hogy bárhol és bármikor ellenőrzés alá kerülhetnek.

A 20. század második feléig a bűnmegelőzést kizárólag rendészeti eszközökkel végrehajtható tevékenységként kezelték, a biztonság megteremtését és a bűnözés elleni küzdelem folytatását kizárólagosan rendőri feladatnak tekintették.⁶ A rendészeti eszközök „tehetetlensége” a kutatók figyelmét a kriminológia más eszköztára felé irányította. Előtérbe kerültek a bűnmegelőzés jogon kívüli eszközei. Olyan egyszerű intézkedésekre kell gondolni, mint például a gyermekektől való mobiltelefon elrablásának megelőzése érdekében a nyakban hordott telefont a ruházat alá kell tenni, vagy a lakótelepi zöld övezetekben az épített környezetet és a növényzetet úgy kell kialakítani, hogy szemmagasságban nagy terület átlátható legyen. A szituációs bűnmegelőzés nem más, mint azon bűnalkalom-csökkentő intézkedések összessége, amelyek speciális bűncselekményformákra irányulnak, és a közvetlen környezet szisztematikus és strukturális változtatását jelentik annak érdekében, hogy a bűncselekmény elkövetését kockázatosabbá, nehezebben megvalósíthatóvá tegyék, és ezáltal csökkentsék az elkövető hasznát.⁷ A racionális választás elmélete tulajdonképpen a bűnelkövető költség-haszon elemzésén alapszik: ha túl nagy a lebukás és a büntetés kockázata a cselekménnyel elérni kívánt haszonhoz képest, nem követi el a bűncselekményt. „A szituációs bűnmegelőzés »alapfilozófiája«, hogy a bűnözés visszaszorítása elsősorban bűnalkalmak csökkentésén keresztül érhető el.”⁸ A közlekedési bűncselekmények döntő többsége (a balesetokozás mindenképpen) gondatlan cselekmény, így a költség-haszon elemzés kizárólag a balesethez vezető szabályszegés tekintetében értelmezhető. A járművezető reménybeli haszonként könyveli el, hogy ha tudatosan megszegi a szabályt, hamarabb ér céljához. Ennek megvalósítása során azonban jelentősen növeli a baleset bekövetkezésének esélyét, illetve a szabályszegés miatti felelősségre vonástól is tarthat, ami viszont költségként jelentkezik. A felelősségtudat kialakításában a hatósági ellenőrzés keretében kiemelkedő a rendőrség szerepe.

A következő fejezetekben tekintsük át a szabályszegő magatartások hátterében meghúzódó, pszichológiai folyamatokkal magyarázható okokat. A demográfiai tényezőknél (életkor, nem) túl bizonyos személyiségjegyeknek jelentős hatása van a viselkedésre.

⁶ Christian Weicht: Kriminalprävention aus Sicht der Polizei – eine Aufgabe auch für Architekten und Stadtplaner? *Die Kriminalprävention*, 6. (2002), 1. 4–11.

⁷ Ronald V. Clark: Situational Crime Prevention. In Michael Tonry – David P. Farrington (szerk.): *Building a Safer Society. Strategic Approach to Crime Prevention*. Chicago–London, The University of Chicago Press, 1995. 91–150.

⁸ Irk Ferenc: Szituációs bűnmegelőzés lakóövezetekben. In Barabás Tünde (szerk.): *Épített környezet – bűnözés – szituációs bűnmegelőzés*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2008. 78–106.

2. Életkor

Az életkor az egyik olyan demográfiai változó, amely kapcsolatban áll a kockázatos magatartással. A fiatalabb gépjárművezetők gyakrabban sértik meg a közlekedési szabályokat, mint az idősebb vezetők, és gyakrabban ütköznek, szenvednek végzetes közúti balesetet.⁹ Noha a fiatal gépjárművezetők túlréprezentáltak, mégis nagyobb veszélynek vannak kitéve az utakon, mint más életkorúak.¹⁰ Közlekedési helyzetekben kiütözik tapasztalatlanságuk, a rutin hiánya, amihez hozzájön még a kockázatvállalási hajlandóságuk magasabb foka is.¹¹

Az idősebb gépjárművezetők balesetokozásáról megoszlanak a vélemények. Egyesek szerint a halálos közúti balesetek száma az életkorral csökken, viszont 75 év felett emelkedik a tendencia. Az idősek elsősorban kereszteződésekben, míg a fiatalok vagy egyenes útszakaszon vagy kanyarokban ütköztek.¹² Korábbi vizsgálatok ezt már a 65. életévtől észlelték.¹³ Ebben szerepet játszhat az a tény, hogy manapság az életminőség javulásával az idősebb gépjárművezetők száma jelentősebb.

Más kutatók vizsgálati eredményei azt mutatták, hogy már a 60. életévüket betöltötték többen ütköznek, s ez kiváltképp kognitív, motoros és/vagy perceptuális jellemzőkre vezethető vissza,¹⁴ továbbá esetükben szociális normák felé fordulást, folyamatos teljesítménycsökkenést jeleztek.¹⁵

Mégsem csupán az életkor a magyarázat.¹⁶ Az olyan súlyosabb funkcióvesztések, mint a demencia, stroke, látásromlás, sokkal balesetveszélyesebbnek bizonyulnak.¹⁷

3. Nemek közti különbség

A demográfiai faktorok és a vezetési stílus kapcsolatát vizsgáló kutatások azt mutatják, hogy a járművezető neme szignifikánsan előre jelzi a balesetbe keveredés valószínűségét. A férfiak közlekedési balesetben való részvétele kétszerese a nők részvételének. Egy nő arra irányuló esélye, hogy közúti baleset következtében megsérül,

⁹ Dana Yagil: Gender and Age-Related Differences in Attitudes toward Traffic Laws and Traffic Violations. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 1. (1998), 2. 123–135.

¹⁰ Hőgye-Nagy Ágnes: *A biztonságos közúti viselkedést befolyásoló tényezők közlekedés biztonsági kultúrájának vizsgálata, módszertani megfontolásai*. Doktori értekezés. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2016.

¹¹ David D. Clarke et al.: Work-Related Road Traffic Collisions in the UK. *Accident Analysis and Prevention*, 41. (2009), 2. 345–351.

¹² Gerald Jr. McGwin – David B. Brown: Characteristics of Traffic Crashes among Young, Middle-Aged, and Older Drivers. *Accident Analysis and Prevention*, 31. (1999), 3. 181–198.

¹³ Dianne Parker et al.: Intention to Commit Driving Violations: An Application of the Theory of Planned Behavior. *Journal of Applied Psychology*, 77. (1992), 1. 94–101.

¹⁴ John Groeger: *Understanding Driving*. East Sussex, Psychology Press Ltd., 2000.

¹⁵ Brigit Bukasa – R. Kisser – Ulrike Wenninger: Computergestützte Leistungsdiagnostik bei verkehrspsychologischen Eignungsuntersuchungen. *Diagnostica Band*, 36. (1990), 2/2. 148–165.

¹⁶ James McKnight – Scott McKnight: Multivariate Analysis of Age-Related Driver Ability and Performance Deficits. *Accident Analysis and Prevention*, 31. (1999), 5. 445–454.

¹⁷ Mary K. Janke: Accidents, Mileage, and the Exaggeration of Risk. *Accident Analysis and Prevention*, 23. (1991), 2–3. 183–188.

25%-kal alacsonyabb, mint egy férfié.¹⁸ Más kutatások szerint a férfiak gyakrabban szenvednek el közúti balesetet a közlekedési szabályok megszegése miatt. Ahol a férfiak gyakrabban szenvedtek balesetet, mint a nők, azt gyorsahajtás és ittas vezetés okozta, míg a nők esetén a baleset inkább a közlekedési helyzet megítélésének hibája miatt történt. Harre és munkatársai úgy vélik, inkább a férfiak mutatnak veszélyes vezetési magatartást (ittas vezetés, gyorsahajtás), mint a nők.¹⁹

A balesettel való érintettség a fiatal férfiaknál a legvalószínűbb.²⁰ A kockázatos vezetést, az agresszív vezetést, a közlekedési szabályok megszegését, és még a rokkant személyeknek fenntartott parkolóhelyek illegális használatát illetően a fiatal férfi vezetőket magas kockázati csoportnak tartják.²¹ Ahogy a fiatalok, úgy a férfiak is felülreprezentáltak a halálos közlekedési balesetek statisztikáiban.²² A nők körében pedig a fiatalabbak veszélyeztetettebbek.²³

A maszkulinitás az agresszív vezetési stílusban tűnik fel, amely leginkább kiabálásban, szitkozódásban, mutogatásban nyilvánul meg.²⁴ A férfiak több szándékos szabályszegést követnek el.²⁵ Alkohol- vagy kábítószer-fogyasztás után is volán mögé ülnek.²⁶

A nőknél a stressz és a depresszió bizonyul rizikófaktornak, ami kapcsolatba hozható a kockázatvállaló vezetési stílussal és a baleseti involváltsággal.²⁷

4. Kockázatvállalás

Tévedés azt hinni, hogy az embertől a rizikóvállalás idegen lenne, de hogy ki milyen kockázatot vállal, abban jelentős eltérések mutatkoznak. A szenzoros élménykeresés magasabb szintű kockázatvállalási hajlandóságot és kockázatosabb viselkedést

---

¹⁸ Yagil (1998): i. m.

¹⁹ Yagil (1998): i. m.

²⁰ Jeffrey Arnett: Drunk Driving, Sensation Seeking, and Egocentrism among Adolescents. *Personality and Individual Differences*, 11. (1990), 6. 541–546.

²¹ Hógye-Nagy (2016): i. m.

²² Annette Dobson et al.: Women Drivers' Behaviour, Socio-Demographic Characteristics and Accidents. *Accident Analysis and Prevention*, 31. (1999), 5. 525–535; Susan A. Ferguson – Eric R. Teoh – Anne T. McCartt: Progress in Teenage Crash Risk during the Last Decade. *Journal of Safety Research*, 38. (2007), 2. 137–145.

²³ Hong Sok Kim – Hyung Jin Kim – Bongsoo Son: Factors Associated with Automobile Accidents and Survival. *Accident Analysis and Prevention*, 38. (2006), 5. 981–987.

²⁴ Christine M. Wickens et al.: Does Gender Moderate the Relationship between Driver Aggression and Its Risk Factors? *Accident Analysis and Prevention*, 45. (2012), 10–18.

²⁵ Türker Özkan – Timo Lajunen: Why Are There Sex Differences in Risky Driving? The Relationship between Sex and Gender-Role on Aggressive Driving, Traffic Offences, and Accident Involvement among Young Turkish Drivers. *Aggressive Behavior*, 31. (2005), 6. 547–558.

²⁶ Robert E. Mann et al.: Self-Reported Collision Risk Associated with Cannabis Use and Driving after Cannabis Use among Ontario Adults. *Traffic Injury Prevention*, 11. (2010), 2. 115–122.

²⁷ Wickens et al. (2012): i. m.

eredményezhet. Inkább a férfiakra jellemző ez a sajátosság,²⁸ ami főként 20 éves korig magas szintű.²⁹ A fiatalok vakmerőbbnek bizonyulnak.

Akik magasabbra értékelik a saját járművezetői készségeiket, hajlamosak kockázatvállalásban vezetni.³⁰ Vannak, akik a képességeikre koncentrálnak, és megbíznak a saját járműkezelési tudásukban, mások a biztonságos vezetést tartják szem előtt. Hogy ki, milyen kockázatot vállal, abban számos tényező játszik szerepet.

A magas társasági kockázatvállalóknál erős a dominanciára törekvés, a magabiztosság és impulzivitás, magas fokú expresszivitás, illetve gondatlanság.³¹ Ezenkívül a társas alkalmazkodás mértéke csökkent, ami kifejezett érzelmi keménységgel (darabosság, durvaság) és félelemnélküliséggel párosul.³² Ezzel szemben az erős szociális kockázatvállalók nyitottak az új információk iránt, felszabadultak és intellektuálisan rugalmasak. Erős önfelegyelem és következetesség birtokában vannak.³³

Az anyagi kockázatvállalási hajlam és magas dominancia, akaratérvényesítési törekvések, valamint a csökkent normakövetés között kapcsolat mutatható ki, csakúgy, mint ahogy kimutatható a korreláció az alacsony társas alkalmazkodással is.³⁴

5. Agresszió

Alapvetően háromféle agressziótípus létezik: a fenyegető (például a bankrabló fegyverrel követeli a pénzt, de nem lő), a kapcsolati (például egy gyermek árulkodik a tanítónak) és a fizikai (például gyilkosság, testi sértés). E három típusnak különböző formáit különböztük el.³⁵

Az agresszió egyrészt lehet proszociális (másokért folytatott agresszív cselekvés), másrészt semleges (például bokszmérkőzés közben), illetve antiszociális (mások ellen irányuló agresszív cselekvés). Az antiszociális agresszió lehet továbbá reaktív vagy proaktív. A reaktív agressziót mindig valamilyen, akár képzeletbeli provokáció váltja ki. Erős érzelmek és stresszválasz jellemzi, például magas kortizol- és adrenalin-szint. A proaktív agresszió a reaktív ellentéte, megtervezett, kezdeményező formájú agresszió, amely során a stresszhormonszint minimális. Antiszociális agresszióknak minősülnek a pszichotikus állapotban elkövetett agressziós cselekedetek is. Ilyenek akkor fordulnak elő, amikor valaki elszakad a valóságtól, és hallucinációi vannak, amelyek gyakran mentális zavarokkal is társulnak.

²⁸ Marvin Zuckerman – D. Michael Kuhlman: Personality and Risk-Taking: Common Biosocial Factors. *Journal of Personality*, 68. (2000), 6. 999–1029.

²⁹ Arnett (1990): i. m.

³⁰ Timo Lajunen – Heikki Summala: Can we Trust Self-Reports of Driving? Effects of Impression Management on Driver Behavior Questionnaire Responses. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 6. (2003), 2. 97–107.

³¹ Bukasa–Kisser–Wenninger (1990): i. m.

³² Ulrike Wenninger Krupan C.: *ART2020 Teszt eljárás*. Kézikönyv. Kuratorium für Verkehrssicherheit, 2003.

³³ Wenninger–Krupan (2003): i. m.

³⁴ Bukasa–Kisser–Wenninger (1990): i. m.

³⁵ Haller József: *Miért agresszív az ember?* Budapest, Osiris, 2005.

A járművezető viselkedésének három különböző aspektusát nevezték agresszívnek a kutatók:³⁶ fizikai, verbális vagy gesztikulált agresszió szándékos cselekedeteit (mint például megüt egy másik közlekedőt, szitkozódik vagy obszcén mozdulatot tesz), negatív érzelmeket vezetés közben (például közúti düh) és a kockázatvállalást (például tilos jelzésen áthaladva vagy gyorsan sávot váltva).

6. Antiszociális személyiségzavar

Az agresszió esetében fontos figyelembe venni az agresszió ár-érték arányát, mert az egyénnek az éri meg, ha több haszna származik belőle, mint vesztesége, vagyis az ár-érték arány pozitív. Az agresszió abnormális változata akkor fordul elő, amikor nem származik semmilyen előny az agresszív viselkedésből. Tehát amennyiben az agresszió nem szolgálja azt a célt, amire használatos, diszfunkcionális, mivel mentális zavarral társul.

Az antiszociális személyiségzavar jellemzője a lelkiismeret és a mások iránti felelősségérzet hiánya. A társadalmi normák durva megszegése általában már gyermekkorban elkezdődik. Ez az erőszakosság egészen a másokra tekintettel nem lévő viselkedésig fajulhat. Szintén gyakori jel a megrögzött hazudozás vagy lopás. Annak ellenére, hogy gyakran kerülnek bajba, mégsem éreznek szorongást, szégyent vagy bármilyen más, erőteljes negatív érzést. A kriminális mintázatot mutató személyeket szokás pszichopátának vagy szociopátának nevezni, azonban ezek a kifejezések nem szerepelnek a DSM 5-ben. Egyesek közülük egészen elbűvölő emberek lehetnek, akik megtanulták lehangoló stílusukkal kivívni a bizalmat. Emiatt fordul elő, hogy sokáig le sem lepleződnek, amikor pedig mégis, sokszor ügyesen kihátrálnak. A háttérben meghúzódó biológiai okok közé tartozik az amigdala és a szemek feletti agykérgi területek nem megfelelő működése.

7. Önkontroll

A magas agresszív interakciós értékeket mutató járművezetőknél szignifikánsan alacsony önkontrollt, korlátozott öntudatosságot, kis mértékű normakövetést és magas belső feszültséget találtak.³⁷ Az önkontroll jelzi az impulzivitás hiányát, az alacsony szintű spontaneitást, tehát a kontrollt, a szervezethez, pontossághoz és módszerességhez való kapcsolatot. A büntetett előéletű személyek alacsony frusztrációs

³⁶ Chris S. Dula – Mary E. Ballard: Development and Evaluation of a Measure of Dangerous, Aggressive, Negative Emotional, and Risky Driving. *Journal of Applied Social Psychology*, 33. (2003), 2. 263–282.

³⁷ Bukasa–Kisser–Wenninger (1990): i. m.

toleranciája és stresszel való megküzdéseinek nehézségei, alacsony szintű önkontrollja gondot jelenthet a közlekedésben.³⁸

Magas értékek erős tudatosságot (lelkiismeretességet), szabálybelátást és megbízhatóságot vonnak maguk után. Gyengébb az érzelmi kapcsolat az autóval és annak vezetésével. Az alkalmas, illetve időkorlátos minősítésű gépjárművezetőknek jelentősen magasabb önkontrollja van, mint az alkalmatlanoknak.³⁹

8. Társas felelősségtudat

A vezetési viselkedés normáit társas normaként értelmezhetjük, azaz a közlekedésben részt vevők döntő többsége egyetértéssel fogadja azokat, mintegy megegyezést mutatva a normakövetés területén. A szabálybetartást megelőzi az internalizáció. Ugyanakkor a normasértések növelik a negatív események kockázatát.⁴⁰ Az internalizáció azonban veszélyes is lehet, hiszen nem csupán a szabálykövetésnél, hanem a szankció nélkül maradó szabályszegések esetében is érvényesül.

A közlekedésben elkülönítünk törvényileg szabályozott formális (például „Állj! Elsőbbségadás kötelező” jelzőtáblánál történő megállás) és a közösség által szabályozott informális szabályokat (például ha a szembejövő autós egy kerékpárost előz, lehúzódnak annak érdekében, hogy az elférjen).⁴¹ A társas felelősségtudat inkább ez utóbbi körnél jut szerephez, hiszen a konkrét – általában tilalmakat meghatározó – szabályok megszegése esetén a szankciótól való félelem is jelentős mértékben érvényesül.

Érdeemes megfigyelni, hogy a bűnöző életmódot folytató, a társadalmi normákkal általában szembe helyezkedő egyéneknél a közlekedési deviancia is gyakoribb. A börtönbüntetésüket letöltőknél normáktól eltérő, deviáns viselkedést tapasztaltak, 19 és félszer nagyobb valószínűséggel voltak halálos kimenetelű balesetek részesei.⁴²

³⁸ Hérincs Magdolna: *Pszichológiai tesztekben használt bemutatkozási stratégiák vizsgálata. Összehasonlító vizsgálat közlekedés-specifikus (VPT.2 Közlekedési Stílus Teszt) és egy átfogó személyiségteszt (CPI California Psychological Inventory) között.* Budapest, 2008.

³⁹ Wenninger–Krupan (2003): i. m.

⁴⁰ Hógye-Nagy (2016): i. m.

⁴¹ Gunilla M. Björklund – Lars Åberg: *Driver Behaviour in Intersections: Formal and Informal Traffic Rules. Transportation Research Part F Traffic Psychology and Behaviour*, 8. (2005), 3. 239–253.

⁴² Hógye-Nagy (2016): i. m.

9. Az erkölcsi gondolkodás

Piaget vizsgálatának⁴³ fókuszába a gyermeki gondolkodás fejlődése, valamint az erkölcsi ítéletalkotás került, amely kiterjedt az erkölcsi szabályok és társadalmi konvenciók kialakulására is.

Kohlberg munkássága kiterjedt a serdülő- és felnőttkorra is. Erkölcsi dilemmákat tartalmazó történetekre adott válaszokat elemzett. Az egyikben például az állt, hogy „egy férfi, aki haldokló felesége számára gyógyszert akar szerezni, de nincs elegendő pénze, alkudozik a gyógyszerésszel, hogy adja a gyógyszert olcsóbban. Amikor a gyógyszerész az ajánlatot visszautasítja, a férfi úgy dönt, hogy ellopja a gyógyszert”.⁴⁴ Nem a cselekedet jónak vagy rossznak való megítélése, hanem a döntés indoklása alapján az alábbi egyetemes szakaszokat különíthetjük el:⁴⁵

I. szint	Prekonvencionális erkölcs
1. szakasz	Büntetésorientáció (szabályok követése a büntetés elkerülése érdekében)
2. szakasz	Jutalomorientáció (alkalmazkodás a jutalom és a jóindulat elnyerése érdekében)
II. szint	Konvencionális erkölcs
3. szakasz	Derekgyerek-orientációs (alkalmazkodás mások helytelenítésének elkerülése érdekében)
4. szakasz	Tekintélyorientáció (a törvények és társas szabályok betartása annak érdekében, hogy elkerülje a tekintélyek helytelenítését, valamint az abból eredő büntudatot, hogy „nem teljesíti kötelességét”)
III. szint	Posztkonvencionális erkölcs
5. szakasz	Társadalmiszerződés-orientáció (az általánosan elfogadott, a köz jóléte szempontjából lényeges elvek által vezérelt cselekvés, és ezen elvek követése, hogy megőrizze a társak tiszteletét és ezáltal az önbecsülését)
6. szakasz	Etikaelv-orientáció (saját választású etikai elvek – általában az igazságosság, méltóság és egyenlőség értékei – által vezérelt cselekvés és ezen elvek követése az önvéd elkerülése érdekében)

Tízéves korunkig a prekonvencionális szinten vagyunk. Idesorolható az a válasz, amely szerint a férfi jogosan lopta el a gyógyszert, hiszen „ha hagyja, hogy a felesége meghaljon, akkor bajba kerülhet”; „ha valaki lop, akkor elkapják és börtönbe csukják”. A szereplő cselekedete mindkét esetben valamilyen várható büntetés miatt minősül jónak vagy rossznak. A konvencionális szinten a legtöbb kamasz más emberek véleményének tükrében értékeli. Akik viszont már elérték az absztrakt gondolkodásra való képességet, elsajátították a posztkonvencionális erkölcsöt.

„A társadalmi törvények szerint ő cselekedett helytelenül, a természet vagy Isten törvényei szerint viszont a gyógyszerész, a férfi pedig felmenthető. Az emberi élet

⁴³ Michael Cole – Sheila R. Cole: *Fejlődéslélektan*. Budapest, Osiris, 2013.

⁴⁴ Richard C. Atkinson – Ernest Hilgard: *Pszichológia*. Budapest, Osiris, 2005.

⁴⁵ Lawrence Kohlberg: Stage and sequence: The cognitive-development approach to socialization. In David A. Goslin (szerk.): *Handbook of Socialization Theory and Research*. Chicago, Rand McNally, 1969. 347–480.

minden anyagi haszonnál becsesebb. Még a haldokló személye sem számít igazán. Egy vadidegen embert is kötelességünk megmenteni a haláltól.⁴⁶

Itt már az etikai elvek megfogalmazása és betartása az önvád elkerülése érdekében történik, amelyet a beszámolók szerint a felnőttek kevesebb mint 10%-a alkalmaz.

Hozzá kell tenni, hogy több bizonyíték utal arra, hogy az emberek különböző helyzetekben szabályokat alkalmaznak, és kritikaként fogalmazódott meg az is, hogy a szakaszok sorrendje sem egyértelmű.⁴⁷ Az elméletet továbbá férfiközpontúsága miatt is támadták,⁴⁸ mivel az igazságon és a jogon alapuló férfias, absztrakt gondolkodást magasabb szintre helyezi, mint a gondoskodást és törődést előtérbe helyező nőies gondolkodást.

10. Jutalmazás és büntetés

Az egyik legismertebb nevelési modellt megalkotó Bábosik István a jutalmazás és büntetés funkciójának a preferált tevékenység- és magatartásformák gyakorlását, a nemkívánatos magatartásformák és tevékenységek demotiválását tartja.⁴⁹ A jutalmazás és büntetés módszerének alkalmazása a társadalmi normák, értékek elérése érdekében történik. Célja a büntető, jutalmazó személy által közvetített értékek megerősítése, valamint az általa elvetettek gyengítése.⁵⁰ Így mind a jutalmazás, mind a büntetés egy nem kívánt viselkedés valószínűségének csökkentésére szolgál.

Nem szabad elfeledkezni azonban a büntetés veszélyeiről sem, hiszen annak számos káros okozata ismert.⁵¹ Hatása korántsem jósolható meg olyan jól, mint a jutalmazásé, amelynek üzenete az, hogy: „Ismételd meg, amit csináltál”. A büntetés inkább az „Állj!” jelentést hordozza, ugyanakkor nem kínál semmilyen alternatívát. Könnyen előfordulhat, hogy a járművezető a büntetett cselekedetét egy még kevésbé kívánatos helyettesíti. Ezt az erős visszahatást válthatja ki az igazságtalan büntetés is. Amennyiben a büntetés – a klasszikus kondicionálás elveinek értelmében – a büntető személytől (például rendőrtől), vagy a szituációtól való félelemhez vagy az ezekkel szembeni ellenérzéshez vezethet, akkor nem kívánatos mellékhatásai is lehetnek. Szélsőségesen erős vagy nagyon fájdalmas büntetés ugyanis agresszív viselkedést válthat ki, ami olykor nagyobb problémát okoz, mint maga a büntetni kívánt viselkedés.

⁴⁶ Kohlberg (1969): i. m. 244, idézi Atkinson–Hilgard (2005): i. m. 110.

⁴⁷ William Kurtines – Esther B. Greif: The Development of Moral Thought: Review and Evaluation of Kohlberg's Approach. *Psychological Bulletin*, 81. (1974), 8. 453–470.

⁴⁸ Carol Gilligan: *In A Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1982. 24–39.

⁴⁹ Bábosik István: *Alkalmazott nevelélmélet*. Budapest, OKKER, 2003.

⁵⁰ Hegedűs Judit: *Jutalmazás és büntetés, értékelés és vizsgáztatás*. Budapest, Apertus Közalapítvány, 2004.

⁵¹ Atkinson–Hilgard (2005): i. m.

Nincs meg a büntetésnek a kellő eredménye, ha túlzottan enyhe, vagy ha személyesen, hangulatok hatása alatt szabják ki, mert így önkényes jellege van. A jogszabályok betartása az egyén számára hátrányos következményekkel is jár, amelyekre érzékenyebbek vagyunk (például ha megnövekszik a menetidő, akadályozottság érzése), viszont ezek nem veszélyeztetik az emberi életet. Az élet intézményes védelme mellett további cél a jogkövető magatartáshoz kapcsolódó egyéb hátrányos következmények csökkentése. Fontos szempont, hogy a büntetés általában elkerülő aktivitást eredményez és a személyiség valamely részfunkcióját érinti csupán.⁵² A megfelelő attitűd kialakításához mélyebb beavatkozásra lehet szükség.

11. Attitűd

Az attitűd olyan pozitív vagy negatív viszonyulás, amely kiterjed a tárgyak, személyek, helyzetek, illetve elvek iránt mutatott vonzalmakra vagy a tőlük való idegenkedésre. Elvont gondolatokat és társadalmi megnyilvánulásokat tartalmaz. Preferenciákat képvisel. Legtöbbször véleményünk megformálásában érhető tetten. Kognitív, affektív (érzelmi) és viselkedéses összetevőkből áll. Nemcsak érzéseket fejez ki, hanem különféle ismeretekhez, az attitűd tárgyára vonatkozó vélekedéshez és az arra vonatkozó cselekedethez kapcsolódik.

Mivel a viselkedés megjósolásához elég az attitűdöket megismerni, az emberek viselkedésének megváltoztatásához először az attitűdjüket kell megváltoztatni. Ez részben megvalósítható a társas befolyásolás módszerével. Az öngazolásra irányuló kutatások szerint például az emberek attitűdje módosul, ha rá lehet venni őket valamilyen képmutató (az attitűdjeikkel ellentétes) lépésre.⁵³

A referenciacsoportok szintén befolyásolhatják attitűdjeinket. Ebben az esetben az attitűdök megváltoztatásának közvetlenebb, a meggyőzésben használt formáinak alkalmazására van szükség, például hirdetésekre, vagy formális és informális nyomásgyakorlás egyéb módjaira. Az attitűd akkor jósolja meg legjobban a viselkedést, ha erős és konzisztens, specifikusan kötődik a megjóslandó viselkedéshez és közvetlen tapasztalaton alapul. Mindez pedig tudatosan az egyénben. Ez utóbbi inkább azokra igaz, akik általában véve is többet foglalkoznak saját gondolataikkal, érzéseikkel, és az adott szituáció következtében kényszerülnek fokozottabb tudatosságra.

Vietnámban, ahol egyébként a közúti balesetek halálozási aránya meghaladja a délkelet-ázsiai országokét, készült egy felmérés, amely a járművezetők attitűdjeiről alkotott véleményekre tér ki.⁵⁴ Elméleti és empirikus szempontokból azt feltételezik,

⁵² Aranyos Judit – Major Róbert: Kezelő jellegű intézkedés megalkotása a közlekedési bűncselekmények körében. *Belügyi Szemle*, 4. (2005), 4. 32–52.

⁵³ Atkinson–Hilgard (2005): i. m.

⁵⁴ Khuat Viet Hung – Le Thu Huyen: Education Influence in Traffic Safety: A Case Study in Vietnam. *International Association of Traffic and Safety Sciences Research*, 34. (2011), 87–93.

hogy a közlekedési szabályokat sértő viselkedések visszavezethetők a jogszabályokhoz való hozzáállásra.

A vizsgálat eredménye két attitűdre világít rá, az utánzásra és az elkerülési hajlamra.

1. táblázat: *Utánzás és az „engedetlenség = nincs kár vagy büntetés” hozzáállás*

Az elmúlt egy hónapban nem büntetett meg a rendőrség.	82%
Néha én is megszegem a szabályokat.	72%
Szinte minden nap látom, hogy az emberek megszegik a közlekedési szabályokat anélkül, hogy megbüntetnék őket.	71%
A rendőrök gyakran nem büntetik a kerékpárosokat.	69%
A forgalom jelenlegi állapotában lehetetlen a forgalomszabályok megszegése nélkül vezetni.	68%
Jelenleg minden közlekedési résztvevő megszegi a közlekedési szabályokat.	52%
Közlekedési konfliktus esetén a „nagy” járművek hibásak.	33%

Forrás: Hung–Huyen (2011): i. m.

A szociális tanulás révén az emberek mások viselkedésének és annak következményei alapján tanulnak új válaszokat. Attól függően fogadunk el vagy utasítunk el egy viselkedést, hogy annak jutalom vagy büntetés a következménye.

2. táblázat: *Attitűd: „ha nem szegem meg a törvényt, attól még mások megszegik a törvényt” és „a közlekedési szabályok betartása = kár”*

Most mindenkinek meg kell próbálnia a saját döntése szerint vezetni, nincs rendezett forgalom a városban.	85%
Ha torlódás áll fenn, ha engedünk másoknak, akkor azonnal elakadhatunk.	68%
Rossz sávot kell használnom/rossz helyen kell várakoznom, hogy elkerüljem a torlódást.	58%

Forrás: Hung–Huyen (2011): i. m.

A menekülő tanulás esetén egy, már folyamatban lévő averzív eseményt kívánunk leállítani, amelyhez negatív érzés társul. Az elkerülő tanulással ezek bekövetkezése elől térünk ki. Például amikor a piros jelzésnél nem hajtunk tovább, nehogy baleset történjen, vagy egy bírságolás után jobban figyelünk a szabályok betartására. Lényegében a félelem visszatartó erő, amely független attól, hogy más miképp vezet.

3. táblázat: *Attitűd: „néha érthető a formai előírások megsértése”*

Időnként érthető, ha nagyobb sebességgel vezet, mint amennyivel szabad.	64%
Néha érthető, hogy egy kisebb viselkedési szabályszegést követnek el a gyorsabb előrejutás érdekében.	60%
Néha érthető, hogy áthajt a tilos jelzésen.	44%

Forrás: Hung–Huyen (2011): i. m.

A vezető azon döntése, hogy megsérti a szabályt, a hozzáállásától és a szabályok egyedi forgatókönyvének elfogadásától függ. A szabályokhoz való hozzáállás hosszú távú, míg a szabályok elfogadását jobban befolyásolják az adott közlekedési feltételek, amelyekkel a járművezetőnek meg kell birkóznia. Fontos tényező még az adott pillanatra jellemző motiváció és a vezetési képesség, észlelési kapacitás nivója.

Ahol a közlekedésbiztonság mutatói rossznak mondhatók, több az agresszív szabályszegés és negatívabb a közlekedésbiztonság iránti attitűd.⁵⁵ A gépjárművezetők mégis valahogy azt sajátítják el, hogy a szabályszegések nem feltétlenül vezetnek közúti balesethez, ami igaz is, viszont betartásukat nem a legfontosabbnak tekintik.⁵⁶

12. Összegzés

A viselkedés a személyiség és a szituációs változók kölcsönhatásának az eredménye. Meghatározó továbbá az attitűdöktől eltérő tényezők szerepe. Az egyik nyilvánvaló faktor a kényszerítő korlátok ereje: gyakran kell oly módon cselekednünk, amely nem áll összhangban azzal, amit érzünk vagy hiszünk. Az azonos korú társak nyomása főleg fiatalabbak esetén lényeges, akikre inkább jellemző a kockázatvállaló vezetési stílus.

A jutalmazás és büntetés alkalmazása az embernek ösztönyszerű cselekvése, éppen ezért mindenütt és minden időben, sőt az állatoknál is jelen van. A helytelen tettek kellemetlen, míg a helyesek kellemes érzelmeket váltanak ki. A jutalmazás és büntetés célja, hogy indítékként szolgáljon olyan esetekben, amikor az ember egyébként nem tenné meg azt, amit parancsolnak, vagy nem kerülné el azt, amit tiltanak. Az eredmény attól függ, milyen erős ez az indíték összehasonlítva azzal a vonzóerővel, amellyel a tiltott, vagy azzal a taszítóerővel, amellyel a parancsolt dolog hat.

A büntetés jobban eléri célját, ha egyes szigorúan tiltott cselekedetekre előre meg van állapítva, és a leglényegesebb, hogy azt következetesen végre is hajtják.

A korlátozás akkor hatékony, ha a gátolni kívánt cselekvéshez kapcsolódik, és megelőzi az elkövetendő cselekményt a nem kívánatos tett elkezdése előtt. Amennyiben erre nincs mód, akkor a szankció kiszabása közvetlenül a nem kívánt cselekedetet kövesse. Az elhalasztott büntetés esetén jóval kisebb az eredményes következmény valószínűsége, főként, ha nem derül ki pontosan az ok sem.

Másik fontos tényező a következetesség, tehát az egyszer már büntetett viselkedést a továbbiakban mindig büntetni kell és sosem jutalmazni.

A kultúra szerepét sem hagyhatjuk figyelmen kívül. A személyiségvonásoknak nagyobb befolyásuk van a viselkedés alakítására az individualista kultúrákban, mint

⁵⁵ Trond Nordfjærn et al.: Road Traffic Culture and Personality Traits Related to Traffic Safety in Turkish and Iranian Samples. *Safety Science*, 44. (2004), 621–628.

⁵⁶ Stefan Siegrist – Eva Roskova: The Effects of Safety Regulations and Law Enforcement. In Pierre-Emmanuel Barjonet (szerk.): *Traffic Psychology Today*. Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 2001. 181–206.

a kollektivistákban. Az ösztönszerűség a kultúra alacsonyabb fokán, míg a magasabb kultúrfokon a tudatosság és bizonyos elvek szerint történő cselekvés érhető tetten.

A büntetés minden olyan esetben, amikor következetesen és közvetlenül a nemkívánatos viselkedés után alkalmazzák, határozottan eredményes lehet, kizárva azt, hogy bárki úgy gondolhatja, kitérhet a büntetés alól, mert rá nem vonatkoznak a szabályok, vagy úgysem fogják tetten érni.

Ahogy a vietnámi kutatás eredményei is igazolják, ez nem feltétlenül magától értetődő, ezért elengedhetetlenné válik a rendőrök szerepe a szabályok betartatásában. Minél inkább törekedni kell arra, hogy csökkenjen a szabálykövető magatartással járó hátrányos következmények valószínűsége, és növelni tudjuk az azzal járó előnyöket.

IRODALOMJEGYZÉK

- Aranyos Judit – Major Róbert: Kezelő jellegű intézkedés megalkotása a közlekedési bűncselekmények körében. *Belügyi Szemle*, 4. (2005), 4. 32–52.
- Arnett, Jeffrey: Drunk Driving, Sensation Seeking, and Egocentrism among Adolescents. *Personality and Individual Differences*, 11. (1990), 6. 541–546. Online: [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(90\)90035-P](https://doi.org/10.1016/0191-8869(90)90035-P)
- Atkinson, Richard C. – Ernest Hilgard: *Pszichológia*. Budapest, Osiris, 2005.
- Bábosik István: *Alkalmazott neveléstudomány*. Budapest, OKKER, 2003.
- Björklund, Gunilla M. – Lars Åberg: Driver Behaviour in Intersections: Formal and Informal Traffic Rules. *Transportation Research Part F Traffic Psychology and Behaviour*, 8. (2005), 3. 239–253. Online: <https://doi.org/10.1016/j.trf.2005.04.006>
- Bukasa, Brigit – R. Kisser – Ulrike Wenninger: Computergestützte Leistungsdiagnostik bei verkehrspychologischen Eignungsuntersuchungen. *Diagnostica Band*, 36. (1990), 2/2. 148–165.
- Clarke, David D. – Patrick Ward – Craig Bartle – Wendy Truman: Work-Related Road Traffic Collisions in the UK. *Accident Analysis and Prevention*, 41. (2009), 2. 345–351. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2008.12.013>
- Clark, Ronald V.: Situational crime prevention. In Michael Tonry – David P. Farrington (szerk.): *Building a Safer Society. Strategic Approach to Crime Prevention*. Chicago–London, The University of Chicago Press, 1995. 91–150.
- Cole, Michael – Sheila R. Cole: *Fejlődéslélektan*. Budapest, Osiris, 2013.
- Dobson, Annette – Wendy Brown – Jean Ball – Jennifer Powers – Michael McFadden: Women Drivers' Behaviour, Socio-demographic Characteristics and Accidents. *Accident Analysis and Prevention*, 31. (1999), 5. 525–535. Online: [https://doi.org/10.1016/S0001-4575\(99\)00009-3](https://doi.org/10.1016/S0001-4575(99)00009-3)
- Dula, Chris S. – Mary E. Ballard: Development and Evaluation of a Measure of Dangerous, Aggressive, Negative Emotional, and Risky Driving. *Journal of Applied Social Psychology*, 33. (2003), 2. 263–282. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2003.tb01896.x>
- Ferguson, Susan A. – Eric R. Teoh – Anne T. McCartt: Progress in Teenage Crash Risk during the Last Decade. *Journal of Safety Research*, 38. (2007), 2. 137–145. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jsr.2007.02.001>
- Gilligan, Carol: *In A Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1982.
- Groeger, John: *Understanding Driving*. East Sussex, Psychology Press Ltd., 2000. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203769942>

- McGwin, Gerald Jr. – David B. Brown: Characteristics of Traffic Crashes among Young, Middle-Aged, and Older Drivers. *Accident Analysis and Prevention*, 31. (1999), 3. 181–198. Online: [https://doi.org/10.1016/S0001-4575\(98\)00061-X](https://doi.org/10.1016/S0001-4575(98)00061-X)
- Haller József: *Miért agresszív az ember?* Budapest, Osiris, 2005.
- Hegedűs Judit: *Jutalmazás és büntetés, értékelés és vizsgáztatás*. Budapest, Apertus Közalapítvány, 2004.
- Hérincs Magdolna: *Pszichológiai tesztekben használt bemutatkozási stratégiák vizsgálata. Összehasonlító vizsgálat közlekedés-specifikus (VPT.2 Közlekedési Stílus Teszt) és egy átfogó személyiségteszt (CPI California Psychological Inventory) között*. Budapest, 2008.
- Hőgye-Nagy Ágnes: *A biztonságos közúti viselkedést befolyásoló tényezők közlekedés biztonsági kultúrájának vizsgálata, módszertani megfontolásai*. Doktori értekezés. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2016. Online: <http://hdl.handle.net/2437/229292>
- Hung, Khuat Viet – Le Thu Huyen: Education Influence in Traffic Safety: A Case Study in Vietnam. *International Association of Traffic and Safety Sciences Research*, 34. (2011), 87–93. Online: <https://doi.org/10.1016/j.iatssr.2011.01.004>
- Irk Ferenc: *Szituációs bűnmegelőzés lakóövezetekben*. In Barabás Tünde (szerk.): *Épített környezet – bűnözés – szituációs bűnmegelőzés*. Budapest, OKRI, 2008. 78–106.
- Janke, Mary K.: Accidents, Mileage, and the Exaggeration of Risk. *Accident Analysis and Prevention*, 23. (1991), 2–3. 183–188. Online: [https://doi.org/10.1016/0001-4575\(91\)90048-A](https://doi.org/10.1016/0001-4575(91)90048-A)
- Kim, Hong Sok – Hyung Jin Kim – Bongsoo Son: Factors Associated with Automobile Accidents and Survival. *Accident Analysis and Prevention*, 38. (2006), 5. 981–987. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2006.04.001>
- Kohlberg, Lawrence: Stage and sequence: The cognitive-development approach to socialization. In David A. Goslin (szerk.): *Handbook of Socialization Theory and Research*. Chicago, Rand McNally, 1969. 347–480.
- Kurtines, William – Esther B. Greif: The Development of Moral Thought: Review and Evaluation of Kohlberg's Approach. *Psychological Bulletin*, 81. (1974), 8. 453–470. Online: <https://doi.org/10.1037/h0036879>
- Lajunen, Timo – Heikki Summala: Can We Trust Self-Reports of Driving? Effects of Impression Management on Driver Behavior Questionnaire Responses. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 6. (2003), 2. 97–107. Online: [https://doi.org/10.1016/S1369-8478\(03\)00008-1](https://doi.org/10.1016/S1369-8478(03)00008-1)
- Major Róbert: Rendészet, közlekedérendészet. In Barabás A. Tünde (szerk.): *Tanulmányok Irk Ferenc professzor 70. születésnapjára*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2012. 191–210.
- Major Róbert: A közlekedérendészet. In Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 227–252.
- Mann, Robert E. – Gina Stoduto – Anca Ialomiteanu – Mark Asbridge – Reginald G. Smart – Christine M. Wickens: Self-Reported Collision Risk Associated with Cannabis Use and Driving after Cannabis Use among Ontario Adults. *Traffic Injury Prevention*, 11. (2010), 2. 115–122. Online: <https://doi.org/10.1080/15389580903536704>
- McKnight, James – Scott McKnight: Multivariate Analysis of Age-Related Driver Ability and Performance Deficits. *Accident Analysis and Prevention*, 31. (1999), 5. 445–454. Online: [https://doi.org/10.1016/S0001-4575\(98\)00082-7](https://doi.org/10.1016/S0001-4575(98)00082-7)
- Nordfjærn, Trond – Özlem Şimşekoğlu – Mohsen Fallah Zavareh – Amin Mohamadi Hezaveh – Amir Reza Mamdoohi – Torbjørn Rundmo: Road Traffic Culture and Personality Traits Related to Traffic Safety in Turkish and Iranian Samples. *Safety Science*, 66. (2014), 36–46. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2014.02.004>
- Özkan, Türker – Timo Lajunen: Why Are There Sex Differences in Risky Driving? The Relationship between Sex and Gender-Role on Aggressive Driving, Traffic Offences, and Accident Involvement among Young Turkish Drivers. *Aggressive Behavior*, 31. (2005), 547–558. Online: <https://doi.org/10.1002/ab.20062>
- Parker, Dianne – Antony S. R. Manstead – Stephen G. Stradling – James T. Reason – James S. Baxter: Intention to Commit Driving Violations: An Application of the Theory of Planned Behavior. *Journal of Applied Psychology*, 77. (1992), 1. 94–101. Online: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.77.1.94>

- Siegrist, Stefan – Eva Roskova: The Effects of Safety Regulations and Law Enforcement. In Pierre-Emmanuel Barjonet (szerk.): *Traffic Psychology Today*. Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 2001. 181–206. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-4757-6867-1_10
- Weicht, Christian: Kriminalprävention aus Sicht der Polizei – eine Aufgabe auch für Architekten und Stadtplaner? *Die Kriminalprävention*, 6. (2002). 1. 4–11.
- Wenninger, Ulrike – C. Krupan: ART2020 Teszt eljárás. Kézikönyv. Fordította: Jávorsky K. Kuratorium für Verkehrssicherheit, 2003.
- Wickens, Christine M. – Robert E. Mann – Gina Stoduto – Jennifer E. Butters – Anca Ialomiteanu – Reginald G. Smart: Does Gender Moderate the Relationship Between Driver Aggression and Its Risk Factors? *Accident Analysis and Prevention*, 45. (2012), 10–18. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2011.11.013>
- Yagil, Dana: Gender and Age-Related Differences in Attitudes toward Traffic Laws and Traffic Violations. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 1. (1998), 2. 123–135. Online: [https://doi.org/10.1016/S1369-8478\(98\)00010-2](https://doi.org/10.1016/S1369-8478(98)00010-2)
- Zuckerman, Marvin – D. Michael Kuhlman: Personality and Risk-Taking: Common Biosocial Factors. *Journal of Personality*, 68. (2000), 6. 999–1029. Online: <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00124>

ABSTRACT

The Psychological Impact of Roadside Checks and the Background to Offensive Traffic Behaviour

Anikó JUHÁSZ – Major RÓBERT

The basic criteria for traffic safety are law-abiding behaviour. However, for an individual to be able to comply with the rules it is essential for them to believe that the existence of a system of traffic rules is necessary. Socially accepted norms, customs, moral patterns, roles, ethical rules, patterns of behaviour and forms of behaviour conducive to social coexistence are essential for the successful cooperation of society and the maintenance of a democratic order.

Attitudes to rules and legislation are significantly influenced by personal characteristics such as reactions to punishment, and the short- and long-term effects of punishment. In addition to gender differences, the degree of aggression, risk-taking, self-control and social responsibility play a role in the separation of the non-compliant or compliant behaviour. People also differ in the degree of control they can exercise over their emotions. Different levels of moral development imply changing traffic behaviour and even deviance.

The right attitude includes a number of social competencies, in addition to practicing tolerant behaviour. In order to avoid infringement, it is essential to have the ability of self-regulation, autonomy, cooperation and managing problems. In order to increase compliance with following traffic rules, it is necessary to reduce the adverse effects of law-abiding behaviour and increase the likelihood of its beneficial consequences.

Measures related to preventive police action are aimed at improving road safety and preventing accidents. The aim is to ensure that all transport users fully respect the rules.

The present study explores why having the right attitude about following traffic rules is actually necessary, what human factors can be used to explain a traffic infraction causing a road safety risk, and how the penalty affects drivers with different personality traits depending on the situation.

Keywords: *traffic psychology, accident prevention, roadside checks, traffic safety, infraction of the law*

A bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz és a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása

STEINER Gábor¹

A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök eredményességéhez nem elegendő önmagában azok végrehajtása során a relevánsnak tartott információk beszerzése, hanem szükséges az is, hogy az alkalmazásukra az eljárási törvényben meghatározott feltételeknek megfelelően kerüljön sor. Ennek nem megfelelő teljesítése azt eredményezheti, hogy az egyébként terhelő bizonyítékok az adott ügyben vagy adott terheltekkel szemben később nem használhatók fel. Jelen dolgozatomban azt mutatom be, hogy melyek azok a – jelenleg hatályos, illetve korábban hatályban volt – követelmények, amelyekre ennek során feltétlenül figyelni szükséges.

Kulcsszavak: leplezett eszközök, titkos adatszerzés, titkos információgyűjtés, bírói engedély, eredmény, felhasználás, bíróság, határidő

1. Bevezetés

A titkos eszközök alkalmazása minden ország büntetőjogában az a fajta bizonyítási eszköz, amely leginkább korlátozza az egyes emberi jogokat. Magyarországon mind az Alaptörvény, mind pedig a hazánk által elfogadott nemzetközi egyezmények szigorú korlátokat határoznak meg azzal kapcsolatban, hogy ezen eszközök alkalmazása során az emberi jogok a lehető legkisebb mértékben – de értelemszerűen valamennyire mégis elengedhetetlenül – sérüljenek.

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése kifejezetten előírja, hogy:

„Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

¹ Dr. Steiner Gábor, Fővárosi Törvényszék, bíró.
Gábor Steiner, Metropolitan Court of Budapest, Judge. E-mail: steinergabor@birosag.hu

Mint ahogyan az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kihirdetett Egyezmény 8. cikk 1. és 2. pontja, amely szerint:

„Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

Ezen túlmenően azonban különös jelentőséget ad e témának az is, hogy még ha tiszteletben tartják is a hatóságok az eljárásuk során az alapvető jogokat, és még ha a titkos eszközök által olyan információt is szereznek be, amely alkalmas lehet a bűncselekmény bizonyítására, még abban az esetben is számtalan módon elbukhat a megszerzett adatok felhasználhatósága. Nem elég ugyanis a titkos eszközöket a jogszabályoknak megfelelően alkalmazni, ugyanolyan fontos az is, hogy a nyomozó hatóságok a felhasználásuk érdekében is a jogszabályok szerint járjanak el, mivel egyetlen eljárási hiba vagy mulasztás tönkre tehet egy egész operatív akciót.

A jelen dolgozat pedig épp arról szól, hogy melyek is azok a jogalkalmazási hibák, amelyek által veszélybe kerülhet a titkos eszközök alkalmazása során nyert adatok felhasználhatósága, illetve hogy a titkos eszközök (az információgyűjtés és az adatszerezés) az elmúlt csaknem két évtizedben milyen lényegi változásokon mentek keresztül – a bírói jogalkalmazás tükrében.

2. A „titkos eszközök” kezdeti alkalmazása

Heltai Gáspárnak az inkvizíció módszereiről 1570-ben megjelent munkájában már olvashatunk – napjaink terminológiájával élve – a titkos lehallgatásról vagy a fedett nyomozó alkalmazásáról, akit „a kárpit alá bütattnak”, hogy a delikvensnek

„minden beszédit meghallja, de szegény nem láthatja a beáruló szolgát [...] Annakutána egynyihány nap múlva az áruló szolgákban bocsátanak alattomban utána, kik mindenképpen megkémlik szegényt, mit csinál, hol jár, kikkel nyáskodik és beszél. Olyant is bocsátanak melléje, ki nagy barátságos szüvet tettet előtte, mulat véle, sorál és morál véle és mindenképpen beszédre fogja [...] És valamit hall tőle, azt alattomba mind hírré adja az Vadászoknak.”²

² Heltai Gáspár: *Háló. Válogatás Heltai Gáspár műveiből*. Budapest, Magvető, 1979. 144–145. Tóth Mihály: Néhány időszerű garanciális kérdés a titkos nyomozati (felderítési) eszközök eredményének felhasználása köréből. *Büntetőjogi Szemle*, (2016), 1–2. 92.

Magyarországon a rendszerváltozást megelőzően a magánszférát érintő titkos technikai eszközökről és módszerek alkalmazásáról nem nyilvános jogszabályok rendelkeztek. Például 1975-ben megszületett a titkos 6000/1975. (VI. 2.) minisztertanácsi határozat, amely a Belügyminisztérium állambiztonsági főcsoportfőnökségének feladatként határozta meg „az ellenséges elemek tevékenységével szembeni védekezés” keretében „jogszabályban meghatározott eszközök és módszerek alkalmazását”. E jogszabály a Minisztertanács elnökhelyettesének 1/1975. számú utasítása volt, amelynek 2. pontja említést tett „rejtett operatív technikai lehallgatásról” és „postai küldemények titkos ellenőrzéséről”. A részletes szabályozás több mint száz, titkos ügykezelés előírásai szerint készült és használt parancs, utasítás, módszertani útmutató feladata volt a rendőrségen, a határőrségnél és az ügyészségen, olvasható Tóth Mihálynak az ezzel kapcsolatban készült – fent már idézett – tanulmányában.³

Nyilvános és megismerhető forrásban elsőként a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényben jelentek meg a titkos információgyűjtésre vonatkozó rendelkezések. E szabályozás szerint az igazságügy-miniszter adhatott engedélyt „a technikai adatgyűjtésre, a postai küldemények ellenőrzésére és a magánlakásba történő titkos behatolás alkalmazására”.⁴ A későbbiek során pedig a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. számú törvény, majd pedig a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény voltak azok, amelyek megteremtették a titkos eszközök alkalmazásához a nyilvános és mindenki számára megismerhető, törvényi kereteket.

A korábbi büntetőeljárás törvény különbséget tett titkos információgyűjtés, illetőleg titkos adatszerzés között, amely utóbbi kategória helyébe 2018 júliusától a leplezett eszközök léptek. A következőkben az előző és a jelenlegi szabályozás eltéréseinek bemutatására teszek kísérletet.

3. A titkos információgyűjtés eredményének felhasználásával kapcsolatos törvényi szabályozás a korábban hatályos büntetőeljárás törvényben (1998. évi XIX. törvény 206/A. §)

A legnagyobb problémát az elmúlt évtizedekben egyértelműen a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása jelentette, amely vonatkozásában az új büntetőeljárás törvény, a hatályos 2017. évi XC. törvény 258. §, 259. §, 260. §-a végre pontos kereteket szabnak meg. Ám a korábbi eljárás törvény, az 1998. évi XIX. törvény e körben még sokkal általánosabb szabályozást tartalmazott, különösen a leginkább gyakran felmerülő jogalkalmazási probléma, a *feljelentési kötelezettség* tekintetében megállapított törvényi határidő vonatkozásában.

³ Tóth (2016): i. m. 92.

⁴ Novák Zsófia – Nagy Ákos: A titkos információgyűjtés és adatszerzés eredményének felhasználása a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 64. (2016), 10. 102–124.

Az 1998. évi XIX. törvény 206/A. § a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása tekintetében a feljelentési kötelezettség határidejére 2006. július 1. és 2011. február 28. napja között, majd 2011. március 1. és 2013. december 31. napja között, végül pedig 2014. január 1. és 2018. június 30. napja között egymástól legalábbis részben eltérő szabályokat alkalmazott.

A 2006. július 1. napjától hatályban volt szabályozás szerint a bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye – a bizonyítási kívánt bűncselekmény tekintetében a titkos adatszerzés engedélyezésének törvényben meghatározott feltételeinek fennállása esetén – a büntetőeljáráshoz csak akkor volt felhasználható, hogy ha a büntetőeljáráshoz felhasználni kívánt információ megszerzését követően a titkos információgyűjtést végző szerv a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget tett.

Ez a törvényi feltétel 2011. március 1. napját követően akként módosult, hogy onnantól a felhasználásra akkor nyílt lehetőség, hogy ha a titkos információgyűjtés engedélyezését kérő szerv a büntetőeljáráshoz felhasználni kívánt információ megszerzését követően a nyomozást haladéktalanul elrendelte, vagy a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget tett.

Később pedig, 2014. január 1. napjától a büntetőeljárási törvény a „haladéktalanság” kitételét a „nyombaniság” kitételével váltotta fel, amikor is rögzítette, hogy a felhasználás feltételévé az vált, hogy ha a titkos információgyűjtés engedélyezését kérő szerv a büntetőeljáráshoz felhasználni kívánt információ megszerzését követően a nyomozást – a büntetőeljárás megindításának valamennyi, a törvényben meghatározott feltétele megállapításakor – nyomban elrendelte, vagy a feljelentési kötelezettségének nyomban eleget tett.

Az idézett jogszabályhelyekből tehát jól kitűnik, hogy az 1998. évi XIX. törvény 206/A. §-a ugyan rögzítette előbb a „haladéktalanság”, majd pedig a „nyombaniság” követelményét a feljelentési kötelezettség vonatkozásában, azonban ennek pontos értelmezésével adós maradt.

Így a korábbi szabályozás lényegében kizárólag a 74/2009. BK véleményre támaszkodhatott, amely a feljelentés „haladéktalansága”, illetve – későbbi terminológia szerint – „nyombanisága” értelmezéséhez kapcsolódó probléma forrásaként utalt arra, hogy a törvény pontosabban nem határozza meg azt, hogy mit, mely időtartamot kell a feljelentési kötelezettség teljesítésének „haladéktalanságán” érteni. Erre az ügyek eltérő jellege, bonyolultsága, az adatmennyiség változó terjedelme miatt – a BK vélemény megállapítása szerint – minden esetre érvényes, egzakt meghatározás nem tehető, legfeljebb azok a szempontok voltak rögzíthetők, amelyek figyelembevételével a bíró – a bizonyítékként felhasználhatóság lehetőségéről elsőként döntő nyomozási bíró [1998. évi XIX. törvény 207. § (2) bekezdés b) pont], majd később a perbíró – jogilag állást foglalhatott a „haladéktalanság” követelményének megtartottsága kérdésében.

A BK vélemény ezzel kapcsolatosan azt rögzítette, utalva a problémának a kiindulópontjára, hogy a lehallgatásokat végrehajtó Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

rendszerint nagy mennyiségű információt tartalmazó anyagot ad át a titkos információgyűjtést végző szervnek, amely adathalmazban az információgyűjtés célja szempontjából érdektelen vagy az ügyben nem érintett személyre vonatkozó adatok is szerepelnek, amelyeket ki kell szűrni és meg kell semmisíteni. Ez pedig értelemszerűen bizonyos időt vesz igénybe. A „haladéktalanság” tehát – a BK vélemény szerint – nem értelmezhető úgy, hogy a még szüretlen adatok átadásának napján eleget kell tenni a feljelentésnek. A titkos információgyűjtést szabályozó ágazati jogszabályok (Nbtv., Rtv. stb.) ekkor nem szabtak arra határidőt, hogy az érdektelen adatok kiszűrését mennyi idő alatt kell elvégezni. Az 1998. évi XIX. törvény viszont, ugyan a titkos adatszerzés tekintetében, az érdektelen adatok kiszűrésére és megsemmisítésére nyolcnapos határidőt engedett.⁵ Indokolt volt tehát – a BK vélemény megállapítása szerint – a „haladéktalanságnak” olyan értelmet tulajdonítani, hogy az 1998. évi XIX. törvény Be. 206/A. § (1) és (4) bekezdéseinek alkalmazási körében ez a követelmény még nem sérül akkor, amennyiben a feljelentési kötelezettségének az információgyűjtést végző szerv az adatok megszerzést követő *nyolc napon belül nem tesz eleget*.

Ez a „gumiszabály” számos értelmezési probléma forrása volt, akár az ügyészség és a bíróság, de éppen ugyanígy a korábbi nyomozási bírói határozatok, illetve a perbírói álláspont között. Mindezt az is bizonyítja, hogy a jogirodalomban a kollégiumi vélemény fenti megállapítása (misperint nyolc napnak az eltelte még nem jelent jogsértést) gyakorlati kritikájaként az akkori büntetőeljárás törvény kommentárjában rögzítették azon – jogalkalmazói – álláspontot, amely szerint:

„A feljelentési kötelezettség [és pontosan ugyanígy a nyomozása elrendelése] teljesítésének késedelve esetén annak oka nem vizsgálható és közömbös is, figyelemmel arra is, hogy a törvény a feljelentést az adatok megszerzését követően határozza meg, azaz az adatok vizsgálata, kiértékelése, vagy elemzése nem hátráltathatja e kötelezettséget.”⁶

mint ahogyan a jogelmélet is kritikával illette a Kúria jogszabály-értelmezését, kiemelve azt, hogy: „Nem látszik szerencsésnek, hogy a Kúria adott kérdésekben eltérő nyelvtani értelmet tulajdonít egyébként egyértelműnek tűnő kifejezéseknek”, hiszen „a Magyar nyelv értelmező szótára szerint a haladéktalan szó jelentése késedelmet nem tűrő, idővesztés, halogatás nélkül, azonnal elvégző, teljesítendő” cselekedetet jelent – szemben a Kúria álláspontjával –, éppen ezért „nagy téttel járó, alapvető törvényességi kérdésben annál mégis több várható el, hogy 8 nap még nem jelent jogsértést”, még akkor is, ha nehéz erre határidőt megállapítani.⁷

⁵ 1998. évi XIX. törvény 204. § (4) bek.

⁶ Bodor Tibor et al.: *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2012.

⁷ Tóth (2016): i. m. 94.

Tételes szabályozás hiányában az adott bíróságok feladata maradt annak megítélése, hogy sérült-e a haladéktalanság követelménye. E jogalkalmazói értelmezéssel elve a Debreceni Ítéltábla például a Bf.I.628/2013/22. számú határozatában azt állapította meg, hogy:

„A több mint három hónapos késedelem a feljelentési kötelezettség teljesítésében az ítéltábla álláspontja szerint nem értékelhető akként, hogy a haladéktalanság elve sérelmet nem szenvedett, erre tekintettel a titkos információgyűjtés anyaga bizonyítékként e körben nem használható fel”.

A Debreceni Ítéltábla a fenti határozatában kifejtette, hogy nem értett egyet az elsőfokú bíróságnak azon okfejtésével, hogy ahol a feljelentés a titkos információgyűjtés tartamának lejárta előtt megtörtént, a haladéktalanság elve sem sérült. Az ügy másodrendű vádlottjára vonatkozó és terhelő bizonyítékként felhasználni kívánt információkat 2007. augusztus 1. és augusztus 14. napja között rögzítették, a feljelentés időpontja pedig 2007. november 19. napja volt. A 74/2009. BK vélemény 3/b) pontja rögzítette: a törvény pontosabban nem határozta meg, hogy mit, mely időtartamot kell a feljelentési kötelezettség teljesítésének „haladéktalanságán” érteni. Erre az ügyek eltérő jellege, bonyolultsága, az adatmennyiség változó terjedelme miatt minden esetre érvényes egzakt meghatározás nem volt tehető, legfeljebb azok a szempontok voltak rögzíthetők, amelyek figyelembevételével a bíró – a bizonyítékként felhasználhatóság lehetőségéről elsőként dönteni hivatott nyomozási bíró, illetőleg majdan a perbíró – állást foglalhatott a „haladéktalanság” követelményének megtartottsága kérdésében. Indokolt volt tehát a haladéktalanságnak olyan értelmet tulajdonítani, hogy az 1998. évi XIX. törvény 206/A. § (1) és (4) bekezdéseinek alkalmazási körében ez a követelmény még nem sérült akkor, hogy ha feljelentési kötelezettségének az információgyűjtést végző szerv az adatok megszerzését követő nyolc napon belül nem tett eleget. A több mint három hónapos késedelem azonban itt a feljelentési kötelezettség teljesítésében az ítéltábla álláspontja szerint nem volt értékelhető akként, hogy a haladéktalanság elve sérelmet nem szenvedett volna. A jelentős késedelmet a nyomozó hatóság részéről – az ítéltábla álláspontja szerint – vélhetően az indokolta, hogy a feltételezett „maradék” 200 ezer forint átadása is dokumentálásra kerülhessen.

Más oldalról közelítette meg a kérdést – a Debreceni Ítéltábla álláspontjától részben eltérő következtetésre jutva – a Fővárosi Ítéltábla a 3.Bf.43/2017/37. számú másodfokú ítéletében. E határozatában az ítéltábla a feljelentés megtételének haladéktalansága kapcsán utalt arra, hogy a Kúria a Bhar.III.371/2013. számú BH.2014.3.97. számon közzétett határozatában kifejtette már, hogy a titkos információgyűjtés eredményének felhasználásánál a feljelentési kötelezettség megtételének haladéktalansága nem pusztán az engedélyben megjelölt határidő lejárta és a feljelentés teljesítése közötti időtartam alapján, hanem az információ mennyiségi, tartalmi megismerésének, feldolgozásának bonyolultsága figyelembevételével ítélandó meg.

Az adott – egyébként vesztegetési tárgyú – ügyben a másodfokú bíróság hangsúlyozta, hogy az elsőfokú bíróság meghatározó jelentőséget tulajdonított a törvényben hivatkozott nyolcnapos határidőnek. Ennek során pedig tévesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy ez egyben azt is jelenti, hogy a lehallgatást végzőnek folyamatában is figyelemmel kell kísérnie a beszerzett anyagot, hogy a törvényi kötelezettségének eleget tegyen. Ezzel szemben az akkori büntetőeljárás törvény nem írt elő folyamatos ellenőrzést, elemzést a beszerzett anyagokkal kapcsolatban, hanem az irreleváns adatok megsemmisítésének határidejét a titkos információgyűjtés befejezéséhez kötötte. A nyolcnapos határidő az irreleváns adatok megsemmisítésére és nem arra vonatkozott, hogy egy különösen bonyolult ügyben kellene a beszerzett információt megsemmisíteni még az előtt, hogy az összefüggő vizsgálatra sor kerülhessen és meg lehetne ítélni annak releváns, vagy irreleváns voltát. Így tehát tévedett az elsőfokú bíróság akkor, amikor nem tartalmi, hanem mennyiségi alapon közelítette meg a „haladéktalanság” valódi értelmét. A büntetőeljárás törvény nem véletlenül nem fogalmazott meg rá egzakt határidőt, mert az nem is lett volna lehetséges, mivel a feljelentés megtételéhez igen alapos és körültekintő mérlegelő, értékelő tevékenységre van mindig előzetesen szükség.

A konkrét vádbeli ügyben hosszú időn keresztül került sor információgyűjtésre az azzal érintett vádlottakkal szemben. Igen jelentős mennyiségű anyag várt feldolgozásra, értékelésre, és egy szükségszerűen többszereplős, bonyolult konspiratív elemekkel átszőtt bűncselekmény (vesztegetés) összefüggéseinek kielemezésére kellett hogy sor kerüljön. Az elsőfokú bíróság is kifejtette ítéletében, hogy a vádlottak között folyt telefonlehallgatások alapján önmagukban a lehallgatások nem képeztek olyan anyagot, amelynek alapján az egyes bűncselekmények kétséget kizáróan megállapíthatók lehettek volna, ugyanis a lehallgatott telefonbeszélgetések e vonatkozásban egyértelmű adatot nem tartalmaztak. Az elsőfokú ítéletben megjelölt titkos információgyűjtés határidejének lejárt és a vádhatóság által a vádirat benyújtását követően csatolt feljelentés időpontja között eltelt időtartam tehát önmagában az ítéletábra szerint nem volt tekinthető olyan mértékűnek, amely a haladéktalanság követelményét megsértette volna és ne felelt volna meg a Legfelsőbb Bíróság Bk.74/2009. számú véleményében kifejtetteknek.

Az adott példa kapcsán utalni kell – mint az információk beszerzésének korlátlanosságát kizáró rendelkezésre – a 15/1991. (IV.13.) AB határozatra is, amelynek értelmében az információs önrendelkezési jog gyakorlásának feltétele, egyben legfontosabb garanciája a célhoz kötöttség. A célhoz kötöttség elvéből következik, hogy meghatározott cél nélküli „készletre gyűjtés”, előre nem meghatározott jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés alkotmányellenes.

Érdeemes e körben (a feljelentési határidő kapcsolódása okán) hivatkozni még a BH2012.186. számú bírósági határozatra, amelynek értelmében a jogerős ügydöntő határozat felülvizsgálata – függetlenül a hivatkozás alaposságától vagy alaptalanságától – kizárt abból az okból, hogy a titkos információgyűjtés anyagát a büntetőeljárásban bizonyítékként felhasználták, jöllehet ennek az intézkedésnek az engedélyezését

kérő szerv a kívánt információ megszerzését követően nem tett eleget haladéktalanul a feljelentési (nyomozáselrendelési) köteletségének. Az ugyanis, hogy a terhelt telefonbeszélgetéseinek lehallgatásán alapuló feljelentési kötelezettségének a rendvédelmi hatóság haladéktalanul eleget tett-e, és így a lehallgatás eredménye bizonyítékként értékelhető volt-e, nem anyagi, hanem eljárásjogi kérdés. Az esetlegesen törvénysértő módon beszerzett bizonyíték figyelembevétele, illetőleg annak kirekeszthetősége nem a bűnösségre vont jogi következtetést vagy a bűncselekmény minősítésének törvényességét érinti, nem anyagi jogszabálysértés, hanem a tényállás megalapozottságának támadása. Eljárási okból azonban felülvizsgálatnak – az akkori szabályok szerint – csak a Be. 416. § (1) bekezdés *c)* és *d)* pontjában megjelölt okokból volt helye; azaz a *c)* pontban felsorolt és feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértés esetén, illetve akkor, ha a fellebbviteli bíróság megsértette a súlyosítási tilalmat. Azaz a tényállás esetleges megalapozatlansága sem lehet felülvizsgálat tárgya. Felülvizsgálati eljárásban tehát nem lehetett azt sérelmezni, hogy a feljelentési határidőt nem tartották be.

Mindez egybevág a BH2008.264. számú bírósági határozatban megfogalmazott állásponttal, amely szerint nem abszolút, hanem relatív eljárási szabálysértés, ha a bíróság a tényállás megállapításánál törvényben kizárt bizonyítékokat is elfogadott. Amennyiben ugyanis valamely bíróság a tényállás megállapítását törvényben kizárt bizonyítékokra is alapítja, ez részleges vagy teljes megalapozatlanságot eredményez. Ebből következően viszont az akkori Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati eljárásban – mint az adott esetben is – nem vizsgálhatta azt, hogy az eljárásbíróknak az általuk értékelt bizonyítékok köréből valamely bizonyítékot ki kellett-e rekeszteniük, s ennek elmaradására az eljárási jogszabályok megsértésével került-e sor. Mindez ugyanis relatív, és nem abszolút eljárási szabálysértésnek tekintendő. Jóllehet ebben az esetben a bíróság indokolási kötelezettségét részben törvényben kizárt bizonyítékok értékelésével teljesíti, ilyenkor az akkor hatályos eljárási törvény 373. § (1) bekezdés III. *a)* pontjában meghatározott abszolút eljárási szabálysértés nem valósult meg.

4. A titkos információgyűjtés eredményének felhasználásával kapcsolatos törvényi szabályozás a jelenleg hatályos büntetőeljárási törvényben (2017. évi XC. törvény 258., 259., 260. §)

A szervezett bűnözés elleni küzdelem egyik alapeszköze az ügyészségről szóló törvény (Ütv.), a rendőrségről szóló törvény (Rtv.), a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény (NAV tv.), a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény (Nbtv.) alapján végzendő titkos információgyűjtés, amelynek a törvényi szabályozását a jelenleg hatályos Büntetőeljárási törvény – a korábbinál sokkal egyértelműbb szabályokat lefektető – 256–260. §-ai tartalmazzák, amelyek különbséget tesznek a bűnüldözési és a nemzetbiztonsági célú információgyűjtés között is. A büntetőeljárási törvényen

túl a titkos információgyűjtés jogszerű alkalmazásához az alábbi *mögöttes jogszabályokat* is figyelembe kell venni, mint olyanokat, amelyek meghatározzák annak kerekeit, hogy milyen alapelvek betartásával kell végrehajtani a titkos megfigyeléseket.

Elsőként is az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdését, amely szerint az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Ide sorolhatjuk továbbá a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény 6. § (1) bekezdését, amely alapján a médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy törvényben meghatározottak szerint jogosult a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy (információforrás) kilétét a bírósági és hatósági eljárások során titokban tartani, továbbá bármely, az információforrás azonosítására esetlegesen alkalmas dokumentum, irat, tárgy vagy adathordozó átadását megtagadni. Ugyanígy az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kihirdetett Egyezmény 8. cikk 1–2. pontjait, amelyek értelmében mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.

Figyelembe kell venni továbbá – közvetlenebb jogforrásként – például a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 63. § (3) bekezdését, amely szerint a titkos információgyűjtés során a 15. §-ban meghatározott arányosság követelményét fokozott körülménnyel kell érvényesíteni. Hasonlóképpen a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 53. § (2) bekezdését, amely alapján a nemzetbiztonsági szolgálatok a titkos információgyűjtés speciális eszközeit és módszereit csak akkor használhatják, ha a törvényben meghatározott feladatok ellátásához szükséges adatok más módon nem szerezhetők meg. Ugyanígy a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 51. § (3) bekezdését, amelynek értelmében a titkos információgyűjtés során a 35/B. § (2) és (3) bekezdésben meghatározott arányosság követelményét fokozott körülménnyel kell érvényesíteni. És végezetül az ügyészségről szóló 2011. évi CLXII. törvény 25/A. § (3) bekezdését, amely szerint az ügyészség a titkos információgyűjtés során nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban a titkos információgyűjtés törvényes céljával.

Az új büntetőeljárási törvény (2017. évi XC. törvény) a titkos információgyűjtés eredményének a felhasználása vonatkozásában a következő főbb rendelkezéseket tartalmazza.

A titkos információgyűjtés eredményének felhasználására vonatkozó korábbi gumiszabály, vagy pontosabban az egzakt szabályozás hiánya – miként arra a fentiekben már utaltunk – számos értelmezési probléma forrása volt, akár az ügyészség és a bíróság, de éppen ugyanígy a korábbi nyomozási bírói határozatok és a perbírói álláspont között. E tekintetben pedig az új büntetőeljárás törvény határozott és főleg egyértelmű előírásokat fektetett le annak érdekében, hogy a titkos információgyűjtés eredménye felhasználható legyen. A törvény két különböző – a korábbi eljárási törvényhez képest igencsak konkrét – határidőt állított fel, egyet arra nézve, hogy hány napon belül kell a büntetőeljárás megindítását kezdeményezni, egy másikat pedig arra, hány napon belül kell a feljelentés után a büntetőeljárást megindítani.

4.1. A büntetőeljárás megindítása kezdeményezésének a kötelező legkésőbbi határideje

Az eljárási törvény e tekintetben különbséget tesz a bűnüldöző és a nemzetbiztonsági szervek információgyűjtése között, amely alapján eltérő határidőt állapít meg a feljelentés megtételére, amelyeknek a figyelmen kívül hagyása a bizonyíték fel nem használhatóságát is eredményezheti.

4.1.1. Az ügyészségről szóló törvény, a rendőrségről szóló törvény vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény alapján folytatott titkos információgyűjtés esetén

A Be. 259. § (1) bekezdése rendelkezik részletesen arról, hogy az ügyészségről szóló törvény, a rendőrségről szóló törvény vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény alapján végzett, bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban bizonyítékként mikor használható fel. Ennek egyik feltétele az, hogy olyan bűncselekmény bizonyítására kívánják felhasználni, amely miatt e törvény szerint bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásának helye lehet, míg a másik azon követelmény teljesülése, hogy a titkos információgyűjtést folytató szerv a büntetőeljárásban felhasználni kívánt adat megszerzését követően nyolc napon belül kezdeményezte a büntetőeljárás megindítását.

A feltételek tehát (Be. 259. §):

- a Be. alapján a leplezett eszközök alkalmazásának általános feltételei fennálljanak, valamint
- a titkos információgyűjtést végző szerv az információ megszerzésétől számított legkésőbb *nyolc napon belül kezdeményezze a büntetőeljárás megindítását.*

4.1.2. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény rendelkezései alapján folytatott titkos információgyűjtés esetén

A Be. 260. § (1)–(2) bekezdése értelmében a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény rendelkezései alapján végzett, külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban akkor használható fel, hogy ha azt olyan bűncselekmény bizonyítására kívánják felhasználni, amely miatt a büntetőeljárás törvény szerint bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásának helye lehet, másrészt pedig hogy ha a büntetőeljárásban felhasználni kívánt adat megszerzését követően a titkos információgyűjtést végző nemzetbiztonsági szolgálat, illetve a rendőrség terrorizmust elhárító szerve legkésőbb a büntetőeljárásban felhasználni kívánt adat megszerzését követő 30 napon belül kezdeményezte a büntetőeljárás megindítását. Bizonyos esetekben lehetőséget ad az eljárási törvény arra, hogy a 30 nap helyett egy éven belül kezdeményezhessék a büntetőeljárás megindítását, abban az esetben, ha az adott szerv a büntetőeljárás korábbi kezdeményezésével a törvényben meghatározott feladatának eredményességét veszélyeztetné, valamint hogy ha a büntetőeljárásban felhasználni kívánt adat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény rendelkezései alapján az érintett szerv feladatkörébe tartozó bűncselekményre vonatkozik.

A feltételek tehát (Be. 260. §):

- a Be. alapján a leplezett eszközök alkalmazásának általános feltételei fennálljanak, valamint
- a titkos információgyűjtést végző szerv az információ megszerzésétől számított legkésőbb *30 napon, vagy* – ha feladatának eredményességét ez veszélyeztetné – *legfeljebb egy éven belül kezdeményezze a büntetőeljárás megindítását.*

4.2. A büntetőeljárás megindításáról való döntésnek a kötelező legkésőbbi határideje

A Be. 258. § rendelkezik arról, hogy a bírói vagy külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye bizonyítékként a büntetőeljárásban a fentiek mellett csak akkor használható fel, ha a büntetőeljárás megindítására jogosult szerv a hozzá való érkezéstől számított három munkanapon belül dönt a titkos információgyűjtés alapján a büntetőeljárás megindításáról vagy annak a már folyamatban lévő büntetőeljárásban való felhasználásáról.

A feltételek tehát (Be. 258. §):

- a büntetőeljárás megindítására jogosult szerv a feljelentés beérkezésétől számított *három munkanapon belül döntsön a büntetőeljárás megindításáról, vagy* – ha már az megindult – *annak a már folyamatban lévő büntetőeljárásban való felhasználásáról.*

A fenti törvényi feltételeknek a nem teljesülése esetén a titkos információgyűjtés eredménye utóbb a megindult büntetőeljárásban bizonyítékként már nem használható fel, az annak során beszerzett információkat a bíróságnak akként kell tekintenie, mint ha azok nem is léteznének.

5. A titkos adatszerzés eredményének felhasználásával kapcsolatos törvényi szabályozás a korábban hatályos büntetőeljárás törvényben (1998. évi XIX. törvény 206. §)

Az 1998. évi XIX. törvény 206. § a titkos adatszerzés eredményének felhasználása kapcsán, a felhasználhatósági kör vonatkozásában, időrendben a következő rendelkezéseket tartalmazta, amelynek a szövege három év elteltével módosult, ám utána 12 évig változatlanul maradt hatályban.

2003. július 1. napjától kezdődően a Be. 206. § (3) bekezdése mindössze olyan korlátokat fogalmazott meg e körben, hogy a titkos adatszerzés eredménye *más büntetőeljárásban* (valamint a nyomozás elrendelését megelőzően a bíró, illetőleg az igazságügyminiszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtés eredménye büntetőeljárásban) az akkori eljárási törvény 76. § (2) bekezdésében meghatározott általános szabályok szerint is csak akkor volt felhasználható, hogy ha a törvény 201. §-ban meghatározott feltételek a büntetőeljárás, illetőleg a másik büntetőeljárás esetében is fennálltak, és csakis akkor, hogyha a felhasználás célja még meg is egyezett a titkos adatszerzés (vagy titkos információgyűjtés) eredeti céljával.

Mindez 2006. július 1. napjától kezdve akként módosult, hogy a titkos adatszerzés eredménye főszabályként csak *annak a bűncselekménynek a bizonyítására és azzal szemben* volt felhasználható, amely miatt, és akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte. Ez alól kivételként azt a lehetőséget fogalmazta meg a korábbi büntetőeljárás törvény, hogy *akivel szemben* a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a titkos adatszerzés eredménye *olyan bűncselekmény bizonyítására is* felhasználható volt, amelyet az engedélyben nem jelöltek meg, feltéve, hogy a titkos adatszerzés az eljárási törvény 201. §-ban meghatározott feltételei ez utóbbi bűncselekmény tekintetében is fennálltak. Másrészt viszont, *annak a bűncselekménynek a bizonyítására*, amely miatt a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a titkos adatszerzés eredménye *minden elkövetővel szemben* felhasználható volt. A szabályozást módosító 2006. évi LI. törvény 95. §-ához fűzött törvényi indokolás szerint – a 206. § létrejövő (3)–(6) bekezdése értelmében – a titkos adatszerzés eredményének felhasználhatósága az engedélyben meghatározott személyhez, illetőleg az engedélyben meghatározott bűncselekményhez kötött. Ennek eredményeképpen, ha a büntetőeljárás olyan személy ellen folyt, akit az engedélyben nem jelöltek meg, és az engedélyben a gyanúsítás tárgyát képező bűncselekmény sem volt feltüntetve – a célhoz kötöttség követelményére figyelemmel –, a titkos adatszerzés eredménye e személlyel szemben nem volt felhasználható.

E kritériumokkal kapcsolatosan a bírói gyakorlat a BH.2016.200. számú eseti döntést munkálta ki, amelynek értelmében a titkos adatszerzés határideje, annak meghosszabbítása ahhoz a személyhez kötődik, akivel szemben a bíróság azt engedélyezte; ugyanazon személlyel szemben újabb módszer vagy eszköz engedélyezése nem indítja újra a határidőket.

Akkor azonban, ha az eredetileg a titkos adatszerzéssel érintett személyen túlmenően újabb személlyel szemben indítványozza az ügyész – akár ugyanabban a nyomozásban – a titkos adatszerzés engedélyezését, a nyomozási bírónak vizsgálnia kell, hogy ez utóbbi személlyel szemben fennállnak-e a titkos adatszerzés engedélyezésének feltételei. Pusztán azon az alapon nem kerülhet sor az indítvány elutasítására, hogy a titkos adatszerzés engedélyezése szükségszerűen kihatna olyan személyekre is, akikkel szemben a titkos adatszerzést a bíróság már korábban engedélyezte, és annak időhatára már lejárt. Azonban az utóbb, más személyekkel szemben engedélyezett adatszerzés végrehajtása során a kizárólag az ilyen személyekkel szemben felmerült további bizonyítási eszközök nem használhatók fel, mivel velük szemben a titkos adatszerzés törvényi időtartamát az ügyészség/nyomozó hatóság a velük szemben engedélyezett és meghosszabbított titkos adatszerzés kapcsán már kimerítette.

6. A leplezett eszközök eredményének felhasználásával kapcsolatos törvényi szabályozás a jelenleg hatályos büntetőeljárás törvényben (2017. évi XC. törvény 252., 253., 254. §)

Az eljárási törvény eltérő rendelkezéseket tartalmaz azokra az esetekre, amikor a felhasználás célja az engedélyben szereplő személynek az engedélyben megjelölt bűncselekménye, illetve akkor, amikor az az engedélyben szereplő személynek az engedélyben *nem* megjelölt bűncselekménye, hasonlóképpen akkor, amikor az az engedélyben *nem* szereplő személynek az engedélyben megjelölt bűncselekménye, végezetül pedig akkor, amikor a felhasználás célja az engedélyben *nem* szereplő személynek az engedélyben *nem* megjelölt bűncselekménye.

Ezen felsorolást olvasva fel kell hogy tűnjön, hogy a főszabályt és az első két kivételt az előző büntetőeljárás törvényben is szabályozták. Az új eljárási törvény érdemi újítása, hogy az engedélyben *nem* szereplő személynek az engedélyben *nem* megjelölt bűncselekménye vonatkozásában is lehetővé teszi már a beszerzett adatok bizonyítékként való felhasználását. Minderre azonban csupán szigorú törvényi feltételeknek való megfelelés esetén kerülhet sor, ami egyrészt csak a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetésére teszi azt lehetővé, másrészt rövidebb eljárási határidők alkalmazásával szorítja rá a jogalkalmazókat a megfelelő eljárásra.

6.1. Az engedélyben szereplő személynek az engedélyben megjelölt bűncselekménye [252. § (1) bekezdés]

A büntetőeljárás törvény általános szabálya szerint a leplezett eszközök alkalmazásának eredménye annak a bűncselekménynek a bizonyítására és azzal az érintett személlyel szemben használható fel, amely miatt, s akivel szemben az alkalmazást a bíróság előzőleg engedélyezte.

Fentiek alól a törvény több kivételt is enged, bizonyos garanciális feltételek teljesülése esetén, amelyeknek egy része – az utolsó kivétellel – már a korábbi szabályozásban is szerepelt.

6.2. Az engedélyben szereplő személynek az engedélyben nem megjelölt bűncselekménye [252. § (2) és (4) bekezdések]

Az általános szabály alóli egyik kivételt az az eset jelenti, amikor a leplezett eszközök eredményét olyan személlyel szemben használják fel, akivel szemben az alkalmazást előzőleg a bíróság engedélyezte, azonban az engedélyben megjelölt személy egy olyan bűncselekményének bizonyítására, amelyet a bírósági engedélyben eredetileg nem jelöltek meg.

Ennek feltétele azonban az, hogy a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv legkésőbb 30 napon belül az engedélyben meg nem jelölt személynek a vonatkozásában az előkészítő eljárás vagy a nyomozás megindításáról, vagy pedig az esetlegesen már folyamatban lévő büntetőeljárásban való felhasználásáról rendelkezzen, vagy kezdeményezze, mint ahogyan az is, hogy az eszköz alkalmazásának általános feltételei az érintett személy újonnan felmerült bűncselekménye vonatkozásában is ugyanúgy maradéktalanul fennálljanak.

6.3. Az engedélyben nem szereplő személynek az engedélyben megjelölt bűncselekménye [252. § (3) és (4) bekezdések]

Az általános szabály alóli másik kivételt az az eset jelenti, amikor a leplezett eszközök eredményét ugyanannak a bűncselekménynek a bizonyítására használják fel, amely miatt az alkalmazást előzőleg a bíróság engedélyezte, azonban olyan elkövetővel szemben, akit a bírósági engedélyben eredetileg az azzal érintett személyek közt még nem jelöltek meg.

Ennek feltétele azonban az, hogy a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv legkésőbb 30 napon belül az engedélyben meg nem jelölt személynek a vonatkozásában az előkészítő eljárás vagy a nyomozás megindításáról, vagy pedig az esetlegesen már folyamatban lévő büntetőeljárásban való felhasználásáról rendelkezzen, vagy kezdeményezze.

6.4. Az engedélyben nem szereplő személynek az engedélyben nem megjelölt bűncselekménye (253. §)

Az általános szabály alóli harmadik kivételt az az eset jelenti, amikor a leplezett eszközök eredménye olyan bűncselekménynek a bizonyítására és olyan személlyel szemben merül fel, amely bűncselekményt és személyt korábban az engedélyben egyaránt nem jelöltek meg.

Az új büntetőeljárási törvény érdemi újítása, hogy az engedélyben nem szereplő személynek az engedélyben nem megjelölt bűncselekménye vonatkozásában is lehetővé teszi a beszerzett adat bizonyítékként való felhasználását. A törvény indoklása szerint

„indokolt volt erre az esetre olyan feltételeknek a meghatározása, amelyek egyértelművé teszik ezen új lehetőség kivételes érvényesülését, és az adatok jogszerű kezelését további rendelkezésekkel garantálja. A törvény megoldásának első eleme, hogy a 234. §-ban meghatározott bűncselekményi körnél szűkebb körben, kizárólag a nagy tárgy súlyú bűncselekmények bizonyítására teszi lehetővé az adatok engedélytől eltérő felhasználását”.

Ennek megfelelően tehát a bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazásának eredménye az engedélyben meg nem jelölt személynek az engedélyben meg nem jelölt bűncselekménye vonatkozásában kizárólag a más életének szándékos kioltásával járó bűncselekmények, az emberrablás, az öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, a Btk. XXIV. fejezete szerinti állam elleni bűncselekmény, a terrorcselekmény, a terrorizmus finanszírozása, vagy a szándékosan elkövetett közveszély okozása bizonyítására lehet csakis felhasználható [253. § (1) bekezdés].

Miként az indokolás is utal rá, további garanciális szabály, hogy az engedélyben nem szereplő személynek az engedélyben nem megjelölt bűncselekményére vonatkozó adat felhasználása esetén, a titkos információgyűjtés eredményének felhasználására vonatkozó eljárásrendhez hasonlóan rövidebb, a felhasználni kívánt adat megszerzését követő nyolcnapos határidőhöz kötött a büntetőeljárás kezdeményezésének, illetve elrendelésének kötelezettsége [253. § (1) bekezdés *b*) pont]. A garanciarendszer harmadik elemeként a törvény előírja, hogy az adatok felhasználását a bíróságnak engedélyeznie kell [253. § (1) bekezdés *c*) pont]. A bíróság ezen utólagos engedélyezési eljárására és annak ügyészség általi kezdeményezésére a törvény egyértelműen szabott határidőket állapít meg, amelyeket a 253. § (2)–(3) bekezdése tartalmaz.

Az eljárási törvény leplezett eszközökkel kapcsolatos egyik legfontosabb újítása tehát az, hogy meghatározott bűncselekményekre korlátozva és kötött eljárási szabályok betartásával, de az engedélyben nem szereplő személynek az engedélyben nem megjelölt bűncselekménye vonatkozásában is lehetővé teszi adott esetben az – eredetileg más személy lehallgatása során, más bűncselekmény vonatkozásában – beszerzett adat bizonyítékként történő felhasználását. A büntetőeljárási

törvény kommentárja is idézi azt az előre nem kiszámítható élethelyzetet, amely szerint

„példának okáért lehallgatáskor előfordulhat, hogy a bírói engedélyben megjelölt személyt fölhívja egy ismerőse, és nem tudva a lehallgatás tényéről, ilyen vagy olyan okból beszámol az érintettnek egy általa elkövetett olyan bűncselekményről, amely nem része a bírói engedélynek. Ebben az esetben az officialitás elve konkurál a jogállamiság követelményével. A leplezett eszköz alkalmazására feljogosított szerv hivatalból értesül egy bűncselekményről, vagyis feljelentési kötelezettsége keletkezik. A leplezett eszköz – a hatóság szándékán túl tudomásra jutott – eredményének korlátozás nélküli felhasználása ugyanakkor ellenkezik a jogállamiság követelményével”.

A jogalkotó ezt a dilemmát azzal oldotta föl, hogy szigorú feltételeket állapított meg azzal kapcsolatban, hogy az így beszerzett – a hatóság tudomására nem szándékoltan jutott – bizonyíték mely esetekben használható fel.⁸

Ezen újítás révén ugyanakkor a jövőben el lehet kerülni azt a – bűnüldöző hatóságok számára sokáig minden bizonnyal frusztráló – helyzetet, hogy egy ismertté vált perdöntő bizonyíték mégsem lehet alkalmas az elkövetői kör saját maga által feltárt bűncselekmény bizonyítására.

7. Összefoglalás

A fentiekben ismertetett fejlődéstörténet alapján, kiegészítve a bemutatott egyes jogesetekkel, világosan látható, hogy milyen nehézségekkel küzd évek óta a jogalkalmazás akkor, amikor értelmeznie és ez alapján tartalommal kell kitöltenie az eljárási törvény által konkrétan meg nem határozott fogalmakat, amely fogalmak megfelelő értelmezésén büntetőügyek sorsa múlik.

Az új eljárási törvény azonban több tekintetben is fontos előrelépést hozott magával e téren. Hogy csak pár példát említsünk, a titkos információgyűjtés kapcsán végre egyezt határidőt állapított meg a feljelentési kötelezettség megtételére, míg a leplezett eszközök tekintetében törvényben rögzítette azt a fajta esetet, amikor az alkalmazás eredményeként az engedélyben meg nem jelölt személynek, az engedélyben meg nem jelölt bűncselekményére merül fel adat. Mindezek mellett sem a leplezett eszközök, sem a titkos információgyűjtés alkalmazásának nem maradt lényegében olyan részlege, ahol a törvény ne állapítsa meg pontos határidőt mind a nyomozó hatóság és az ügyészé, mind pedig a bíróság eljárási feladatai teljesítésére.

Minden alappal bizakodni lehet abban, hogy ezek a változások sokkal inkább lehetővé fogják tenni azon jogalkalmazási tévedések kiküszöbölését, amelyeken akár

⁸ Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2018.

egy egész ügy is elcsúszhat. Ehhez azonban mindenképp szükséges, hogy a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a kapcsolódó jogszabályok ismerete terén naprakész legyen, és helyette ne abban bízson – amelyre utaló jeleket bíróságon dolgozó emberként bizonyos esetekben talán észlelni vélek –, hogy ha valamilyen garanciális rendelkezést véletlenül nem tart be, az ügysem derül majd ki, mert a perbíró számára elsődleges kötelezettség a szabályok megtartottságának ellenőrzése, és azok megsértése esetén egyáltalán nem veheti figyelembe az így beszerzett bizonyítékokat (még abban az esetben sem, ha azok felhasználását korábban a nyomozási bíró engedélyezte, mert adott esetben nem volt abban a helyzetben, hogy észlelje az eljárási szabályok sérelmét).

IRODALOMJEGYZÉK

- Bodor Tibor – Csák Zsolt – Máziné Szepesi Erzsébet – Somogyi Gábor – Szokolai Gábor – Varga Zoltán: *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2012. Online: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99800019.TV/ts/20180101/1r/206/A>
- Heltai Gáspár: *Háló. Válogatás Heltai Gáspár műveiből*. Budapest, Magvető, 1979.
- Novák Zsófia – Nagy Ákos: A titkos információgyűjtés és adatszerzés eredményének felhasználása a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 64. (2016), 10. 102–124. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.10.5>
- Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2018.
- Tóth Mihály: Néhány időszerű garanciális kérdés a titkos nyomozati (felderítési) eszközök eredményének felhasználása köréből. *Büntetőjogi Szemle*, (2016), 1–2. 92–97. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2016/07/BJSZ_2016_1_2_TothMihaly.pdf

ABSTRACT

The Use of Covert Devices Subject to Judicial Authorisation and the Use of the Results of Secret Information Gathering

Gábor STEINER

For the effectiveness of covert devices subject to judicial authorisation, it is not sufficient in itself to obtain the information deemed relevant during their implementation, but it is also necessary that their application shall be in accordance with the conditions laid down in the Procedural Act. Failure to comply with this may result in the fact that the otherwise incriminating evidence cannot be used later in a given case or against specific accused persons. In my present study, I present the requirements - currently in force or previously in force - which are required to be taken into account in this context.

Keywords: *covert devices, secret data acquisition, secret information collection, judicial permission, result, use, court, time limit*

About Some Service Guns of the Hungarian Police - From a Different Point View

---

Kund REGÉNYI¹

In 2020, the Hungarian Police started replacing its obsolete service handguns. Taking the opportunity, the article gives an overview of the major former service handguns of the Hungarian Police, presenting their advantages and disadvantages, searching for the reasons of their partial failure. The approach is less technical; in addition to outlining the political and economic background, the end-user experience is also presented. As a conclusion, the article welcomes the model replacement, mentioning some critical points as well.

Keywords: service handgun, PA63, P9RC, HK USP, structural mass, calibre, holster

Introduction

There have been generally more technical articles and studies published on regularised service guns used by certain police forces. Undoubtedly, technical parameters are extremely important when describing and characterising a service handgun, but the approach based on a narrow criteria does not provide satisfactory answers to several questions.² This study attempts to introduce some selected handguns used by the Hungarian police from an economic, political and historical point of view, de-emphasising the technical approach, which is complemented by some viewpoints of the practical users, i.e. the police operators carrying and firing a firearm. I hope that in doing so, the article will be of benefit to those who are not exclusively interested in the technical approach.

---

¹ Kund Regényi, PhD, University of Public Service, Assistant Lecturer, police shooting instructor, sports shooter. E-mail: Regenyi.Kund@uni-nke.hu

² Two well-known examples in English: Ian Hogg, *Pistols of the World* (Krause, 2004); A E Hartink, *The Complete Encyclopedia of Pistols and Revolvers* (Chartwell, 2013).

PA-63 – One can have too much of a good thing

The subtitle could have been different, such as the “great survivor” or “how to spoil something good out of mere good intent”. What is it about then? PA-63³ first appeared in the mid-1960s in the composition of the then Hungarian People’s Army and the special party militia, the Workers’ Guard. The pistol was a product of the then existing Weapons and Gas Appliances Factory (Fegyver- és Gázkészülékgyár – FÉG). Its construction is essentially a very modest modification of one of the most famous police pistols, the Walther PP. The most significant change can be seen in the material of the weapon’s frame, which is made of aluminium alloy. The calibre of the pistol, which is now known as the 9 × 18 Makarov, became a newly regularised service pistol calibre of the formerly existing federal system called the Warsaw Pact, in accordance with political and military principles and expectations. Other minor changes can be detected in the design of the impact pin safety device.

By the mid-1960s, FÉG reached decades of experience in the production of various Walter PP clones. This led to that positive decision that instead of the common practice of the Warsaw Pact, which was the takeover of the production licence for the Soviet Makarov pistol, and the following production and adaption of it, an independent Hungarian solution could be created. It can be said that the PA-63 was born under a lucky star and it had all the opportunity for a long, successful and esteemed career. As far as the length of his career is concerned, the type has fulfilled and even exceeded expectations, since the PA-63 is the regularised service weapon of the Hungarian police in many units up to this day.

However, the pistol is by no means widely recognised among users. As for the reasons, we must mention in the first place the moral obsolescence of the weapon and its actual abrasion that can be experienced in practice. Today, the considerable number of spare parts accumulated for that type has been already sold out and used up. Although until the first decade of the second millennium the type could be overhauled and maintained at “industrial” level, however, due to the lack of components and the aging of the aluminium alloy, a significant proportion of PA-63s operate unreliably and therefore, the type became unsuitable for service use (where reliable operation is a key requirement).

Even if a better-maintained, less-worn piece can still be found, there are two more very unpleasant circumstances that stand in the way of the weapon’s popularity. It is very difficult to make it ready, which is a significant challenge, especially for low-statured operators with smaller hand. Besides, if one manages to make the gun ready and fire a shot or shots, the significant repulsive force will cause serious difficulties. It can be said that firing a few dozen shots during a training with PA-63 requires serious determination and self-discipline.

---

³ István Nagy and Zoltán Kovács, *Kézi lőfegyverek* [Handguns] (Budapest: Zrínyi, 1986), 158–159.

The causes of these problems are no longer so obvious, but they are still relatively easy to identify. The most important and fundamental reason is the calibre chosen for the weapon. The 9 × 18 Makarov is an ammunition with a relatively significant muzzle energy compared to the sheath length, and the initial velocity of the projectile is also relatively high. These parameters are close to the 9 × 19 Parabellum, and to the 9 × 17 Browning short, which is also known as 380 ACP. This is understandable while the Makarov pistol and ammunition in the Soviet Union were systematised to replace the 7.62 × 25 Tokarev with much higher muzzle energy ammunition (and of course, pistols and submachine guns sized for this ammunition).⁴ However, if we take a look at the different PP pistols, it is striking that they are most often manufactured with the 7.65 Browning, i.e. .32 ACP, and the already mentioned 9 × 17 Browning short calibre. In other words, the 9 × 18 Makarov is located at the top of the operating range of the structure, which is a simple blowback system. In simple terms, the 9 × 18 Makarov is too strong for this small pistol and this locking solution. The selection of the 9 × 18 Makarov required the application of a very strong return spring to the weapon. This circumstance explains why it is so difficult to make it ready.

Another cause of the problems lies in the choice for the structural material of the frame. In the 1960s, aluminium seemed to be a popular alternative for the production of service weapons, as it made it easier to be available for users who – and this is still a very important aspect – did not fire primarily the weapon, but carried it. (This advantage, of course, is further enhanced by the emergence and explosive proliferation of polymer frame weapons, which began in the mid-1980s and continues to this day.) However, if you do have to shoot, the PA-63's relatively high muzzle energy coupled with a relatively low structural mass results in a surprisingly large repulsive force of the weapon relative to its size and calibre, and the structural design of the weapon does not help to absorb this repulsive force either. In simple terms, when a shot is fired, the gun kicks like a horse.

Again, it is only worth comparing PA-63 to other Walther PP clones. It can be stated that their structural material is steel, which results in a significant structural mass, so they can be fired very well, not forgetting the calibre with lower mouth energy. It is no coincidence that Walter re-launched its PPK models nearly 100 years after the first design.⁵

In summary, the compulsion to choose a military calibre and a reasonable and up-to-date choice of structural material together, resulted in such neglected disadvantages that prevented the PA-63 from gaining similar popularity and recognition to its mother type among the Hungarian police force.

⁴ Hornady Critical Defense, .32 Auto: weight 60 g, muzzle velocity 1000 ft/sec, muzzle energy 133 ft/lb; 380 ACP: weight 90 g, muzzle velocity 1000 ft/sec, muzzle energy 200 ft/lb; 9 × 18 Makarov: weight 95 g, muzzle velocity 1000 ft/sec, muzzle energy 211 ft/lb; 9 mm Luger: weight 115 g, muzzle velocity 1135 ft/sec, muzzle energy 332 ft/lb (www.hornady.com/ammunition/handgun/#/) and Prvi Partizan 7.62 × 25 Tokarev: weight 85 g, muzzle velocity 525 m/sec, muzzle energy 755 J (www.prvipartizan.com/search_h.php); 1 grain = 0.0648 gram; 1 ft/lb = 1.356 Joule; 1 ft/sec = 0.305 m/sec.

⁵ See <https://carl-walther.com/defense/products/p/2851962>

The P9RC – Or the easier way may not take you to your destination

The next pistol we are analysing is called P9RC⁶ by the Hungarian police and 96M by the Hungarian Armed Forces. At first glance, the weapon appears to be a very significant development over the aforementioned PA-63. It can be grasped in its structural material (steel), in its chosen calibre (9 × 19 Parabellum), in its locking solution (tilting barrel rigid locking with grooves and ribs, i.e. Browning II). Significant progress has also been made in the weapon's magazine capacity, 14 rounds, which is made possible by the two-line magazine design. The size of the weapon is also more suitable for open-carry service use, as it falls into the category of the so-called full-size service weapons. The weapon was originally intended for the civilian market and for export by the FÉG in the mid-1980s, while in the mid-1990s it began to enter the Hungarian Army and then the Hungarian police in increasing numbers.

If these advantages are true (and this is indisputable), then what is the problem? The first one is that the basic construction of the weapon is far from being as successful as the Walther PP. It is essentially a clone of the Smith & Wesson M59 series. The basic design did not have outstanding success, it was not systematised by major military or police forces, and some of its sub-variants also had only moderate success in the civilian market.

In retrospect, it is very unfortunate that the constructors and decision-makers insisted on the proven (?) mediocrity. Apparently, the factory's machine park was designed for metalworking, the experts of the age thought in and got used to metal weapons, yet, the bold question cannot be avoided: what would have happened if the then revolutionary Glock's licence had been bought? Remember, there was even a significant plastic processing capacity in the country at the time, on the basis of which the production of the then pioneering polymer stock service gun could certainly have been realised. And the very theoretical question is whether FÉG would have been able to benefit from Glock's global success financially, technically and morally. In retrospect, the initial circumstances would have made it possible to embark on the outlined path.

After all this is not the only technical tool that does not reach world standards, but still does a good service to the Hungarian police. This could have happened that way either, but the economic transformation accompanied with the change of the regime, the redevelopment of Hungarian small arms production, which is hardly explainable to an outside observer, has led to the deterioration of weapon production's quality over the years. Paradoxically, a police officer who chooses an older P9RC from one of the first series is much better off, even if the early pistol sight was the same small size used in military weapons at that time, which makes fast and accurate aiming particularly different in poor visibility conditions. However, the much more durable and attractive surface finish of the weapon compensates for it. Early weapons were

---

⁶ Nagy and Kovács, *Kézi lőfegyverek*, 163.

also generally of higher quality, with smaller dimensional tolerances during their manufacture, which resulted in greater reliability and accuracy. The low production quality of the later series is especially obvious regarding the lifetime of the weapon. There are such kind of weapons in which there are no longer any dralls on the first two cm of the inner surface of the barrel, since it has been quite simply worn out. It doesn't need any special imagination or expertise to declare that an accurate hit with such weapons is essentially a matter of luck.

We have already dealt with the redevelopment of Hungarian arms production. This, of course, led to the fact that no parts were available for the P9RC, even if these would not have been expensive anyway, since each spring was manufactured in large batches for a few pence per piece. However, because of the absence of the necessary particles, the maintenance of the weapon can mainly be accomplished through cannibalization, i.e. through the disassembly and reassembly of the certain parts of individual pieces. All these circumstances resulted in that special situation that the predecessor, i.e. the PA-63, has survived the successor i.e. P9RC within some Hungarian police units. This is, of course, due to the fact that earlier, during the Cold War, the necessary components were manufactured and stored up to a much larger stock than today, and were available still decades later, allowing PA-63 to be used for a longer period.

The following question of the holsters applies to both the PA-63 and the P9RC. Both the PA-63 and the P9RC come with a holster that reflects the standards and approach of World War II and is referred to as “elephant-eared” holster by users, which according to the contemporary aspects, does not allow rapid drawing at all. Thus, it could only be achieved with auxiliary (coercive) solutions, which were otherwise incompatible with modern shooting technique. Of course, anyone who wanted to could purchase a modern plastic case for either Walter PP or Smith and Wesson M59 for own money (!), and many did so. And the clever commander looked away...

Heckler und Koch USP / P8 – Or one swallow does not make a summer

By the beginning of the 2000s, two things became obvious: one is that unfortunately, the replacement of the Hungarian police's service guns cannot be solved from domestic production. The other closely related one is that at least the special police units, which at that time meant the police counter-terrorism service and the county SWATs,⁷ should be allowed to acquire modern, foreign-made guns. The first example

---

⁷ SWAT: Abbreviation from Special Weapons and Tactics, often refers to a specially tasked police unit, which is using these.

of this was the Jericho F 941 pistol purchased in the early 1990s, which is an excellent construction, but was only available in small numbers.

Due to the change in political circumstances, a professionally excellent decision was made in the early 2000s. According to this, the pistol, called USP⁸ was acquired, which laid the foundations for the Heckler und Koch renaissance in the field of small arms. The decision was, of course, supported by the fact that the gun was also regularised by the German Bundeswehr under type designation P8.

The weapon was another significant step forward, as its size, design and orientation met with all expectations of modern service guns. Besides, this was the first type of weapon in the Hungarian police force to which a gun flashlight can be attached. The operators of the police units have been using this possibility since then.

Another important development is that the weapon has been regularised in two sizes. In addition to the full-size version, the so-called compact design was also standardised, of course, for the elite units serving in civilian clothes. As an example, the close protection operators of the former Republican Guard Regiment can be mentioned in the first place.

Further advantage is that the USP has revolutionised the holsters. This is the first type for which moulded plastic holsters were regularised.⁹ According to the primary usage profile (police special units), these were mounted on a thigh panel, which established the “fashion” of thigh holsters that continues up today.

The description and appreciation of this type is concluded by presenting a small technical solution. This is the design of the magazine lock/release button, which is not released in the usual way perpendicular to the longitudinal axis of the weapon, but can be operated by pressing it from top to bottom parallel to the height line of the weapon. On the one hand, this solution enables quick release and fast magazine change, on the other hand, it makes the type suitable for small-handed operators as well. In fact, it is a pity that market pressure is still condemning this kind of fixing solution to a walking-on part. This is well illustrated by the fact that both Heckler und Koch and Walther offer several models with two types of release solutions.

So is it everything all right with the Heckler und Koch USP? Technically for sure. Unfortunately, the high price of the weapon, and the presumably low intention for type change, shattered the hope that the Heckler und Koch USP would be a general type change weapon for police forces. Instead, it has become a kind of status symbol, contributing to the expansion of the type cavalcade, and to everything which came attached to it: cumbersome and multiplied purchases of the parts, repetitive obligate trainings, and most importantly, a lack of confidence in our own weapons.

---

⁸ See www.heckler-koch.com/en/products/military/pistols/usp/usp/overview.html

⁹ See <https://safariland.com/products/model-6004-sls-tactical-holster-19858>

Outlook

After the long decades of seeking the right path shown above, at the end of the second decade of the 2000s, it seems that the Hungarian police will have the opportunity to change the type of its general handgun. It can be stated that the baselines of the decision give cause for hope. The product of a long-established and world-renowned arms factory (Ceská Zbrojovka) was selected in two sizes (P-09 and P-07).¹⁰ A decision was made to systematise holsters and magazine pouches that seem suitable to support the implementation of modern training and tactical principles. The development of the domestic production capacity gives hope for a long-term, reassuring solution to the issues of maintenance and parts supply.

Of course, there can always be certain excuses found. In fact, we do not yet have references on the durability and dimensional tolerance of the manufactured weapons and components. It is also a fact that the progeny type of the mentioned weapons better corresponds to the current market and professional trends. (Here, of course, we are thinking of the relationship between striker-fired and cock-fired devices.) It is also a fact, however, that a decades-old problem will hopefully be solved within reasonable time by systematising the new P-09 pistols.

REFERENCES

- Hartink, A E, *The Complete Encyclopedia of Pistols and Revolvers*. Chartwell, 2013.
Hogg, Ian, *Pistols of the World*. Krause, 2004.
Nagy, István and Zoltán Kovács, *Kézi lőfegyverek* [Handguns]. Budapest, Zrínyi, 1986.

Internet sources

- www.hornady.com/ammunition/handgun/#/
www.prvipartizan.com/search_h.php
<https://carl-walther.com/defense/products/p/2851962>
www.heckler-koch.com/en/products/military/pistols/usp/usp/overview.html
<https://safariland.com/products/model-6004-sls-tactical-holster-19858>
www.czub.cz/en/defend-and-serve/pistole-defend

---

¹⁰ See www.czub.cz/en/defend-and-serve/pistole-defend

Drónok és más eszközök közötti interakciók, valamint a képi adattovábbítás fejlesztésére vonatkozó kompetenciák¹

TÓTH Veronika Zsófia²

A pilóta nélküli repülő szerkezetek (drónok) lehetővé teszik az adatgyűjtést olyan területeken és időben, amelyek továbbra is elérhetetlenek a hagyományos távérzékelő platformok számára. A technikai fejlődésnek köszönhetően alkalmazási körük egyre tágul, és az egyes eszközök specifikálódnak. Az alkalmazás fő limitáló tényezői a képtovábbítás és a drón, valamint más eszközök közötti kapcsolat (például a drón és az irányító kapcsolata, drón-drón kommunikáció). A tanulmány célja e technológiák jelenlegi helyzetének és a jövőben lehetséges fejlesztési irányok bemutatása.

Kulcsszavak: drón, képi adattovábbítás, interakció

1. Bevezetés

A tanulmány célja a drónok és más eszközök, mint például járművek, földi telepítésű eszközök, illetve más drónok közötti interakciók és a képi továbbítás fejlesztésére vonatkozó kompetenciák vizsgálata. A drón vagy UAV (*Unmanned Aerial Vehicle*, pilóta nélküli repülő eszköz) olyan repülőeszköz, amely valamilyen ön- vagy távirányítással (vagy ezek kombinációjával) rendelkezik, emiatt fedélzetén nincsen szükség pilótára. A technológiai fejlődés (finommechanika, mikroelektronika) és a csökkenő árak hatására a drónok az átlagember számára is elérhető eszközökké váltak, így már nem kizárólag hozzáértő, képzett pilóták üzemeltetik őket. Az egyre nagyobb hatótávolság, megnövekedett üzemidő, folyamatosan fejlesztett navigációjú drónok kép- és hangrögzítő rendszerekkel felszerelve egyre komolyabb biztonságtechnikai kockázatot is jelentenek. Az eszközök kommunikációjának és adatrögzítő eszközökkel való felszereltségének kiemelt fontosságára az Európai Unió is felfigyelt. A 2019-ben elfogadott, a drónok használatára vonatkozó egységes európai törvénycsomag,

¹ A mű az NKFIH-866-5/2020 iktatószámú Megállapodás alapján az NKFI Hivatal és az Innovációs és Technológiai Minisztérium által biztosított támogatással, a Biztonsági Technológiák Nemzeti Laboratórium finanszírozásával valósult meg.

² Tóth Veronika Zsófia, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kertészettudományi Doktori Iskola, doktorandusz. Veronika Zsófia Tóth, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences, Doctoral School of Horticultural Sciences, PhD student. E-mail: tovsaat@gmail.com

a Commission Implementing Regulation (EU) 2019/947³ az egyes műveleti kategóriák meghatározásakor a hatótávolságot (amely a drón és a kontroller kommunikációjának függvénye) és az adattovábbítóval való felszereltséget is figyelembe vette. A valós idejű, nagy felbontású képtovábbítás nélkülözhetetlen eleme a biztonságos navigációnak és a precíz küldetés-végrehajtásnak, ugyanakkor a jelenlegi kereskedelemben kapható drónok gyenge interferenciagátló képességgel és jelentős késleltetéssel rendelkeznek, így a videó megbízhatósága nem garantálható. Jelen munka célja a jelenleg használatos kommunikációs és képtovábbítási technológiák ismertetése, a fejlesztési kompetencia áttekintése.

2. A drón és az irányító kommunikációja

A drón átviteli rendszere a drón és a vezérléshez használt távirányító vagy intelligens eszköz közötti kommunikációt biztosítja. Az átviteli rendszer befolyásolja a drón hatótávolságát, a videóátvitelt, az átviteli késést és az elérhető vezérlő frekvenciákat. Jelenleg három módszer elterjedt a drónok irányításában: a rádióhullám, 4G-hálózat vagy közvetlenül ember általi irányítás.

2.1. Rádióhullámokkal történő irányítás

A rádióhullámokkal történő irányítás alapvetően négy módon valósulhat meg: Bluetooth, WiFi, Lightbridge és OcuSync. Az egyes technológiák összehasonlítása és főbb karakterisztikája az 1. táblázatban látható.

1. táblázat: A távvezérlő és a drón közti kommunikáció lehetőségei

	Bluetooth ⁴	WiFi ⁵	Lightbridge ⁶	OcuSync ⁷
Meghatározás	Rövid hatótávú, vezeték nélküli, adatcseréhez használt, rövidhullámú rádiófrekvenciát alkalmazó megoldás.	Adatcseréhez használt, vezeték nélküli, rádióhullámokkal történő kommunikációt (WLAN) megvalósító szabvány, 2,4 vagy 5,8 GHz-n működik.	Adatcseréhez használt, vezeték nélküli összeköttetés, 2,4 vagy 5,8 GHz-n működik.	A legnagyobb hatótávolságot biztosító rádióhullámmal működő adatcseréhez használt technológia.

³ Commission Implementing Regulation (EU) 2019/947 of 24 May 2019 on the rules and procedures for the operation of unmanned aircraft. C/2019/3824.

⁴ Angela M. Lonsetta et al.: Security Vulnerabilities in Bluetooth Technology as Used in IoT. *Journal of Sensor and Actuator Networks*, 7. (2018), 3. 28.

⁵ DJI transmission systems – Wi-Fi, OcuSync & Lightbridge. *Heligy*, 2018. augusztus 20.

⁶ DJI Lightbridge 2Specs: www.dji.com/hu/lightbridge-2/info

⁷ Lásd: <https://store.dji.bg/en/blog/what-is-dji-ocusync-and-how-does-it-work>

	Bluetooth⁴	WiFi⁵	Lightbridge⁶	OcuSync⁷
Ható-távolság	10–50 méter	500–2000 méter	5000 méter	7000–10000 méter
Adatátviteli sebesség	1–3 MB/s	20–30 MB/s	30 MB/s	40 MB/s
Alkalmazás	Játékkategóriás eszközök esetén	Középkategóriás eszközök esetén	Professzionális drónok esetén	Professzionális drónok esetén

Forrás: a szerző szerkesztése

Amint az az 1. táblázatból leolvasható, a lényegi különbség a hatótávolságnál és az adatátviteli sebességnél figyelhető meg. A Bluetooth néhány tíz méteres hatótávolságával szemben az OcuSync 7–10 kilométeres hatótávolsággal rendelkezik, az adatátviteli sebesség pedig a Bluetooth 1–3 Mb/s-mal szemben az OcuSync-nél 40 MB/s. Ezenkívül a Lightbridge és az OcuSync a WiFi-nél jóval kevésbé érzékeny az interferenciára, így stabilabb működést és biztonságosabb repülést tesz lehetővé, még erős rádiójelekkel terhelt környezetben is stabil működést biztosít.

2.2. Mobilhálózaton keresztüli irányítás (4G, 5G)

A drónvezérlés új kommunikációs fajtája a celluláris, 4. és 5. generációs mobilhálózaton keresztüli irányítás. A mobilhálózatok alkalmazásának nagy előnye, hogy ahol van lefedettség, a drón bárhol képes repülni. Ez jelentős előrehaladás lenne a hagyományos módszerek által biztosított maximum 10 kilométeres hatótávolsághoz képest, tekintve a kiterjedt mobiltelefonos lefedettséget. A technológia fejlesztésének érdekében drónalapú kísérleti platformot fejlesztettek ki a 4G-hálózat értékelésére a levegő-föld adatátvitelhez. Az eredmények azt mutatják, hogy a 4G-hálózat képes jó csatlakozással és alacsony adatvesztéssel biztosítani a kommunikációt.⁸⁹ A 4G-hálózat alkalmazásának ugyanakkor korlátai is vannak. Az adatvesztés jelentősen megnő, ha a jelerősség csökken és meg kell felelnie az árnyékolás és a többutas terjedés kihívásának. Bár a mobilhálózat lefedettsége igen kiterjedt, éppen bizonyos kritikus területeken nem megfelelő. Ilyen területek jellemzően az országhatárok. Az árnyékjelenség tovább képes csökkenteni a jelerősséget, például amikor a vezeték nélküli jelnek át kell haladnia az akadályokon (például falakon).¹⁰ Az irányítás technikai feltételeire, illetve a minél jobb hatótávolság elérésére kereste a választ egy 2021-ben megjelent tanulmány. A 120 méteres repülési magasság bizonyult optimálisnak, mivel alacsonyabb magasságon az objektumok (épületek, fák) nem árnyékolják a jelet. A 4G-s irányítás létrejöttéhez extra mikrokomputert, modemet

⁸ Liqi Chen et al.: 4G Network for Air-Ground Data Transmission: A Drone based Experiment. In *2018 IEEE International Conference on Industrial Internet (ICII)* 2018. 167–168.

⁹ Robert Guirado et. al.: StratoTrans: Unmanned Aerial System (UAS) 4G Communication Framework Applied on the Monitoring of Road Traffic and Linear Infrastructure. *Drones*, 5. (2021), 1. 10.

¹⁰ Qazi, Sameer – Ali S. Siddiqui – Asim I. Wagan: UAV Based Real Time Video Surveillance over 4G LTE. In *2015 International Conference on Open Source Systems & Technologies (ICOSST)* 2015. 141–145.

és SIM-kártyát szükséges a drónba építeni. A repülési területet lefedő 4G-hálózati antenna olyan magasságban található, amely meghaladja a drón felső magasságát, az antenna kiváló jelet biztosít. Magyarországon kutatások folynak egy pilóta nélküli földi jármű használatáról a határ biztosítása érdekében. A spanyol Robotnik cég által gyártott jármű önjáró, képes hordozni és működésbe helyezni egy kis drónt. Nincs további információ, hogy ez a drón milyen irányítási rendszerrel működik.¹¹ A 4G-mobilhálózatok széles körű lefedettséget kínálnak, az adatátviteli sebesség elfogadható bizonyos drónrendszerek számára, de nem elégséges például a fejlett, autonóm módon szerveződő több drónt magában foglaló rendszerek számára, amelyek nagy sebességű valós idejű kommunikációt és feldolgozási kapacitást igényelnek. Ehhez továbbfejlesztett mobil szélessávra, megbízható, nagyon alacsony késésű kommunikációra, hálózati szeletelésre és az úgynevezett *mobile edge computing*-ra (peremhálózati számítástechnika) van szükség. Egy másik tanulmány szintén megfelelőnek találja a 4G-vel megvalósuló drónirányítást, a nagy átviteli sebességet és nagyon kicsi késleltetést igénylő feladatokhoz a 4G-hálózat fejlesztését tartja szükségesnek.¹² Ezt sokan már az 5G-hálózat keretein belül látják megvalósulni.¹³

Az 5G az ötödik generációs mobilhálózat, amelynek legfontosabb kihívása mindenütt elérhető kapcsolat biztosítása a különféle típusú készülékekhez. A pilóta nélküli légi járművek várhatóan fontos elemei lesznek a közelgő fejlesztésnek, amelyek potenciálisan megkönnyítik a vezeték nélküli sugárzást, és támogatják a nagy sebességű adásokat, a megbízható, alacsony késésű kommunikációt, a *network slicing* és a mobil peremhálózati számítástechnikai megoldásokat.¹⁴ Egy 2020-ban publikált tanulmányban¹⁵ azt a következtetést vonták le, hogy az átlagos magasságban repülő drón akár több száz Mbit/sec sebességű fogadásra is képes, ami a legtöbb alkalmazáshoz, művelethez elegendő. A transzmissziós rendszernek nagy szerepe van az energiamegtakarításban is, szimulációban sikerült 50% energiát megtakarítani transzmissziós ütemezési séma felhasználásával.¹⁶ Ugyanakkor az 5G-s drónirányítási rendszer még fejlesztésre szorul, ugyanis az 5G bázisállomással való kapcsolat jelenleg még nem tartható fenn az egész repülés alatt, a kapcsolat visszaáll a 4G-hálózatra. 2020 novemberében a Vodafone és az Ericsson sikeresen tesztelték az 5G-drónok légi folyosóit a Vodafone 5G mobilitási laboratóriumában, Aldenhovenben, Németországban, amivel a két vállalat egy lépéssel közelebb került

¹¹ P. Burt – J. Frew: Crossing A Line: The Use of Drones to Control Borders. *Drone Wars*, 2019; Víz alatti drónt is bevetnének a határvédelemben. *Privátbankár*, 2019. augusztus 27.

¹² Muhammad A. Zulkifley et al.: Mobile Network Performance and Technical Feasibility of LTE-Powered Unmanned Aerial Vehicle. *Sensors*, 21. (2021), 8. 2848.

¹³ Raheeb Muzaffar et al.: First Experiments with a 5G-Connected Drone. In *Proceedings of the 6th ACM Workshop on Micro Aerial Vehicle Networks, Systems, and Applications 2020*. 1–5.

¹⁴ Bin Li – Zesong Fei – Yan Zhang: UAV Communications for 5G and Beyond: Recent Advances and Future Trends. *IEEE Internet of Things Journal*, 6. (2018), 2. 2241–2263; Muzaffar et al. (2020): i. m. 1–5.

¹⁵ Muzaffar et al. (2020): i. m. 1–5.

¹⁶ Kai Li et al.: Energy-Efficient Cooperative Relaying for Unmanned Aerial Vehicles. *IEEE Transactions on Mobile Computing*, 15. (2015), 6. 1377–1386.

az 5G-drónok valós használatának lehetővé tételéhez.¹⁷ Egy 2017-es tanulmány új lehetőséget vetett fel a lefedettségi problémák kiküszöbölésére. A 4G- vagy 5G-állomások miniatürizálásával azok felszerelhetők a drónra, lehetővé téve, hogy bármilyen nehezen elérhető területre el tudják szállítani, ahol a hagyományos állomások telepítése nehéz vagy költséges.¹⁸ A Nokia már kifejlesztett egy miniatürizált, csak 2 kg súlyú 4G-bázisállomást, amelyet sikeresen felszereltek egy kereskedelmi quadkopterre, hogy lefedettséget biztosítson Skócia távoli területén.¹⁹ E mobil bázisállomások előnye, hogy bárhol bevethetők anélkül, hogy a földi közlekedési viszonyok korlátoznák.²⁰ Ezenkívül a drónok megváltoztathatják pozíciójukat a körülményeknek megfelelően, hogy elkerüljék az interferenciát.²¹ A drónok vezérlése az utóbbi években nagy változáson ment át. A kezdetben egyirányú távvezérlést felváltotta a kétirányú kommunikáció, ahol már a pilóta is visszkapott adatokat a repülőeszköz felől. Az évtizedekig rendszeresített szimplex VHF-sávban működő, impulzusszélesség-modulált (PWM) kommunikációs kapcsolat az alacsony vivőfrekvencia és a kevés számú csatorna miatt zavarérzékeny volt, ha több RC- (*Radio Controlled*) modell volt a levegőben. A 2,4 GHz-es ISM-sávban működő digitális ügynevezett frekvenciaugrás (FSHH) kommunikációnál nemcsak a pilóta képes navigációs utasításokat adni a drón irányába, hanem a drón is visszaküldi a telemetria-adatokat és a fedélzeti kamera képét a pilóta felé. Ezáltal folyamatosan követheti a pontos GPS-koordinátákat, az akkumulátor töltöttségi szintjét vagy más érzékelők által küldött adatokat. A harmadik generációs távirányítás már nem a megszokott pont-pont kommunikáció elven működik, hanem a meglévő mobiltelefon-hálózatot használja fel (4G, 5G).²²

2.3. Drón és humán interakció

Ezek az innovatív módszerek, amelyeket összefoglaló néven természetes felhasználói interfészeknek (*natural user interfaces*, NUI) neveznek, lehetővé teszik a felhasználók interakcióját a drónokkal gesztus, beszéd, tekintet, érintés, sőt agy-számítógép interfészek (BCI) segítségével.²³ A természetes felhasználói felületek lehetővé teszik a nem szakértő felhasználók számára, hogy rövidebb időn belül irányítsák

¹⁷ Dan Oliver: 5G drones: everything you need to know. *5Gradar*, 2021. augusztus 24.

¹⁸ Azade Fotouhi – Ming Ding – Mahbub Hassan Dronecells: *Improving 5G Spectral Efficiency Using Drone-Mounted Flying Base Stations*. 2017.

¹⁹ Mary-Ann Russon: Nokia and EE trial mobile base stations floating on drones to revolutionise rural 4G coverage. *International Business Times*, 2016. augusztus 15.

²⁰ Jiangbin Lyu et al.: Placement Optimization of UAV-Mounted Mobile Base Stations. *IEEE Communications Letters*, 21. (2017), 3. 604–607.

²¹ Xiaohui Li: Deployment of Drone Base Stations for Cellular Communication without Apriori User Distribution Information. In *2018 37th Chinese Control Conference (CCC) 2018*. 7274–7281.

²² Hell Péter: Drón-rendszerek biztonságos kommunikációja. *Köztes-Európa*, 8. (2016), 1–2. 169–175.

²³ Jessica R. Cauchard et al.: Drone & Me: An Exploration into Natural Human-Drone Interaction. In *Proceedings of the 2015 ACM International Joint Conference on Pervasive and Ubiquitous Computing*. 2015. 361–365.

a drónokat. Csökken tehát a képzési időszak, a munkaterhelés és az eszköz lezuhanásának esélye. A gesztusokkal történő irányítás eszköze jellemzően a Kinect érzékelő, a Leap Motion érzékelő és a BioSleeve-vel érzékelt elektromiográfiás jelekkel. A hanggal történő irányítás a gesztusvezérléshez hasonlóan késleltetést okozhat, ezenkívül a gyorsan forgó légcsavarok hangos zajt hoznak létre. Az agy–számítógép interfész eszközök széles potenciállal rendelkeznek. Az interfészek két csoportba sorolhatók, hagyományos ember–számítógép interfészek és közvetlen interfészek.²⁴ 2010 óta a kutatók a BCI (*brain–computer interface*) használatát vizsgálták merevszárnyú drónok esetén, 2013-ban pedig megjelent az első agyvezérelt multirotoros drón projekt. Leggyakrabban EEG-s (elektroenkefalográfiás) headsetet viselve történik a drónok irányítása, amely méri az agy elektromos aktivitását a fejbőrön, amely gépi tanulási algoritmusok segítségével dekódolódik.²⁵ A nem invazív agy–számítógép interfész (BCI) dekódolja az agyjeleket a felhasználói szándék megértésének céljából. Már létrejött az agy–drónraj interfész prototípusa is, amelynek segítségével drónrajt lehet irányítani az agytevékenységgel. A tanulmány bizonyította a módszer alkalmazhatóságát szimulációs környezetben. A négy fő parancs a drónraj irányításánál a lebegés, leválás, szétszóródás és egyesülés. A tanulmány konklúziója szerint az EEG osztályozási teljesítménynek magasabbnak kell lennie, és több parancsot kell lefednie. Ezért a mély tanulási megközelítés alkalmazható a rajok irányítására szolgáló rendszer fejlesztésében.²⁶

2.4. Drónok kommunikációja másik drónnal

A drónraj drónok egysége, amelyek képesek valamely feladat vagy feladatsor végrehajtására, amelynek során önszerveződen működnek. Az ELTE Biológiai Fizika Tanszék és az MTA–ELTE Biológiai és Statisztikus Fizikai Kutatócsoport drónrajos kutatási eredményei 2014-ben járták be a világot először.²⁷ A Vicsek Tamás által vezetett kutatócsoport készítette el a világ első tíz egyedből álló kültéri önszerveződő kvadrokopterflottáját. A kutatóknak terepen 30 valóság-hű szimulációban, akár ezer nagy sebességű drón szoros együttműködését sikerült ütközésmentesen megvalósítani akadályokkal terhelt környezetben.²⁸ A drónraj működéséhez egyszerűen szükséges a globális együttmozgás képessége, ugyanakkor minden eszköznek szükség esetén

²⁴ Ran Jiao et al.: An Intuitive End-to-End Human-UAV Interaction System for Field Exploration. *Frontiers in Neurobotics*, 13, (2020), 117.

²⁵ Dante Tezza – Marvin Andujar: The State-of-the-Art of Human–Drone Interaction: A Survey. *IEEE Access*, 7, (2019), 167438–167454; Iuliana Marin – Missar J. H. Al-Battbootti – Nicolae Goga: Drone Control Based on Mental Commands and Facial Expressions. In *2020 12th International Conference on Electronics, Computers and Artificial Intelligence (ECAI) 2020*. 1–4.

²⁶ Ji-Hoon Jeong et al.: Towards Brain–Computer Interfaces for Drone Swarm Control. In *2020 8th International Winter Conference on Brain–Computer Interface (BCI)*. 2020. 1–4.

²⁷ Gábor Vásárhelyi et al.: Outdoor Flocking and Formation Flight with Autonomous Aerial Robots. In *2014 IEEE/RSJ International Conference on Intelligent Robots and Systems 2014*. 3866–3873.

²⁸ ELTE: *Beszélgető drónrajok, összehangolt repülés* (2018. július 18.).

gyorsan képesnek kell lennie saját pályájának, mozgásának módosítására. Egy együtt mozgó csoport kihasználhatja a rend és a fogékonyság egyidejűségét, ha finomhangolja belső paramétereit. Hogy mennyi befolyása van az egyes eszközöknek saját, illetve szomszédai sebességére, azt az úgynevezett „akarati tényező” (*will factor*) határozza meg. A hagyományos drónrajos repülések esetén egy földi irányítórendszer irányítja valamennyi drónt. A számítógép rádió adó-vevővel van felszerelve, amely telemetrikus adatokat küld és fogad a dróntól, tartalmazza az olyan információkat, amelyeket az érzékelőkből gyűjtöttek (például sebesség). Hagyományosan ezek az adó-vevők rádiófrekvenciás sávokat használnak (például 900 MHz) az információk küldéséhez és fogadásához. Magasabb autonómia esetén a drónok önálló döntést is hozhatnak.²⁹ A drónok autonómiájának hat szintje különböztethető meg, a nulla autonómia és a teljes autonómia között. A nulla autonómiával rendelkező drónok esetén a mozgás, feladat-végrehajtás teljesen ember által kontrollált, míg a teljes autonómia esetén a döntéseket algoritmusok hozzák meg. A döntéshozatali paradigma három szakasza: adatok, vezérlés és végrehajtás. A szenzorok biztosítják a nyers adatokat, mint például a GPS, a légsebességmérő, az akusztikus érzékelők vagy a kamerák. A vezérlés két alfolyamata az észlelés és a tervezés. Az észlelés során a bizonytalan adatok hasznos információvá alakulnak. A tervezés során ezen adatok alapján létrejön a döntés, amely a küldetés végrehajtását segíti. A végrehajtás során a döntés kivitelezése és a küldetés végrehajtása zajlik. Az autonóm kiberfizikai rendszerek döntéshozó paradigmákat alkalmaznak az adat, kontroll és feldolgozás területén. A drónrajok alkalmazásának előnye az idő- és munkamegtakarítás, kevesebb emberi erőforrás alkalmazása és költségmegtakarítás.³⁰ Az UAV-k az együttműködés és a kommunikáció során kihívásokkal küzdenek. Ilyen a nagy sebesség, amikor is a kommunikációs kapcsolatok nem tudják irányítani az útválasztási mechanizmust befolyásoló folyamatokat. A gyakori topológiai változtatások is hatással vannak az útválasztási mechanizmusra. A drónok közötti kommunikációs hálózat befolyásolja a szolgáltatás minőségét, és szembesül a teljesítmény problémájával. Az energia felhasználásának korlátozása és optimalizálása érdekében szükség van energiahatékony mechanizmusokra.³¹

3. Drón és egyéb földi eszközök kommunikációja

A drónok és egyéb földi eszközök kommunikációja kibővíti, szélesíti a drónok alkalmazásának lehetőségeit, mint például a gyors újratöltés vagy mobil bázisállomások

²⁹ Boldizsár Balázs – Gábor Vásárhelyi – Tamás Vicsek: Adaptive Leadership Overcomes Persistence–Responsivity Trade-Off in Flocking. *Journal of the Royal Society Interface*, 17. (2020), 167. 20190853.

³⁰ Mitch Campion – Prakash Ranganathan – Saleh Faruque: A Review and Future Directions of UAV Swarm Communication Architectures. In *2018 IEEE International Conference on Electro/Information Technology (EIT)*. 903–908.

³¹ Haque Nawaz – Husnain M. Ali – Asif A. Laghari: UAV Communication Networks Issues: A Review. *Archives of Computational Methods in Engineering*, 28. (2021). 1349–1369.

létesítése. A drónok repülés közbeni vagy töltőállomásokkal történő gyors újratöltése a korábbinál hatékonyabb művelet-végrehajtást tesz lehetővé. A drón által hordozott mobil bázisállomások pedig lehetővé teszik az internet-hozzáférést olyan helyeken is, ahol nincs kiépített infrastruktúra vagy katasztrófa helyzet miatt ideiglenesen nem használható.

3.1. Drónok és töltőállomás összeköttetése

A drónok és töltőállomásaik közötti összeköttetés létesítésére több módszer is rendelkezésre áll. A legelterjedtebb a hagyományos, akkumulátoros megoldás, jellemzően töltőkábellel történő töltéssel. Ez a módszer azonban nem nyújt lehetőséget tartós repülésre, a kis energiasűrűségből eredően. Az akkumulátoros drónok támogatására lehetőséget kínálnak a vezetékes drónok, a töltőállomások és a repülés közbeni lézersugaras töltés. A töltőállomások dokkoló platformjainak ellátását nagy kapacitású akkumulátorok, távvezetékek vagy napelemek biztosítják. A lézersugaras töltés előnye, hogy vezeték nélküli módszer, és a drón repülés közben is töltődhet. A vezetékes drónok optikai kábelei sok kilowatt áram továbbítását teszik lehetővé nagy intenzitású fényt alkalmazva. A hibrid drónok esetén az akkumulátor mellett üzemanyagcellák, napelemek vagy szuperkondenzátorok egészítik ki a rendszert.³² A graféntechnológia a drónok területén nagy hatást fejthet ki. Az első grafén bevonatú drón a Juno, amelyet a University of Central Lancashire mutatott be 2018-ban. 3,5 méteres szárnyakkal a grafén bevonatú, merevszárnyú eszköz 17%-kal könnyebb, mintha szénszálas bevonattal rendelkezne. A könnyebb súly önmagában is hosszabb üzemidőt jelent, de az eszköz grafénakkumulátorral is rendelkezik. A Manchester Egyetem foglalkozik grafénakkumulátorok fejlesztésével, ők biztosították a Juno drón akkumulátorát is. A grafénalapú akkumulátorokkal egy okostelefon töltése néhány másodperc, míg egy elektromos autóé néhány perc. A grafén nemcsak az akkumulátorok gyorsabb újratöltését, nagyobb kapacitását biztosítja, de élettartamát is megnöveli. A grafén akkumulátorok akár a testhő vagy a nap által újratölthetők. A Manchester Egyetem ezenkívül kísérletezik a szél- vagy napenergia grafénakkumulátorokban való tárolásával is.³³

3.2. Drónok és földi eszközök összeköttetése

A drónok bevethetők földi járművek hálózatával együtt. Olyan helyzetekben, amikor nem áll rendelkezésre infrastruktúra, a drónokat mobil infrastruktúra-elemként lehet telepíteni. A drón és az autó közötti kommunikáció eléri a három kilométert

³² Mohamed N. Boukoberine – Zhibin Zhou – M. Benbouzid: Power Supply Architectures for Drones – A Review. In *IECON 2019 – 45th Annual Conference of the IEEE Industrial Electronics Society*. 2019. 5826–5831.

³³ First Graphene Skinned UAV – JUNO. *Flykit Blog*, (é. n.).

kevésbé beépített területen, és az 50% szállítási sikerarányt 2,7 kilométeres hatótávolságon belül. Az UAV-k együttműködhetnek egy adott hálózat földi járműveivel is, lehetővé téve a közöttük lévő adatcsere javítását. A technika a jármű mozgékony-sága miatt különbözik a földi állomásokkal való kommunikációtól.³⁴ Az egyes járművek közti kommunikációban reléfunkciót töltenek be, képesek az adatokat továbbítani akkor is, ha nincs közöttük közvetlen multihop-kapcsolat és a közvetlen jármű–jármű kommunikáció nem lehetséges (például magas épületek, hegyek közötti terület). Az UAV-k és az autók közötti optimális kapcsolat érdekében meg kell találni az optimális helyet és magasságot az UAV-k elhelyezéséhez, hogy megfelelő jeleket tudjanak továbbítani a földi járművek felé. Törekvések zajlanak a hálózati kapacitás, illetve a hálózat élettartamának maximalizálása érdekében.³⁵ A 2.2. alfejezetben említett, drón által hordozott miniatürizált 4G- vagy 5G-állomások nem csupán arra alkalmasak, hogy a drón irányítását lehetővé tegyék, hanem mobil állomásként lehetővé teszik a vezeték nélküli kapcsolat létrejöttét olyan esetekben, ahol az állandó bázisállomás kiépítése nem lehetséges vagy nem gazdaságos. Ezenkívül sajnálatos módon, a hálózat telítődik, amikor erre valóban szükség van, például egy természeti katasztrófa vagy egy terrortámadás idején. A drónra szerelt mobil bázisállomásokat FANET-nek (*flying ad-hoc network*) nevezik. Két lehetőség is van a kivitelezésre. Az egyik, hogy vagy műhold, vagy egy földi állomás koordinátor bázisállomás-szerepet tölt be és a további állomásoknak ahhoz kell kapcsolódnia. Ennek hátránya, hogy minden bázisállomásnak a koordinátor hatótávolságán belül kell lennie. Másik módszer a felhordó hálózat (*backhaul network*) alkalmazása. A felhordó hálózat a széles sávú hálózat azon része, amely közvetlenül összekapcsolja a gerinchálózatot a hozzáférési hálózattal, és adatokat továbbít a globális hálózat irányába és irányából. Ennél a módszernél a bázisállomásoknak csak egy része kapcsolódik a felhordó hálózathoz, a többi bázisállomás pedig ezekhez csatlakozik.³⁶ A multiszenzoros counter-UAV-alkalmazások jelentős hátránya, hogy a különböző szenzorokból származó információkat nem olvasztják össze eredmény elérése érdekében, az egyes rendszerlemelektől függetlenül használják, hogy több korai felismerést küldjenek, amelyeket később egy ember megerősít. Több objektum felismerése és osztályozása, valamint a több objektum nyomon követése és az adatok egyesítése a legfontosabb feladat. Ezek a drónelhárító rendszerek jellemzően radarral, akusztikus vagy rádiófrekvenciás módon, optikai jelzavarással működnek, vagy komplex rendszerként több módszert egyesítenek. E rendszerek célja, hogy

³⁴ Seilendria A. Hadiwardoyo et al.: Experimental Characterization of UAV-to-Car Communications. *Computer Networks*, 136. (2018), 105–118.

³⁵ Seilendria A. Hadiwardoyo et al.: Three Dimensional UAV Positioning for Dynamic UAV-to-Car Communications. *Sensors*, 20. (2020), 2. 356.

³⁶ Margot Deruyck et al.: Emergency Ad-Hoc Networks by Using Drone Mounted Base Stations for a Disaster Scenario. In 2016 IEEE 12th International Conference on Wireless and Mobile Computing, Networking and Communications (WiMob) 2016. 1–7.

valamilyen módon úgy lépjenek interakcióba a behatoló drónnal, hogy azt leszállásra vagy pályájának módosítására kényszerítsék.³⁷

3.3. Képi adattovábbítás fejlesztésére vonatkozó kompetenciák

A valós idejű, nagy felbontású képtovábbítás nélkülözhetetlen eleme a drón biztonságos navigációjának, és a nem hobbicélú repülések esetén a precíz küldetés-végrehajtásnak is. Egy behatoló személy észlelésénél néhány másodperc késés talán nem okoz jelentős problémát, de például egy nagyobb sebességű jármű eseténél igen. Az együttműködő pilóta nélküli repülőgépek egyik legfontosabb megoldatlan kérdése a vezeték nélküli kommunikáció más együttműködő repülőgépekkel és/vagy a földdel. A legnagyobb kihívást a valós idejű videók nagy távolságra történő továbbítása jelenti, a titkosítást is beleértve a biztonság érdekében. A repülőszervezetek közötti kommunikáció nehézségei közé tartozik az antennák megtalálása megfelelő (azaz valóban minden irányú) mintázattal és alacsony energiaigénnyel. Emellett nagy sávszélességű kommunikációra lehet szükség.³⁸ A jelenlegi kereskedelemben kapható drónok azonban gyenge interferencia-gátló képességgel és jelentős késleltetéssel rendelkeznek, így a videó megbízhatósága nem garantálható. A hálózati képátvitel során pixelhozzáférés alapján történik a továbbítás, amire azonban nagy erőforrás-fogyasztás jellemző. A vezeték nélküli rendszerek kulcsfontosságúak a valós idejű képtovábbításban. Ezért nyilvános, 4G-mobilhálózaton alapuló mérési és irányítási hálózatot fejlesztettek ki. A rendszer mind a drón irányításában, mind a képátvitel tekintetében jelentős fejlődést biztosít. A képátvitel magában foglalja a drónról érkező felvételek fogadását és a feldolgozott képek feltöltését a vizualizációs rendszerbe. A valós idejű képfeldolgozás ugyancsak jelentős eleme a folyamatnak. A cél a megszerzett felvételek alapján egyedi ortofotók létrehozása, és a küldetés jellegétől függően akár objektumok felismerése is. A képfeldolgozás folyamata magában foglalja a georeferálást, ortofotók generálását és az objektumfelismerést. A valós idejű feldolgozásnak képesnek kell lennie gyorsan hozzárendelni a helyadatokat a felvételekhez, hogy az ortofotó elkészülhessen, és gyors, pontos algoritmus szükséges az objektumdetektáláshoz. A valós idejű továbbítást alacsony késleltetéssel segíti a képtömörítés és párhuzamos átvitel a vezeték nélküli hálózaton.³⁹ Egy 2020-as tanulmány szerint két pMDDL2450 adatkapcsolat alkalmazása 2,4 GHz-en és a vevőoldalon lévő irányított antennát alkalmazó megoldás

³⁷ Georgia Lykou – Dimitrios Moustakas – Dimitris Gritzalis: Defending Airports from UAS: A Survey on Cyber-Attacks and Counter-Drone Sensing Technologies. *Sensors*, 20. (2020), 12. 3537.

³⁸ Allison Ryan et al.: An Overview of Emerging Results in Cooperative UAV Control. In *2004 43rd IEEE Conference on Decision and Control (CDC)* (IEEE Cat. No. 04CH37601) 2004. 602–607.

³⁹ Jin Guo et al.: Design of Real-Time Video Transmission System for Drone Reliability. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 790. (2020), 1. 012004; I. Jeon et al.: A Real-Time Drone Mapping Platform For Marine Surveillance. *International Archives Of The Photogrammetry, Remote Sensing & Spatial Information Sciences*, XLII-2/W13. (2019), 385–391.

felhasználható a kamerával készített nagy felbontású képek valós idejű továbbítására UAV-n.⁴⁰

4. Összefoglalás

A tanulmányban bemutattam a drónok különböző kommunikációs csatornáit és a képi továbbítás fejlesztésére vonatkozó kompetenciákat. Az irányító és a drón, a drón–drón és a drón – földi eszköz kommunikációjának megvalósításához eltérő technológiák szükségesek. A repülés precíz, megbízható kivitelezéséhez és a küldetések végrehajtásához alapvető fontosságú a megbízhatóan működő kommunikáció. Az 5G-hálózat bevezetése újabb mérföldkövet jelent a dróntechnológia tekintetében mind a hatótávolság növekedése, mind a képtovábbítás szempontjából. Az agyhulámok segítségével történő drónirányítás, az önszerveződő drónrajok alapvetően változtatják meg az eddig ismert dróntechnológiát.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balázs, Boldizsár – Gábor Vásárhelyi – Tamás Vicsek: Adaptive Leadership Overcomes Persistence–Responsivity Trade-Off in Flocking. *Journal of the Royal Society Interface*, 17. (2020), 167. 20190853. Online: <https://doi.org/10.1098/rsif.2019.0853>
- Boukoberine, Mohamed N. – Zhibin Zhou – M. Benbouzid: Power Supply Architectures for Drones – A Review. In *IECON 2019 – 45th Annual Conference of the IEEE Industrial Electronics Society*. 2019. 5826–5831. Online: <https://doi.org/10.1109/IECON.2019.8927702>
- Bury, Peter – Jo Frew: *Crossing a Line: The Use of Drones to Control Borders*. Drone Wars UK, 2020.
- Campion, Mitch – Prakash Ranganathan – Saleh Faruque: A Review and Future Directions of UAV Swarm Communication Architectures. In *2018 IEEE International Conference on Electro/Information Technology (EIT)*. 903–908. Online: <https://doi.org/10.1109/EIT.2018.8500274>
- Cauchard, Jessica R. – Jane L. E – Kevin Y. Zhai – James A. Landay: Drone & Me: An Exploration into Natural Human-Drone Interaction. In *Proceedings of the 2015 ACM International Joint Conference on Pervasive and Ubiquitous Computing*. 2015. 361–365. Online: <https://doi.org/10.1145/2750858.2805823>
- Chen, Liqi – Zheng Huang – Zhenbang Liu – Dawei Liu – Xin Huang: 4G Network for Air-Ground Data Transmission: A Drone based Experiment. In *2018 IEEE International Conference on Industrial Internet (ICII) 2018*. 167–168. Online: <https://doi.org/10.1109/ICII.2018.00028>
- Deruyck, Margot – Jorg Wyckmans – Luc Martens – Wout Joseph: Emergency Ad-Hoc Networks by Using Drone Mounted Base Stations for a Disaster Scenario. In *2016 IEEE 12th International Conference on Wireless and Mobile Computing, Networking and Communications (WiMob) 2016*. 1–7. Online: <https://doi.org/10.1109/WiMOB.2016.7763173>
- DJI transmission systems – Wi-Fi, OcuSync & Lightbridge. *Heliguy*, 2018. augusztus 20. Online: www.heliguy.com/blogs/posts/dji-transmission-systems-wi-fi-ocusync-lightbridge
- ELTE: *Beszélgető drónrajok, összehangolt repülés* (2018. július 18.). Online: www.elte.hu/content/beszelgeto-dronrajok-osszehangolt-repules.t.17006

⁴⁰ Vladan Papić et al.: High-Resolution Image Transmission from UAV to Ground Station for Search and Rescue Missions Planning. *Applied Sciences*, 11. (2021), 5. 2105.

- First Graphene Skinned UAV – JUNO. *Flykit Blog*, (é. n.). Online: <https://blog.flykit.app/first-graphene-skinned-uav-juno/>
- Fotouhi, Azade – Ming Ding – Mahub Hassan: *Dronecells: Improving 5G Spectral Efficiency Using Drone-Mounted Flying Base Stations*. 2017. Online: <https://arxiv.org/abs/1707.02041>
- Guirado, R. – J. C. Padró – A. Zoroa – J. Olivert – A. Bukva – P. Cavestany: StratoTrans: Unmanned Aerial System (UAS) 4G Communication Framework Applied on the Monitoring of Road Traffic and Linear Infrastructure. *Drones*, 5. (2021), 1. 10. Online: <https://doi.org/10.3390/drones5010010>
- Guo, Jin – Xiaoyan Li – Zhigang Lv – Yongxia Yang – Liangliang Li: Design of real-time video transmission system for drone reliability. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 790. (2020), 1. 012004. Online: <https://doi.org/10.1088/1757-899X/790/1/012004>
- Hadiwardoyo, Seilendria A. – Carlos T. Calafate – Juan-Carlos Cano – Kirill Krinkin – Dmitry Klionskiy – Enrique Hernández-Orallo – Pietro Manzoni: Three Dimensional UAV Positioning for Dynamic UAV-to-Car Communications. *Sensors*, 20. (2020), 2. 356. Online: <https://doi.org/10.3390/s20020356>
- Hadiwardoyo, Seilendria A. – Enrique Hernández-Orallo – Carlos T. Calafate – Juan-Carlos Cano – Pietro Manzoni: Experimental Characterization of UAV-to-Car Communications. *Computer Networks*, 136. (2018), 105–118. Online: <https://doi.org/10.1016/j.comnet.2018.03.002>
- Hell Péter: Drón-rendszerek biztonságos kommunikációja. *Köztes-Európa*, 8. (2016), 1–2. 169–175. Online: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/48074/>
- Jeon, I. – S. Ham – J. Cheon – A. M. Klimkowska – H. Kim – K. Choi – I. Lee: A Real-Time Drone Mapping Platform For Marine Surveillance. *International Archives Of The Photogrammetry, Remote Sensing & Spatial Information Sciences*, XLII-2/W13. (2019), 385–391. Online: <https://doi.org/10.5194/isprs-archives-XLII-2-W13-385-2019>
- Jeong, Ji-Hoon – Dae-Hyeok Lee – Hyung-Ju Ahn – Seong-Wan Lee: Towards Brain-Computer Interfaces for Drone Swarm Control. In *2020 8th International Winter Conference on Brain-Computer Interface (BCI)*. 2020. 1–4. Online: <https://doi.org/10.1109/BCI48061.2020.9061646>
- Jiao, Ran – Zhaowei Wang – Ruihang Chu – Mingjie Dong – Yongfeng Rong – Wusheng Chou: An Intuitive End-to-End Human-UAV Interaction System for Field Exploration. *Frontiers in Neurorobotics*, 13, (2020), 117. Online: <https://doi.org/10.3389/fnbot.2019.00117>
- Li, Bin – Zesong Fei – Yan Zhang: UAV Communications for 5G and Beyond: Recent Advances and Future Trends. *IEEE Internet of Things Journal*, 6. (2018), 2. 2241–2263. Online: <https://doi.org/10.1109/JIOT.2018.2887086>
- Li, Kai – Ni Wei – Xin Wang – Ren Ping Liu – Salil S. Kanhere – Sanjay Jha: Energy-Efficient Cooperative Relaying for Unmanned Aerial Vehicles. *IEEE Transactions on Mobile Computing*, 15. (2015), 6. 1377–1386. Online: <https://doi.org/10.1109/TMC.2015.2467381>
- Li, Xiaohui: Deployment of Drone Base Stations for Cellular Communication without Apriori User Distribution Information. In *2018 37th Chinese Control Conference (CCC) 2018*. 7274–7281. Online: <https://doi.org/10.1109/TMC.2015.2467381>
- Lonzetta, Angela M. – Peter Cope – Joseph Campbell – Bassam J. Mohd – Thayer Hayajneh: Security Vulnerabilities in Bluetooth Technology as Used in IoT. *Journal of Sensor and Actuator Networks*, 7. (2018), 3. 28. Online: <https://doi.org/10.3390/jsan7030028>
- Lyu, Jiangbin – Yong Zeng – Rui Zhang – Teng Joon Lim: Placement Optimization of UAV-Mounted Mobile Base Stations. *IEEE Communications Letters*, 21. (2017), 3. 604–607. Online: <https://doi.org/10.1109/LCOMM.2016.2633248>
- Lykou, Georgia – Dimitrios Moustakas – Dimitris Gritzalis: Defending Airports from UAS: A Survey on Cyber-Attacks and Counter-Drone Sensing Technologies. *Sensors*, 20. (2020), 12. 3537. Online: <https://doi.org/10.3390/s20123537>
- Marin, Iuliana – Missar J. H. Al-Battbootti – Nicolae Goga: Drone Control Based on Mental Commands and Facial Expressions. In *2020 12th International Conference on Electronics*,

- Computers and Artificial Intelligence (ECAI)* 2020. 1–4. Online: <https://doi.org/10.1109/ECAI50035.2020.9223246>
- Muzaffar, Raheeb – Christian Raffelsberger – Aymen Fakhreddine – José López Luque – Driton Emini – Christian Bettstetter: First Experiments with a 5G-Connected Drone. In *Proceedings of the 6th ACM Workshop on Micro Aerial Vehicle Networks, Systems, and Applications*, 2020. 1–5. Online: <https://doi.org/10.1145/3396864.3400304>
- Nawaz, Haque – Husnain M. Ali – Asif A. Laghari: UAV Communication Networks Issues: A Review. *Archives of Computational Methods in Engineering*, 28. (2021). 1349–1369. Online: <https://doi.org/10.1007/s11831-020-09418-0>
- Oliver, Dan: 5G drones: everything you need to know. *5Gradar*, 2021. augusztus 24. Online: www.5gradar.com/news/5g-drones-take-to-the-skies
- Papić, Vladan – Petar Šolić – Ante Milan – Sven Gotovac – Miljenko Polić: High-Resolution Image Transmission from UAV to Ground Station for Search and Rescue Missions Planning. *Applied Sciences*, 11. (2021), 5. 2105. Online: <https://doi.org/10.3390/app11052105>
- Qazi, Sameer – Ali S. Siddiqui – Asim I. Wagan: UAV Based Real Time Video Surveillance over 4G LTE. In *2015 International Conference on Open Source Systems & Technologies (ICOSST)* 2015. 141–145. Online: <https://doi.org/10.1109/ICOSST.2015.7396417>
- Ryan, Allison – Marco Zennaro – Adam Howell – Raja Sengupta – J. Karl Hedrick: An Overview of Emerging Results in Cooperative UAV Control. In *2004 43rd IEEE Conference on Decision and Control (CDC)* (IEEE Cat. No. 04CH37601) 2004. 602–607. Online: <https://doi.org/10.1109/CDC.2004.1428700>
- Russon, Mary-Ann: Nokia and EE trial mobile base stations floating on drones to revolutionise rural 4G coverage. *International Business Times*, 2016. augusztus 15. Online: www.ibtimes.co.uk/nokia-ee-trial-mobile-base-stations-floating-drones-revolutionise-rural-4g-coverage-1575795
- Tezza, Dante – Marvin Andujar: The State-of-the-Art of Human–Drone Interaction: A Survey. *IEEE Access*, 7. (2019), 167438–167454. Online: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2953900>
- Vásárhelyi, Gábor – C. Virágh – G. Somorjai – N. Tarcai – T. Szörényi – T. Nepusz – T. Vicsek: Outdoor Flocking and Formation Flight with Autonomous Aerial Robots. In *2014 IEEE/RSJ International Conference on Intelligent Robots and Systems* 2014. 3866–3873. Online: <https://doi.org/10.1109/IROS.2014.6943105>
- Víz alatti drónt is bevetnének a határvédelemben. *Privátbankár*, 2019. augusztus 27. Online: <https://privatbankar.hu/cikkek/makro/vizalatti-dront-vezeto-nelkuli-terepjarotvetnenek-be-a-hatarvedelemben-327972.html>
- Zulkifley, Muhammad A. – Mehran Behjati – Rosdiadee Nordin – Mohamad S. Zakaria: Mobile Network Performance and Technical Feasibility of LTE-Powered Unmanned Aerial Vehicle. *Sensors*, 21. (2021), 8. 2848. Online: <https://doi.org/10.3390/s21082848>

Jogforrás

- Commission Implementing Regulation (EU) 2019/947 of 24 May 2019 on the rules and procedures for the operation of unmanned aircraft. C/2019/3824. Online: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2019/947/oj

ABSTRACT

Competences for Developing Interactions between Drones and Other Devices, as well as Image Transmission

Zsófia Veronika TÓTH

Unmanned aerial vehicles (drones) allow data to be collected in areas and times that are still inaccessible to traditional remote sensing platforms. Due to technical advances, their scope is expanding and the devices are being specified. The main limiting factors of the application are the image transmission and the interaction between the drone and other devices (e.g. drone-controller relationship, drone-drone communication). The aim of this study is to present the current state of these technologies and possible future development directions.

Keywords: *drone, image data transmission, interaction*

A kriptovaluták és az e-bizalom kapcsolata¹

DORNFELD László²

A kriptovaluták kapcsán élénk diskurzus folyik mind a közbeszédben, mind a tudományos életben. Egyesek a jövő úttörő technológiájának tartják, mások jóval szkeptikusabbak alkalmazásának lehetőségeit illetően. A kriptovalutákkal kapcsolatos vizsgálódásban nemcsak az anonimitás és a harmadik fél kizárásának igénye emelendő ki, de a bizalom szerepe is, hiszen a társadalom bizalomvesztése adta, kitalálói pedig egy bizalmat nem igénylő rendszert kívántak megalkotni.

Az egyéves kutatás eredményeit összegző, többrészesre tervezett tanulmány sorozat első írása bemutatja a kriptovalutákkal kapcsolatos fogalmi kérdéseket és vitákat, a kriptovaluták elméleti alapjait és működését, valamint a kriptopiacokat és azok fő szereplőit. Ennek az elméleti alapozó írásnak a legfőbb célja, hogy képet nyújtson a téma alapjairól, amely jobban érthetővé teszi majd a kriptovaluták és a bűnözés kapcsolatának vizsgálatát a későbbi tanulmányokban. Ez egyúttal komplex megközelítést is lehetővé teszi, hiszen az e-bizalommal kapcsolatos és a kriminológiai szempontok összefüggéseire világhíthat rá.

Kulcsszavak: kriptovaluta, blokklánc, bitcoin, e-bizalom

1. Bevezetés

A kriptovaluták létrejötte szorosan kapcsolódik a bizalom kérdéséhez. Az alapjául szolgáló blokklánc- (*blockchain*-) technológia 2008 novemberében kapott nagyobb figyelmet, amikor valaki(k) Satoshi Nakamoto álnév alatt javaslatot tett(ek) közzé a Cryptography levelezőlistán, amely forradalmian új megoldást mutatott be a központi elszámoló felek által működtetett fizetési rendszerekhez képest. Korábban a digitális tranzakció csak úgy volt lehetséges, hogy arról duplikátum keletkezett, amelyet a felek egy mindkettejük által megbízhatónak tartott harmadik félre (a pénzügyi intézet) bízottak. Azonban a 2008-as nagy pénzügyi válság, a bankokba és pénzügyi közvetítőkhöz vetett bizalom hiánya elvezetett oda, hogy felmerüljön

¹ A tanulmány a Nemzeti Közszerzői Egyetem Eötvös József Kutatóközpont 2020. évi kutatói pályázatának támogatásával készült.

² Dr. Dornfeld László, Nemzeti Közszerzői Egyetem Eötvös József Kutatóközpont, Kiberbiztonsági Kutatóintézet, kutató.

László Dornfeld PhD candidate, University of Public Service, Eötvös József Research Centre, Institute of Cyber Security, Researcher. E-mail: dr.laszlo.drornfeld@gmail.com

az igény a közvetítő nélküli tranzakciókra.³ A cél egy olyan rendszer kialakítása volt, amely alapvetően bizalommentes, kizárólag a kapcsolódó matematikai számítások jelentik az alapját.

Satoshi Nakamoto már említett kilencoldalas javaslata a Bitcoin⁴ nevet kapta. Ez volt minden idők legelső kriptográfiai alapokon nyugvó, decentralizált és bizalommentes fizetési technológia koncepciója, amelynek legfőbb célja a valós idejű fizetések lebonyolítására való képesség mellett a központi harmadik féltől – aki nyomon követi, teljesíti, elszámolja a pénzforgalmat, valamint számlát vezet a szereplőknek – független, megosztott nyilvántartási könyv létrehozása volt. Ebben a fő problémát az a kihívás jelentette, hogy meg kellett találni a módot arra, hogy egy adott pénzegység csak egyszer legyen elkölthető, vagyis kizárható legyen a hamisítás lehetősége. Ezt Satoshi úgy kívánta áthidalni, hogy egyenlő felek közötti peer-to-peer (azaz egymással közvetlenül kommunikáló számítógépek segítségével), mindenki számára nyitott és elérhető hálózaton zajlanak a tranzakciók és azok hitelesítése. A tranzakciót elindító a teljes közösség előtt bejelenti tranzakciós szándékát, illetve a lényeges információkat a tranzakcióval kapcsolatosan, és egy egyedi azonosítóval is ellátja azt. A hálózat többi résztvevője pedig hitelesíti ezt a bejelentett tranzakciót.

Az igazán forradalmi megoldás azonban az, hogy a tranzakciók hitelesítését szabadpiaci alapokra helyezve érdekeltté teszi benne a hálózaton lévőket, sőt versenyezeti is őket. Ennek módja az, hogy a hitelesítéshez használt véletlenszerűen generált hashkódok nagy erőforrás-igényes visszafejtésének elvégzése után az abban részt vevők jutalomban részesülnek. Ez a jutalom a bitcoin, míg a hitelesítésben részt vevők a történelmi aranyásók mintájára a bányászok. Maga a folyamat ma kriptovalutabányászatként lehet ismert sokak számára. Ezáltal nemcsak kizárható a központi fél az egész rendszerből, de a verseny biztosítja azt, hogy az így keletkezett rendszer működőképes és fenntartható legyen, valamint elejét vegye a visszaéléseknek.⁵

Kevés megosztóbb technológia létezik manapság, mint a kriptovaluták. Számos érvt sorakoztatnak fel pro és kontra annak támogatói, a „Bitcoin evangelisták” és ellenzői egyaránt. Ezeket mind lehetetlen lenne végigtekinteni, és nem is célja ennek a tanulmánynak. A vizsgálódás alapvetően a bűnügyi szempontból is releváns kérdésekre terjed ki. Elsősorban fontos érteni a technológia működését, ennek jellemzőit és korlátait, valamint a fogalmi kérdések is fontosak lehetnek. Gondoljunk csak arra, hogy milyen jelentősége van a pénzmosás megállapításánál annak, hogy

³ Alapjogokért Központ: *A blokklánc-technológia és a kriptovaluták működésének vizsgálata, különös tekintettel a szerződések érvényességére és a pénzkibocsátás állami monopóliumára* (2020. április 14.); A pénzügyi piac decentralizáció hozzájárul a további pénzügyi válságok kibontakozásához – és így a bizalom csökkenéséhez –, ugyanakkor ironikus módon egyúttal lehetővé teszi a kriptovalutákhoz hasonló pénzügyi fejlesztéseket. Bővebben lásd Nagy Zoltán: A kriptopénzek helye és szerepe a pénzügyi rendszerben. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. 5–14.

⁴ A tanulmányban a nagy kezdőbetűvel történő írásmód magát a rendszert, míg a kis kezdőbetű általában ennek egy pénzügyi egységét jelöli a kriptovaluta esetén.

⁵ Gábor Tamás – Kiss Gábor Dávid: Bevezetés a kriptovaluták világába. *Gazdaság és Pénzügy*, 5. (2018), 1. 33–35.

a Bitcoin pénznek tekinthető-e. A tanulmány ezekre a szempontokra igyekszik koncentrálni, miközben átfogó képet mutat a Bitcoin-technológiáról.

2. A blokklánc koncepciója és alkalmazásai

A Satoshi Nakamoto által megálmodott hitelesítési rendszer lett a blokklánc, az összes kriptovaluta alapja. A blokklánc nem más, mint egy megosztott nyilvántartási könyv, tranzakciókat tartalmazó, decentralizált adatbázis, amelyet nem központilag, hanem számos rendszerben vezetnek és tartanak nyilván. A blokkokra tagolt adatokat saját egyedi azonosítóval is ellátják, amely egy időbélyegből és digitális aláírásból áll. Ezeket a blokkokat kriptográfiai eljárással egymásra fűzik, ahogy újabb és újabb tranzakciókra kerül sor, ezt pedig a rendszer többi résztvevője hitelesíti. Ezek utólag megmásíthatatlanok és visszavonhatatlanok, így garantálják a fizetési rendszer integritását.⁶ A harmadik, központi fél hiánya gyors és kis költséggel járó átutalásokat tesz lehetővé. A blokkláncok megváltoztathatatlansága biztosítja az elosztott bizalmat is, mivel szinte lehetetlen megváltoztatni a blokkláncokban tárolt tranzakciókat, és az összes korábbi tranzakció ellenőrizhető és nyomon követhető.⁷

A legelső és azóta is töretlen népszerűségnek örvendő Bitcoin mellett léteznek egyéb kriptopénzek is, ezeket összefoglalóan *altcoinoknak* nevezik. Ezekből 2020-ra már több mint ötezer létezett, és mind valamilyen egyedi konstrukciót kínál az érdeklődők számára.⁸ Ezeknél két különböző típus különböztethető meg: azok az érmék, amelyek a Bitcoin eredeti, nyílt forráskódú protokollját használják (például a Litecoin) és azon érmék, amelyek a Bitcointól eltérő protokollal működnek (például az Ethereum).⁹ Az altcoinok közé sorolható a blokklánc-technológia másik nagy úttörője, az Ethereum, amely a hitelesítésben részt vevő bányászok számára ether nevű kriptovalutát juttat. Ez a rendszer annyiban másabb, mint a Bitcoin és az annak mintájára megjelent egyéb kriptopénzek, hogy ez más decentralizált eszközök (az úgynevezett „okoszerződések”) számára teremt működési felületet.¹⁰ Fontos itt még megemlíteni a Monero nevű altcoint is, amely elsősorban a titkosítást helyezi előtérbe. Ennek érdekében érmei teljes egészében helyettesíthetők egymással, ami azt jelenti, hogy szemben a Bitcoinnal, nem lehet bizonyos érmeiket feketelistára tenni a hozzájuk kötődő korábbi illegális tranzakciók miatt, amelyeket ezeknél az érmeknél a blokklánc örökre megőriz.¹¹

⁶ Gábor-Kiss (2018): i. m. 38.

⁷ Zibin Zheng et al.: An Overview on Smart Contracts: Challenges, Advances and Platforms. *Future Generation Computer Systems*, 37. (2019), 105. 475.

⁸ Sam Kopleman: What are altcoins? Everything you need to know. *Techradar*, 2020. december 23.

⁹ Robby Houben – Alexander Snyers: *Cryptocurrencies and Blockchain. Legal Context and Implications for Financial Crime, Money Laundering and Tax Evasion*. European Parliament, 2018. 29.

¹⁰ Gábor-Kiss (2018): i. m. 36.

¹¹ Houben-Snyers (2018): i. m. 45.

Azonban a blokklánc-technológiának a lehetséges alkalmazási köre jócskán túlmutat a kriptovalutákon. Alkalmazásának lehetősége egy sor esetben merült már fel, vagy bizonyos esetekben meg is valósították. Így például a közigazgatásban való használata nemcsak a mindennapi papíralapú munkát képes egyszerűsíteni vagy akár teljesen kiváltani, de akár a korrupció csökkenése is várható tőle, ahogy az emberi faktort kikapcsoljuk a folyamatból. Észtország a blokklánc felhasználásával építette ki igen széles körű digitális közigazgatását, de például Szóul önkormányzata is alkalmazza azt.¹² Ezenkívül hasznosítása felmerül még például az elektronikus szavazás, az egészségügy, az adózás, az ingatlanpiac, az online szerencsejátékok, a biztosítások vagy az élelmiszer-biztonság és logisztika területein is. Elterjedésének korlátját jelentheti azonban az, hogy a rendszer általi validálás önmagában nem az információtartalom valóságát garantálja, hanem kizárólag csak azt, hogy valóban az eredetileg leírtakat rögzítik.¹³

A blokklánc-technológia legérdekesebb hasznosítása mégiscsak a már említett okosszerződések (*smart contracts*). Ezek alkalmazását először az 1990-es években Nick Szabo vetette fel. Szabo szerint az okosszerződés nem azt jelenti, hogy mesterséges intelligenciát alkalmaznak, csak azt, hogy a számítógépes programban tárolt szerződési feltételeket automatikusan végrehajtják, ha azoknak az előfeltételei megvalósulnak. Ennek a gyakorlati megoldása lett, hogy a tranzakciót blokkláncokban tárolják, replikálják és frissítik, a szerződést pedig automatikusan végrehajtják. Ezzel szemben a hagyományos szerződéseket megbízható harmadik félnek kell centralizált módon teljesítenie, ami hosszú végrehajtási időt és többletköltséget eredményez.¹⁴ Ennek gyakorlati megvalósulása lehet például a biztosítások terén a síbiztosítás: amennyiben a biztosítás kedvezményezettje elutazik, de az időjárás-jelentések szerint az idő nem kedvez a szolgáltatás igénybevételére, az okosszerződés alapján automatikusan kiutalják neki a biztosító részéről a napdíjat, anélkül, hogy ehhez külön ügyintézésre szükség lenne. Fontos ugyanakkor azt is megjegyezni, hogy a tranzakciók visszafordíthatatlansága kétélű fegyver: ha ugyanis hibásan írják meg, abban az esetben súlyos pénzügyi veszteségekhez vezethet, amelyek visszakönyvelésére már nincs lehetőség.¹⁵

3. Fogalmi meghatározás

A kriptovaluták fogalmi besorolása az egyik olyan kérdés ezen technológiák vizsgálatakor, amely kapcsán rengeteg a vita, ugyanis egyik létező jogi kategóriába sem illeszthető be maradéktalanul.

¹² Blockchain: Governing the Government. *Asia Blockchain Review*, 2019. június 26.

¹³ Alapjogokért Központ (2020): i. m.

¹⁴ Zheng et al. (2019): i. m. 475.

¹⁵ Gábor-Kiss (2018): i. m. 36.

3.1. A pénz fogalma

Az egyik legfontosabb és legalapvetőbb kérdés annak eldöntése, hogy pénzről beszélhetünk-e a kriptovaluták esetén. A legelfogadottabb közgazdasági értelemben akkor beszélhetünk fizetőeszközzel, ha egy dolog egyszerre felel meg az alábbi három feltételnek: csereeszközként és elszámolási egységként funkcionál, valamint értékhordozó.¹⁶ A pénz fogalmával kapcsolatban azonban vannak eltérő közgazdasági álláspontok is. Akad olyan felfogás, amely elsősorban a csereeszköz-funkció felől közelít, úgy érvelve, hogy bármi tekinthető pénznek, ami általános elfogadott ebben a szerepkörben. Akad felfogás, amely a pénzt a tranzakciós költségek csökkentését lehetővé tevő innovációként határozza meg, ahol az állam szerepvállalása nem szükséges feltétel, ugyanakkor az államnak el kell ismernie a fizetőeszközt, hogy azt probléma nélkül lehessen használni.¹⁷

A pénz általános csereeszköz-funkciójában közvetíti az áruk cseréjét, ezáltal könnyítve meg a kereskedelmüket. Elszámolási eszköz funkciójában a pénz mint egység jelenik meg, amely által mérhető a különböző dolgok értéke, és azok ára számszerűleg kifejezhető. Érték-hordozó funkciójában pedig tartásának költségei viszonylag alacsonyak kell hogy legyenek, és biztosítania kell az áruk cseréjét. A szakirodalom ezenkívül más funkciókat is ismer.¹⁸

Jogi értelemben ugyanakkor a három alapvető pénzfunkciónak megfelelő eszközök közül csak az minősül törvényes fizetőeszköznek, amelyet valamely állam központi bankja vagy más monetáris hatósága hozott forgalomba, és afelett felügyeletet gyakorol. Ez a kriptovaluták esetén egyértelműen nem valósul meg, hiszen a blokk-láncok mögött egymással egyenlő magánszemélyek hálózata áll, így lényegében teljesen decentralizált a rendszer mind a kibocsátás, mind a tranzakciók terén.¹⁹ A kriptovaluták nevezhetők közgazdasági értelemben vett pénznek, ugyanakkor jogilag nem tekinthetők annak – hasonlóan például a videójátékok saját, valódi pénzre váltható fizetőeszközeivel.

3.2. A kriptovaluták helye a pénzeszközök között

Ami a kriptopénzek pénzeszközök közötti elhelyezését illeti, a legtágabb kategória a digitális pénzügyi eszközök, ahová minden digitális formában is létező dematerializált eszköz tartozik, így például pénzek, értékpapírok stb. Maguk a központi bankok is kibocsáthatnak ilyen digitális pénzügyi eszközöket.²⁰ A kategórián belül szűkebb kategóriaként jelennek meg a virtuális pénzek, amelyek csak elektronikus

¹⁶ Gárdos István: A pénz fogalma. *Polgári Jog*, 1. (2016), 1. 1–11.

¹⁷ Nagy (2019): i. m. 7.

¹⁸ Nagy (2019): i. m. 7–8.

¹⁹ Király Péter Bálint: A bitcoin és más kriptovaluták jogi kérdései. In *Új Nemzeti Kiválóság Program 2018/2019. Tanulmánykötet*. Győr, Széchenyi István Egyetem. 2019. 139.

²⁰ Nagy (2019): i. m. 10.

formában léteznek. Ezekkel kapcsolatosan az Európai Központi Bank (EKB) két fogalom meghatározást is közzétett. A 2012-es meghatározás szerint a virtuális pénz „olyan szabályozatlan digitális pénz, amelyet fejlesztői bocsátanak ki és általában ellenőriznek, és amelyet egy adott virtuális közösség tagjai használnak és fogadnak el”.²¹ 2015-ben az EKB már némileg részletesebben határozta meg a virtuális pénz fogalmát: digitális értékmegjelenés, nem központi bank, hitelintézet vagy e-pénzintézet bocsátotta ki, és bizonyos körülmények között a pénz alternatívájaként használható.²²

A kriptopénz ezen belül még szűkebb kategória, amely általános értékmérő- és csereszükszerepet egyaránt betölt, elektronikus fizetőeszközként funkcionál. Az EKB három kategóriára osztotta fel a virtuális pénzeket:

1. csak digitális környezetben használható virtuális pénzek (például videójátékok saját fizetőeszközei);
2. a valós gazdasághoz csak egyoldalúan kötődő virtuális pénzek (például Facebook-kreditek, amelyeket csak megvásárolni és virtuális javakra elkölteni lehet, eladni nem);
3. végül a valós gazdasághoz kétoldalúan kötődő virtuális pénzek (például Bitcoin, amelyet adni és venni is lehet, és mind virtuális, mind valós javakra elkölthető).

A későbbi meghatározás egyértelműsítette is a kriptovaluták besorolását, mint bilaterális virtuális fizetőeszközök.²³

A Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS) alá tartozó Fizetési és Piaci Infrastruktúra Bizottság meghatározása szerint a kriptovaluták a digitális pénzek közé sorolhatók, és három lényegi jellemzőjük van. Ezek:

- olyan eszközök, amelyek értékét a kínálat és a kereslet határozza meg, koncepciójukban hasonlatosak az olyan árukhoz, mint az arany, de nem rendelkeznek önálló értékkel;
- elosztott főkönyveket alkalmaznak, hogy lehetővé tegyék az elektronikus érték távoli cseréjét a felek közötti bizalom és közvetítők szükségessége nélkül;
- és nem valamely személy vagy intézmény működteti.²⁴

Az Európai Bankhatóság meghatározása szerint a kriptovaluta „valamilyen érték digitális megjelenése, amelyet nem központi bank vagy hatóság bocsátott is, nem feltétlenül kapcsolódik törvényes fizetőeszközhöz, de amelyet természetes vagy jogi személyek elfogadnak fizetőeszközként, és amely elektronikus úton átadható, tárolható vagy kereskedhető”.²⁵

²¹ Európai Központi Bank: *Virtual Currency Schemes* (2012).

²² Európai Központi Bank: *Virtual Currency Schemes* (2015). 9.

²³ Houben–Snyers (2018): i. m. 20.

²⁴ Nemzetközi Fizetések Bankja: *Digital currencies* (2015). 4–7.

²⁵ Európai Bankhatóság: *EBA Opinion on 'virtual currencies'* (2014. július 4.).

A kriptovaluta nem keverendő össze az elektronikus pénz fogalmával, a kettő ugyanis nem szinonim. Az elektronikus pénz az EU fogalmi meghatározása szerint „a kibocsátóval szembeni követelés által megtestesített, elektronikusan tárolt – ideértve a mágneses tárolást is – monetáris érték, amelyet pénzeszköz átvételével bocsátanak ki, [...] és amelyet az elektronikuspénz-kibocsátón kívül más természetes vagy jogi személy is elfogad”.²⁶ Külön irányelv határozza meg a pénz általában vett fogalmát is, amelybe „bankjegyek és pénzermék, számlapénz, vagy elektronikus pénz” tartoznak.²⁷ Az EU-irányelv szerinti fogalomnak a kriptovaluta nem felel meg, hiszen kibocsátására nem valamilyen pénzeszköz átvételével kerül sor.

A Bitcoin azonban nem tekinthető általános értelemben vett elektronikus pénznek, hiszen nincs kibocsátója, semmilyen szervezet nem gyakorol felügyeletet felette, és nem áll mögötte semmilyen vagyoni fedezet.²⁸

3.3. A kriptovaluták fogalmi elhelyezése

Mindezek alapján nagy nehézségbe ütközik az, aki megpróbálja a kriptovaluták jogi fogalmát meghatározni. A korábbiakban említett példákban általában nem kerül sor külön fogalom megalkotására, csak egy nagyobb rendszerben való elhelyezésére, valamilyen egyedi jellemzője alapján. Ez alapján kimondhatjuk, hogy a kriptovaluta a digitális pénzeszközök és azon belül is a virtuális pénzek kategóriájába tartozik. A Houben–Snyers szerzőpáros a korábban ismertetett, illetve itt külön nem ismertett fogalommeghatározási kísérletek alapján a következő közös elemeket gyűjtötte össze:

- „Valamilyen érték digitális megjelenése, ami
1. a kormány által kibocsátott törvényes fizetőeszköz peer-to-peer (P2P) alternatívájaként hivatott,
  2. általános célú csereeszközként használják (függetlenül bármilyen központi banktól),
  3. a kriptográfia néven ismert mechanizmus biztosítja működését, valamint
  4. törvényes fizetőeszközre váltható és fordítva.”²⁹

A kriptovaluták valamilyen pénzeszközként való meghatározása ugyan népszerű megközelítés, de korántsem kizárólagos. Az egyértelműen pénzként való besorolás

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/110/EK irányelv (2009. szeptember 16.) az elektronikuspénz-kibocsátó intézmények tevékenységének megkezdéséről, folytatásáról és prudenciális felügyeletéről, a 2005/60/EK és a 2006/48/EK irányelv módosításáról, valamint a 2000/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 267, 10.10.2009, 7–17.] 2. cikkének 2. pontja.

²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelv (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 337, 23.12.2015, 35–127.] 4. cikkének 25. pontja.

²⁸ Lakatos Alexandra Anna: Az informatikai bűncselekmények és a bitcoin. *Belügyi Szemle*, 65. (2017), 1. 29–30.

²⁹ Houben–Snyers (2018): i. m. 23.

elsősorban az Egyesült Államokban – csak bizonyos korlátozott esetekben, például a törvényes fizetőeszközzé történő átváltás során – vált uralkodó nézetté. A legtöbb ország ugyanakkor vonakodik elismerni a kriptovalutát mint törvényes fizetőeszközt, pontosan az arra való hivatkozással, hogy azt nem valamely állam bocsátotta ki, és egyetlen központi bank sem gyakorol felette felügyeletet. Egy némileg népszerűbb elképzelés elismeri, hogy a kriptovaluták pénzként viselkednek, de csak készpénz-helyettesítő eszközökként tekint rájuk.³⁰ Jogi értelemben azonban ez is nehezen támasztható alá: a készpénz-helyettesítő eszközök általában fizikai formában is léteznek, például csekként vagy más formában – mint utalvány vagy kártya –, de még az idesorolt elektronikus pénz fogalmába sem illeszthető be a kriptovaluta (mint azt már láttuk).³¹

A következő lehetséges jogi minősítés az értékpapír. Bár a tokenek – később részletesebben lesz szó róluk – magukban hordozzák a részvény bizonyos ismérveit, annak kibocsátására csak részvénytársaságok jogosultak. Ugyanígy felmerült a kriptovaluták vagyoni értékű jogként, illetve árucikként vagy tulajdonként való minősítésének lehetősége, ám ezek mindegyike tévútnak ígérkezett.³² Utóbbi kettő különösen azért lehet népszerű, mert megnyitja az utat a kriptovaluták megadóztatása előtt,³³ ám dogmatikai szempontból nehezen indokolható meg, hogy egy egyértelműen fizetőeszközként létrehozott eszköz miként lenne árucikknek tekinthető, hiszen nem azért, hanem pontosan, hogy azzal fizetnek az online tranzakciókban más javakért. Az árucikként való minősítés mellett szól azonban az az érv, hogy a Bitcoin esetén a maximálisan forgalomba hozható mennyiség véges. Ilyen felső korlát pénzeszköz esetén nem létezik.³⁴

Mindezek alapján tehát látható, hogy ha a működése alapján létrehozható olyan fogalom, amely alá tartozhat, a jogi besorolása bármely kategóriába szinte lehetetlen vállalkozásnak tűnik. A legtöbb jogrendszerben éppen ezért nem is került sor a kategorizálására, és jobb esetben csak eltűrt eszköznek számít, rosszabb esetben teljes egészében betiltják.

4. A kriptovaluták működése

4.1. A kriptovaluták jellemzői

A kriptovalutáknak számos olyan jellemzője van, amelyek a technológiai alapjaikból következnek és kihatással vannak az alkalmazásukra, különösen az illegális célra

³⁰ Irina Cvetkova: Cryptocurrencies Legal Regulation. *Brics Law Journal*, 5. (2018), 2. 133.

³¹ Ezzel kapcsolatosan lásd az MNB kapcsolódó állásfoglalását: Magyar Nemzeti Bank: *Bitcoin automata működtetésének, üzemeltetésének jogi megítélése* (2017).

³² Pfeiffer Zsolt: A fizetésre használható virtuális eszközök. *Kodifikáció és Közigazgatás*, 6. (2017), 1. 22.

³³ Cvetkova (2018): i. m. 136.

³⁴ Fiammetta Piazza: Bitcoin in the Dark Web: A Shadow over Banking Secrecy and a Call for Global Response. *Southern California Interdisciplinary Law Journal*, 26. (2017), 3. 529.

való felhasználásra. Ebben a fejezetben áttekintjük ezeket az alapvető vonásokat és azok jogi következményeit is.

4.1.1. Anonimitás

Az anonimitás – vagy sok esetben inkább csak pszeudonimitás – a kriptovaluták egyik legfontosabb jellemzője, elvégre az érme nem névre szól, egy személy se kapcsolható közvetlenül valamely tárcához vagy tranzakcióhoz. Csak az dönti el a kriptovaluta használhatóságát, hogy ki van az ehhez szükséges titkosítási kulcs birtokában, miközben egyúttal az utolsó azzal végzett tranzakció címzettjeként jegyezték be az adott érmehez tartozó blokkláncban. Az anonimitás foka az egyes kriptovalutáknál jelentősen eltérhet. A korábban már említett Monero esetén például az összes tranzakció teljesen rejtve van a kriptográfia mögött, ami egyaránt titkosítja a feladó és címzett feleket, valamint az átutalt összegeket.³⁵ Ezzel szemben a Bitcoinnál a főkönyv szabadon nézegethető, elemezhető, az egyes érmékhez tartozó blokklánc annak kibányászásáig visszakövethető.

Ugyan a Bitcoin esetén az egyes érmék felhasználói alapvetően teljesen ismeretlenek, azonban a címek közötti utalások iránya, azok ideje és nagysága mindenki számára látható. Ez azt jelenti, hogy ha a láncolatban sikerül valakit azonosítani, akkor onnantól kezdve a teljes utalástörténete visszakövethetővé válik. Ennek elkerülésére léteznek úgynevezett *mixing* szolgáltatások, amelyeknek a lényege, hogy számos felhasználó tranzakcióját összesítik, ezáltal követhetlenné téve a valós láncolatot, ugyanakkor az láthatóvá válik, hogy valaki ezt az eszközt igénybe vette.³⁶

A *mixing* szolgáltatások igénybevétele mellett fontos megemlíteni azt is, hogy a kriptovaluták egymás közötti váltása is képes lehet arra, hogy a visszakövethetőséget lehetetlenné tegye. Ez különösen igaz, ha figyelembe vesszük, hogy az ezzel foglalkozó kriptotőzsdék és kriptováltók gyakran kevésbé szabályozott országokban vagy több joghatóság alatt működnek. A problémát tovább növeli az, hogy a felhasználók egymás között is közvetlenül cserélgethetik érméiket, bármiféle közvetítő bevonása nélkül (úgynevezett *atomic swap*).³⁷

Az anonimitás jogi következményei elég egyértelműek. Lehetetlenné teszi a hatóságok számára, hogy megfelelően monitorozzák a kriptovaluták mozgását, ezáltal lehetőséget nyit arra, hogy azt illegális célokra használják. Ez nem feltétlenül bűncselekményt takar, lehet például adóelkerülés érdekében elrejtteni vagyont, kriptopénzbe történő befektetéssel. Akad olyan vélekedés, amely a kriptopénzeket egyenesen a „jövő adóparadicsomai”-ként aposztrofálja.³⁸

³⁵ Mezei Kitti: A kriptovaluták kihívásai a büntető anyagi és eljárási jogban. *Pro Futuro*, 9. (2019), 1. 83.

³⁶ Fedor Poskriakov – Maria Chiriaeva – Christophe Cavin: Cryptocurrency Compliance and Risks: A European KYC/AMLP Perspective. In Josias N. Dewey (szerk.): *Blockchain & Cryptocurrency Regulation*. Global Legal Group, 2019. 162–173.

³⁷ Poskriakov–Chiriaeva–Cavin (2019): i. m.

³⁸ Houben–Snyers (2018): i. m. 53.

4.1.2. Decentralizáció

A másik fontos jellemző a decentralizáltság, a kriptopénzek működési elvéből ered: nincs mögötte olyan állami központi bank, amely kibocsátaná azt, illetve felügyeletet gyakorolna. Minden tranzakció egy *peer-to-peer* rendszerben történik, ahol a résztvevők maguk hitelesítik a tranzakciókat. Így nincs olyan központi szerv, amelyhez fordulni lehetne adatigénylés vagy lefoglalás érdekében. A decentralizáltság azt is jelenti, hogy mindig az adott állam törvényei vonatkoznak a különböző kapcsolódó szolgáltatást nyújtókra. Ez a gyakorlatban oda vezethet, hogy a rosszindulatú résztvevők megpróbálnak olyan joghatóság alatt működni, amely egyáltalán nem, vagy csak kevésbé szabályozza a kriptovalutákkal kapcsolatos kérdéseket, visszaéléseket.³⁹ Ez a határokon átnyúló jelleg azt is jelenti, hogy kizárólag nemzeti szinten nem lehet eredményesen felvenni a harcot a kriptovalutákhoz kapcsolódó negatív jelenségekkel.⁴⁰

4.1.3. Bizalom

A bizalom alapja a bizonytalanság: bizonyosan bekövetkező dolgok esetén (például reggel felkel a Nap) szükségtelen tényező a bizalom. A bizalom a gazdasági tevékenység egyik legfontosabb alapja, ez különösen igaz olyan esetben, ha az üzleti tevékenység kizárólag online történik. A kriptovaluták esetén a bizalom legfontosabb – és talán egyetlen – alapja az a matematikai algoritmus, amely az adott kriptovalutát létrehozta: ez a blokklánc. A Bitcoin és más kriptovaluták arra az elképzelésre épülnek, hogy a bizalmat nem igénylő rendszerek minden szempontból felette állnak a bizalmat igénylő rendszereknek.⁴¹ Kutatások szerint elterjedésének pontosan az kedvez igazán, hogy nő az általános bizalmatlanság a bankok működésével kapcsolatban.⁴²

A blokklánc-technológia sajátossága abban áll, hogy csökkenti a bizalom iránti igényt, hiszen itt nem szükséges egyénekben vagy közvetítőkből megbízni ahhoz, hogy pénzügyi eszközként használható legyen. Ezt a bizalmi szerepet ugyanis átveszi az algoritmus. Maga a Bitcoin kitalálója, Satoshi Nakamoto is úgy fogalmazott javaslatában, hogy „az elektronikus tranzakciók egy rendszerét javasoljuk, a bizalomra való hagyatkozás nélkül”.⁴³

Bár a bizalom jelen esetben nem szükséges a Bitcoin mint technikai megoldás használatához, a tapasztalatok azt mutatják, hogy mégis megjelenik valamilyen

³⁹ Poskriakov–Chiriaeva–Cavin (2019): i. m.

⁴⁰ Houben–Snyers (2018): i. m. 53.

⁴¹ Catherine Martin Christopher: *The Bridging Model: Exploring the Roles of Trust and Enforcement in Banking, Bitcoin, and the Blockchain*. *Nevada Law Journal*, 17. (2016), 1. 155–158.

⁴² Ed Saiedi – Anders Broström – Felipe Ruiz: *Global Drivers of Cryptocurrency Infrastructure Adoption*. *Small Business Economics*, 57. (2020), 1. 355.

⁴³ Satoshi Nakamoto: *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. 2008. 8.

formában. Ez pedig a kriptovaluták rendkívül erős volatilitásához kapcsolódik. A magas árfolyam-ingadozás a Bitcoin-piac erősen spekulatív jellegének eredménye. Kutatások szerint széles körben elfogadott alapvetés, hogy a legtöbb Bitcoin-tranzakcióra spekulatív szereplők között kerül sor. Ezért észszerűnek tűnik feltételezni, hogy a Bitcoinok vásárlásához szükség van bizonyos szintű kockázatvállalási hajlandóságra. A pénzügyi kockázatok vállalásának átlagos hajlandóságában rejlő regionális különbségek ezért erősen befolyásolhatják a Bitcoin használatát és elterjedtségét.⁴⁴

4.2. A tokenek és kibocsátásuk

A kriptovaluták legfontosabb része a már említett, törzskönyvként funkcionáló blokklánc. Ehhez bizonyos tokenek kapcsolódnak, amelyek nyilvántartását és könyvelését a blokklánc végzi, másrészt ezek pénzügyi ösztönzőként is hatnak a blokklánc működésében való részvételre, hiszen jutalmul ezeket „bányásszák ki”. A Bitcoin rendszerén belül ilyen token lehet a bitcoin, míg az Ethereum esetén az ether. A tokeneknek három fajtáját különböztethetjük meg:

- *utility token*,
- *security token*, valamint
- kriptovaluta-token.

Ezek különböző funkciókat töltenek be. Egy token akár a fenti három kategória tulajdonságait is vegyítheti magában. A *utility token* olyan szolgáltatáshoz vagy termékhez való hozzáférés jogát jelenti, amely csak a jövőben fog létrejönni. Amennyiben egy token tisztán *utility* jellegű, úgy gyakorlatilag csak egyszer használatos, és megszűnik a felhasználáskor (vagy angol terminológia szerint „elég” – *burn*). A *security token* gyakorlatilag részvényhez hasonló jogosultságokat ad, például szavazati jogot az adott blokklánc kapcsán hozott közösségi döntésekben. Végezetül pedig vannak a kriptovaluta-tokenek, amelyek virtuális pénzek, a hitelesítés ellenértékeként, bányászattal jönnek létre, és fizetőeszközként elfogadják az adott blokklánc felhasználói.⁴⁵

Ami a tokenek kibocsátását illeti, akadnak olyan blokkláncok, ahol ez folyamatosan történik, és a hitelesítésben részt vevők ellenértékként kapják meg azt. Ezeknél kétféle típus létezik: ahol korlátlan mennyiségű kriptovaluta hozható forgalomba, és olyan, ahol előre meghatározzák a forgalomba hozható tokenek felső korlátját (például a Bitcoin is ilyen). Léteznek ugyanakkor olyan blokkláncok, ahol a kriptovaluta mennyiségét előre meghatározták és kibocsátották, és annak mennyisége ezt követően nem változik. Ilyen esetben a hitelesítésben részt vevő felhasználók

⁴⁴ Saiedi–Broström–Ruiz (2020): i. m. 355.

⁴⁵ Király (2019): i. m. 136.

a tranzakciók után fizetett tranzakciós díjat kapják meg jutalom gyanánt. A kriptovaluták önmagukban nem jelentenek értéket, azt csak az adja nekik, hogy a blokklánc felhasználói elfogadják azt fizetségként.⁴⁶

A *security* és *utility tokenek* esetén okosszerződésben rögzítik azt, hogy pontosan milyen jogokat is juttatnak a tulajdonosaik számára. Ezek a tokenek már önmagukban is képviselnek pénzügyi értéket, hiszen valamilyen jogosultságot jelenítenek meg. Ezek forgalomba hozatalának a módja az elsődleges érmekibocsátás (*initial coin offering*, ICO), amely hasonló az induló részvénytársaságok nyílt részvénykibocsátással történő tőkebevonásához, de egyúttal a közösségi finanszírozás (*crowdfunding*) egyik sajátos formája is. Ekkor az új kriptopénzt első alkalommal kínálják eladásra, törvényes fizetőeszköz vagy más, általánosan bevett kriptovaluta ellenében lehet jegyezni még azt megelőzően, hogy ahhoz kriptotőzsdén vagy bármelyik kriptováltóban hozzá lehetne jutni.⁴⁷ Ezáltal a kibocsátó pénzhez jut a terve megvalósítása érdekében, míg a befektető később előnyöket szerez a termék megjelenésekor. Ugyanakkor ez a módszer számos visszaélésre is okot ad, és a legtöbb nemzeti bank, illetve hatóság óva inti az embereket tőle.

Ami a tokenek jogi megítélését illeti, legalább olyan zavaros a helyzet, mint maguknál a különböző kriptovalutáknál. Korábban már említettem, hogy a részvényekhez hasonló módon működnek az *utility* és *security tokenek*. Ennek jogi megalapozottságát vizsgálta az Amerikai Értékpapír- és Tőzsd felügyelet, amely az úgynevezett Howey-tesztet alkalmazta a kérdés eldöntésére. A teszt szerint az számít értékpapírnak, ahol pénzt fektetnek be, a befektetőt a profitszerzés vágya hajtja, a befektetés egy közös vállalkozásba történik, és a profit harmadik személyek vagy támogatók tevékenységéből származik. A felügyelet arra jutott, hogy az említett két tokenfajta megfelel ezeknek a követelményeknek, hiszen, ha a későbbi eladás a cél a vásárláskor, akkor az első két feltételnek máris megfelelt. A közös vállalkozás (az új kriptovaluta) sikere minden résztvevő számára fontos, ahhoz anyagi érdeke kapcsolódik, míg, ha a hitelesítésben részt vevő „bányászokra” úgy tekintünk, mint akiknek a tevékenységéből a profit származik, azzal az utolsó feltételnek is megfeleltethető.⁴⁸

4.3. A kriptopiac résztvevői

A kriptovaluták piaca megteremtette saját résztvevőit, akik más-más céllal vannak jelen a rendszerben. Egy szereplő akár több szerepkörben is jelen lehet a rendszerben, ugyanakkor az is könnyen elképzelhető, hogy valakit csak egy-egy aspektusa érdeklí a kriptovalutáknak.

⁴⁶ Király (2019): i. m. 137.

⁴⁷ Györfi András: Az ICO – Így indul újtára egy kriptopénz. In Györfi András. (szer.): *Kriptopénz ABC*. Budapest, HVG-ORAC, 2019. 102.

⁴⁸ Király (2019): i. m. 139–140.

A legelső csoport a *felhasználóké*, akik lehetnek természetes és jogi személyek egyaránt, akik szert tesznek egy adott kriptovalutára abból a célból, hogy azzal valós vagy virtuális javakat, illetve szolgáltatásokat vásároljanak, tranzakciókat indítsanak, vagy pedig befektetési célra – spekulatíván – birtokolják. A kriptovaluták legális megszerzésére számos lehetőség van (bár ezek eltérhetnek a konkrét kriptopénztől függően):

- annak megvásárlása kriptováltótól törvényes fizetőeszköz vagy más kriptovaluta segítségével, de a vásárlás történhet más felhasználótól is;
- bányászással (a tranzakciók hitelesítésének segítségével);
- az adott érme kibocsátójától, például elsődleges érmekibocsátás során;
- javak vagy szolgáltatások kriptovalutáért történő eladásával;
- „hard fork”⁴⁹ idején a kriptopénz minden aktuális tulajdonosa részesülni fog az újonnan létrehozott érméből; és végül
- ajándékként vagy felajánlással is hozzájuthat más felhasználóktól.⁵⁰

A következő fontos résztvevői csoport a *bányászoké*, akik a tranzakciók hitelesítését végzik, és cserébe az adott érméből kompenzálják őket (már amennyiben ezt a kérdéses kriptovaluta engedélyezi). A bányászok lehetnek egyszerű felhasználók, de olyanok is, akik üzleti célból vesznek részt a bányászásban és nem saját használatra használják a kitermelt érmeket, hanem eladják azokat törvényes fizetőeszközökért cserébe. Egyes bányászok úgynevezett bányász csoportokba tömörülnek, hogy a számítási teljesítményt összekapcsolják.⁵¹ A tranzakciók hitelesítésére általában a résztvevők 51%-ra van szükség, és a kompenzációt a felhasznált erőforrás mértéke szerint kalkulálják ki.⁵²

Fontos szerepet töltenek be a tőzsdei szolgáltatást nyújtó *kriptovaluta-tőzsdék és -átváltók*, akik lehetnek természetes és jogi személyek egyaránt, tevékenységüket pedig általában valamilyen jutalék ellenében lehet igénybe venni. A kriptovaluta-tőzsdék jellemzően váltóként is üzemelnek, ám ez fordítva már nem igaz.⁵³ Fontos megjegyezni, hogy a tőzsdék átváltószolgáltatást is nyújtanak. Ennek során működhetnek „tisztá kriptovaluta-tőzsdéként”, ami azt jelenti, hogy csak más kriptovalutákban fogadnak el fizetéseket – általában Bitcoinban (például a Binance) –, míg mások „rendes kriptovaluta-tőzsdéként” hivatalos fizetőeszközökben, például amerikai dollárban vagy euróban is (például a Coinbase). Számos kriptotőzsde csak bizonyos érmék megvásárlását teszi lehetővé a felhasználók számára. Azt is meg kell jegyezni, hogy sok kriptotőzsde letétkezelő pénztárca-szolgáltatóként működik

⁴⁹ A *fork* jelen esetben elágazódást jelent, és akkor használatos kifejezés, ha egy blokkláncból többen kiválnak, és új blokkláncon folytatják a bányászást. Ekkor a korábbi közösség egyik fele képletesen a korábbi utat követi tovább, míg a többiek letérnek egy elágazódásnál. Ez akkor történhet meg, ha a közösség egy része frissíteni akar a meglévő szoftveren, ám a többi résztvevő ezt nem támogatja. Ilyen eset volt például a Bitcoin Cash kiválása a Bitcoinból.

⁵⁰ Houben–Snyers (2018): i. m. 25.

⁵¹ Houben–Snyers (2018): i. m. 25–26.

⁵² Mezei (2019): i. m. 81.

⁵³ Mezei (2019): i. m. 82.

(például Bitfinex). Általában a fizetési lehetőségek széles választéka áll a felhasználók rendelkezésére, például átutalás, PayPal-átutalás, hitelkártyák és egyéb érmék. Néhányan statisztikákat is szolgáltatnak a kriptovaluta-piacról (például a kereskedelem volumene és az érme volatilitása vonatkozásában), és konverziós szolgáltatókat kínálnak azon kereskedők számára, akik kriptovalutában is elfogadnak fizetést.⁵⁴

Az úgynevezett „kereskedelmi platformok” is fontos szerepet játszanak a kriptovaluták cseréjében (és főleg lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy értéket vásárolhassanak). A kereskedelmi platformok olyan piacok, amelyek különböző felhasználókat hoznak össze, akik értéket akarnak vásárolni vagy eladni, és olyan platformot biztosítanak számukra, amelyen keresztül közvetlenül egymással kereskedhetnek. Ezek számos szempontból különböznek a kriptovaluta-tőzsdéktől. Először is a legfontosabb, hogy ők maguk nem vásárolnak vagy nem adnak el értéket, csak az érdeklődő felhasználókat kötik össze. Másodszor, nem egy olyan szervezet vagy vállalat működteti őket, amely az összes kereskedelmet felügyeli és feldolgozza, hanem csak és kizárólag szoftverek. A kereskedelmi platformok egyszerűen összekapcsolják a vevőt az eladóval, lehetővé téve számukra az ügyletkötés online vagy akár helyben, személyesen történő lebonyolítását – azaz a személyes kereskedést, amelyet gyakran készpénzben hajtanak végre.⁵⁵

Fontos szerepet játszanak még a kriptogazdaságban a „pénztárca-szolgáltatók”. A pénztárca-szolgáltatók a felhasználók számára nyújtanak digitális vagy e-pénztárcaikat, amelyeket érme tárolására és átadására használnak. Egyszerűen fogalmazva: a pénztárca egy kriptopénz-felhasználó kriptográfiai kulcsait tartalmazza – hasonlóan a való világbeli pénztárcához gyakorlatilag a tárolást szolgálja. A digitális pénztárca különböző kriptopénz-nemeket tárolhat, küldhet és fogadhat, így alapvető feltétele a kriptopénz-ekkel történő tranzakcióknak.

A pénztárca-szolgáltató általában a kriptovaluta-felhasználó tranzakcióit könnyen olvasható formátumra fordítja, amely hasonlít egy szokásos, átlagos bank-számlára. A valóságban a pénztárca-szolgáltatóknak több típusa létezik, amelyek felosztása kissé eltér az előző címben foglaltaktól. Az ilyen szolgáltatók lehetnek:

- *hardveres pénztárca-szolgáltatók*, amelyek a felhasználók számára speciális hardveres megoldásokat kínálnak, privát módon tárolják kriptográfiai kulcsaikat;
- *szoftveres pénztárca-szolgáltatók*, amelyek a felhasználók számára olyan szoftveralkalmazásokat biztosítanak, amelyek lehetővé teszik számukra a hálózat elérését, érme küldését és fogadását, valamint a kriptográfiai kulcsok helyi mentését (például Jaxx);
- *letétkezelő pénztárca-szolgáltatók*, amelyek (online) őrzik a kriptovaluta-felhasználó kriptográfiai kulcsait.⁵⁶

⁵⁴ Houben–Snyers (2018): i. m. 26.

⁵⁵ Houben–Snyers (2018): i. m. 27.

⁵⁶ Houben–Snyers (2018): i. m. 27.

6. Összefoglalás

A tanulmányban betekintést nyerhettünk a kriptovalutákkal kapcsolatos legfontosabb kérdésekbe. A 2008-ban megálmodott fizetési rendszer közvetlen válasz volt az évtized nagy pénzügyi válságára, célja pedig a közvetítő kiszorítása volt a tranzakciókból. Ehhez egy olyan decentralizáltan és anonim módon működő rendszert alkottak meg, amely kizárta a bizalmi faktort a működéséből, még ha az közvetetten jelen is van a használata során. Egyrészt a nagy árfolyam-ingadozásra való tekintettel, másrészt pedig negatív formában, a bankrendszer iránti bizalmatlanság eredményeként. Azon országokban, ahol nagyobb ez utóbbinak a mértéke, és magasabb a kockázatvállalási hajlandóság, jobban elterjedt a fizetési módszer.

A Bitcoin mellett számos altcoin is létezik, ám a legelső kriptovaluta még mindig a legnépszerűbbnek is számít. A fizetési rendszer sikerét mutatja szélesebb körű elterjedtsége, a vele kapcsolatba hozható számos szereplő, a kereskedelmi platformoktól kezdve a kriptotőzsdéken át a pénztárca-szolgáltatókig terjedő skálán igen széles választék várja a kriptovalutában érdekelt felhasználókat.

Szembetűnő, hogy a széles elterjedtség mellett a kapcsolódó jogi szabályozás mennyire lemaradt. Mint annyiszor máskor, a technológiai fejlődés most is előtte jár a társadaloménak. Ez a jelenség nemcsak a kriptovalutákra igaz, hanem a szélesebb pénzügyi szektort is érinti, és további probléma, hogy míg a kihívás globális, a megoldások pusztán lokálisak.⁵⁷ A kriptovaluták jogi meghatározása már önmagában komoly nehézségekbe ütközik, hiszen az egyetlen már létező jogi kategóriának se feleltethető meg maradéktalanul. Az egyéb fogalmi meghatározások is komolyabb akadályokba ütköznek. Mindezen tényezők előrevetítik, hogy a spekulatív befektetések mellett a kriptovaluták másik nagy felhasználási területe a bűnözés, amely aspektusról a következő tanulmányok szólni fognak.

IRODALOMJEGYZÉK

- Alapjogokért Központ: *A blokklánc-technológia és a kriptovaluták működésének vizsgálata, különös tekintettel a szerződések érvényességére és a pénzkibocsátás állami monopóliumára* (2020. április 14.). Online: <http://alapjogokert.hu/2020/04/14/a-blokk-lanc-technologia-es-a-kriptovalutak-mukodesenek-vizsgalata/>
- Blockchain: *Governing the Government*. *Asia Blockchain Review*, 2019. június 26. Online: www.asiablockchainreview.com/blockchain-governing-the-government/
- Christopher, Catherine Martin: *The Bridging Model: Exploring the Roles of Trust and Enforcement in Banking, Bitcoin, and the Blockchain*. *Nevada Law Journal*, 17. (2016), 1. 139–180. Online: <https://scholars.law.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1694&context=nlj>
- Cvetkova, Irina: *Cryptocurrencies Legal Regulation*. *Brics Law Journal*, 5. (2018), 2. 128–153. Online: <https://doi.org/10.21684/2412-2343-2018-5-2-128-153>

⁵⁷ Nagy Zoltán: *A digitalizáció hatása a pénzügyi piac szabályozására*. *Miskolci Jogi Szemle*, 15. (2020), 1. 30.

- Európai Bankhatóság: *EBA Opinion on 'virtual currencies'* (2014. július 4.). Online: <https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/657547/81409b94-4222-45d7-ba3b-7deb5863ab57/EBA-Op-2014-08%20Opinion%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1>
- Európai Központi Bank: *Virtual Currency Schemes* (2012). Online: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf
- Európai Központi Bank: *Virtual Currency Schemes* (2015). Online: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf
- Gábor Tamás – Kiss Gábor Dávid: Bevezetés a kriptovaluták világába. *Gazdaság és Pénzügy*, 5. (2018), 1. 31–65. Online: www.bankszovetseg.hu/Public/gep/2018/031-65g%20Gabor-Kiss.pdf
- Gárdos István: A pénz fogalma. *Polgári Jog*, 1. (2016), 1. 1–11. Online: <https://gmtlegal.hu/cikkek/a-penz-fogalma.php?kid=4&did=273>
- Györfi András: Az ICO – Így indul útjára egy kriptopénz. In Györfi András. (szerk.): *Kriptopénz ABC*. Budapest, HVG–ORAC, 2019. 101–117.
- Houben, Robby – Alexander Snyers: *Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion*. European Parliament, 2018. Online: www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf
- Király Péter Bálint: A bitcoin és más kriptovaluták jogi kérdései. In *Új Nemzeti Kiválóság Program 2018/2019. Tanulmánykötet*. Győr, Széchenyi István Egyetem, 2019. 135–144. Online: <https://tud.sze.hu/images/%C3%9ANKP/2018-2019/tanulm%C3%A1nyk%C3%B6tet/Kir%C3%A1ly%20P%C3%A9ter%20B%C3%A1lint.pdf>
- Kopleman, Sam: What are altcoins? Everything you need to know. *Techradar*, 2020. december 23. Online: www.techradar.com/news/what-are-altcoins-everything-you-need-to-know
- Lakatos Alexandra Anna: Az informatikai bűncselekmények és a bitcoin. *Belügyi Szemle*, 65. (2017), 1. 24–44. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.1.2>
- Magyar Nemzeti Bank: *Bitcoin automata működtetésének, üzemeltetésének jogi megítélése* (2017). Online: [http://alk.mnb.hu/data/cms2453595/tmp6044.tmp\(14438466\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2453595/tmp6044.tmp(14438466).pdf)
- Mezei Kitti: A kriptovaluták kihívásai a büntető anyagi és eljárási jogban. *Pro Futuro*, 9. (2019), 1. 79–98. Online: <https://doi.org/10.26521/Profuturo/1/2019/3906>
- Nagy Zoltán: A kriptopénzek helye és szerepe a pénzügyi rendszerben. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. 5–14. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/7900/3_nagy-zolt%C3%A1n_t%C3%B6rdelt.pdf
- Nagy Zoltán: A digitalizáció hatása a pénzügyi piac szabályozására. *Miskolci Jogi Szemle*, 15. (2020), 1. 24–32. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/10854/4_nagy-zoltan_t%C3%B6rdelt.pdf
- Nakamoto, Satoshi: *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. 2008. Online: <https://perma.cc/3KWX-L8FE>
- Nemzetközi Fizetések Bankja: *Digital currencies* (2015). Online: www.bis.org/cpmi/publ/d137.pdf
- Pfeffer Zsolt: A fizetésre használható virtuális eszközök. *Kodifikáció és Közigazgatás*, 6. (2017), 1. 16–27.
- Piazza, Fiammetta: Bitcoin in the Dark Web: A Shadow over Banking Secrecy and a Call for Global Response. *Southern California Interdisciplinary Law Journal*, 26. (2017), 3. 521–546. Online: <https://mylaw2.usc.edu/why/students/orgs/ilj/assets/docs/26-3-Piazza.pdf>
- Poskriakov, Fedor – Maria Chiriaeva – Christophe Cavin: Cryptocurrency Compliance and Risks: A European KYC/AML/Perspective. In Josias N. Dewey (szerk.): *Blockchain & Cryptocurrency Regulation*. Global Legal Group, 2019. 162–173. Online: www.acc.com/sites/default/files/resources/vl/membersonly/Article/1489775_1.pdf
- Saiedi, Ed – Anders Broström – Felipe Ruiz: Global Drivers of Cryptocurrency Infrastructure Adoption. *Small Business Economics*, 57. (2020), 1. 353–406. Online: <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00309-8>

Zheng, Zibin – Shaoan Xie – Hong-Ning Dai – Weili Chen – Xiangping Chen – Jian Weng – Muhammad Imran: An Overview on Smart Contracts: Challenges, Advances and Platforms. *Future Generation Computer Systems*, 37. (2019), 105. 475–491. Online: <https://doi.org/10.1016/j.future.2019.12.019>

Jogforrások

Az Európai Parlament és a Tanács 2009/110/EK irányelv (2009. szeptember 16.) az elektronikuspénz-kibocsátó intézmények tevékenységének megkezdéséről, folytatásáról és prudenciális felügyeletéről, a 2005/60/EK és a 2006/48/EK irányelv módosításáról, valamint a 2000/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelv (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

ABSTRACT

The Relationship between Cryptocurrencies and E-trust

László DORNFELD

There is a heated discourse on cryptocurrencies in both public discourse and academia. Some see it as a pioneering technology of the future, while others are much more sceptical about its possibilities. In the investigation of cryptocurrencies, not only the need for anonymity and the exclusion of third parties should be emphasised, but also the role of trust, as it was invented due to the loss of trust in society, its inventors wanting to create a system that did not require trust to function.

The first paper in a multi-part study series summarising the results of one year of research presents conceptual issues and debates about cryptocurrencies, its theoretical foundations and operation and the key players of the market. The main purpose of this theoretical grounding is to provide a better picture on the basics of the topic, which will make the study on the relationship between cryptocurrencies and crime more comprehensible in later studies. At the same time, it allows for a complex approach, as it can provide insights into the interrelationships between e-trust and criminological aspects.

Keywords: *cryptocurrency, blockchain, bitcoin, e-trust*

Az emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon

SIVADÓ Máté¹

Magyarországon a bűnügyi statisztikában rögzített bűncselekmények száma zavarba ejtően csökken. Az 1998-as csúcs óta az összбүнözési mutató kevesebb mint a harmadára zuhant. Ezen belül még kiugróbb az emberölések számának csökkenése, amely az ötödére esett vissza. Sokan gyanakodva szemlélik a statisztikai mutatókat, és a hatóság könyvelési módszereinek tudják be a kedvező számokat. Kutatásom során azt vizsgálom, mi állhat a radikális csökkenés hátterében.

Kulcsszavak: kriminológia, bűnügyi statisztika, emberölések száma, rendőrség szavahihetősége

1. Bevezetés

Az emberölések számának alakulása sok esetben vált ki zajos szakmai vitát. Magyarországon 1994 óta radikális csökkenés tapasztalható e tekintetben, ami zavarba ejti a szakembereket is. A legjobb szándékú emberben is felmerül a logikus kételkedés, látván a csökkenés mértékét történelmi léptékben hihetetlenül rövid idő alatt.

2016–2017-ben felmerült, hogy az Eurostat² által publikált magyarországi emberölési adatok nem azonosak a hazai statisztikai adatokkal, nem mutatnak olyan kedvező számokat, mint ez utóbbiak. A különbséget az adta, hogy a magyar adatokban kizárólag a szándékos és befejezett emberölések szerepeltek, az európai statisztikában pedig benne voltak a kísérleti vagy előkészületi stádiumban megrekedt vagy gondatlanságból elkövetett emberölési adatok is.³

Az egyre kedvezőbb hazai emberölési adatokkal szemben kritikus véleményformálók szakmai fórumokon azt is felvetették, hogy a megoldatlan emberöléseket inkább halált okozó testi sértésnek vagy foglalkozás körében elkövetett halált okozó gondatlan veszélyeztetésnek minősítik a hatóságok az emberölési statisztika javítása érdekében.

Ezek a vélemények rendészettudományi és gyakorlati rendőri körökben is széles körben elterjedtek.

¹ Sivadó Máté PhD. r. őrnagy, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék, adjunktus.

Máté Sivadó PhD, Police Major, University Of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Criminology, Assistant Professor. E-mail: Sivado.Mate@uni-nke.hu

² European Statistic Office.

³ Országos Kriminológiai Intézet: *Közlemény* (2019).

2. A kutatás módszertana

Kutatásom során beszereztem a Magyarországon elkövetett emberölések adataira vonatkozó, elérhető statisztikákat, így az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS), a Bűnügyi Statisztikai Rendszer (BSR), a Központi Statisztikai Hivatal, valamint az Országos Statisztikai Adatfelvételi Program (OSAP) adatait.

Adatkéréssel fordultam a Belügyminisztériumhoz, az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály Bűnügyi Elemző-Értékelő Osztályhoz, a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (NEBEK) és a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Népszámlálási és Népesedési Statisztikai Főosztályához.

Talán a legfontosabb, hogy különbséget tegyünk az ENYÜBS és az Ügyforgalmi Statisztika adatai között. Az előbbi kimenő jellegű (*output*) statisztika, tehát a büntetőeljárás nyomozati szakaszának lezárultakor készül. Így nem azt mutatja, hogy a vizsgált időszakban hány bűncselekmény történt, hanem azt, hogy hány nyomozás fejeződött be. Az eljárások időtartama változó, így ezt a torzítást a rendszer adatainak elemzésébe bele kell számolni. Az Ügyforgalmi Statisztika adatai az aktuálisan folyamatban lévő nyomozások adatait tartalmazza, így időben aktuálisabb. Utóbbi adatokról az ORFK nem ad hivatalos tájékoztatást. Ennek fő oka, hogy a folyamatban lévő eljárások adataiból messzemenő következtetések levonása félrevezető lehet. Kiderülhet időközben, hogy a folyamatban lévő ügyet a hatóságok átminősítették, bűncselekmény vagy elkövető hiányában megszüntették vagy felfüggesztették. 2019. évtől rendelkezésre állnak még a KBS-adatok, amely azt mutatja, hogy hány feljelentés történt. Ezt az ORFK kutatási célra rendelkezésre bocsátja. Jelen publikáció kéziratának lezárásáig ezen adatokat még nem szereztem be, de újabb publikációban ismertetni fogom.

3. Az erőszak globális csökkenése

„Az emberölések alakulásának vizsgálata során a mennyiségi mutatók mellett ugyanolyan fontossággal bírnak a minőségi változások is, ezért az emberölés minősített eseteinek előfordulási aránya szintén jelentős szempontot képvisel az elemzések során. Az egyes bűncselekmények számának nemzetközi összehasonlítása a büntetőjogi szabályozások különbözősége miatt nehézségekbe ütközhet. Azonban az emberölés alapesetének meghatározása egységes abban a tekintetben, hogy lényegében a más ember halálának szándékos okozásával megvalósított cselekményeket értik alatta, ezek mindenhol bűncselekménynek minősülnek és elsősorban a minősítő körülmények vonatkozásában mutatkoznak eltérések. A szándékos emberölés közel azonos definiálása révén tehát lehetővé válik annak nemzetközi összehasonlítása.”⁴

⁴ Bolyky Orsolya: *Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére*. Doktori értekezés. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2017.

Kutatásom során a felmerült kétségeket kívánom megvizsgálni, illetve a trendet nemzetközi összehasonlításban elemezni.

„Az élet minden területén megfigyelhető az erőszak visszahúzódása. Egészen más a mindennapi élet, ha folyamatosan félnünk kell, hogy elrabolnak, megerőszakolnak vagy meggyilkolnak, és nehéz megvalósítani a fejlett művészetet, tanulást vagy kereskedelmet, ha a támogatásukra szolgáló intézményeket már megépítésük pillanatában kifosztják vagy felgyújtják. Az erőszak történelmi pályáíve nemcsak azt érinti, ahogy éljük az életünket, hanem azt is, ahogy értelmezzük azt. Mi is lehetne fontosabb az élet értelmével és céljával kapcsolatos felfogásunk szempontjából, mint annak eldöntése, hogy az emberiség erőfeszítései hatására jobb vagy rosszabb dolgunk lett az idők során? És mindenekelőtt hogyan értelmezzük a modernséget – azt, hogy az individualizmus, a kozmopolitanizmus, a logika és a tudomány erői hogyan ásták alá a családot, a törzset, a hagyományt és a vallást? Nagyon sok múlik azon, hogyan tekintünk e változás örökségére: úgy látjuk-e a világot, mint a bűn, a terrorizmus, a népiirtás és a háború rémálmát, vagy olyan időszakként értékeljük, amely – a történelem léptékével mérve – soha nem látott békés, áldott együttélést hozott.”⁵

Pinker könyvében öt pszichológiai rendszert, vagy – ahogyan ő nevezi – démont ismerttet; ennek értelmében vagy eszközként folyamodunk erőszakhoz, vagy a dominanciánkat akarjuk kifejezni vele, de az is előfordul, hogy bosszút akarunk állni valamilyen vélt vagy valós sérelemért, esetleg valamilyen ideológia nevében gondoljuk úgy, hogy a cél szentesíti az eszközt. Van még egy démon, amellyel számolnunk kell: természetesen az is elképzelhető, hogy szadisták vagyunk.

Nemcsak démonokkal, angyalokkal is el vagyunk látva – a mű eredeti címe (*The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined*) pont azokra a jellemvonásainkra utal, amelyek azt súgják a legtöbbszörünknek, hogy ne essünk egymás torkának, bármilyen szórakoztatónak is tűnik elsőre az ötlet. Ebben nagy szerepet játszhat az empátia – bele kell gondolnunk, hogy bár örömet okozna valakit jól orrba vágni, ha az ő helyében lennénk, valószínűleg nem örülnénk túlságosan. Az angyalok közé tartozik még az önmérséklet, az erkölcsi érzék, végezetül pedig a józan ész: ez teszi lehetővé számunkra, hogy meglássuk a nagy összefüggéseket, és belegondoljunk abba, hogy mi teheti könnyedebbé és biztonságosabbá az életünket.⁶

Az Amerikai Egyesült Államokban az 1990-es évek elején százezer lakosra 750 erőszakos bűncselekmény esett. A mutató 2013-ra több mint 50%-kal csökkent, és százezer lakosra már csak 368 erőszakos bűncselekmény jutott. 1980 és 2014 között 39%-kal csökkent az erőszakos bűnözési ráta, és 1993–2016 között az áldozattá

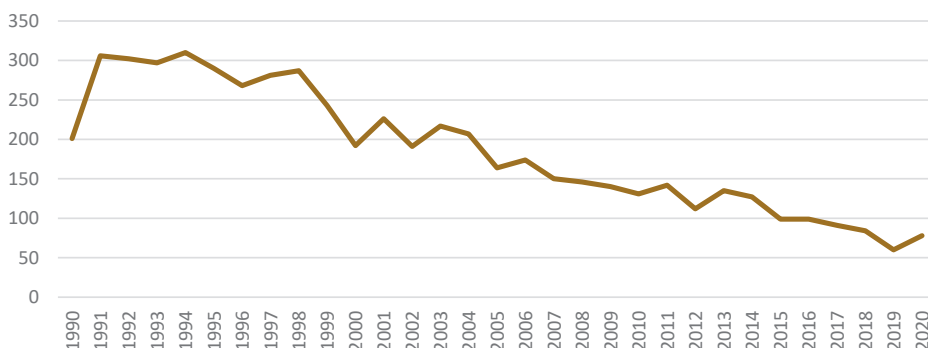
⁵ Steven Pinker: *Az erőszak alkonya*. Budapest, Typotex, 2018. 13.

⁶ Dippold Ádám: *Az erőszak alkonya: Bármilyen erőszakosnak is tűnik a világ, egyre kevésbé gyilkoljuk egymást. Qubit*, 2018. július 24.

válás gyakorisága is 20%-os csökkenést mutatott, az időszakon belül is kiemelkedő mértékben, 40%-kal csökkent az 1995 és 2010 közötti években.⁷

4. A szándékos, befejezett emberölések alakulása Magyarországon 1990–2020 között

Magyarországon a rendszerváltás óta 1994-ben történt a legtöbb (310) szándékos, befejezett emberölés, 2019-ben pedig a legkevesebb, 58. A csúcspont óta a csökkenés folyamatos, 2020-ban tapasztalhattunk csak némi növekedést (ENYÜBS).

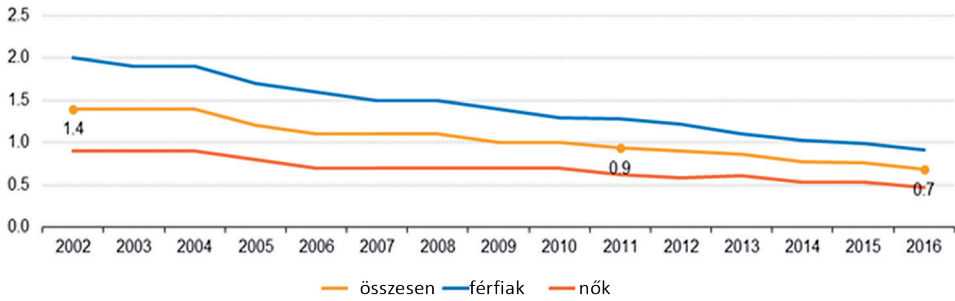
1. ábra: Szándékos, befejezett emberölések száma Magyarországon, 1990–2020

Forrás: ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály

Mindeközben azt láthatjuk, hogy az Európai Unióban is jelentős visszaesés tapasztalható az emberölések tekintetében. Legszembetűnőbb a férfiak sérelmére elkövetett emberölések számának csökkenése a vizsgált időszakban. A százezer lakosra jutó szám 1,9 esetről 0,9 esetre csökkent 2002 és 2016. között. A nemzetközi adatok összehasonlíthatósága természetesen sok kérdést felvet, ahogy azt Mátyás Szabolcs már megírta.⁸

⁷ Maria Tcherni-Buzzeo: The “Great American Crime Decline”: Possible Explanations. In Marvin D. Krohn et al. (szerk.): *Handbook on Crime and Deviance*. 2018. 309–335.

⁸ Mátyás Szabolcs: *Bűnözésföldrajz*. Egyetemi jegyzet, Debrecen, Didakt, 2020. 34.

2. ábra: Az emberölések aránya százezer lakosra vetítve nemek szerint az Európai Unióban 2002–2016 között

Forrás: Eurostat

5. Eltűnések alakulása Magyarországon

A megfogalmazott kritikák között elhangzik az is, hogy a rendőrség eltűnési adatok közé rejti el egyes emberölések adatait. Ezért az eltűnések adatait is vizsgálat alá vontam a tárgyalt időszakban. A Hermon Körözési nyilvántartási rendszer adatai alapján 2014–2020 között (éves bontásban) az alábbiak szerint alakult az eltűnés miatt elrendelt körözések száma:

1. táblázat: Eltűnések miatt elrendelt körözések száma a Hermon Körözési nyilvántartási rendszer adatai alapján

Év	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021. 05. 24-ig
Gyermekkorú / 0–14 év/	3864	2911	2731	3117	2900	3123	2762	1151
Fiatalkorú /14–18 év/	13 021	16 368	15 968	15 907	15 499	15 472	15 482	6289
Kiskorú elrendelt összesen	16 885	19 279	18 699	19 024	18 399	18 595	18 244	7440
Felnőttkorú	3190	3543	3584	3193	3084	2955	2468	826
Összesen	20 075	22 822	22 283	22 217	21 483	21 550	20 712	8266

Forrás: NEBEK

A Hermon Körözési nyilvántartási rendszerből kigyűjtött statisztikai adatok alapján az elrendelt körözések száma az elmúlt években szinte stagnál, a tendenciákban jelentős változás nem történt.

Fontos kiemelni, hogy a rögzített körözések száma nem azonos az eltűntek számával. Kiskorúak esetében a körözések magas számát jellemzően a gondozási helyükről engedély nélkül távozott, vagy oda az előírt időben vissza nem térő, ideiglenes

hatállyal elhelyezett, nevelésbe vett kiskorúak száma jelenti. Ezekben az esetekben nem beszélhetünk a szó hagyományos értelmében vett eltűnésről, mert az esetek többségében általában ismert a kiskorú tartózkodási helye (például a gyermek megszökött gondozási helyéről). Előfordul, hogy egy kiskorú egy évben akár több alkalommal is engedély nélkül távozik a kijelölt gondozási helyéről. Értelemszerűen, ahányszor az illető megszökik, ez annyi körözési eljárás elindítását generálja, és ezek egyenként jelennek meg a statisztikai rendszer kimutatásában.

Kiskorúak eltűnésének hátterében a szülők közötti, vagy a szülő és gyermek közötti konfliktushelyzet, gyermekelhelyezési vita, esetleg gyermekvédelmi hatósági intézkedés megakadályozása is állhat. A gyermekotthonban, lakásotthonban és nevelőszülőnél elhelyezett kiskorúak engedély nélküli távozásaik során jellemzően a szüleikhez, rokonaikhoz, illetve barátaikhoz szöknek vissza.

Az, hogy mikor kerül elő az eltűnt személy, számos tényező függvénye. Befolyásolják az eltűnés körülményei, oka és helyszíne.

Az eltűnt kiskorúak mintegy 30%-a a bejelentés megtétele után egy napon belül, újabb 30%-a a bejelentés után egy héten belül, míg 35%-a egy hónapon belül előkerül.

A fennmaradó 5%-ba tartoznak azok a kiskorúak, akiknek az eljáró hatóság az adatgyűjtés során felmerült információkra figyelemmel vélelmezi a tartózkodási helyét, csak egyéb okból nehézkes a felkutatásuk (külföldön tartózkodnak, családja, barátai bújtatják).

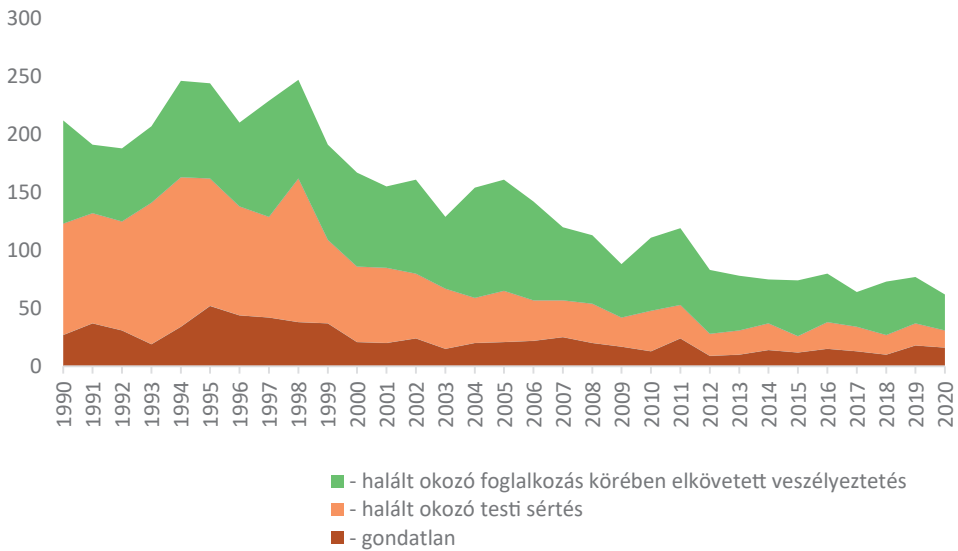
A NEBEK Körözési Nyilvántartó és Szakirányító Főosztálya szakirányító tevékenységén belül kiemelt figyelmet fordít a felnőttkorú személyek vonatkozásában is az eltűnési ügyek kezelésére. Ezekben az ügyekben átfogó, a hatékonyságot növelő szisztémát dolgoztak ki, amelynek bevezetése a 2017–2018. években kezdődött, első lépcsőben az országos szinten meglévő több mint 800 ügy feltérképezésével. Az esetek áttanulmányozása során megállapítható, hogy jellegüket tekintve az alábbi ügytípusok fordulnak elő a körözési rendszerben:

- a gyermek-, illetve fiatalokorra jellemző olyan eltűnések, amelyek csak rövid ideig állnak fenn (majd többnyire ugyanazon személynél ismétlődnek, állandósulnak az engedély nélküli távozások, majd a személyek megkerülnek);
- az időskorú személyekre jellemző, általában demenciából adódó távozás, amely néha halállal végződhet, azonban holttest nem minden esetben kerül elő;
- kórházi kezelésről pszichés, illetve egyéb probléma miatt távozó;
- öngyilkossági szándékkal távozó, egy részük holttestét nem találják meg;
- az eltűnt személy életviteléből adódó (különösen alkoholizmus, kábítószerfüggőség folyamán kialakuló leépülésből bekövetkező halálesettel végződő) eltűnés, amely során nem kerül elő a keresett személy holtteste;
- kisebb számban előfordul önkéntes távozás (családi, rokoni, illetve párkapcsolatokból adódó menekülés).

A jelenlegi, 2014. január 1-jén hatályba lépett körözési törvény⁹ 90 évben határozza meg az adatkezelési időt, amely ezt megelőzően 20 év volt, így ez folyamatos ügyszámnövekedést generál a korábbiakhoz képest, mivel 20 év után sem kerülnek ki a rendszerből a korábban elrendelt körözések.

Az elmúlt év statisztikai adatainak elemzése alapján kijelenthető, hogy a 90 napnál régebben keresett felnőtt eltűntek száma érdemben nem változik, 800–825 között alakul. Folyamatosan monitorozzák a régi és az újonnan bejelentett ügyeket, és a szükséges elemzői, adatgyűjtési tevékenységet elvégzik/szakirányítják a főosztály részéről.¹⁰

A fentiek alapján megállapítható, hogy az eltűnések számának alakulása nem ad okot arra a feltételezésre, hogy az eltűnt személyek között nagy számban lennének látenciában maradt emberölések áldozatai.

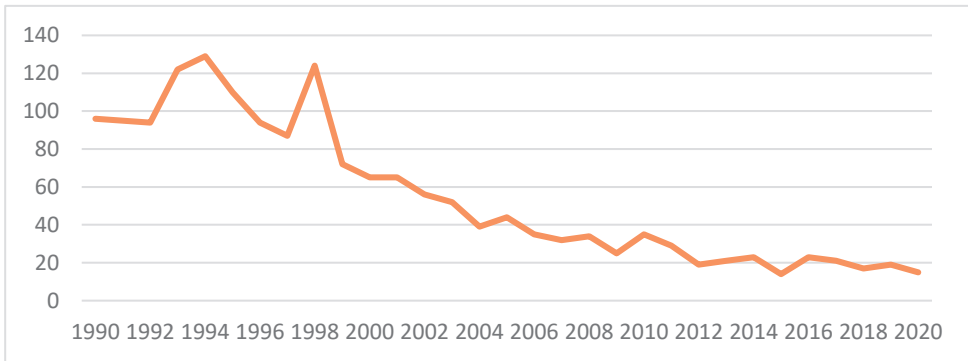

3. ábra: Az emberölésen kívül más, a sértett halálát okozó bűncselekmények alakulása Magyarországon

Forrás: ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály

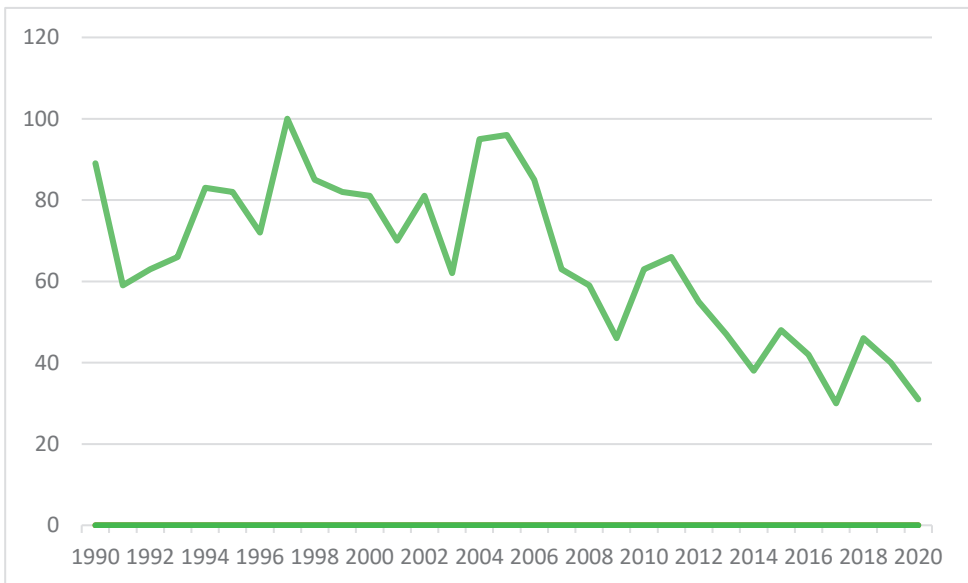
⁹ 2013. évi LXXXVIII. törvény a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról.

¹⁰ Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ Nemzetközi Bűnügyi Igazgatóság Körözési Nyilvántartó és Szakirányító Főosztály által biztosított adatokból.

4. ábra: Halált okozó testi sértés bűncselekmény elkövetése Magyarországon 1990 és 2020 között

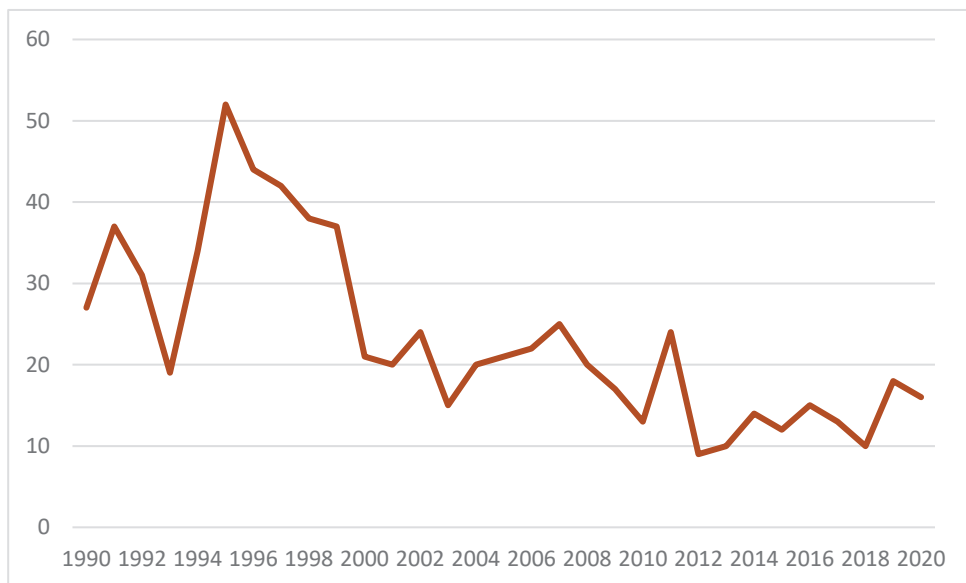
Forrás: ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály

5. ábra: Halált okozó foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmény elkövetése Magyarországon

Forrás: ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály

6. ábra: Gondatlanságból elkövetett emberölés bűncselekmények alakulása Magyarországon

Forrás: ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály

A diagramok tanúsága szerint egyértelműen cáfolható az a vélekedés, miszerint a szándékos, befejezett emberölések számának csökkenése mögött az van, hogy a sértett a halálát okozó, nem emberölést megvalósító bűncselekmények száma növekedett volna egyfajta hatósági „átkönyvelés” eredményeképpen.

Mind a halált okozó testi sértés, mind a gondatlanságból elkövetett emberölés, mind a halált okozó, foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés vonatkozásában a szándékos, befejezett emberöléshez hasonló, vagy attól is nagyobb esetszám-csökkenést regisztrált az ENYÜBS a vizsgált 1990–2020 közötti időszakban.

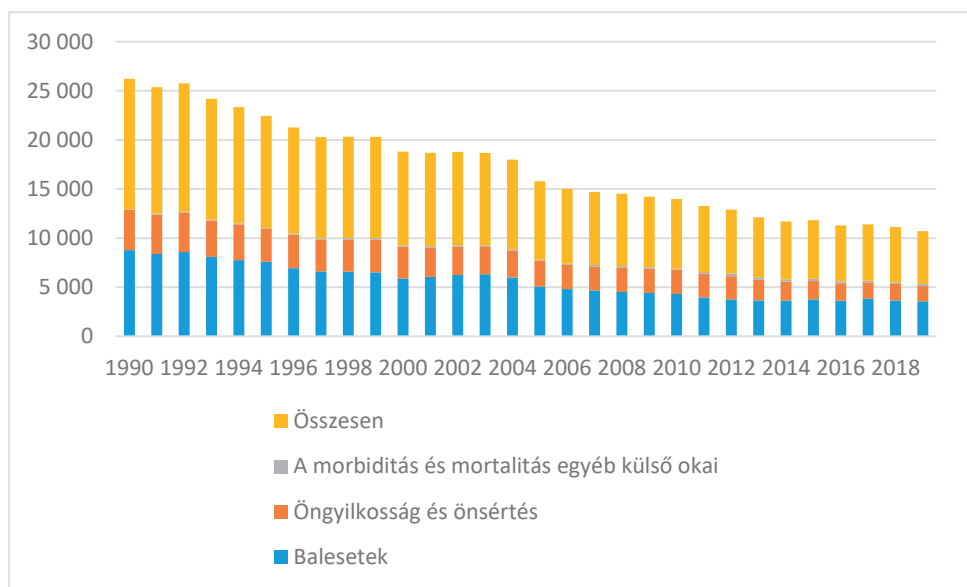
6. Rendkívüli halálesetek

A fenti mutatókon kívül a rendkívüli halálesetek számát láttam relevánsnak megvizsgálni, mivel sokszor éri a rendőrséget az a vád, hogy ha nem lát lehetőséget egy emberölés elkövetőjének felderítésére, akkor az ügyet eleve rendkívüli halálesetként tartja nyilván. Megkerestem az Országos Rendőr-főkapitányságot, hogy tájékoztassanak, hogyan alakultak 1990 és 2020 között Magyarországon a rendkívüli halálesetek számai.

A válasz szerint az 1990–2020. év között bekövetkezett rendkívüli halálesetek számának alakulásáról a Rendőrség nem rendelkezik hivatalos statisztikával. A rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárásról szóló 24/2014. (VII.11.) ORFK utasítás 77. pontja írja elő az adatszolgáltatási kötelezettséget a területi rendőri szervek részére, amelynek tartalma azonban az eltelt évek alatt folyamatosan bővült és módosult.

A hivatalos statisztikáról szóló 2016. évi CLV. törvény 30. § (1) bekezdése alapján a Központi Statisztikai Hivatal rendelkezik hiteles és naprakész információval a beérkezett halottvizsgálati bizonyítványok alapján a halálesetek számáról és minden olyan egyéb adatról, amely e bizonyítvány kötelező tartalmi eleme.

Ezt követően megkerestem a Központi Statisztikai Hivatalt, ahol az alábbi adatokat bocsátották a rendelkezésemre:¹¹

7. ábra: Nem természetes halálesetek Magyarországon 1990–2018 között

Forrás: KSH (Az adatok 1990–2019. állnak rendelkezésemre. Az adatmennyiség miatt az ábra csak páros évenként jeleníthető meg, így a 2019-es év lemaradt.)

Az adatokból jól látszik, hogy a mortalitás e rendkívüli okaiban is jelentős csökkenés zajlott az elmúlt 20 évben. Ezek alapján cáfolható az a feltételezés, hogy a nyomozó

¹¹ A táblázat azokat a halálokokat tartalmazta, amelyek a nem természetes halálesetek körébe tartoznak (baleset, öngyilkosság, egyéb külső okok), amely az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 218. § (1) bekezdés b) pontja (rendkívüli halál) szerinti besorolást követi, de nem teljesen azonos azzal. A KSH által küldött táblázatban a testi sértés által okozott halálesetek is benne voltak, de azokat a rendőrség nem a rendkívüli halálesetekre vonatkozó eljárásban, hanem büntetőeljárás keretében vizsgálja.

hatóságok a vélhetően nem felderíthető emberölési ügyeket nagy számban rendkívüli halálesetként regisztrálják. Írom ezt annak ellenére, hogy több később felderített ügyből kiderül, hogy elszórtan létezik ilyen tendencia.

7. Látencia az emberölési ügyekben

A látencia azt jelenti, hogy az adott bűncselekmény nem jut a hatóság tudomására. Emberölés esetén ez beláthatóan sokkal kisebb arányban valósul meg, mint a vagyoni elleni bűncselekmények körében. Egy ember eltűnése általában feltűnik valakinek. A családnak, ennek híján a barátoknak, cimboráknak, esetleg a hatóságoknak. A másik lehetőség, hogy előkerül az elhunyt személy holtteste, de külsérelmi nyom nem látható rajta, és így boncolás híján a halál okát valamilyen természetes okban vagy egyéb okban állapítja meg az eljáró orvos. A látenciát okozhatja még, ha a személy eltűnéséről a hatóságokat értesítik, de az előtalálásra tett intézkedések nem vezetnek eredményre. Ilyenkor hosszú távon benne marad a személy eltűntként a Körözési információs rendszerben.

Az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) új stratégiákat dolgozott ki az emberölési ügyekben meglévő látencia csökkentésére. Speciális módszertan szerint dolgoznak a 90 napon túli felnőtteltűnések ügyében. Ezeket az ügyeket egyedileg vizsgálják, és ha gyanú merült fel, hogy bűncselekmény állhat az eltűnés mögött, az ORFK-szakirányítás kezdeményezi az illetékes megyei rendőr-főkapitányságon, hogy vizsgálják ki alaposabban az ügyet, bevonva a Nemzeti Nyomozó Irodát is.

Az 1990-es évektől kezdve ezres nagyságrendű azoknak a felnőtteknek a száma, akiket köröz a rendőrség eltűnés miatt, és körülbelül 1000 ismeretlen holttestet vagy testrészt próbál beazonosítani ugyanebben az időszakban. Ennek eredményeképpen az azonosítatlan holttestek közül 20 kapcsán állapította meg a hatóság, hogy a sérelmére emberölést követtek el. Az ismeretlen, de később azonosított holttestek esetén sok esetben az derül ki, hogy senki nem kereste az illetőt.

Az ORFK az ilyen személyek mielőbbi azonosítása érdekében is keresi a megoldás lehetőségét. Kezdeményezik a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalánál (KEKKH), hogy kik azok a személyek, akik nem reagálnak a hatóság megkeresésére, például, amikor új okiratuk készül el.

Szintén az ORFK kezdeményezte a legutóbbi időben, hogy a megyei rendőr-főkapitányságok vizsgálják újra a rendkívüli haláleseteket a 2016 és 2020 közötti időszakra.

8. Összegzés

Összefoglalóan elmondható, hogy azok az vélemények, amelyek az emberölések hazai csökkenése mögött statisztikai trükközéseket sejtettek, nem igazolhatók. A kutatás

jelenlegi állása szerint valósnak kell elfogadnunk a csökkenő számadatokat. Gyakori érv még, hogy az ENYÜBS-adatok azok output jellege miatt nem az aktuális helyzetet mutatják, mivel tartalmazzák az ügyek elhúzódása, illetve azok különbsége által okozott torzítást. Ezzel kapcsolatban kijelenthető, hogy közel húszéves trendben ezek a torzulások eltűnnek, nem érintik lényegesen az adatok értékelését.

Néhány szó a csökkenés lehetséges okairól.

„A háttértényezők közül ki kell emelni a gazdasági fellendülés és a munkanélküliség csökkenésének hatását, a demográfiai tényezőket, a bevándorlást és az olyan szakpolitikai tényezőket, mint a szabadságvesztési tartamok növekedése, illetve a szelektív semlegesítés általánossá válása. Jelentős szerepet játszik a csökkenés okai között a biztonsági eszközök elterjedése, amely mérsékelte a bünelkövetési lehetőségeket. Ha az elkövetési lehetőségek csökkennek, akkor kevesebben követik el a bűnözői karrier kezdetét jelentő első bűncselekményt. A bűnözés csökkenő trendjére meghatározó befolyást gyakoroltak a demográfiai változások, különösen a bünelkövető népesség kormegoszlását leginkább meghatározó a 15–25 éves korosztályban a fiatal férfiak számarányának csökkenése. A demográfiai változások másik oldala – az orvostudomány fejlődése és a technika előrehaladása miatt – az átlagéletkor kitolódása és az idősebb népesség életkori csoportjának jelentős számbeli növekedése. Az idősek lélekszáma elsősorban Európában növekszik: a 65 éven felüli európai népesség az elmúlt hatvan évben megtriplázódott, a hatvan évesnél idősebbek száma pedig hatszor magasabb, mint 1950-ben volt. Az életkor előrehaladtával viszont egyre kevésbé valószínű a bűncselekmény elkövetése. Speciálisan kelet-európai bűnözéscsökkenési tényező a kivándorlás: a magyar népességből például hiányzik közel félmillió vétőképés korú, nyugaton munkát vállaló fiatal.”¹²

IRODALOMJEGYZÉK

- Bolyky Orsolya: *Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére*. Doktori értekezés. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2017. Online: <https://doi.org/10.15774/PPKE.JAK.2018.002>
- Dippold Ádám: Az erőszak alkonya: Bármilyen erőszakosnak is tűnik a világ, egyre kevésbé gyilkoljuk egymást. *Qubit*, 2018. július 24. Online: <https://qubit.hu/2018/07/24/az-eroszak-alkonya-barmilyen-eroszakosnak-is-tunik-a-vilag-egyre-kevesbe-gyilkoljuk-egymast>
- Kerezi Klára: Trend lesz-e (a jövőben is) a bűnözés csökkenése? *Magyar Tudomány*, 181. (2020), 5. 577–590. Online: <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.5.2>
- Mátyás Szabolcs: *Bűnözésföldrajz*. Egyetemi jegyzet, Debrecen, Didakt, 2020. Online: http://real.mtak.hu/90113/1/M%C3%A1ty%C3%A1s%20Szabolcs_B%C5%B1n%C3%B6z%C3%A9s-f%C3%B6ldrajz.pdf

¹² Kerezi Klára: Trend lesz-e (a jövőben is) a bűnözés csökkenése? *Magyar Tudomány*, 181. (2020), 5. 577–590.

Országos Kriminológiai Intézet: *Közlemény*. Online: www.okri.hu/images/stories/Kozlemenyek/OKRI_KZLEMNY_emberlsek_szma_vgleges_20190528.pdf

Pinker, Steven: *Az erőszak alkonya*. Budapest, Typotex, 2018.

Tcherni-Buzzeo, Maria: The “Great American Crime Decline”: Possible Explanations. In Marvin D. Krohn – Nicole Hendrix – Gina Penley Hall – Alan J. Lizotte (szerk.): *Handbook on Crime and Deviance*. 2018. 309–335. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-20779-3_16

Jogforrás

2013. évi LXXXVIII. törvény a közérzési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról

ABSTRACT

Radical Decrease in the Number of Homicides in Hungary

Máté SIVADÓ

It is a baffling fact that in Hungary, the number of crimes recorded by crime statistics is falling to a great extent. Since its peak in 1998, the overall crime rate has fallen to less than a third. Within this, the decline in the number of homicides, which fell to one-fifth, is even more pronounced. Many people look at the statistical indicators with suspicion and attribute the favourable numbers to the authority's accounting methods. In my research, I examine what may be behind the radical decrease.

Keywords: *criminology, crime statistics, number of homicides, police credibility*

Gondolatok az intézkedéstaktika- oktatás fejlesztési lehetőségeiről a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán

MÁTÉS Gábor¹

Dolgozatomban a rendőri intézkedéstaktika Rendészettudományi Karon történő oktatásának fejlesztési lehetőségeihez igyekszem hasznos és könnyen alkalmazható módszereket, ötleteket adni. A rendőrök intézkedéstaktikai felkészítésének kiemelt szerepe van a saját és a civil lakosok biztonságának érdekében, ezért e tantárgy oktatására különös figyelmet kell fordítani. Az alábbiakban igyekszem rámutatni az egyes tanszékek közötti együttműködések jelentőségére, a megfelelő szakirodalom alkalmazásának lehetőségeire, a tantárgy gyakorlat-központúságára és a rendészeti szocializációs órák adta fejlesztési lehetőségekre. Nem utolsósorban igyekszem hangsúlyozni a pedagógiai képességek kiemelt szerepét a felsőoktatásban.

Kulcsszavak: intézkedéstaktika, oktatás, testi kényszer, biztonság, kommunikáció, rendészeti szocializáció

1. Bevezető

Az intézkedéstaktika oktatásának kiemelt szerepe van a rendőrök képzésében. Gyakorlati tantárgy, amely magában foglalja más tantárgyak tudásanyagát is, úgy mint a pszichológia, a kommunikáció, a testnevelés vagy az informatika. Hiányos, felületes elsajátítása, illetve szinten tartásának mellőzése komoly veszélyeket rejt magában a rendőrök, sőt a civil lakosok életére, egészségére, biztonságára nézve. Oktatását kötelesek vagyunk a legmagasabb színvonalra emelni. Nem elég a legjobb tudásunkat latba vetni. Nyitottnak kell lennünk más intézkedéstaktikai szakemberek véleményére, meglátásaira akkor is, ha az a miénktől eltér, valamint kötelességünk felhasználni más tudományterületek elért eredményeit, elsősorban a pedagógiáét.

Dolgozatomban az intézkedéstaktika oktatásának fejlesztési lehetőségeire igyekszem rámutatni a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán (RTK).

¹ Mátés Gábor, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktorandusz.
Gábor Mátés, University of Public Service Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student.
E-mail: matesg@budapest.police.hu

2. A pedagógiáé a jövő

A magyar rendőriskolákban az intézkedéstaktika-oktatók jellemzően intézkedéstaktikai és/vagy lökiképzői szaktanfolyamot végeztek, részben ezáltal váltak jogosulttá a rendőrhallgatók képzésére. Az oktatói státusz betöltésének jelenleg nem feltétele a pedagógiai végzettség vagy a pedagógiai jártasság sem az RTK-n, sem más rendőriskolákban.

A tudásból nem következik egyértelműen a tudás átadásának képessége is. Messterien kezelni egy lőfegyvert, vagy a lőfegyver kezelését megtanítani egy csoport minden egyes tagjának teljesen különböző képességeket igényel. A pedagógus olyan oktatásmódszertani ismeretekkel rendelkezik, amely nem pótolható vagy helyettesíthető hosszú évek rendőri tapasztalatával sem. A magyar rendőrség az 1990-es évektől folyamatosan modernizálódik, távolodik a militarizáltságtól. Már nem tömegként tekint a kiképzendő állományra, hanem különböző képességű egyénekként. Nagyobb hangsúlyt kap a differenciált oktatás, az egyénre szabott képzések, az egyén erősségeinek kiaknázása, ami mindenképpen pedagógiai tudást igényel. Az RTK oktatási céljai közt szerepel többek között az is, hogy magas önbecsülésű tiszteket neveljen. A pedagógia a személyiséggel és annak fejlesztésével foglalkozó tudomány, ezáltal a legalkalmasabb a fenti cél megvalósítására. E végzettség vagy jártasság hiánya destruktív nevelési módszereket eredményezhet.

Új intézkedéstaktika-oktatói státusz meghirdetésekor érdemes lenne előnyként feltüntetni a pedagógiai végzettség meglétét. Az első néhány tanórát javasolt lenne egy pedagógus kolléga felügyelete alatt tartani, és az esetlegesen javításra szoruló módszerekről konzultálni. A meglévő kollégáknak is hasznos lenne rendszeres időközönként lehetőséget biztosítani pedagógiai továbbképzéseken való részvételre.

3. Az intézkedéstaktika tantárgy felhasznált irodalma

Az RTK honlapján intézkedéstaktika tantárgy alatt a következőket találjuk:

- Kötelező irodalom: az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről; a 30/2011. BM rendelet a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról; a 18/2008. (OT. 10.) ORFK utasítás a rendőri intézkedések gyakorlati végrehajtásáról; a 44/2018 ORFK (VIII. 23.) utasítás a magyar rendőrség lövészeti szakutasításáról és Porkoláb Imre *Szolgálj, hogy vezethess!* című munkája.
- Ajánlott irodalom: William H. McRaven: *Vesd be az ágyad!*; A. North – Ian V. Hogg: *Lőfegyverek könyve*; Miglécz Gyula: *Lökiképzés alapismeretek. I.*; Ant Middleton: *Utánam! – Vezetélmélet a frontvonalból*; A. E. Hartink: *Pisztolyok és revolverek nagyenciklopédiája*; A. E. Hartink: *Pisztolyok és revolverek enciklopédiája* és A. E. Hartink: *Golyós puskák és karabélyok enciklopédiája*.

Összefoglalva tehát a kötelező irodalom között szerepelnek jogszabályok és belső szabályzók és egy vezetélemről szóló könyv. Ebből kiemelten fontosnak tartom a 18/2008-as ORFK utasítást, amely jelenleg a rendőrségen az egyetlen használatban lévő intézkedéstaktikai útmutató. Az ajánlott irodalomban pedig szerepel öt lőfegyverekről szóló könyv, egy amerikai kommandós történetéről szóló könyv, valamint egy újabb vezetélemről szóló könyv. Láthatóan a fegyverek ismerete nagyobb hangsúlyt kap az intézkedéstaktika oktatásában.

Az elmúlt 20-25 évben rengeteg kiváló intézkedéstaktikai szakember dolgozott azon, hogy a rendőri intézkedéstaktika tudásanyagát bővítse, pontosítsa. Közülük néhányan írásban is összefoglalták tudásukat, ezeket feltétlenül érdemes a rendőri iskolákban az ajánlott vagy akár a kötelező irodalom részévé tenni. Ezek a teljesség igénye nélkül a következők: Kocsis István – Rostás Tibor *Rendőri önvédelem-közelharc* című munkája² – amelyet még az ORFK adott ki 1992-ben szakanyagként rendőri iskolák részére – mind a mai napig érvényes tudásanyagot halmoz fel az intézkedéstaktikáról, azon belül is a testi kényszer alkalmazásáról. Rác Ferenc 2001-ben jelentetett meg rendészeti szakközépiskolák tanulói számára készített jegyzetet *A rendőri intézkedések kommunikációja* címmel.³ Nyakó Lászlónak 2004-ben jelent meg *A modern intézkedéstaktika és edzéselmélet alapjai* című munkája.⁴ Csomós Istvánnak két 2008-ban megjelent írása is segítséget nyújt a rendőri kommunikáció fejlesztéséhez: *Intézkedés-lélektan és kommunikáció*,⁵ valamint *A kommunikáció alapjai*.⁶ Rostás Tibor szintén 2008-ban írt könyvet *Rendőri közelharc* címmel.⁷ Az 1992-es jegyzet mintájára szintén tartalmaz a testi kényszer alkalmazásához szükséges fogásokat, ám számtalan kiváló ajánlás található benne a rendőri intézkedéstaktika egyéb elemeiről, alapelveiről. Kelemen András – a Rendőrtiszti Főiskola egykori oktatója – két jegyzetet is készített a rendőri tanulóknak: *A testi kényszer alkalmazásának és a rendőri fizikai konfrontációjának oktatás módszertani alapja*⁸ és *A testi kényszer, elfogások realizálásának oktatásmódszertana*.⁹ Fónagy István *Önvédelem és intézkedéstaktika*¹⁰ című munkája elsősorban középiskolások számára készült, azonban egyes részei felsőoktatásban is kiválóan alkalmazhatók. Rivasz Gábor pénzügyőr 2009-ben jelentette meg *Az intézkedéstaktika alapjai*¹¹ című könyvét. Szeles Erika rendőri és szakpszichológus *Szituációs gyakorlat-gyűjtemény az intézkedéstaktikai és intézkedés-lélektan*

² Kocsis István – Rostás Tibor: *Rendőri önvédelem-közelharc. Szakanyag rendőri iskolák részére.* (h. n.), ORFK Oktatási és Kiképző Központ, 1992.

³ Rác Ferenc: *A rendőri intézkedések kommunikációja. Jegyzetek a rendészeti szakközépiskolák tanulói számára.* Budapest, BM Oktatási Főosztály, 2001.

⁴ Nyakó László: *A modern intézkedéstaktika és edzéselmélet alapjai.* (h. n.), (k. n.), 2004.

⁵ Csomós István: *Intézkedés-lélektan és kommunikáció.* Budapest, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, 2008a.

⁶ Csomós István: *A kommunikáció alapjai.* Budapest, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, 2008b.

⁷ Rostás Tibor: *Rendőri közelharc.* Budapest, Tökéletes Másolat, 2008.

⁸ Kelemen András: *A testi kényszer alkalmazásának és a rendőri fizikai konfrontációjának oktatás módszertani alapja.* Budapest, NKE RTK nyomdája, 2012.

⁹ Kelemen András: *A testi kényszer, elfogások realizálásának oktatásmódszertana.* Jegyzet. RTE, 2011.

¹⁰ Fónagy István: *Önvédelem és intézkedéstaktika. I. kötet középiskolások számára.* 2018.

¹¹ Rivasz Gábor: *Az intézkedéstaktika alapjai.* Budapest, VIVA Média Holding, 2009.

*képzésekhez intézkedéstaktikai instruktorok és pszichológusok számára*¹² című munkáját 2014-ben adta ki az ORFK, amely elsősorban az oktatóknak nyújt kiváló segítséget. Fentiekén túl nagyon hasznosnak tartom Allan Pease: *Testbeszéd. Gondolatolvasás gesztusokból*¹³ című munkáját, amely szintén elengedhetetlen segítséget nyújthat a rendőri intézkedésekhez, valamint a rendőrség belső szabályzói között mindenképpen megemlíteném a 7001/2006. ORFK irányelvet a közúti járművek megállításának és követésének módszereiről és taktikáiról.

Az általam említett könyvek, jegyzetek, szabályzók kivétel nélkül mind az intézkedéstaktikáról szólnak, vagy annak oktatásához, elsajátításához nyújtanak segítséget. Érdemes lehet az RTK-n ezeket is a hallgatók és tisztjelöltek figyelmébe ajánlani, illetve felhasználni az oktatáshoz.

4. Az intézkedéstaktika elemei

A rendőri intézkedésnek számtalan eleme lehetséges. Amit egy hivatásosnak el kellene sajátítania ezen a téren, annak felsorolásával olyan hosszú lista keletkezne, aminek elkészítésére nem vállalkozom. Az egyszerűség kedvéért az alábbi csoportokat határozottam meg, amelyekbe véleményem szerint minden elem beilleszthető:

- fizikai elemek csoportja;
- küzdősportelemek csoportja;
- taktikai elemek csoportja;
- eszközhasználati elemek csoportja;
- jogszabályismereti elemek csoportja;
- dokumentációs elemek csoportja.

Egyes csoportok között lehet átfedés, illetve elképzelhető, hogy más szakemberek más-más csoportokat alkottak volna, de a rendőrök intézkedéstaktikai tevékenységének sokszínűsége így is szembetűnő. Az alábbiakban röviden jellemzem az egyes csoportokat.

A fizikai elemek csoportja a rendőr fizikális képességeit foglalja magában: az erőt, állóképességet, gyorsaságot, a rendőr általános edzettségi állapotát. Ezek fejlesztése az RTK-n elsősorban a Testnevelési és Küzdősportok Tanszék feladata.

A küzdősportelemek csoportja azokat a mozdulatokat tartalmazza, amelyeket a rendőr testi kényszer alkalmazása vagy önvédelem közben alkalmaz. Ennek megtanítása szintén elsősorban a fenti tanszék feladata, ám ebben az intézkedéstaktika-oktatónak is nagy szerepe van.

A taktikai elemek csoportja a legnagyobb. Rengeteg mindent foglal magában. Véleményem szerint idetartozik bármely eszköz vagy fizikai képesség szituációhoz

¹² Szeles Erika: *Szituációs gyakorlat-gyűjtemény az intézkedéstaktikai és intézkedés-lélektani képzésekhez intézkedéstaktikai instruktorok és pszichológusok számára*. ORFK, 2014.

¹³ Allan Pease: *Testbeszéd. Gondolatolvasás gesztusokból*. Budapest, Park, 1989.

illő helyes megválasztása, a kommunikáció, a távolságtartó technikák, az épületben való mozgások, járművekkel szembeni intézkedések és még sok más. A közös a csoport elemeiben, hogy mindegyikhez valamiféle taktikát kell alkalmazni, ahogyan azt a „taktika” szó eredeti görög elnevezése is mutatja: *tekhné* – az elrendezés művésze.¹⁴ A taktikai elemek oktatása elsősorban az intézkedéstaktika-oktató feladata, ám a pszichológia és kommunikációs ismeretek is nagy szerepet játszanak a helyes elsajátításban, amelynek oktatása részben a Rendészeti Magatartástudományi Tanszék feladata.

Az eszközhasználati elemek csoportjához sorolom a bilincs, a rendőrbot, a könnygázciszorgó szpré és a lőfegyver megfelelő ismeretét és használatát, amelyek megtanítására az intézkedéstaktika-oktató hivatott.

Jogszabályismereti elemek csoportjába a rendőri intézkedés alapjául szolgáló jogszabályok megfelelő ismeretét és alkalmazását értem. Ez a csoport szintén több tanszék összehangolt munkáját igényli. A Közrendvédelmi Tanszék tart ugyan elméleti foglalkozásokat azokról a jogszabályokról, amelyek alapján a rendőr intézkedik, de a gyakorlatba való átültetés szintén az intézkedéstaktika-oktatók feladata.

Dokumentációs elemekhez az intézkedéseket lezáró rendőri jelentések írásának technikája tartozik, részben az intézkedéstaktika-oktatók, részben az informatika-oktatók feladata.

Fenti csoportosítással igyekeztem rámutatni, hogy az intézkedéstaktikának számos olyan eleme van, amelyek helyes elsajátításához más tudományterületek eredményeinek felhasználására, és más tanszékekkel való együttműködésre, összehangolt munkára lenne szükség. Az intézkedéstaktika-oktató önálló, saját elképzelése alapján végzett munkája – bármilyen magas színvonalú is – nem elegendő ahhoz, hogy a rendőrtanulók kiváló intézkedéstaktikai szakemberré váljanak. Egyéb tanszékekkel, szakemberekkel való szoros és rendszeres együttműködésre feltétlenül szükség van.

5. A testi kényszer oktatása

A rendőröket az állam felruhazza a legitim erőszak monopóliumával, így a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén alkalmazhatnak testi kényszert, ami azt jelenti, hogy az ellenszegülés megtörésére testi erővel cselekvésre, vagy a cselekvés abbahagyására kényszeríthetnek bárkit.¹⁵

A testi kényszer oktatása az RTK-n elsősorban a Testnevelési és Küzdősportok Tanszék feladata, ám ebben az intézkedéstaktika-oktatóknak is aktívan részt kell vállalniuk. A testnevelők az alapoktól kezdik felépíteni a rendőrtanulók küzdősport-tudását, ám a számos egyéb teendő mellett az alapok megtanításánál többre nincs

¹⁴ Lásd: <https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/Taktika>

¹⁵ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről.

is lehetőségük. Mindemellett az intézkedéstaktika-oktatóknak már az első félévben meg kell tanítaniuk a hallgatóknak egy hibátlan földrevitelt, amelyről az első félév végén, a tisztjelölti vizsgájukon egy rövid intézkedési szituáció keretein belül számot kell adniuk. A gyakorlatban a testnevelők és az intézkedéstaktika-oktatók párhuzamosan oktatnak a hallgatóknak, illetve tisztjelölteknek testi kényszert. Az oktatásban részt vevő szakemberek mind más és más küzdősport- vagy harcművészeti tudással rendelkeznek. A rendőrök képzésének hivatalosan a mai napig nem része egyetlen konkrét küzdősport vagy önvédelmi rendszer oktatása sem. Minden rendőr azt a mozgásformát sajátította el, amelyik a szívéhez közelebb állt, vagy amelyikre lehetőség nyílt. Aki cselgáncsozni tanult, szívesebben mutat a hallgatóknak dobásokat, gáncsolásokat. Aki a jiu jitsut gyakorolta, szívesebben tanít karfeszítéseket és így tovább. Bármely küzdősportból vagy harcművészetből érdemes átvenni elemeket a testi kényszer elsajátításához, azonban meg kell állapítanunk, hogy ezen a téren az oktatás nem egységes. Mire a tisztjelölt eljut a negyedik tanév végéig, minden mozgásformából kapott egy kis ízelítőt, azonban egyiket sem tudja tökéletesen kivitelezni. Mindenképpen hasznosnak tartanám, ha az intézkedéstaktika-oktatók a Testnevelési és Küzdősportok Tanszékhez igazodva egységes képzést alakítanának ki a testi kényszer vonatkozásában. Érdemes lenne a testnevelő és intézkedéstaktikai szakembereknek egy asztalhoz ülni, és a képzés irányvonalát meghatározni, esetleg konkrét mozdulatok és alapelvek oktatásában megállapodni, majd ezeket a tanmenetben a megfelelő félévekben elhelyezni. Ehhez elengedhetetlen a két tanszék szoros együttműködése és konzultációk általi rendszeres véleménycseréje.

6. A szituációk gyakorlásának kiemelt szerepe

A 2000-es években indult meg az intézkedéstaktika pszichés hátterének vizsgálata. Az egyes elemek gyakorlását szituációba ültették, így a rendőrnek lehetősége nyílt stresszhelyzetben alkalmazni a tanultakat. Végh József pszichológus és egyben az első magyar túsztárgyaló amerikai mintára létrehozott egy taktikai házat az Országos Rendőr-főkapitányság Nemzetközi Oktatási Központ területén, amely akkoriban áttörést jelentett a rendőrök képzésében. Intézkedéstaktika-szakemberek a mai napig a taktikai házban való gyakorlást tartják a leghatékonyabb eszköznek a rendőrök felkészítéséhez. Felismerték, hogy ezzel a módszerrel tudja a rendőr az elméjét, a stressztűrőképességét és a figyelmét a leginkább kellő szintűre felkészíteni. A szituációk segítenek abban, hogy a rendőrtanuló a tanulmányai során kapott információkat megtanulja összekapcsolni és együttesen alkalmazni.

Véleményem szerint az intézkedéstaktika oktatása legalább 50-60%-ban szituációk gyakorlásából kellene hogy álljon. Az egyes intézkedéstaktikai elemek önálló gyakorlására kevesebb idő is elegendő. Továbbá úgy vélem, érdemes lenne a hallgatók és tisztjelöltek minden félévét egy vagy több intézkedési szituáció megoldásának

osztályozásával lezárni. Értelemszerűen olyan szituációt kellene megoldania minden tanulóknak, amely jellemzően azokat az intézkedéstaktikai elemeknek a tudását méri fel, amelyeket az adott félévben legtöbbet gyakoroltak.

Az RTK-n rendelkezésre áll egy intézkedéstaktikai terem, amelynek végében található egy kisebb méretű taktikai ház, illetve a terem is berendezhető kisebb paravánokkal, kordonokkal és egyéb tereptárgyakkal. Emellett a teremben üzemel multimédiás eszköz, amely képes különböző fény- és hangeffektek kibocsátására, ezzel életszerűbbé téve minden szituációt. Továbbá van az RTK-n két jól felszerelt lőtér, amelyek 180 fokos szögben engedik a lőfegyverhasználatot, és amelyekben berendezhető paravánokból összeállított taktikai ház. Fent említett helyszínek és eszközök alkalmasak a legkülönbözőbb rendőri intézkedési szituációk szimulálására, akár *simulation* fegyverrel (festéklövedéket kilövő fegyver) vagy éles lőfegyverrel, de akár fegyver nélkül is.

Szeles Erika rendőr és szakpszichológus *Szituációs gyakorlat-gyűjtemény az intézkedéstaktikai és intézkedéslélektani képzésekhez intézkedéstaktikai instruktorok és pszichológusok számára* című munkájában összefoglal számos olyan intézkedési szituációt, amelyek gyakorlásával a rendőr megszerezheti a kellő rutint és tapasztalatot a való életben történő intézkedésekhez, és amelyeket az oktatóknak is érdemes lehet felhasználni a képzésben.

7. A rendőri kommunikáció fejlesztése

Csomós István *A kommunikáció alapjai* című munkája jól szemléletes, hogy a rendőri intézkedés komplex kommunikációs rendszer. A kommunikáció a rendőr legerősebb és legtöbbet használt eszköze, mégis igen kis hangsúlyt kap az intézkedéstaktika oktatásában. A rengeteg technikai és taktikai elem oktatása mellett az intézkedéstaktika-oktatóknak alig jut ideje az intézkedések közbeni kommunikáció fejlesztésére. Érdemes lenne gyakoroltatni a hallgatókkal és tisztjelöltekkel, hogyan kell beszélni különböző korú, iskolázottságú, lelkiállapotú személyekkel, még hozzá különböző szituációkban. Például ha valakinek a viselkedése eleinte nem együttműködő, lehet erélyesebb hangnemre váltani. Ha valaki iskolázatlan, nem érti meg a bonyolult kifejezéseket, egyszerűbben kell fogalmazni. Aki agresszívan viselkedik, azt meg lehet nyugtatni néhány egyszerű mondattal. És még sorolni lehetne a kommunikáció kínálati lehetőségeit, amelyeket a rendőri intézkedés közben alkalmazhat. E technikák elsajátítása igen nehéz, és rengeteg gyakorlást igényel.

Az RTK-n a Rendészeti Magatartástudományi Tanszék foglalkozik kommunikáció oktatásával, azonban – a tanszéken dolgozók saját elmondása alapján – mivel ők civil oktatók, kevesebb rálátásuk van a hivatásosok intézkedések közbeni kommunikációjára. A magatartástudományi tanszék szerint már van szakmai kapcsolatuk az intézkedéstaktikai csoport oktatóival. Ennek a kapcsolatnak érdemes lehet részévé tenni az intézkedések közbeni kommunikáció gyakorlását. Az intézkedéstaktika-oktatók

a konkrét, életszerű szituációk leírásával, a kommunikációs szakemberek pedig a hallgatók kiértékelésével járulhatnak hozzá a feladathoz.

8. Jelentésírás mint az intézkedések lezárása

Felmerül a kérdés, hogy az intézkedésekről szóló rendőri jelentések megírása az intézkedéstaktikának része, avagy teljesen különálló feladat. Bármit csinál a rendőr intézkedése közben, azt utólag meg kell tudni indokolni. Ha bilincset vagy rendőrbotot használ, ismernie kell a jogszabályi hivatkozásokat, és ezt utólagosan úgy kell megfogalmaznia, hogy az egy parancsnok vagy ügyész számára is egyértelműen érthető és világos legyen, abból meg lehessen állapítani az intézkedés jogszerű és szakszerű végrehajtását. Ebben a tekintetben az intézkedés és annak dokumentálása szorosan összefügg, és mindkettő megfelelő intézkedéstaktikai tudást igényel.

A magyar rendőrök egységesen a Robotzsaru nevű programot használják dokumentálás céljából. Bármilyen iratot hoznak létre, azt ezen a szoftveren keresztül teszik. Az RTK-n a Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet Informatikai Csoportja foglalkozik a Robotzsaru program használatának oktatásával.

Fentebb már említettem, hogy hasznosnak tartanám a hallgatóknak minden félévét egy intézkedési szituáció megoldásával és annak kiértékelésével zárni. Ezt a javaslatomat kiegészítem azzal, hogy a szituáció megoldása után érdemes lenne – az informatikatanár felügyeletével és iránymutatásával – jelentést írni a tisztjelöltekkel arról az intézkedéséről, amelyet végrehajtott. Törekedjen benne a vizsgázó a törvényesség és szakszerűség megindoklására, szerepeljenek benne a megfelelő jogszabályi hivatkozások, és végül kerek egész fogalmazásban tudja összefoglalni az eseményeket. Ez a feladat lehetőséget kínál az informatikaoktatónak a Robotzsaru program használatának osztályozására, valamint az intézkedéstaktika-oktatónak a jelentés tartalmának értékelésére. A tisztjelöltek ezáltal megtanulnának összefüggéseiben tekinteni a rendőri munkára, intézkedéseik tudatosabbá válnának, megértenék, hogyan kell a jogszabályi keretek között végezni a munkát, és komplett képet kapnának a rendőr járőrök munkájának kihívásairól. Mindezen célok megvalósításához szoros együttműködésre, a tanmenetek összehangolására és rendszeres konzultációkra van szükség az Intézkedéstaktikai Csoport és az Informatikai Csoport tagjai között.

9. Rendészeti szocializációs foglalkozások

A tisztjelölteknek az RTK-n kéthetente egy teljes nap és minden héten egy tanóra áll rendelkezésre rendészeti szocializációs foglalkozás megtartására. A rendészeti szocializáció kifejezés több helyen is szerepel az RTK dokumentumaiban.

Az egyetem Szervezeti és Működési Szabályzata így fogalmaz: „A Kar küldetése [...] kialakítani a megfelelő és elvárt rendészeti szocializációt.”¹⁶ A Szervezeti és Működési Rendszerben a következőket olvashatjuk: „Az Intézet [...] a rendészeti szocializációt középpontba állító nevelési módszerek alkalmazásával gondoskodik a hallgatók megfelelő attitűdjének kialakításáról.”¹⁷ Az RTK honlapján a következőket olvashatjuk az alapfelkészítésről: „Az intenzív szakasz célja a fizikai állóképesség növelése, a rendészeti szocializáció alapjainak lerakása [...]”¹⁸

A rendészeti szocializáció kifejezés jelentését sehol nem találjuk leírva, de feltehetőleg a rendvédelmi szerveknél elvárt alapvető szolgálati érintkezési és magatartási szabályok összességét foglalja magában. Az egyes évfolyamok parancsnokai és kiképzői szinte teljes szabadságot élveznek azzal kapcsolatban, hogy ezen órákat milyen tartalommal töltik meg. Gyakoriak az alaki foglalkozások, illetve a külső előadók által tartott előadások különböző témakörökből.

A rendészeti szocializációs foglalkozások magas óraszama lehetőséget biztosít arra, hogy jelentős része az intézkedéstaktika-tudás fejlesztésére legyen fordítva. Ehhez természetesen az intézkedéstaktika-oktatók és a kiképzők együttműködése szükséges.

A rendészeti szocializációs órák kiváló alkalmak a rendőri kommunikáció szituáció közbeni gyakorlására, akár egy intézkedéstaktikai és egy kommunikációs szakember egyidejű jelenlétében. A szituációk tárháza szinte végtelen.

Lehetőség nyílik egy parvánokból kialakított és berendezett taktikai házban páros intézkedési szituációk megoldására, akár éles lőfegyverrel, *simulation* fegyverrel, vagy egyéb kényszerítő eszközökkel. A legkülönbözőbb tereptárgyak és multimédiás eszközök állnak rendelkezésre, amelyekkel színesebb és izgalmasabbá tehető bármely pálya.

A tisztjelöltek gyakorolhatják a lőfegyverrel a kézben történő mozgásokat – előre és hátra mozgások, fordulások – amelyre lökiképzés során egyáltalán nem, vagy nagyon kevés lehetőség nyílik.

A rendőr lőfegyverhasználati jogának egyes eseteit igen bonyolultan foglalja össze a jogszabály. Megtanulásuk és megértésük többszöri ismétlést és magyarázatot igényel. A rendészeti szocializációs órákon lehetőség nyílik arra is, hogy a lőfegyverhasználat egyes eseteit külön-külön szimulációs helyzetbe ültessük, ezáltal életszerűbbé és érthetőbbé tegyük a tanulók számára.

Természetesen arra is rá kell szánni a megfelelő időt, hogy a fent leírt szituációkat – amelyek lehetőség szerint kamerával rögzítve lettek – kielemezzük, a hibákat javítsuk, a jó megoldásokat díjazzuk akár szóban, akár egy kiváló osztályzattal.

Az aktuálisan hírekben előforduló vagy Youtube-on megtalálható rendőri intézkedések, továbbá az ORFK által rendelkezésre bocsátott esettanulmányok

¹⁶ Nemzeti Közszerződési Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzat, VII. fejezet.

¹⁷ Nemzeti Közszerződési Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzata, I. kötet, Szervezeti és Működési Rend 6. számú melléklet, A Rendészettudományi Kar Szervezeti Felépítése és Feladatköre 30. §.

¹⁸ Lásd: <https://felveteli.uni-nke.hu/kepzesek/rtk/>

tisztjelöltekkel való átbeszélésének is kiemelt szerepe lehet, amire szintén érdemes időt fordítani.

Végül pedig megismerkedhetnek a hallgatók azokkal a lőfegyverekkel, egyéb eszközökkel, amelyeket a rendőrök szolgálatban csak igen ritkán és kivételes helyzetben használnak, illetve amelyek csak bizonyos rendőri szerveknél vannak rendszeresítve, és amelyekből a fegyverraktárban is csak kevés példány található. Ilyen például a sörétes puská vagy a géppuska. Lehet, hogy a fiataloknak pályafutásuk során nem lesz több alkalmuk ilyen élményekkel gazdagodni.

10. Összefoglalás

Az intézkedéstaktika-oktatás fejlesztésére rengeteg lehetőség kínálkozik. Ezeket az oktatóknak, tanároknak, kiképzőknek kötelessége kihasználni, hiszen akár a rendőrök, akár a civil lakosság élete, testi épsége múlhat rajta. Az új generáció tagjai más testi adottságokkal és más szemlélettel rendelkeznek. Az oktatásnak igyekeznie kell alkalmazkodni ezekhez a változásokhoz, és az egyetemes tudást latba vetve stabil intézkedéstaktikai alapokkal rendelkező fiatal rendőröket nevelnie.

IRODALOMJEGYZÉK

- Csomós István: *A kommunikáció alapjai*. Budapest, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, 2008b. Online: www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/19_0725_tartalomelem_004_munkaanyag_100731.pdf
- Csomós István: *Intézkedés-lélektan és kommunikáció*. Budapest, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, 2008a. Online: www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/19_0731_009_101115.pdf
- Fónagy István: *Önvédelem és intézkedéstaktika. I. kötet középiskolások számára*. 2018. Online: http://bmkszf.hu/dokumentum/2710/Onvedelem_es_intezkedestaktika_I.pdf
- Kocsis István – Rostás Tibor: *Rendőri önvédelem–közelharc. Szakanyag rendőriskolák részére*. ORFK Oktatási és Kiképző Központ, 1992.
- Kelemen András: *A testi kényszer, elfogások realizálásának oktatásmódszertana*. Jegyzet. RTF, 2011.
- Kelemen András: *A testi kényszer alkalmazásának és a rendőr fizikai konfrontációjának oktatás módszertani alapja*. Budapest, NKE RTK, 2012.
- Nemzeti Közszerződési Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzata, I. kötet, Szervezeti és Működési Rend 6. számú melléklet, A Rendészettudományi Kar Szervezeti Felépítése és Feladatköre 30. §.
- Nemzeti Közszerződési Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzat, VII. fejezet. Online: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/SZMSZ-2019-02-01.pdf
- Nyakó László: *A modern intézkedéstaktika és edzéselmélet alapjai*. (h. n.). (k. n.), 2004.
- Pease, Allan: *Testbeszéd. Gondolatolvasás gesztusokból*. Budapest, Park, 1989.
- Rác Ferenc: *A rendőri intézkedések kommunikációja. Jegyzetek a rendészeti szakközépiskolák tanulói számára*. Budapest, BM Oktatási Főosztály, 2001.
- Rivasz Gábor: *Az intézkedéstaktika alapjai*. Budapest, VIVA Média Holding, 2009.

Rostás Tibor: *Rendőri közelharc*. Budapest, Tökéletes Másolat, 2008.

Szeles Erika: *Szituációs gyakorlat-gyűjtemény az intézkedéstaktikai és intézkedéslélektani képzésekhez intézkedéstaktikai instruktorok és pszichológusok számára*. ORFK, 2014.

Jogforrások

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

7001/2006. (IV. 6.) ORFK irányelv a közúti járművek megállításának és követésének módszereiről és taktikáiról

ABSTRACT

Thoughts on the development possibilities of police tactics education at the Faculty of Law Enforcement of the National University of Public Service

Gábor MÁTÉS

In my dissertation, I try to give useful and easy-to-apply methods and ideas for the development possibilities of teaching police action tactics at the Faculty of Law Enforcement. The tactical training of police officers plays a key role in the safety of themselves and civilians, so special attention should be paid to the teaching of this subject. In the following, I try to point out the importance of collaborations between the individual departments, the possibilities of applying the relevant literature, the practice-centric nature of the subject and the development opportunities provided by law enforcement socialisation classes. Last but not least, I try to emphasise the key role of pedagogical skills in higher education.

Keywords: *police tactics, education, physical coercion, security, communication, law enforcement socialisation*

A magyar elhárítás fejlődése

Recenzió Drusza Tamás (szerk.) *Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről* című művéről¹

MEZEI József²

A kiadvány, amelyet most a tisztelt olvasó figyelmébe ajánlok a Nemzeti Közszerzői Egyetem Nemzetbiztonsági Intézetének munkatársai által folytatott tudományos kutatómunka egyik újabb eredménye. A kötet nem egy szerves egész, hanem, ahogy az alcíme is mutatja, több tanulmányt foglal egybe, amelyek a magyar titkosszolgálatok³ által folytatott elhárító⁴ tevékenység egyes részterületeit mutatják be.

A tanulmányok szerzőinek névsorát áttekintve látható, hogy azok között a titkosszolgálat területén jártas gyakorlati szakemberek, illetve a témában régóta kutató történészek is megtalálhatók. Ez amellet, hogy minőségben szélesíti a látókört, hozzásegítheti az olvasót ahhoz is, hogy – az eltérő látószög miatt – átfogóbb, objektívebb képet alakítson ki a titkosszolgálatok által folytatott elhárító munkáról.

Már a tartalomjegyzék elolvasása után világossá válik, hogy a titkosszolgálatok által folytatott elhárítás sokrétű. Fel lehet osztani polgári és katonai elhárításra, beletartozik többek között a kém-, a terror- és a belső elhárítás is. Másrészt kiderül, hogy a témakörhöz kapcsolódnak olyan tényezők, amelyeknek arra jelentős befolyása van, mint például az elhárításért felelős szervezetek vezetői, valamint egy-egy időszak kapcsán a titkos információszerzés során alkalmazható technikai eszközök, módszerek köre, illetve a jogszabályi környezet.

Az egyes tanulmányokra rátérve Ungváry Krisztián *A magyar katonai elhárító szolgálatok vezetői* című írásában azon túl, hogy számtalan részletet felvillant a vezetői életutakból, az életrajzok elemzéséből, összevetéséből is érdekes megállapításokat tesz. Ilyen például az, hogy a Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztály (2. vkf.) működés

¹ Drusza Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése – Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

² Mezei József, Nemzeti Közszerzői Egyetem, egyetemi tanársegéd.
József Mezei Assistant Lecturer, University of Public Service. E-mail: mezei.jozsef@uni-nke.hu

³ A fogalmat jelen írásban gyűjtőfogalomként használom, beleértve a hírszerző, a nemzetbiztonsági szervezetet és a II. világháború és a rendszerváltás közötti időszakban működő állambiztonsági szervezeteket.

⁴ „Elhárítás: a titkosszolgálati tevékenység egyik alapvető, → defenzív formája, amely az → állam, a nemzet biztonságát fenyegető, veszélyeztető, leplezett törekvések megelőzésére, felderítésére, megszüntetésére irányul. A megelőzés biztonsági korlátozó természetű szabály- és eljárásrendekből áll, ezek gyakran önálló intézményekké válnak. A → felderítés a → titkos információgyűjtés eszközeivel és módszereivel történik. A megszüntetés megvalósulhat → büntetőeljárásban vagy más állami intézkedés (pl. jogszabály-módosítás) formájában. Az ~ további lényegi része az → elemző-értékelő tevékenység.” Boda József: *Rendészetudományi szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 142.

idején a katonai titkosszolgálati munka „koránt sem specializálódott annyira, mint a második világháború után”,⁵ vagy például az, hogy az osztály vezetői általában legalább négy idegen nyelven beszéltek.

Kovács Tamás írása az 1918–1921 közötti időszakról jól világít rá azokra a nehézségekre, amelyek akkor jelentkeznek, amikor – egy, a nemzet biztonsága szempontjából rendkívül kritikus időszakban – a politikai vezetésnek úgy kell lényeges döntéseket meghozni, hogy nem tud a titkosszolgálatokra támaszkodni, illetve amikor a hatalom egyik fő célja a hatalom megőrzése, megszerzése a politikai ellenfelektől/ellenfelekkel szemben.

Nagy Ákos Péter írásából a belügyi belső elhárítás magyarországi, 1944–2010 közötti időszakról kapunk összefoglalót. Többek között megtudhatjuk, hogy a II. világháború után, a Politikai Rendészeti Osztály keretében felállított belső elhárítás létrehozásának egyik lehetséges oka az volt, hogy a „rendszer [...] teljes kontrollt akart gyakorolni még a saját emberei felett is”.⁶

Az 1960-as években Magyarországon, a politika területén és ezzel összefüggésben például a nyugat-európai országokkal és az Amerikai Egyesült Államokkal való kapcsolatokban bekövetkező változások olyan új helyzetet teremtettek, amely jelentős hatást gyakorolt az állambiztonsági munkára is, amelybe Urbán Attila írása enged bepillantást. A Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnöksége által folytatott kémelhárító tevékenységet érintően alapvető változások történtek. A totális elhárítás tarthatatlansága következményeként megjelent például a kockázatalapú kémelhárító munka, illetve erősödött a „támadólagos” szemlélet. Szintén a hatékonyság növelését célozták a Központi Kémelhárítási Adattár felállítása, illetve egyéb szervezeti átalakítások.

Hegedüs László a kémelhárítás egyik kevésbé ismert szegmensét, a határőrségnél, a II. világháborút követően kiépített és folytatott elhárítási munkát tárja fel. Érinti a Határőrségnek az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) szervezetébe történő integrálását, amely eredményeként kialakult az „államvédelem az államvédelemben” jelleg.

A titkosszolgálati tevékenység eredményessége szempontjából kiemelt jelentősége van a titkos információgyűjtést lehetővé tevő eszközöknek és módszereknek. Dobák Imre azt az eszközrendszert mutatja be, amely az állambiztonság időszakában állt a szolgálat rendelkezésére. Olyan, talán kevesebbek által ismert módszert, mint például az „operációt” is megismerheti az olvasó.

A rendszerváltás az állambiztonsági struktúra megszűnését és egy új, nyílt jogszabályok alapján működő titkosszolgálati szervezetrendszer kialakítását is magával hozta. Gyaraki Károly írásán keresztül bepillantást nyerhetünk abba a folyamatba, amelynek eredményeként 1990. február 12-én létrejött a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatala. Az új szervezet létrehozására 1988-tól kezdődően

⁵ Drusza (szerk.) (2019): i. m. 16.

⁶ Drusza (szerk.) (2019): i. m. 84.

születtek javaslatok, amely koncepciók között jelentős különbségek voltak. Felmerült például, hogy a katonai elhárítás egy a miniszterelnök alárendeltségében működő Biztonsági Szolgálatban kapott volna helyet. Az 1990-ben felállított struktúrában jelentős változás 2012-ben következett be, amikor is a katonai hírszerzés és elhárítás szervezeteit összevonták. Szabó Károly a magyar katonai elhárítás jelenlegi helyzetének, sajátosságainak, lényegi elemeinek bemutatásán túl, a jövőbe tekintve értekezik a napjainkban már megkerülhetetlenné vált hibrid fenyegetésről, illetve kapcsolatáról a nemzetbiztonsági területtel.

Finszter Géza professzor úr az 1990-es átalakulás kapcsán annak egyes jogi aspektusaiba, a szakmai elképzeléseket befolyásoló tényezőkre enged bepillantást. Kovács András Zoltán pedig a nemzetbiztonsági szervezetrendszer változásait mutatja be a rendszerváltást követő negyedszázadban. Érdekességként említhető, hogy az Alkotmányvédő Hivatal mint a titkosszolgálat elnevezése már 1989-ben felmerült egy szakmai egyeztetésen.

Kaszvár Attila az európai terrorelhárítás aktuális és jövőbeni helyzetét értékeli, amelyben több figyelemre méltó megállapítást is tesz. Kiemeli, hogy értékelése szerint egyértelmű kapcsolat mutatható ki az elmúlt időszakban Európában elkövetett terrorcselekmények és a migráció között. A jövőbeni terrorcselekmények kapcsán pedig egyrészt növekvő „szerepet kapnak” a magányos elkövetők, másrészt új eszközök jelennek meg a terroristák eszköztárában, amelyek egyik eleme a drón lesz.

A kiadvány értékét növeli, hogy abban a múlt elemző vizsgálatán túl az elhárítás előtt álló, illetve vélelmezhető kihívásokról is olvashatunk. Drusza Tamás szerint a jövő ebből a szempontból is „bizonytalan, de nem teljesen kiszámíthatatlan”. A biztonsággal összefüggő nemzetközi és hazai szakértői előrejelzések áttekintésén túl, de arra is építve úgy értékeli, hogy az elkövetkező évtizedekben Magyarországon az elhárító munka meghatározó részét fogják jelenteni az egyes környező országokkal kapcsolatos kihívások, amelyek például a gazdaság területén meglévő konkurráló szerepekből adódnak, valamint a kisebbségekhez kötötten jelentkeznek majd. Térben távolabb tekintve Oroszország, Törökország, Kína és India lesznek azok az országok, amelyek leplezett, titkosszolgálati törekvései, leginkább szövetségi tag-ságaiból adódóan Magyarországot is érinteni fogják. A területek, amelyeken az elhárítás kihívásai jelentkezni fognak a kibertér, a terrorizmus, a migráció, a szélsőséges ideológiák és a gazdaság lesznek. Továbbgondolásra érdemes a tanulmány végén található rész, amely az elhárító munkát leginkább befolyásoló külső körülményeket, „feltételeket”, illetve azok várható változásait veszi sorra.

Összességében elmondható, hogy a kötetben helyet kapó tanulmányok a múlt, a jelen és a jövő vonatkozásában is szolgáltatnak új ismereteket az elhárítást érintően, sokszor az egyszerű tényközlésen túl érdekes, meglepő részletekkel is szolgálva.

Mindannyian vétkeztek, és híjával vannak Isten dicsőségének...¹

Rezensió Tihanyi Miklós *Bűn - Hit - Szabadulás* című könyvéről

SÁRIK Eszter²

Tihanyi Miklós könyve *Bűn - Hit - Szabadulás* címmel 2019-ben látott napvilágot a Nemzeti Közszerzői Egyetem gondozásában. A könyv – bár viszonylag rövid – mély és alapos elemzést tár az olvasó elé a börtönök világáról, a büntetés-végrehajtási intézetek működéséről, elsődlegesen a börtönmissziót helyezve a fókuszba.

A laikus közvélemény intenzíven érdeklődik a börtönök világa iránt. Számos film és irodalmi alkotás enged betekintést ebbe a zárt és speciális létformába, azonban ezeknek a műveknek a nagy része negatív (már-már brutális), mégis gyakran szinte romantikus színben mutatja be a börtön belső működését. Jellemzően úgy, hogy egy – a néző által rokonszenvesnek tekinthető – főhős vakmerő szökése zárja le a fordulatos cselekmények sorát. A valóság azonban nem Monte Cristo grófja, és nem is Harrison Ford intellektuális kalandja, amely kivezet a börtön „komor” és – a művészet által rendre – igazságtalannak ábrázolt világából. Nem. A valóság ennél egyszerűbb sokkalta „szürkébb”, ugyanakkor lényegesen színesebb és árnyaltabb is. (És jóval komplexebb annál, mintsem, hogy egyetlen jól komponált krimibe beilleszthető lenne.)

A börtön a félresikerült, a kisiklott életek gyűjtőhelye: az egyszeri, többszöri vagy akár sorozatos megbicsaklások, kisebb vagy fatális botlások következményének esszenciális manifesztációja. Aki börtönbe (büntetés-végrehajtási intézetbe) került, az – az esetek döntő hányadában³ – bűnös, hiszen nemcsak teológiai vétket, hanem büntetőjogi értelemben vett bűncselekményt követett el; vagyis súlyos mértékben vétett a fennálló jogrend ellen. Ezeket a sorstragédiákat azonban az élet nem a börtönben kezdi írni: a bűnelkövetők rendszerint hátrányos helyzetű, valódi gyermekkor és családi háttér nélküli emberek, akiknek kacskaringós (vagy inkább hullámvasútszerű) életét általában mindössze néhány fénylő pont teszi

¹ Pál levele a rómaiakhoz, 3,23.

² Dr. Sárk Eszter Katalin PhD, Országos Kriminológiai Intézet, Bűnözés-kutatási és Elemzési Tudományos Osztály, tudományos főmunkatárs.
Eszter Katalin Sárk, PhD, National Institute of Criminology, Crime Research & Analysis Division, Senior Researcher, E-mail: sarik@okri.hu

³ A pontosítást azért kívánkozik a mondatba, mert természetesen nincsen egyetlen állam sem, ahol az igazságszolgáltatás 100%-os pontossággal tudna dolgozni, így előfordulhat – nagyon kis százalékban –, hogy valaki az adott bűncselekmény elkövetése nélkül kerül a büntetés-végrehajtási intézet falai közé.

elviselhetővé. Ugyanakkor az is tény, hogy a zárt falak közötti létezés – és a börtönélethez való kényszerű alkalmazkodás/igazodás – sok esetben a már meglévőkön felüli, szigorúan záródó pecséttel látja el a bekerülőök sorsát.

Tihanyi művében emberekről van szó: kényszerű módon (ámde adekvát reakcióként) zárt intézményben lévő emberekről, akiknek a bűne a társadalom szemében vitathatatlan.

Ez a bűn azonban Isten szemében egészen más. Nem kisebb annál, mint ahogyan mi látjuk; de nem is (feltétlenül) nagyobb az átlagember bűnénel: a *mi* bűneinknél. Tihanyi elemzésének egyik fordítókulcsa könyvének második fejezete, ahol megalapozott elemzést tár az olvasó elé a keresztény⁴ bűnfelfogásról. Ez a teológiai alapvetés elengedhetetlen az egyházak börtönmissziójának megértéséhez; e nélkül ugyanis az egyházak büntetés-végrehajtási munkája érthetlenné válna, de legálábbis azonos lenne a többi segítő tevékenységgel.

A monográfia segít megértenünk azt, hogy mi az, amiben az egyházak többletet, pluszt tudnak nyújtani; mi az, amiben a keresztény emberkép eltér a szekularizált modernizmus humán felfogásától, ami által a misszió „hozzáadott értéket” képviselhet a börtön falai között. Míg ugyanis a hétköznapi felfogás (ez alatt ma már bátran érthetjük az alapvetően szekularizált és individualista gondolkodásmódot) és a büntetőjogi gondolkodás a bűnre egyszeri, időben és térben jól meghatározható aktusként tekint, addig a kereszténység (természetesen az ószövetségi alapok bázisán) a bűnt *állapotként* fogalmazza meg: olyan létállapotként, amelyben csak vétkezni tud az ember.⁵ „Vagyis maga a bűn mint emberi sajátosság, egyfajta kényszerítő ok, amely miatt az ember nem tud másként cselekedni, csak bűnösen. Minden, amit Istentől elszakadva, hit nélkül tesz, bűn.”⁶ A bűn elterjedtsége és a bűnösség általános volta azonban nem ad alapot arra, hogy a keresztény (bátran mondhatjuk: zsidó-keresztény) bűnfelfogás felmentse az embert a bűnei alól: mindössze – a szerves, humán bűnbeli összetartozás okán – *a bűnnel szigorú, nem pedig a bűnössel*.

Tihanyi Miklós – a bűn értelmezése mellett – kiválóan és teológiai értelemben is megalapozottan vázolja az egyes felekezeteknek a bűn világi szankcionálásáról kialakított álláspontját. A keresztény egyházak az állam büntetőhatalmát elfogadják, a társadalom védelmére hivatkozással, illetőleg azzal a limitációval, hogy – szinte

⁴ Természetesen a műben arra is választ kapunk, hogy az írás miért koncentrálna elsősorban a keresztény egyházakra és a keresztény teológiai kérdésekre. Ez a választás/terminológiai „szűkítés” – természetesen – teljes mértékben megalapozott és indokolt a zsidó-keresztény kultúrában, és egy (papíron mindenképpen) keresztény többségű országban.

⁵ Ha az ember – Isten-nélküliségében – folyamatosan a bűn állapotában él, a kiszakíthatósága állandó fájdalmat okoz, és állandó szembeszegülésre készíti az Isten általi világ rendjével szemben. Bár nem tisztünk teológiai fejtegetésekbe bocsátkozni, de azt érdemes megjegyezni, hogy ez a fajta bünszemlélet minden keresztény felekezet sajátja. A bűn az emberi élet szerves része, és az Isten-nélküliség, az Istenhez való tartozásból történő kiszakadás szükségszerűen hozza magával életünk tényszerű, napi bűneit. Az állapotból fakad a tett, nem pedig egy ad hoc, pillanatnyi döntés következménye az.

⁶ Tihanyi Miklós: *Bűn – Hit – Szabadulás*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2019. 9.

elengedhetetlen feltételként – határozzák meg a sérelmek reparálását is.⁷ A büntetőjog által bűnősként meghatározott emberről vallott emberkép, a társadalom jogos és akceptálható védelme, illetőleg a sérelem helyreállításának igénye együttesen határozzák meg tehát az egyházak – immanensen pedig a vallás – helyét a börtönfalakon belül is, amely paradigmák ugyanakkor könnyedén szinkronba hozhatók a büntetőjog speciális prevenció – generális prevenció büntetési céljaival is. Tihanyi Miklós munkájában ezen a morális párhuzamosságon keresztül mutatja be a börtönmissziók helyét a büntetés-végrehajtás rendszerén belül. Ha ugyanis a Bv. tv. a büntetés elsődleges céljaként a reintegrációt fogalmazza meg az elítéltek számára, ennek egyik módja és eszköze lehet az, hogy az egyén felelősségérzetét fejlesztik a börtön falain belül, amelyhez szinte evidensen csatlakozhat a hit rendszere mint „személyiség- és értékrendformáló” eszköz.

A *Bűn – Hit – Szabadulás* tehát nem – elsősorban – a fogvatartottak világába és életútjába enged betekintést, hanem a börtönmisszió témakörére koncentrál. A börtönmisszió pozíciója, annak praktikus és jogi helyzete mindig is problematikus volt a büntetés-végrehajtás és az egyházi intézmények rendszerében, noha biblikus megalapozottsága teljesen egyértelmű. A börtönmisszió – teológiai értelemben – Pál és Szilás történetéig vezethető vissza, amelyben a bebörtönzött apostol és kísérője a földrengés által kitérülő börtönkapuk és lehulló bilincsek ellenére is a börtön – immáron képletessé vált – falai között maradnak, jelezvén hűségüket az Úrhoz, és megmentve a foglárt az öngyilkosságtól. A hitbeli alap tehát adott: a misszió útja – vitán felül – a börtön irányába is vezet: nem korlátozva Krisztus hirdetését a fogvatartottakra, hanem természetszerűen kiterjesztve azt az őket őrzőkre is.

A misszió azonban nem pusztán Isten igéjének hirdetése, hanem egyfajta kultúrmisszió is. Tihanyi a problémakör értelmezésére az inkulturáció fogalmát használja, ami azért is adekvát, mert a fogalom inkorporálásával már a mű elején egyértelművé teszi a lelkészek/papok mozgásterét, felvázolja a befogadóközeg társadalmi, lelki és szellemi vonatkozásban is heterogén jellegét, és a kereszténységtől – a keresztény gondolatvilágtól, fogalmaktól – jellemzően távoli voltát. Nagyon fontos Tihanyi Miklósnak az a megállapítása, amelynek értelmében: „Az inkulturáció nem egyirányú [...] A börtöntapasztalatok gazdagítják az egyházat is.”⁸ Emiatt a kölcsönös inkulturáció miatt tehát az egyházak feladata nem merülhet ki „sablonos” igehirdetésekből vagy automatizált válaszreakciókban; a börtönmisszió feladata ennél sokkal komplexebb, és egy közös – mindkét fél számára érthető – nyelv kialakítását igényli. Vagyis a börtönlelkésznek (vagy a börtönmisszióban más minőségben jelen lévőeknek) olyan közeget kell teremtenie, amelyben valódi szavak hangzanak, hús-vér emberek között, és az egyház számára oly evidensen használt szó- és eszközkészlet ehelyütt nem (biztos, hogy) elegendő. Valódi nyitásra, a fogalomkészlet „magyarról magyarra” történő lefordítására van szükség, hogy a szavak és üzenetek értelmet

⁷ A keresztény felekezetek között vannak hangsúlybeli eltolódások a büntetőhatalommal kapcsolatban, azonban mint általános zsinórmérték a fentiek akceptálhatók.

⁸ Tihanyi (2019): i. m. 20.

nyerjenek és eljussanak azokhoz a bűnösökhöz, akiknek talán a legnagyobb szükségük van a szeretet, a hit és a megbocsátás érzéseire.

Tihanyi Miklós könyvéből azonban nemcsak a lelki, hitbeli és szellemi egymásra hangolódás nehézségeiről kapunk képet, hanem a börtönben végzett missziós tevékenység szervezeti komplexitásáról, jogszabályi beágyazottságáról is. A monográfia segítséget nyújt a fogalmak tisztázásában: a szerző elhatárolja egymástól a börtönlelkészi szolgálat és a többi missziós feladatot ellátó vallási közösség jogosultságait és feladatköreit, egyszersmind felvázolja az állam és az egyház együttműködésének alkotmányos hátterét, amely ebben a – fizikálisan is zárt és legitim erőszakot használó szervezetben – nem tekinthető indifferensnek. Képet kaphatunk a történelmi egyházak és a missziós feladatokat ellátó kisebb felekezetek kapcsolatáról, illetőleg az ökumenéről, amely ebben a kontextusban nem redukálható absztrakt kívánalommal, hiszen a hiteles és megélt keresztény (keresztyén) egység nélkül a börtönlelkészi szolgálat „kivéreztetné” saját szolgálatát. A fogalmi alapvetések viszont abszolút nem öncélúak, hiszen ez által érthetjük meg azt a munkát, amelyet a hit eszközével a lelkészek/papok a rácsok mögött végeznek; és ez által válnak értelmezhetővé a tevékenység – szerepéből, pozíciójából fakadó – szükségszerű korlátai is. A könyv külön értékét képviseli a külső-belső együttműködés paramétereinek ecsetelése.

Az alapos munka – éppen körültekintéséből adódóan – természetesen nem nélkülözhet bizonyos mértékű kritikai felhangot sem. A könyv tengelyét az úgynevezett APAC⁹-részlegek bemutatása adja, amelyek speciális vallási részlegek, az alábbi céltételezéssel:

1. „A börtönök humanizálásának elősegítése anélkül, hogy szem elől tévesztené a büntetés célját.
2. A visszaesővé válás megelőzése.
3. Alternatívát nyújt arra, hogy helyes irányt vegyen az elítéltek élete.”¹⁰

Az APAC rendszerének braziliai kialakulása önmagában figyelmet érdemel, amelyről Tihanyi könyvéből hasznos és izgalmas adalékokat ismerhetünk meg. Az APAC egyik működési alapelve az, hogy a fogvatartottak (bizonyos fokú) autonómiát élveznek, ezzel is erősítve felelősségérzetüket: mind elkövetett bűneik (bűncselekményeik), mind fogvatartotti magatartásuk, mind életük további alakulásának vonatkozásában. Nemzetközi szinten az APAC-rendszer három formában valósulhat meg, amely eltérő börtönrezsimeket és társadalmi kapcsolattartást, illetve „külső” személyek különböző mértékű jelenlétét jelenti a büntetés-végrehajtási intézet falain belül. Noha az eredeti APAC-rendszerben jellemző autonómia és társadalmi beágyazottság korántsem általános – jellemzően ennél szűkösebb szabadságfokkal és szociális együttműködéssel funkcionálnak a szisztémák – a magyarországi vallási

⁹ Association for the Protection and Assistance of the Convicted.

¹⁰ Tihanyi (2019): i. m. 41.

körletek még a tágan értelmezett APAC-felfogásba is csak „nyögve nyelősen” férnek bele. A magyarországi vallási részlegeken folyó lelki gondozás, a körletre való bekerülés és az onnan való kikerülés bemutatása, egyszersmind a tárgyalt kérdések kapcsán felmerülő – jogi és morális – aggályok ismertetése szervesen illeszkedik a szerző koherens gondolatmenetébe és érett erkölcsi felfogásába.

A könyvnek vitathatatlanul a(z egyik) legizgalmasabb része a fogvatartottak körében készített kérdőív, amelyet Tihanyi Miklós a Schwartz-féle értékrendmérés alapján végzett el. A felmérés három csoportban szondázta a megkérdezettek értékrendjét, akképpen, hogy a válaszok alkalmasak legyenek a vallásos nevelés eredményeinek értékelésére. A megkérdezett 200 fogvatartott két csoportra osztott, amelyben – majdnem fele-fele arányban – voltak vallási körleten lévő és nem vallási körleten lévő elítéltek; illetőleg másodlagos kontrollcsoportként nem fogvatartott gyülekezeti tagok kerültek a kutatási mintába. Anélkül, hogy a kutatási eredményeket ehelyütt elemeznénk – ehhez mindenkinek szívből ajánlom a könyv elolvasását –, két dologra érdemes felhívni a figyelmet: egyrészt Tihanyi módszertani alaposágára, másrészt arra, hogy ismételten igazolást nyert, hogy a vallásosság és az értékrend összekapcsolása – bár roppant vonzó és izgalmas kutatási kérdés – korántsem hoz evidensen értelmezhető összefüggéseket. A vallásosságnak és a hitbéli nevelésnek ugyanis csak közvetett eredményei vannak a viselkedés szempontjából, amelynek a mozgatói és kísérőtényezői sok esetben inkább egyedi és egyéniek.

A monográfia azonban nemcsak – és szubjektív értékítéletem szerint nem is első-sorban – kriminológiai eredményei miatt jelent élményt az olvasók számára, hanem a sorok mögött rejlő szerzői attitűd okán is. A könyv egészéből érződik ugyanis Tihanyi Miklósnak a fogvatartottakkal – és erről se feledkezzünk meg – a fogva tartókkal való együttérzése, oly módon, hogy ez egyáltalán nem megy a szakmai alaposág és a tudományos objektivitás rovására.

1991–2021 Polgárőr Almanach¹

Könyvismertetés

LIPPAI Zsolt² - KARDOS Pál³

Zsoldos Ignác⁴ akadémikus és jogtudós,⁵ a közigazgatással és rendészettel magyar nyelven először érdemben foglalkozó *Néhány szó a honi közbátorságról*⁶ című művének első részében a „vétkezés előre megakadályozásáról”, tehát a bűnmegelőzésről írva tartotta szükségesnek a külső és belső rendőrségre felosztható rendőrség felállítását, amelyek közül a belső rendőrség az, amely a városok és egyéb helységek belső közbátorságára felügyel, és amelyet a helyi lakosokra lehet bízni.⁷ A polgárok önálló cselekvésre, kezdeményezésre felhatalmazása – hogy ne csak a közigazgatás intézkedésére várjanak – a végrehajtók reagáló szerepéből, a proaktív problémát megoldó szerepbe jutását célozza, a lakossággal és más társadalmi intézményekkel együtt a biztonság megteremtéséért.⁸ Azonban a polgár kezébe adott önálló cselekvésre, kezdeményezésre történő felhatalmazás nemcsak lehetőséget, de felelősséget is rejt magában, amely életre hívta az egyén biztonsági tudatosságának fejlesztésére vonatkozó igényt, azon belül is a magánbiztonsági szektor elsődleges szerepét, az állami szféra tehermentesítését, a hatékony bűnmegelőzés fontosságának felismerését.

Hazánkban a közbiztonság, a közrend fenntartásában részt venni kívánó, a környezetük biztonságáért felelősséget érző állampolgárok számára az idén egy emberöltőnyi fennállását ünneplő polgárőrség nyújt cselekvési lehetőséget. A polgárőrség, amely

¹ 1991–2021 Polgárőr Almanach. Az Országos Polgárőr Szövetség kiadványa. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2021.

² Lippai Zsolt r. alezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, mesteroktató; Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató. Zsolt Lippai, Police Lieutenant Colonel, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement, Assistant Lecturer, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student. E-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

³ Kardos Pál, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, szaktanár; Zuglói Önkormányzati Rendészet, igazgató; Budapesti Polgárőr Szövetség, elnök; Országos Polgárőr Szövetség, általános és oktatási elnökhelyettes.

Pál Kardos, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement, Lecturer, Director of the Local Governmental Law Enforcement in Zugló, Presidency of the Budapest Auxiliary Police Federation, Vice-presidency of the Nationwide Auxiliary Police Federation. E-mail: kardosp@uni-nke.hu

⁴ Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája: Zsoldos Ignác (1803–1885), Récsi Emil (1822–1864), Concha Győző (1846–1933), Magyary Zoltán (1888–1945)*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, 2013.

⁵ 1837. szeptember 7-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották.

⁶ Zsoldos Ignác: *Néhány szó a honi közbátorságról*. Pest, Tratter–Károlyi. 1838. 100.

⁷ Bacsárdi József – Christján László – Sallai János: A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 4. 33–34.

⁸ Gerhard Gottlieb – Kröszel Károly – Bernhard Prestel: *A magyar rendőrség reformja. Eljárás, módszerek, eredmények*. Holzkirchen, Felix Verlag, 1998. 117.

a honi közbátorságtól eljutott a modern európai hazafiságig. E tiszteletre méltó tevékenység elismerése és megbecsülése fejeződik ki a polgárőrök védelmének és támogatásának állam általi garantálásával,⁹ a helyi közrend és közbiztonság védelme, valamint a bűnmegelőzésben való közreműködés érdekében megvalósuló közterületi járőrszolgálat jelentőségének elismeréseképpen, fokozott jogi védelmet, az önvédelmi képesség növelését, figyelőszolgálat a közúti baleset helyszínén, valamint bölcsőde, óvoda, általános és középiskola közvetlen közelében teljesülő jelzőőri tevékenységvégzésének lehetőségét biztosította törvényi szabályozásában¹⁰ az állam, mindezt kötelező együttműködésben a rendőrséggel.

Az ünneplés évében pedig a „hétköznapi hőseink” által szolgálatban eltöltött 946 080 000 másodpercéről, 15 768 000 percéről, 10 950 napjáról, 1570 hetéről, a magyar polgárőrség eddig eltelt 30 évről emlékezhetünk meg egy 165 oldalas emlékkönyvben, a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. gondozásában 2021-ben kiadott, az Országos Polgárőr Szövetség *Polgárőr Almanachjában*. A színes és többnyire egész oldalas fényképekkel illusztrált – piaci forgalomba nem kerülő –, rendkívül igényes szerkesztésű kiadványban, egymásra épülő és egymást szervesen kiegészítő tematikus bontású rovatokban mutatják be a szervezet létrejöttét, küzdelmes múltját, jelenét és jövőjét, a tagozatok, megyei polgárőrszövetségek tevékenységét, hazánk vezető politikusainak elismerő, a polgárőr vezetők büszkeségtől áthatott, őszinte gondolatait.

A köszöntők – szám szerint 14 darab! – sorát Orbán Viktor, hazánk miniszterelnökének gondolatai kezdik, amely szerint: „Aligha van a haza szolgálatának önzetlenebb módja, mint amikor valaki saját döntése szerint, saját idejéből, mindenféle anyagi ellentételezés nélkül védi honfitársai biztonságát.” Dr. Pintér Sándor miniszterelnök-helyettes belügyminiszter a szervezet létjogosultságát méltatva fejezi ki büszkeségét, hogy tagja lehet ennek a méltán megbecsült szervezetnek, míg Dr. Túrós András az Országos Polgárőr Szövetség (OPSZ) elnökeként a vele készült interjúban mondja el, hogy: „A Polgárőrség kiállta a 30 év próbáját. Mind a 65 000 polgárőr büszke lehet az eredményeire, különösen arra, hogy hazánk a világ egyik legbiztonságosabb országa lett 2021-ben.” A köszöntők sora, a köszöntő személyek¹¹ egymással összecsengő gondolatai pedig az általuk képviselt szervek, szervezetek aspektusából elemzik a közös tevékenységek körét, az együttműködésben megvalósuló lehetőségek széles spektrumát, a polgárőr szervezetek rendészeti szerveket tehermentesítő önzetlen munkáját.

A személyes hangvételű bemutatkozó rovatok között *Elnökség* címmel ismerhetjük meg a mostanra hungarikummá vált OPSZ vezetőit és azok életrajzi adatait, amelynek különös érdekessége a közlemények megkapó őszintesége és emberközelisége,

⁹ 2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól, preambulum.

¹⁰ 2011. évi CLXV. törvény 3. §. (1).

¹¹ Kocsis Máté Fidesz frakcióvezető, Papp Károly BM belbiztonsági államtitkár, Balogh János r. altábornagy országos rendőrfőkapitány, Dr. Góra Zoltán tűzoltó vezérőrnagy OKF főigazgató, Dr. Halmosi Zsolt r. vezérőrnagy ORFK OBB elnök, Dr. Kis Attila r. dandártábornok OIF vezető, Dr. Hatala József NBT elnök, Schmidt Jenő TÖOSZ elnök, Szilva József Attila Magyar Közút Nonprofit Zrt. vezérigazgató, Dr. Pafféri Zoltán Volánbusz elnök-vezérigazgató, Dr. Károlyi László Magyar Posta biztonsági főigazgató.

a napjainkra már-már hihetetlen értékű nagyság és egyszerűség egyértelműen viszatükröződő egysége.

Megyei szövetségek elnevezéssel Magyarország megyei polgárőrszervezeteinek működésébe nyerhetünk betekintést, amelynek keretében a megyei vezetők kendőzetlen őszinteséggel, szerénységgel és büszkeséggel beszélnek örömről, bánatról, a múlttól, jelenről és a jövőről, lakóhelyük biztonságáról.

A tagozatok rovatban a lovas, kutyás, vízi és légi polgárőrséget mutatják be a föld-víz-levegő képekkel gazdagított önkéntes járőrszolgálatát, a közlekedés és balesetmegelőzés programjait és a lelkes utánpótlás biztosítását szolgáló ifjúsági tagozat működését.

Visszaemlékezésként Markos György, Cseh István, Csóra György, Farkas György, Diószegi Lajos és Szabó István emlékeiben utazhatunk az idők tengerén, kiemelve: „Amikor elvállaltuk, tudtuk, hogy egész embert kíván, és nem lehet félvállról venni. Kell hozzá lelkiismeretesség és biztos családi háttér.” Hitem szerint pedig ennél többet sem magamtól, sem mástól nem várhatok, vagy remélhetek.

A tanulmányok fejezeteiben pedig egy tudományos, valamint egy naplószerű, jóval személyesebb hangvételű és különlegesen izgalmas tanulmányban élhetjük át az alapító, Dr. Kopácsi Sándor életét és munkásságát, 1956 honi eseményeit, az Önvédelmi Szervezetek Országos Szövetsége, majd az OPSZ, hazánk polgárőrségének megalakulását.

Összegzés, konklúzió?

Összegzésként zavarban vagyok, hogy mit is mondhatnék, ugyanis első olvasatra csak egyszerű könyvként kezeltem az *Almanachot*, amely egyértelműen magával ragadott és lenyűgözött. Egyértelművé vált, hogy a lokálpatriótákból összeállt laza társulásból, jelenkorunk valóságában professzionális bűnmegelőzési szervezetté fejlődött a polgárőrség. A kiadvány lapjait olvasva láthatóvá válik a szervezet működését garantáló jogi háttér tevékenységet biztosító racionalizálása, a technikai, szervezeti fejlődés evolúciója. Ez nem csak egy könyv, ez hitvallás, amelyben szembesültem honfitársaim erkölcsi nagyságával, akik településeink, embertársaink biztonságának megteremtésébe fektetnek rendészeti szerveket kiegészítő emberfeletti teljesítményt. Olvastam, szinte faltam az évkönyvet, néztem a hagyományaikat tisztelő és erősítő mosolygós és büszke arcokat, a polgárőrség nagy családját. Örökre belém vésődtek Dr. Kopácsi Sándor elhíresült szavai, a „civil kurázsi” szükségessége, miszerint „a vár önmagában nem védi meg az embert, ha az ember nem védi meg a várat”.

Védjük hát meg a várat, és kérem, olvassák el az *Almanachot*!

IRODALOMJEGYZÉK

- 1991–2021 *Polgárőr Almanach*. Lajosmizse, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. 2021.
2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól
- Bacsárdi József – Christián László – Sallai János: A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 4. 31–47. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.2>
- Gottlieb, Gerhard – Kröszel Károly – Bernhard Prestel: *A magyar rendőrség reformja. Eljárás, mód-szerek, eredmények*. Holzkirchen, Felix Verlag, 1998.
- Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája: Zsoldos Ignác (1803–1885), Récsi Emil (1822–1864), Concha Győző (1846–1933), Magyary Zoltán (1888–1945)*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, 2013.
- Zsoldos Ignác: *Néhány szó a honi közbátorságról*. Pest, Tratter–Károlyi. 1838.

BRFK 140¹

Könyvismertetés

NÉMETH Zsolt²

Az *Előszóból* (Papp Károly belbiztonsági államtitkár) megtudjuk, hogy ez a könyv visszaemlékezés, „tisztelgés az összes budapesti rendőr előtt, akik 140 év alatt munkájukkal hozzájárultak, hogy Magyarország fővárosa ma már az egyik legbiztonságosabb európai főváros”. Az *Ajánlás* (Balogh János altábornagy, országos rendőrfőkapitány) leszögezi, hogy itt, a fővárosban „nem pusztán több ügyet kell kezelni, hanem gyakran rendkívüli jelentőségűeket, és ez megköveteli, hogy a budapesti rendőrök különleges felkészültséggel és rutinnal rendelkezzenek”.

Az *Előszó* és az *Ajánlás* után rövid vázlat következik (15 oldal) a BRFK történetéről, amely 1881-ben kezdődött a Budapesti Magyar Királyi Államrendőrség létrejöttével. Az elnevezésből látható, hogy „államosítás” történt, ezt megelőzően a rendőrség az önkormányzatokhoz tartozott. A vonatkozó törvénycikk hármass rendőri feladatkört határozott meg, úgymint figyelés, megelőzés és felfedezés. Ez mintha a máig aktuális sorrendet jelezné: tartsa szemmel a rendőrség a közösség életének rendjét, a bontakozó bajt előzze meg, és ha mégis megtörtént, fedezze fel, vagyis vizsgálja ki. Már az első években megszervezték a sajtószolgálatot, naponta a déli órákban tájékoztatták a közvéleményt a bűnesetekről, a nyomozások helyzetéről. A múlt emlékeit is megőrzendőnek tartva 1908-ban létrehozták a Bűnügyi Múzeumot, és megalkották a rendbiztos megnevezést a rendőr szó helyett, innen ered a „biztos úr” ma is előforduló megszólítása, 1933-ban a kard és a lőfegyver mellé rendszeresítették a gumibotot. Nyomon követheti az olvasó a szervezet és működése fejlődését, külön részletezve a II. világháború után történeteket a rendszerváltásig, még hozzá két ütemben, a töréspont a forradalom éve, 1956. A rendszerváltás rendőrsége a nagy újrakezdést élte meg: ismét lett törvény a rendőrségről, kicserélődött az állomány, majd felépült a Teve utcai komplex rendőrpalota. A történeti részből hiányoljuk Trianon hatását a rendészeti működésre, ezt kísérelte meg pótolni a *Magyar Rendészet* 2021-es 1. számában.

400 oldalas a mű, a terjedelem döntő hányada (250 oldal) a tárgyalt 140 év főkapitányait mutatja be, összesen 35 rendőrfőnököt. Érdekes elképzelés, hogy a regnálásuk idejére eső egy-egy „korszakos”-nak tartott bűnügyet részletez a könyv.

---

¹ *BRFK 140*. Budapest, Budapesti Rendőr-főkapitányság, 2021.

² Németh Zsolt PhD. ny. r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék.

Zsolt Németh PhD, ret. Police Colonel, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Criminology, Associate Professor. E-mail: kriminologus@gmail.com

A legtöbb, 29 eset, brutális gyilkosságot mutat be. A kivételek közé tartozik Domján Edit öngyilkossága (1972), a West-Balkán tragédiája (2011) és a Hableány katasztrofája (2019). Másfajta kivételek sorába Sédey Gyula (1945), Sólyom László (1946) és Kopácsi Sándor (1956) tartozik, ahol a főkapitány tragikus, személyes sorsát ismerjük meg: politikai ellenfélként bántak el velük. A gyilkosságok között több darabolós eset, valamint rendőrhalált is okozó van. Mindegyik bűnügy érdekfeszítő, izgalmas leírás, más kérdés, hogy vajon ezek a bűnügyek jellemzők voltak-e az adott kor társadalmi, gazdasági helyzetére. A szerzők a korabeli sajtóhírekre támaszkodtak, így érthető, hogy a nyomozás olyan részletei, amelyek a kor tudományos és technikai színvonalát érzékeltetnék, és főleg a rendőrök személye, többnyire rejtve marad, noha kíváncsiak lennénk rá. A legfőbb tanulság talán az, hogy kíméletlen, leszámoló, illetve rablási szándékú gyilkosságok minden időben voltak és vannak.

Érdekes megfigyelni, hogy míg 1945 előtt a főkapitányok a kinevezésük előtt ügyészi és közigazgatási pályán voltak, majd 1956-ig a politikai megbízhatóság volt a legfőbb érték, azt követően és napjainkban szakmai karrierük bontakoznak ki. Egy főkapitányi portré azonban hiányzik: Kovács Nagy Pálnál pedig szerepel, hogy elődje, Petrányi György öt hónapig vezette a főkapitányságot, szóba került személye a bevezető történeti részében is, hogy egészségügyi okból saját maga kérte a felmentését (1944), Petrányi életútja mégis kimaradt a kötetből.

Minduntalan felbukkanó adalék az állandó létszámhiány a rendőri munka frontján, a vezetőváltással együtt járó folytonos átszervezés, és a vezetői helyek csökkentésének szándéka. Ezek minden bizonnyal a fizikai törvények erejével előálló jelenségek, a megoldásukkal mintha nem is kísérleteznének, ennek a kötetnek sem lehetett ez a célja, még az okok feltárása sem. Érthető és talán jogos a visszatérő rosszalló megjegyzés az 1956-os forradalom előtti vezetők pártállam iránti készsége miatt, noha egy rendőri vezetőnek a mindenkori kormány iránti lojalitása minden bizonnyal elengedhetetlen, Kopácsi Sándoron kívül – a különleges történelmi helyzetben – nem is volt erre példa, és ma sem lehet másként.

A könyv harmadik részében *Múltunk és jelenünk másképp* következik. Itt szóba kerülnek a Teve utcai rendőrpalota építésének részletei, az épület jellemzői. A *Detektív testület* című részben régmúltból származó, valamint napjaink szolgálati dokumentumai kapnak helyet, többek között az 1990-es taxisblokádnál néhány rendőrségi irata. És végül sok-sok érdekes fénykép a 19. század végétől napjainkig, a 21. század elejéig a főváros és rendőrsége mindennapjairól.

A kötet szerkesztője és egyik szerzője Nothoff Ingrid rendőr őrnagy, a szerzők: Dobó Katalin Anita r. százados, Szabó Bettina r. főhadnagy és Sári Tamás Dávid r. főhadnagy, az anyanyelvi lektor: Vitéz Ferenc. Látható, hogy az alkotók nem történészek, de törekedtek a múlt hiteles feldolgozására. A forrásjegyzék 19 oldalon közel 400 tételt tartalmaz, néhány szakirodalmat, de inkább sajtótermékeket (nyomtatott és online formát vegyesen) sorol. Nem alkalmaznak hivatkozást, így az olvasó további tájékozódása meglehetősen nehézkesé válik.

A *BRFK 140* ünnepi emlékező kötet, az ünnepelt szervezet saját vállalkozása, hatalmas munka, izgalmas és érdekes körkép. Néhány dolgot kifogásoltunk ugyan, és még lehetne más is, például a képzés, képzettség ismerveit, de nem lehetünk telhetetlenek, így is tekintélyes tartalmú és méretű mű született. Egy szöveggon-
dozói fázis is jót tett volna még a végeredménynek, jó néhány apró hiba, elütés, sőt a fogalmazás esetenkénti megbicsaklása kiszűrhető lett volna. De ezzel együtt is, elismerésünk az alkotók kitartó és szorgalmas munkája iránt, bizton állíthatjuk, hogy az *Ajánlás* mottójának teljesüléséhez – „Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn!” – jelentősen hozzájárultak.

Közlési feltételek

A szerkesztőség olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a rendészeti szervezetek történetéhez, feladataihoz, gyakorlati munkavégzéséhez kötődő tudományterületek – különösen a rendészettudomány – újabb kutatási és szakmai eredményeivel, hazai és nemzetközi tapasztalataival foglalkoznak.

Terjedelem

A kéziratok maximális terjedelme negyvenezer karakter lehet, beleértve a szóközöket, az irodalomjegyzéket, a lábjegyzeteket és a két rövid rezümét is.

Formázás

A Word-dokumentumot Times New Roman betűtípussal, 12-es betűmérettel, szimpla sortávolsággal, sorkizárással, oldalszámozás nélkül kérjük elkészíteni. Az alcímek számozás nélkül, félkövér kiemeléssel, balra rendezve álljanak! A címeket, alcímeket, különálló idézeteket a szövegtől egy-egy sor válassza el! Kérjük kerülni a szükségtelen vagy rendhagyó formázásokat, illetve az egyéni beállításokat mind a főszöveg, mind a lábjegyzetek tekintetében. Szerzőink lehetőleg ne használjanak tabulátort, élőfejet vagy élőlátat, az új bekezdések pedig minden esetben új sorban kezdődjenek! A kiemelésekhez kérünk csak kurzíválást használni (az aláhúzás, valamint a félkövér vagy kiskapitális betűtípus egyaránt kerülendő).

Hivatkozás

Minden, a főszövegben említett, idézett vagy az íráshoz felhasznált műre pontosan hivatkozni szükséges (lábjegyzet és irodalomjegyzék), ennek formai követelményeit kérjük betartani. A lábjegyzetek a lap alján, az irodalomjegyzék a közlemény végén (utóbbi sorszámozás nélkül) kapjon helyet! Minden lábjegyzetben szereplő forrás pontos, részletes kifejtése az irodalomjegyzékben történjen!

Mellékletek

Az írásokhoz minden esetben mellékelni kell két – egymagyar és egyidegen nyelvű – rezümét (rövid összefoglalást, áttekintést), amelyek terjedelme legfeljebb 600–600 karakter lehet. Az idegen, elsősorban angol nyelvű rezümé esetében a címet is szükséges lefordítani. Mellékelni kell továbbá a szerző nevét és postacímét, ahová a tiszteletpéldány küldhető, és ha van, rendfokozatát, tudományos fokozatát, beosztását, szolgálati vagy munkahelye megnevezését, telefonszámát és e-mail-címét. A kiadvány fekete-fehér nyomdatechnikával készül, kérjük ezt figyelembe venni! Az esetleges képeket vagy egyéb objektumokat (diagramot, táblázatot, ábrát) külön fájlként is kérjük csatolni és a szövegben ezek helyét a fájlnevvvel megjelölni!

Tartalom

<i>Janza Frigyes ny. rendőr vezérőrnagy 2021. november 19-én, az NKE RTK Kari napon elmondott ünnepi beszéde</i>	15
<i>Bócz Endre (1937–2021) életpályája</i>	21
<i>TÓTH Mihály: Egy tudós ügyész és tanár halálára</i>	23
Interjú	
<i>LIPPAI Zsolt– KARDOS Pál: Bűnmegelőzés és hazafiság. Interjú Túrós András ny. r. altábornaggyal, az Országos Polgárőr Szövetség elnökével</i>	29
<i>NÉMETH Zsolt: A BRFK 140 éve és a társadalmi felelősségvállalás. Interjú Terdik Tamás r. vezérőrnaggyal, Budapest rendőr-főkapitányával</i>	37
Rendészettudomány	
<i>BUDAVÁRI Árpád: Két évtized sikerstratégiája: a belga rendészeti reform előzményei és megvalósulása</i>	51
<i>DOBÓ Judit – GYARAKI Réka: A mesterséges intelligencia egyes felhasználási lehetőségei a rendvédelmi területeken</i>	67
<i>Barbara HARMATI: Categorisation and Relevance of Policing Models in the Literature</i>	83
Rendészettörténet	
<i>NÉMETH Gyula – SALLAI János: Magyarország Rendőrsége a rendszer-változás időszakában</i>	101
<i>VEDÓ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség vasútrendészeti feladatai 1940 előtt</i>	117
Kriminálisztika	
<i>PETRÉTEI Dávid: A bűnfelderítés előzményei</i>	133
Rendészeti gyakorlat	
<i>JUHÁSZ Anikó – MAJOR Róbert: A közúti ellenőrzés pszichikai hatása és a szabályszegő magatartások háttere</i>	155
<i>STEINER Gábor: A bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz és a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása</i>	171
<i>Kund REGÉNYI: About Some Service Guns of the Hungarian Police – From a Different Point View</i>	189
<i>TÓTH Veronika Zsófia: Drónok és más eszközök közötti interakciók, valamint a képi adattovábbítás fejlesztésére vonatkozó kompetenciák</i>	197
Kriminológia	
<i>DORNFELD László: A kriptovaluták és az e-bizalom kapcsolata</i>	211
<i>SIVADÓ Máté: Az emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon</i>	229
<i>MÁTÉS Gábor: Gondolatok az intézkedéstaktika-oktatás fejlesztési lehetőségeiről a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán</i>	243
Recenzió	
<i>MEZEI József: A magyar elhárítás fejlődése – Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről – Recenzió</i>	255
<i>SÁRIK Eszter: Mindannyian vétkeztek, és híjával vannak Isten dicsőségének – Tihanyi Miklós: Bűn – Hit – Szabadulás című könyvéről...</i>	259
<i>LIPPAI Zsolt – KARDOS Pál: 1991–2021 Polgárőr Almanach – Könyvismertetés</i>	265
<i>NÉMETH Zsolt: BRFK 140 – Könyvismertetés</i>	269